

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГУЦАЛ ВІТАЛІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 94:902 (477)(092)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПРОФЕСОР І. ВІНОКУР У НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ І
ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ
(1948–2006 рр.)

Спеціальність 07.00.01 – Історія України

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник
Копилов Сергій Анатолійович,
доктор історичних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2019

АНОТАЦІЯ

Гуцал В. А. Професор І. Винокур у науково-освітньому і громадському житті України (1948–2006 рр.). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 2018.

У дисертації здійснено комплексний аналіз наукової, освітньої і громадської діяльності відомого вченого І. Винокура впродовж 58 років.

Робота складається зі вступу, 4 розділів, 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків.

У дослідженні проаналізовано стан розробки проблеми на основі історіографічного аналізу наукових, науково-популярних праць радянських, українських і зарубіжних авторів.

Джерельною базою дослідження є фактографічний матеріал із 25 фондів 15 архівосховищ України та Російської Федерації, зокрема Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, 4 державних обласних архівів, наукових архівів ІА НАН України, ІМК РАН (Санкт-Петербург), НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка, ІР НБ України НАН України ім. В. І. Вернадського, 6 відомчих архівів, архіву родини І. Винокура, документальних збірань його колег, учнів та ін. Завдяки розробленій автором методології дослідження, що застосована в дисертації, теоретико-методологічним підходам опрацьовано репрезентативну джерельну базу, яка дозволила провести інформаційне забезпечення обраної проблематики.

Визначено основні етапи життя І. Винокура, зокрема формування наукового світогляду вченого в період навчання в Чернівецькому державному університеті (1948–1953), роботи в Житомирському музеї (1953–1957) та педагогічної роботи в Житомирському (1954–1956) і Чернівецькому (1957–1963) університетах. Підкреслено, що у формуванні наукових зацікавлень І. Винокура, становленні його як ученого і педагога вирішальну роль відіграли

відомі українські історики й старші колеги – Б. Тимошук, Л. Коваленко, М. Брайчевський. З'ясовано, що впродовж життя він підтримував дружні й творчі зв'язки й контакти з майже двомастами радянськими, українськими й зарубіжними вченими.

Талант І. Винокура як педагога та вченого розкрився в Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка (1963–2005), де він працював на посадах асистента, старшого викладача, доцента, професора, завідувача кафедри. Зазначено, що науково-педагогічній роботі він надавав значної уваги, постійно працював над удосконаленням освітньо-виховного процесу на історичному факультеті. Його лекції й семінарські заняття мали належне інформаційне забезпечення підручниками, посібниками, методичними рекомендаціями. Дисертант акцентує увагу на методичних прийомах Іона Ізраїльовича, подачі лекційного матеріалу, умінні зацікавити студентів навчанням і науковою роботою.

Підтверджено, що створена І. Винокуром у 1963 р. на базі педагогічного інституту археологічна експедиція забезпечила польові дослідження й формування джерельної бази для вивчення давньої історії України. Упродовж 1963–006 рр. було розкопано 16 поселень, 8 городищ, де виявлено майже 300 жител і господарських споруд, 21 могильник і 80 курганів, відкрито більше 300 поховань, 10 язичницьких святилищ-жертвників тощо.

Встановлено, що за цей період в археологічних експедиціях взяли участь майже 4,5 тис. студентів історичного факультету, які під час проходження практики набули вмінь і навичок проведення археологічних розвідок, розкопок, систематизації та обробки виявленого матеріалу. Зібрані під час практики артефакти широко використовувались студентами в науковій і навчальній роботі, були узагальнені в доповідях на університетських, регіональних, всеукраїнських студентських наукових конференціях тощо. В археологічних експедиціях під керівництвом І. Винокура були виховані молоді дослідники, які пов'язали свої наукові студії з давньою історією України, а згодом увійшли до кола його послідовників і однодумців, яку

прийнято називати науковою школою, до якої входили О. Баженов, Л. Вакуленко, А. Гуцал, І. Герета, О. Приходнюк, О. Журко, О. Могилов, С. Маярчак, С. Нізевич, П. Нечитайло, М. Петров, Б. Строць, І. Старенький та ін.

Проаналізовано внесок І. Винокура у вивчення культур рубежу нової ери (зарубинецької, липицької, східнопшеворської, поянешти-лукашівської, пізньоскіфської, сарматського культурних утворень), що демонстрували взаємопроникнення суміжних культурно-історичних масивів та обґрунтовано формування на їх основі в II ст. н. е. черняхівської культури. Доведено, що в концепції І. Винокура черняхівська культура визначена, як поліетнічне утворення з яскраво вираженим слов'янським ядром, що було одним із визначальних чинників соціально-економічних процесів на землях від верхів'їв Дніпра і Західного Бугу до Середнього Наддніпров'я, від Прип'яті до Чорноморського узбережжя і Нижнього Дунаю, а також на території Молдови, Східної Румунії й Південно-Східної Польщі. Автор акцентував увагу на виділених І. Винокуром комплексах, які дозволили підтвердити відсутність хронологічної лакуни між пам'ятками першої й другої половини I тис. н. е., що вказувало на поступову трансформацію черняхівської культури в пам'ятки слов'ян – праукраїнців, які сформували основу державності та культури Київської держави IX–XIII ст. Ці висновки було підтверджено матеріалами відкритої ним ювелірної майстерні V – початку VI ст. на поселенні в Бернашівці.

Окремий параграф дослідження присвячено здобуткам І. Винокура у вивченні історії Болохівської землі. Археологічні розкопки Губинського городища під його керівництвом підтвердили відповідність оборонних споруд рівню тогочасної європейської фортифікації. Мешканців цього поселення І. Винокур вважав місцевим автохтонним населенням, водночас болохівську боярсько-олігархічну верхівку формували вихідці з Київського і Чернігівського князівств. Археологічні дослідження в межах літописних міст Болохівщини – Ізяслава, Полонного та Старокостянтинова дозволили вченому

обґрунтувати дати їх заснування, а також визначити, що більшість болохівських міст, зокрема Губин, були розгромлені галицьким князем Данилом Романовичем.

Доведено важливий висновок І. Винокура в дослідженні адміністративного осередку Галицько-Волинської держави – літописної Бакоти, який, вважаючи учений, сформувався як місто на базі комплексу поселень середини й другої половини I тис. н. е. й відігравав значну роль у Придністровському регіоні. Дослідник встановив, що намісники Бакоти втягнули її в орбіту міжнародних подій, обумовлених політичними інтригами й особистими амбіціями Галицько-Волинських князів і золотоординських ханів, а згодом литовських феодалів та польської шляхти.

Аналіз наукового доробку І. Винокура дав підстави стверджувати, що його головна заслуга полягає в обґрунтуванні безперервності історичного розвитку України в період від рубежу нової ери до XII–XIII ст., у результаті чого історія українського народу може сягати перших століть нової ери.

З'ясовано, що музейницька діяльність була однією з громадських починань І. Винокура. Він ініціював створення колекцій і фондів музею історії Чернівецького державного університету, започаткував проведення на його базі початкової та наукової практик студентів історичного факультету. Упродовж 1960–2000-х рр. І. Винокур надавав методичну й практичну допомогу краєзнавцям і музейним працівникам у створенні й облаштуванні історико-краєзнавчих та народних музеїв. Як голова Кам'янець-Подільського міського товариства охорони пам'яток історії й культури, взяв участь у створенні в 1966 р. Хмельницької обласної організації УТОПІК, діяльність якої була спрямована на охорону пам'яток історії й культури.

Проаналізовано участь І. Винокура в розгортанні краєзнавчого руху в Україні, одним із центрів якого в середині 1960-х рр. став Кам'янець-Подільський педагогічний інститут, він сприяв організації осередків товариства в більшості районів області, до їх діяльності залучено студентську та учнівську молодь, в окремих регіонах Хмельницької області проведено

археологічні розвідки й пошукові заходи, зініційовано перші Подільські історико-краєзнавчі конференції тощо. Як один із керівників краєзнавчого руху Правобережної України в 1970–1990-х рр., І. Винокур визначив головні напрями історико-краєзнавчих досліджень: вивчення ранньослов'янських пам'яток рубежу й перших століть нової ери, дослідження історії Русі, раннього нового часу, а також історії доби національно-визвольної боротьби XIV–XVII ст.

Підтверджено, що в 1990 р. І. Винокур брав активну участь у створенні Всеукраїнської спілки краєзнавців України, зокрема редагував проект її Статуту, був учасником установчих зборів, виконував обов'язки члена Наукової координаційної ради з теми «Історичне краєзнавство в Україні» при відділенні історії, філософії та права НАН України, був членом редколегій часописів «Краєзнавство» та «Хмельниччина: Дивокрай». І. Винокур був одним з ініціаторів створення в 1995 р. Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському педінституті та увійшов до його керівництва. Підкреслено роль ученого в популяризації історичних знань серед різних верств населення.

У дослідженні обґрунтовано, що наукова, педагогічна й громадська діяльність І. Винокура мала позитивний вплив на розвиток вищої історичної освіти, музейницької сфери та краєзнавчого руху в Україні.

У списку використаних джерел і літератури подано бібліографічний опис праць І. Винокура, до якого додано 83 друковані наукові й методичні праці, 5 рецензій, 36 науково-популярних статей, участь у 150 редакційних колегіях наукових збірників і монографій. У додатках через іконографічний ряд вдалось відтворити події другої половини XX ст., оцінити емоційний стан учасників експедицій, зафіксувати зниклі ландшафти тощо.

Ключові слова: І. Винокур, археологія, експедиція, Черняхівська культура, слов'яни, праукраїнці, наука, освіта, пам'ятка, краєзнавство.

SUMMARY

Hutsal V. A. Professor I. Vynokur in the scientific, educational and public life of Ukraine (1948–2006). – Qualification scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for the Candidate degree in Historical sciences (specialty 07.00.01 History of Ukraine) – Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, 2018.

The thesis gives a comprehensive analysis of the scientific, educational and social activities of a well-known scholar I. Vynokur during the period of 58 years .

The work consists of the introduction, 4 chapters, 12 subchapters, conclusions, list of sources and literature and supplements.

It analyzes the state of the problem development on the basis of historiographical analysis of scientific, scientific-popular works of Soviet, Ukrainian and foreign authors.

The source of the research is a factual material from 25 funds of 15 archival repositories of Ukraine and the Russian Federation, in particular the Central State Archives of Supreme Authorities and Governments of Ukraine, 4 state regional archives, scientific archives of Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Material Culture of the Russian Academy of Sciences, scientific research of archeological laboratory of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Institute of Manuscripts of Vernadsky National Library of Ukraine, 6 department archives, Archives of the Vynokurs family, the collections of documents of his colleagues, students, and others. Thanks to the methodology developed by the author of the research, applied in the thesis, theoretical and methodological approaches a representative source base was analyzed, which allowed informational support of the chosen field of investigation.

There were defined the basic stages of life, in particular, shaping of the scientific outlook of the scientist during the period of study at Chernivtsi State University (1948–1953), work in Zhytomyr Museum (1953–1957) and pedagogical work in Zhytomyr (1954–1956) and Chernivtsi (1957–1963) universities. It was

emphasized that famous Ukrainian historians and senior colleagues – Boris Tymoshchuk, L. Kovalenko, M. Braichevsky played a decisive role in shaping the scientific interests of I. Vynokur, developing him as a scholar and a teacher. It was found that during his life he maintained friendly and creative contacts with almost two hundred Soviet, Ukrainian and foreign scholars.

The talent of Vynokur, as a teacher and scholar, was revealed at Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University (1963–2005), where he worked as an assistant, senior lecturer, associate professor, professor, head of departments. It is noted that he paid considerable attention to scientific and pedagogical work, constantly worked on improving the educational process at the Faculty of History. His lectures and seminars had proper information support of textbooks, manuals, methodical recommendations. The author of the theses focuses on methodical techniques of Ion Izrailovych, presentation of lecture material, ability to develop students' interest in learning and scientific work.

It is confirmed that the Archeological Expedition, which was created by I. Vynokur in 1963 on the basis of the pedagogical institute, provided field researches and the development of a source base for the study of the ancient history of Ukraine.

During 1963–2006 archaeologists excavated 16 ancient settlements, 8 hillforts where they identified nearly 300 dwelling and commercial buildings, 21 burial grounds and 80 burial mounds, opened more than 300 graves and 10 pagan shrine-altars.

The author of the theses discovered that almost 4.5 thousand students of the Faculty of History participated in archeological expeditions and acquired skills in carrying out archeological exploration, excavation, systematization and processing of the revealed material. Collected artifacts were widely used by students in scientific and educational work, they were generalized in reports at university, regional, nationwide student conferences. Archaeological expeditions under the guidance of I. Vynokur brought up young researchers, who connected their scientific studios with the ancient history of Ukraine, and subsequently entered the circle of

his followers and like-minded people, which is called the scientific school, which included O. Pryhodnyuk, L. Vakulenko, S. Nizevich, M. Petrov, A. Gutsal, I. Gereta, A. Zhurko, B. Strotsen, O. Bazhenov, A. Mogilov, P. Nechitailo, S. Maiarchak, I. Starenky and others.

The theses analyzed contribution of I. Vynokur in the study of the culture boundary of the new era (Zarubyntsy, Lipetsk, East Przeworsk , Poyanezt-Lukashevska, Late Scythian, Sarmatian cultural formations), which demonstrated the interpenetration of adjacent cultural-historical arrays and gave the grounds for the formation on their basis of Cherniakhiv culture in the 2nd century AD. It is proved that the Cherniakhiv culture in the concept of I. Vynokur is defined as a polyethnic entity with a strong Slavic nucleus, which was one of the determining factors of socio-economic processes on the lands from the upper region of the Dnipro and the Western Buh to the Middle Dnipro, from the Pripyat to the Black Sea coast and the Lower Danube River, and also on the territory of Moldova, Eastern Romania and South-Eastern Poland. The author of the theses paid attention to the complexes, discovered by Vynokur, which allowed to confirm the absence of a chronological gap between the monuments of the first and second half of the 1st millennium AD, which indicated the gradual transformation of the Chernyakhiv culture into the artifacts of the Slavs – the Pre-Ukrainians who formed the basis of statehood and culture of the Kiev state in the IX–XIII centuries. These findings were confirmed by artifacts which were discovered in the jewelry studio of the Vth – the beginning of the IVth centuries in the settlement of Bernashivka.

A separate paragraph of the study is devoted to the achievements of I. Vynokur in studying the history of the Bolokhiv land. Under his leadership, archaeological excavations at Hubyn settlement confirmed the conformity of defense structures to the level of the European fortification of those times. I. Vynokur considered the inhabitants of this settlement to be a local autochthonous population, while the Bolokhiv boyar-oligarchic elite was formed by natives from the Kyiv and Chernihiv principalities. Archaeological research within the chronicle cities of the Bolokhiv land – Izyaslav, Polonny and Starokostiantinov – allowed the

scholars to justify the dates of their foundation and to determine that most of the Bolochiv cities, in particular, Hubyn, were defeated by Halychian prince Danylo Romanovich.

The theses proved an important conclusion of I. Vynokur in the research of the administrative center of Galicia-Volhynia state – the chronicle Bakota, which, according to the scholars, was formed as a town based on the complex of settlements of the middle and second half of the 1st millennium AD. The researcher proved that the governors of Bakota dragged it into the orbit of international events, due to political intrigues and personal ambitions of the Galicia-Volhynia princes and Golden Horde khans, and later the Lithuanian feudal lords and Polish gentry.

An analysis of the scientific work of I. Vynokur gave reasons to assert that his main merit was the justification of the stages of historical development of Ukraine in the period from the turn of the new era to the XIIth – XIIIth centuries and the continuity of the ethnic development of its population, and also the fact that the history of the Ukrainian people can reach the first centuries of the new era.

It is discovered that museum activity was one of I. Vynokur's public initiatives. He initiated the creation of collections and funds of the Museum of History of Chernivtsi State University, and initiated the carrying out of the educational and scientific practice of students of the Faculty of History on its basis. During the 1960s and 2000s, I. Vynokur provided methodological and practical assistance to specialists of the local studies and museum workers in the creation and arrangement of historic and ethnographic and national museums. He took part in the creation of the Ukrainian Society for the Protection of Historical and Cultural Monuments in Khmelnytskyi Region in 1966.

The theses analyzes the participation of I. Vynokur in the development of the regional studies movement in Ukraine, the center of which became Kamianets-Podilskyi Pedagogical Institute in the middle of the 1960s. He helped to organize the community centers in most districts of the region, involved students to research, archaeological explorations were carried out in some regions of Khmelnytsky region, first Podilsky historical-regional studies conferences were initiated. As one of the

leaders of the local studies movement of the Right-Bank Ukraine in the 1970–1990s, I. Vynokur identified the main directions of historical studies: the study of early-Slavic monuments of the turn and the first centuries of the new era, the study of the history of Rus, the early modern times, as well as the history of the era of national liberation struggle in the XIVth – XVIIth centuries.

It was confirmed that Vynokur took an active part in the creation of the All-Ukrainian Union of Local History of Ukraine in 1990, in particular edited the draft of its Charter, participated in the constituent assembly, served as a member of the Scientific Coordination Council on the problems of "The Historical Local studies in Ukraine" at the Department of History, Philosophy and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, was a member of the editorial boards of the periodicals "The Local studies". I. Vynokur was one of the initiators of the creation of the Center for the Study of the History of Podillia of the Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine in Kamianets-Podilskyi in 1995 and became part of its leadership. The role of the scientist in popularizing historical knowledge among different sections of the population is emphasized.

The research proves that scientific, pedagogical and public activities of I. Vynokur had a positive impact on the development of higher historical education, the museum sector and the local studies in Ukraine.

The supplements contain the bibliographic description of the works of I. Vynokur, expanded by 83 printed scientific and methodological works, 5 reviews on scientific and popular scientific works, 36 popular scientific articles in journals, and monographs, participation in editorial boards of 150 scientific collections scientific papers. Due to the iconographic series in real time the events of the second half of the 20th century were recreated, the archeological expeditions participants emotional state was assessed, disappeared landscapes were fixed, etc.

Key words: I. Vynokur, archeology, expedition, Cherniakhiv culture, Slavs, science, education, artifact, local studies.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у зарубіжних виданнях та виданнях, введених до міжнародних наукометричних баз:

1. Гуцал В. А. Исследователь славянских древностей Днестро-Днепровского междуречья (памяти коллеги и учителя) // *Revista Arheologica*. Vol. XI, nr. 1–2. Chişinău, 2015. S. 353–358. (Індексується в Skopus)
2. Гуцал В. А. Наукові студії І. С. Винокура в оцінках його колег // *Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський* : Рута, 2015. Т. 25 : На пошану професора І. С. Винокура. С. 29–51 (Індексується в Index Copernicus)
3. Гуцал В. А. Л. А. Коваленко, І. С. Винокур: штрихи творчої співпраці // *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : науковий збірник : серія історична / редкол.: С. А. Копилов (гол. ред.) О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І. Огієнка, 2018. Вип. XIV. Т. 1. С. 42–51. (Індексується в Index Copernicus, Google Scholar).*

Публікації у наукових фахових виданнях:

4. Гуцал В. А. Старожитності Східної Волині першої половини – середини I тис. н. е. у науковому доробку І. С. Винокура // *Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський* : Медобори-2006, 2012. Т. 22 : На пошану професора П. Ф. Лаптіна. С. 124–134.
5. Гуцал В. А. Вивчення І. С. Винокуром пам'яток рубежу та перших століть н. е. // *Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський* : Медобори-2006, 2013. Т. 23 : На пошану професора С. А. Копилова. С. 171–178.
6. Гуцал В. А. Археологічні дослідження І. С. Винокура на Вінниччині // *Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Мельничука. Вінниця :

Державна картографічна фабрика, 2015. Вип. 23. С. 8–14.

7. Гуцал В. А. Співпраця археологів Іона Винокура та Яна Гурби // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 19. Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. Львів : Ін-т українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, 2015. С. 162–169.
8. Гуцал В. А. Літописна Бакота в дослідженнях І. С. Винокура // Праці центру Пам'яткознавства : зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Титова (голов. ред.), В. І. Акуленко, Л. М. Бесов та ін. Київ : Лисенко М. М., 2015. Вип. 28. С. 86–97.
9. Гуцал В. А. Конференція «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи у I тис. н. е» у Меджибожі.// Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. / редкол.: Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2017. Т. 24. С. 660–664.

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

10. Гуцал В. А., Мегей В. П. Дослідження археологічної експедиції Кам'янець-Подільського педагогічного університету (1963–1999) // Давня і середньовічна історія України : історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. С. 15–32.
11. Гуцал В. А. І. С. Винокур – дослідник старожитностей Волині і Поділля // Археологія і давня історія України. Вип. 4: Актуальні проблеми археології України. Київ : ІА НАНУ, 2010.
12. Гуцал В. А., Рибак І. В. Іон Винокур – перші кроки на ниві археології Житомирщини // Культурний простір Житомирщини–Волині XIX – XX ст. Житомир : М. Г. Косенко, 2012. Вип. 47, Т. 1. С. 188–195.
13. Гуцал В. А. Особова справа І. С. Винокура з архіву Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів Національного архівного фонду

України : наук. зб. за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. С. 345–349.

14. Гуцал В. А. Археологічні експедиції І. С. Винокура на Хмельниччині // Матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф. «Хмельниччина в контексті історії України». Хмельницький : Мельник А. А., 2012. С. 456–458.
15. Гуцал В. А. Ювелірне мистецтво середньодністровських слов'ян в інтерпретації І. С. Винокура // Четверта Могилів-Подільська наук.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2012. С. 229–234.
16. Гуцал В. А. І. С. Винокур і Г. М. Хотюн – роки на службі археології // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. С. 213–215.
17. Гуцал В. А. І. С. Винокур і археологія Старокостянтинівщини // Старокостянтинів і край в україно-руській історії доби XVI–XVIII ст. : матеріали наук.-практ. конф. Хмельницький : Мельник А. А., 2012. С. 207–211.
18. Гуцал В. А. Дослідження І. С. Винокуром археологічних пам'яток Подністров'я // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : вип. 12, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2013. Т. 1. С. 10–11.
19. Гуцал В. А. Участь професора І. Винокура у краєзнавчому русі на Дунаєвеччині // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків подій : зб. наук.-краєзн. праць / редкол.: В. С. Прокопчук (голова) та ін. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2013. Вип. 5. С. 66–75.
20. Гуцал В. А. І. С. Винокур та вчителі-краєзнавці // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. С. 227–230.

21. Гуцал В. А. Дослідження І. С. Винокуром археологічних пам'яток Кам'янецьчини // Кам'янецьчина: історія і сьогодення : зб. матеріалів наук.-краєзн. форуму, присвяч. 90-річчю від заснування Кам'янець-Подільського району. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. С. 174–181.
22. Гуцал В. А. Дослідник стародавньої Бакоти // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. докторантів і асп. : вип. 13, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2014. Т. 1. С. 17–18.
23. Гуцал В. А. Дослідник і популяризатор історії Кам'янця-Подільського // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. С. 380–383.
24. Гуцал В. А. Давньоруська версія заснування Кам'янця-Подільського в інтерпретації І. Винокура // Матеріали XIV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Реєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2014. С. 112–116.
25. Гуцал В. А. Перший учень відомого подільського археолога // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. М. Погорільця. Хмельницький : ІРД, 2014. С. 220–228.
26. Гуцал В. А. Ю. Й. Сіцинський та І. С. Винокур – зв'язок через покоління // Музейна справа на Поділлі: історія та сучасність : зб. за підсумками всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2015 р. / редкол.: В. С. Травінський (голова), Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. С. 148–151.
27. Гуцал В. А. І. С. Винокур – турбота про бібліотечні справи // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Серія : Бібліотекознавство, Книгознавство. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т

ім. І. Огієнка / редкол.: С. А. Копилов (голова), В. С Прокопчук (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. І. Огієнка, 2015. Вип.13. Т.1. С. 116–124.

28. Гуцал В. А. Археологічні дослідження І. С. Винокуром Бушанського язичницького комплексу // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : вип. 14, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Т. 1. С. 16–17.
29. Гуцал В. А. Козацька тематика Поділля і Волині в творчості І. С. Винокура // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народження І. К. Свешнікова / редкол.: О. М. Титова (відп. ред.), С. О. Біляєва, Л. І. Виногородська та ін. Київ : Лисенко М. М., 2015. Вип. 24. С. 169–176.
30. Гуцал В. А. Підготовка і захист І. С. Винокуром докторської дисертації // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. С. 368–376.
31. Гуцал В. А. Співпраця археолога Іона Винокура із Кам'янця-Подільського з його колегою із Любліна Яном Гурбою // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 17–18 трав. 2012 р. / редкол.: О. М. Завальнюк (голова), О. Б. Комарніцький (відп. ред.), Л. В. Баженов та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2016. С. 354–358.
32. Гуцал В. А. Участь І. С. Винокура у дослідженні Болохівської землі і літописного Губина // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : вип. 16, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. І. Огієнка, 2017. Т. 1. С. 19–21.

33. Гуцал В. А. Краєзнавчі студії професора І. С. Винокура // Матеріали XV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Реєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2017. С.279–284.
34. Гуцал В. А. Програма організаційних зборів і конференції Хмельницького історико-краєзнавчого товариства від 1963 року (невідомий аспект) // Матеріали XV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Реєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2017. С.284–286.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДОЛОГІЯ	
ДОСЛІДЖЕННЯ.....	13
1.1. Стан наукової розробки проблеми	13
1.2. Джерельна база роботи.....	23
1.3. Методологічні засади дослідження	31
Висновки до розділу	37
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА І. ВІНОКУРА .	39
2.1. Основні віхи біографії І. Винокура. Освітня діяльність у зкладах вищої освіти.....	39
2.2. Роль І. Винокура в організації археологічних експедицій і проведенні археологічної практики студентів	54
2.3. Колеги й учні інтелектуального середовища педагога	69
Висновки до розділу	84
РОЗДІЛ 3. ВНЕСОК УЧЕНОГО В ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ, ПРАУКРАЇНСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ (II ст. до н. е. – кінець XIII – початок XIV ст. н. е.).....	87
3.1. Робота вченого з вивчення пам'яток рубежу нашої ери	87
3.2. Розробка концепції черняхівської культури	94
3.3. Історія слов'ян і праяукраїнського населення Середнього Подністров'я (V–VIII ст.) в історіографічній спадщині І. Винокура.....	104
3.4. Дослідження літописних міст Болохівського князівства й Бакоти..	117
Висновки до розділу.....	132
РОЗДІЛ 4. ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	134
4.1. Музейницькі й пам'яткоохоронні студії	134
4.2. Участь у краєзнавчому русі України.....	150
Висновки до розділу	162
ВИСНОВКИ	164

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	171
ДОДАТКИ	257
Додаток А-Ш. Фотоматеріали з життя та діяльності І. Винокура	257
Додаток Щ. Бібліографічний покажчик наукових праць та основні видання, в яких подані посилання та оцінка науково-педагогічної і громадської діяльності І. Винокура	272

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АВУ – Археологічні відкриття в Україні
- АДУ – Археологічні дослідження в Україні
- АН УРСР – Академія наук Української Радянської Соціалістичної Республіки
- АО – Археологические открытия
- АП – археологічні пам'ятки
- АРК – Автономна Республіка Крим
- виш, ЗВО – заклад вищої освіти
- ВОПТАК – відділ охорони пам'яток історії та культури
- ВДПУ ім. М. Коцюбинського – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
- ГАЕС – Гідроакумуюча електростанція
- Держархів – Державний архів
- ДІАЗ – Державний історико-архітектурний заповідник.
- ЖДУ ім. І. Франка – Житомирський державний університет імені Івана Франка
- ЗМІ – засоби масової інформації
- ІМК РАН – Інститут історії матеріальної культури Російської академії наук
- ІА АН СРСР – Інститут археології академії наук СРСР
- ІА АН УРСР – Інститут археології академії наук УРСР
- ІА НАН України – Інститут археології Національної академії наук України
- ІР НБ України НАН України ім. В. І. Вернадського – Інститут рукопису Національної бібліотеки України Національної академії наук України імені В. І. Вернадського
- К-ПМЗ – Кам'янець-Подільський історичний музей заповідник
- К-ПДПІ – Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут
- К-ПНУ ім. І. Огієнка – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
- КПУ – Комуністична партія України
- КСИА АН СССР – Краткие сообщения Института археологии АН СССР
- КСИИМК – Краткие сообщения Института истории материальной культуры

АН СССР

КСУ – Київський славістичний університет

ЛНУ ім. І. Франка – Львівський національний університет імені Івана Франка

ЛУМКС – Люблінський Університет Марії Кюрі-Склодовської

МДАПВ – Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині

МИА – Материалы и исследования по археологии СССР

МКСА – Міжнародний Конгрес слов'янської археології

НА ІА НАН України – Науковий архів Інституту археології НАН України

НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка – науково-дослідна лабораторія археології

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

н. р. – навчальний рік

ПАН – Польська академія наук

педвиш – педагогічний вищий навчальний заклад

педінститут – педагогічний інститут

РАН – Російська академія наук

СА – Советская археология

ТГЭ – Труды Государственного Эрмитажа

УІЖ – Український історичний журнал

УТОПІК – Українське товариство охорони пам'яток історії та культури

ХОІКТ – Хмельницьке обласне історико-краєзнавче товариство

ЧДУ – Чернівецький державний університет

ЧНУ ім. Ю. Федьковича – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

ВСТУП

Актуальність теми. Інтелектуальна історія є одним із найбільш динамічних напрямів сучасної історичної науки. Без належної уваги до наукового доробку й громадської діяльності визначних українських учених і культурних діячів неможливе всебічне й об'єктивне вивчення історії новітнього часу. До плеяди представників вітчизняної інтелектуальної еліти другої половини ХХ – початку ХХІ ст. належить група істориків, які досліджували давню й середньовічну історію України, – М. Артамонов, М. Брайчевський, І. Герета, О. Приходнюк, Л. Славін, О. Тереножкін, П. Толочко, Б. Тимошук, І. Винокур та ін. Наукова спадщина відомого археолога, доктора історичних наук, професора Іона Срульовича (Ізраїльовича) Винокура (1930–2006) демонструє спадковість у розвитку кращих традицій вітчизняної історичної науки. Учень відомого українського археолога Б. Тимошука був взірцем поєднання професійного чуття, навичок й ерудиції з одного боку та організаторського таланту з іншого. Свідченням цього є майже два десятки його послідовників, а також багаторічна науково-педагогічна діяльність у К-ПНУ ім. І. Огієнка, участь у роботі Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства, Хмельницької обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Всеукраїнської спілки краєзнавців, Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України. І. Винокур був членом наукових координаційних рад із проблем «Археологічні дослідження на території України» при Інституті археології НАН України, «Історичного краєзнавства в Україні» при відділенні історії, філософії та права НАН України, Українського національного комітету Міжнародної унії слов'янської археології; входив до складу редколегій журналів «Археологія», «Краєзнавство», «Хазарський альманах», «Хмельниччина: Дивокрай», «Педагогічний вісник», «Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: історичні науки», «Освіта, наука і культура на Поділлі»; був редактором кількох дослідно-наукових видань.

Проведені за його участю й під його керівництвом польові дослідження дозволили виявити сотні різночасових археологічних пам'яток, здійснити розкопки десятків об'єктів на території Вінницької, Житомирської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей. Зроблені під час цих досліджень наукові відкриття вважають показовими в європейській археології, зокрема культури племен Середнього Подністров'я рубежу та I тис. н. е. дали можливість по-новому реконструювати процес етногенезу слов'ян. Тому значущість наукового доробку вченого, відсутність узагальнювальних праць щодо його педагогічної й громадської діяльності зумовлюють актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів кафедри всесвітньої історії й планової науково-дослідної теми кафедри історії України «Проблеми історії суспільних змін і трансформацій в Україні від найдавніших часів до сьогодення» (номер державної реєстрації 0116U008422) та напряму наукової школи «Археологія Поділля та Південно-Східної Волині», що функціонує при кафедрі архівознавства, спеціальних історичних і правознавчих дисциплін К-ПНУ ім. І. Огієнка, членом якої є автор цього дослідження.

Метою роботи є з'ясування наукового доробку І. Винокура у вивченні історії слов'янського населення України на межі нової ери й першої половини I тис., а також доби раннього середньовіччя, його ролі в популяризації історичних знань і розвитку історичного краєзнавства в Україні, удосконаленні освітньо-виховного процесу на історичних факультетах педінститутів та університетів.

Для реалізації мети передбачено розв'язання таких **завдань**:

- охарактеризувати стан вивчення проблеми в історіографії й визначити джерельну базу дослідження;
- окреслити життєві віхи І. Винокура й проаналізувати його науково-педагогічну та навчально-методичну діяльність;
- вияснити роль дослідника в організації та проведенні археологічних

експедицій;

- встановити коло учнів і колег І. Винокура, які входили до його інтелектуального середовища;
- з'ясувати роль ученого в дослідженні пам'яток рубежу нашої ери;
- розкрити процес формування й розвитку І. Винокуром концепції слов'янського етногенезу I тис. н. е.;
- довести важливу роль праць автора в розробці проблем черняхівської культури II–V ст.;
- охарактеризувати внесок дослідника у вивчення ранньосередньовічних слов'янських пам'яток V–VIII ст., їх ролі у формуванні археологічних культур праукраїнців¹;
- узагальнити науковий доробок І. Винокура в дослідженнях літописної Бакоти та міст Болохівської землі;
- встановити роль ученого в організації й розвитку краєзнавчого руху України, а також участі в пам'яткоохоронній і музейницькій роботі.

Об'єктом дослідження є інтелектуальна й громадська діяльність української інтелігенції наприкінці 1940-х – на початку 2000-х рр.

Предметом дослідження є наукова, педагогічна та громадська діяльність І. Винокура.

Методологічну основу дисертації складають принципи історизму, об'єктивності, системності, реалізація яких стала можлива завдяки використанню загальнонаукових (синтезу, класифікації, періодизації, узагальнення) і низки спеціально-наукових методів (порівняльно-історичного, проблемно-хронологічного, структурно-логічного, аналітико-систематичного, історико-порівняльного, статистичного).

Хронологічні межі роботи визначаються специфікою дослідження й окреслені 1948–2006 рр. Нижня межа зумовлена початком формуванням наукових зацікавлень І. Винокура під час його навчання в Чернівецькому

¹ Цей термін І.Винокур використовував у працях періоду незалежності України, у радянську добу він переважно вживав, згідно з тогочасною історіографічною традицією, термін «давні слов'яни».

державному університеті й участю в археологічних експедиціях, підготовкою і появою перших публікацій, а верхня межа – часом його смерті.

Територіальні межі дослідження визначені місцем проживання й діяльності І. Винокура, передусім – це Вінницька, Житомирська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області та м. Київ.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше:

- на межі галузей гуманітаристики – історії, археології, педагогіки, історіографії, біографістики, музеєзнавства, історичної регіоналістики, пам'яткознавства та пам'яткоохоронної діяльності – реконструйовано загальну картину подвижницької роботи І. Винокура в означених сферах;
- визначено основні етапи формування його наукового світогляду;
- проаналізовано головні напрями освітньої діяльності та особистісний внесок професора в підготовку професійних істориків;
- доведено правомірність виокремлення дослідником субстратних пам'яток рубежу нашої ери та обґрунтування їх впливу на формування черняхівських старожитностей;
- з'ясовано підстави виокремлення І. Винокуром раніше невідомих перехідних комплексів від черняхівської культури до слов'янських культурних елементів кінця V – початку VI ст. та подальшу їх трансформацію в культури племен праукраїнців VI–VIII ст. й українські пам'ятки IX–XIII ст.;
- встановлено етапи вивчення вченим міських поселень Болохівської землі та її літописних міст;
- вияснено та схарактеризовано напрями громадської діяльності І. Винокура.

Уточнено:

- хронологічні межі науково-дослідної діяльності І. Винокура;
- внесок дослідника у вивчення археологічних старожитностей Північної Буковини, Поділля й Південно-Східної Волині;
- бібліографічний опис праць І. Винокура, до якого внесено 110 друкованих наукових і методичних праць, 4 рецензії, 36 науково-

популярних статей, участь у 154 редакційних колегіях наукових збірників і монографій.

Отримали подальший розвиток проблеми:

- формування І. Винокура як дослідника старожитностей Волині й Північної Буковини;
- археологічні дослідження Бакотського мікрорегіону;
- роль науковця в організації краєзнавчого руху й музейницька робота на Хмельниччині та Житомирщині.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що його основні положення й висновки розкривають і поглиблюють наукові знання про характеристику розвитку історичної науки в Україні в середині ХХ – на початку ХХІ ст. У цьому плані науковий доробок І. Винокура є показовим. Вивчення ним питань давньої історії слов'янства, краєзнавчих студій, педагогічний досвід не втрачають свого значення й сьогодні та можуть з успіхом бути використані при підготовці узагальнювальних досліджень у галузі історії України й Поділля давньої і середньовічної доби, у написанні підручників і навчальних посібників для учнів, загальноосвітніх шкіл, студентів університетів, методів організації й проведення історико-краєзнавчої роботи, при укладанні поточних і перспективних програм збереження історико-культурної спадщини, розгортання музейних експозицій тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено автором на 4 міжнародних науково-практичних конференціях («Актуальні проблеми археології» на пошану І. С. Винокура», «Кам'янець-Подільський в контексті Українсько-Європейських зв'язків» (Кам'янець-Подільський, 2010, 2012), «Історія археології; міжособистісні та інституціональні комунікації» (Львів, 2015) і «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» (Київ, 2015)); 5 всеукраїнських («Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів Національного архівного фонду України»,

«Музейна справа на Поділлі» (Кам'янець-Подільський, 2012, 2015), «Культурний простір Житомирщини-Волині XIX-XX ст.» (Житомир 2012), «Хмельниччина в контексті історії України» (Хмельницький, 2012), «Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я» (Кам'янець-Подільський, 2012, 2013, 2014)); 15 регіональних (XIV і XV Подільських історико-краєзнавчих конференціях (Кам'янець-Подільський, 2014, 2017), «Старокостянтинів і край в україно-руській історії доби XVI–XVIII ст.», (Старокостянтинів, 2012), IV Могилів-Подільській (Могилів-Подільський, 2012), «Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків подій» (Дунаївці, 2013), «Кам'яначчина: історія і сьогодення», «Юхим Сіцинський – визначний дослідник Подільської землі», «Розвиток бібліотечної справи в Україні» (Кам'янець-Подільський, 2013, 2014, 2015), «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи в I тис. н. е.» та III і V Археологічних читаннях (Меджибіж 2014, 2015)), звітних конференціях викладачів, докторів і аспірантів К-ПНУ ім. І. Огієнка (2013–2018). Крім того, результати досліджень обговорено на засіданнях кафедри всесвітньої історії К-ПНУ ім. І. Огієнка.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Усі результати й положення, що виносяться на захист і складають наукову новизну роботи, отримані здобувачем особисто. Автор систематизував й описав особистий архів І. Винокура, переданий ним на зберігання до НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка. До нього увійшли 140 справ, які містять майже 2 тис. документів (обсягом 20 тис. аркушів) за період з 1948 по 2006 рр.

Окрім паперових носіїв, систематизовано та введено до наукового обігу візуальні джерела (фотографії, хронікальні фільми, відзняті І. Винокуром упродовж 60-80-хрр. XX ст.). Створено відео- й аудіотеки спогадів учнів і колег І. Винокура, а на підставі фотоматеріалів 1963–2006 рр. – виставку «Фотолітопис археологічної експедиції».

Публікації. З теми дослідження здійснено 34 публікації (загальним обсягом 11,3 др. арк.), 6 з яких опубліковано в наукових фахових виданнях,

визначених ДАК МОН України, 1 вміщена в іноземному, а 2 – у виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз.

Структура дисертації визначається метою, завданнями й змістом обраної проблеми. Робота складається зі вступу, 4 розділів, 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, що нараховує 884 позицій, з яких – 198 джерел. Обсяг основного тексту складає 169 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Стан наукової розробки проблеми

Науково-педагогічна й громадська діяльність І. Винокура в дисертації розглядається в контексті суспільно-політичного життя в УРСР й у незалежній Українській державі. Проаналізований історіографічний масив (наукові статті, рецензії, публікації в періодичній пресі, біографічні нариси, бібліографічні й довідкові видання й ін.) умовно структуровані у дві групи: 1) праці, що містять характеристику наукового доробку І. Винокура; 2) роботи, у яких характеризується біографія вченого, етапи його педагогічної й громадської діяльності.

На початку 1950-х рр. перша інформація про студента історичного факультету І. Винокура друкувалася в багатотиражці ЧДУ, у якій відзначалася його активна участь у студентському науковому гуртку з історії стародавнього світу [671], археологічних експедиціях – йдеться про його виступи на студентських наукових конференціях [837; 252], захист дипломної роботи з історії літописного Галича (науковий керівник – завідувач кафедри історії стародавнього світу ЧДУ Є. Черезов) [615]. У 1956 р. краєзнавець Й. Осипенко підкреслив професіоналізм співробітника Житомирського краєзнавчого музею І. Винокура, продемонстрований на спільному засіданні сесії Відділу історичних наук і пленумі ІМК АН СРСР у Ленінграді, присвяченому підсумкам археологічних досліджень у 1955 р. [712]. У часописах «Археологія» та «Советская археология» були згадані доповіді й повідомлення І. Винокура на VIII науковій конференції ІА АН УРСР у Києві [844, с. 176–77], пленумі ІМК у Ленінграді [219, с. 295], сесіях відділу історичних наук АН СРСР і пленумах ІМК АН СРСР у Москві в 1957–1958 рр. [614, с. 324; 670, с. 298]. У 1959 р. у редакційній статті студентської газети ЧДУ інформувалось про видання нарису І. Винокура та Б. Тимощука «Історико-архітектурний пам'ятник у Чернівцях – колишня резиденція буковинських митрополитів», зокрема відзначено цінність цього видання для

мешканців Чернівців і гостей міста [458]. Вказані публікації дозволили дослідити процес формування наукових зацікавлень І. Винокура та початковий етап його трудової діяльності [596].

У 1961 р. в «Українському історичному журналі» видрукувана рецензія старшого наукового співробітника ІА АН УРСР Є. Махно на монографію І. Винокура «Старожитності Східної Волині першої половини I тис. н. е.», у якій звернено увагу на виділення її автором трьох окремих груп пам'яток (черняхівської, волинської, корчацької), проведену їх територіальну прив'язку, що названо «важливим кроком у дослідженні цього періоду в регіоні» (кінець II – початок V ст. – В. Г.) [688, с. 152–153].

Усвідомити сприйняття радянською археологією ідей І. Винокура дозволила публікація в КСИА АН СРСР, присвячена підсумками симпозіуму з проблем вивчення черняхівської культури (Львів 1967) [781], у якій вміщено, зокрема, його доповідь «Волино-Подільське пограниччя – один із районів формування черняхівської культури» і відгуки на неї учасників форуму. В одному з них М. Тиханова відкинула запропоноване автором датування Бережанського скарбу, а В. Бідзіля, Є. Махно і М. Щукін не сприйняли його висновок про зв'язок зарубинецьких і черняхівських пам'яток Волині; натомість Є. Симонович підтримав датування Бережанського скарбу й аргумент щодо генетичної наступності черняхівських пам'яток від зарубинецьких [490, с. 32]. Словацька дослідниця М. Лавіова-Шмідлова в академічному виданні «Slovenska archeologia» розмістила рецензію на вищезгаданий збірник і підтримала тезу І. Винокура про формування черняхівської культури у Волино-Подільському пограниччі в II–V ст. [863]. У 1971 р. польський археолог В. Шиманський схвально відгукнувся про гіпотезу І. Винокура щодо функціональності комплексу млинарської споруди Іванківцевого поселення на Житомирщині й проведену реконструкцію цієї господарської споруди [864].

Жвавий інтерес академічної спільноти викликала монографія І. Винокура «Історія та культура черняхівських племен Дністро-

Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е.» (1972). Б. Кушнір підтримав висновки автора щодо етнічного ядра формування черняхівської спільноти на основі різних племен, зокрема слов'янських, а дослідження ним язичницьких ідолів вважав «значним внеском в археологічну науку» [676]. Б. Тимошук зазначив, що введений у науковий обіг новий фактичний матеріал переконливо «свідчив про слов'янський характер черняхівської культури», особливо це підтверджують «відкриті і досліджені ним у Середньому Подністров'ї пам'ятки перехідного типу від черняхівської до слов'янської археологічних культури» [822, с. 147]. І. Русанова висловила сумнів щодо обґрунтованих І. Винокуром територіальних меж формування черняхівської культури межиріччям Дністра й Дніпра і відзначила необґрунтованість його тези про багатоетнічність черняхівської культури та демографічні розрахунки чисельності черняхівців [775]. Натомість Е. Симонович відзначив важливість реконструкції І. Винокуром уявлень черняхівського населення щодо навколишнього світу й назвав його монографію значним досягненням сучасного слов'янознавства [780, с. 297–301]. Позитивні оцінки містили рецензії румунського археолога М. Бебеша й чеського історика Я. Земана, які вважали монографію І. Винокура вагомим кроком у вивченні черняхівської культури [859, с. 327–328; 872, с. 303–304].

М. Щукін висловив критичні зауваження щодо схеми походження слов'ян, натякаючи на можливості спростування висновків І. Винокура новими відкриттями на слов'янських старожитностях Волині [845, с. 57–70], хоча, за спостереженнями В. Барана, «всі пошуки чогось нового, здійснені в цьому районі М. Щукіним, не дали ніяких результатів» [245, с. 169].

В. Якубовський назвав книгу І. Винокура й Б. Тимошука «Давні слов'яни на Дністрі» внеском у регіональну історію слов'янства, висновки якої «відкривали простір для роздумів і розробки нових питань» [852; 852]. Позитивну оцінку книзі дав краєзнавець Я. Просінкевич [771] й археолог-початківець Л. Михайлина [695]. О. Приходнюк у рецензії на монографію «Історія лісостепоного Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного

віку до середньовіччя» назвав її внеском у систематизацію археологічних пам'яток Поділля, а головною заслугою автора вважав виокремлення на «Середньому Дністрі перехідної хронологічної групи слов'янських пам'яток середини V ст. Це старожитності, на основі яких склалась культура ранньосередньовічних слов'ян V–VII ст.»[750]. Значущість такої роботи відзначали й інші рецензенти [222; 840; 836; 635; 634].

Важливість організованого І. Винокуром на базі К-ПДПІ спільно з ІА АН УРСР симпозиуму Позднейшие судьбы Черняховской культуры»1981 р. [746] розуміли М. Щукін й автори монографії «Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период» [783, с. 100–101; 846, с. 156]. Його внесок у підготовку «Довідника з археології України» (1987) вбачав польський археолог Я. Гурба, який, зокрема, вказав на залучення чималої польської історіографічної бази, проте відзначив відсутність мап, що не дозволяє безпосередньо локалізувати старожитності [862]. Дійсний член АН СРСР Б. Рибakov визнавав пріоритет І. Винокура в дослідженні кам'яних антропоморфів Середнього Подністров'я, окремо відзначивши укладену ним «цікаву карту цих знахідок» [777, с. 132]. Водночас археологічні дослідження І. Винокура ружичанського могильника дали підстави Е. Гороховському виділити найбільш ранню фазу черняхівської культури названу ним «ружичанською» [555, с. 34–36].

В. Степанков та О. Завальнюк у рецензії на монографію І. Винокура й П. Горішнього «Бакота. Столиця давньоруського Пониззя» відзначили, що автори «... довели, що середня течія Дністра була своєрідним стрижнем, який об'єднував навколо себе східнослов'янські племена уличів і тиверців» [796; 797]. В. Якубовський вважав, що ця праця збагатила українську науку, але стверджував, що для визначення історичної ролі Бакоти недостатньо наведеної аргументації [853; 854]. Дослідження І. Винокуром ювелірної майстерні, виявленої на поселенні в Бернашівці, академік П. Толочко назвав «відкриттям XX століття для слов'яно-руської археології» [827].

О. Новак у рецензії на монографію «Черняхівська культура: витоки і

доля» (2000) зазначив, що автор дотримувався поліетнічної концепції формування черняхівських племен, але у виявлених після 45-річних досліджень археологічних пам'яток переважав слов'янський етнічний елемент [707, с. 204]. За оцінкою Л. Баженова, ця монографія «допомогла з'ясувати роль племен Дніпровсько-Дністровського межиріччя II–V ст. н. е. в давньослов'янському етногенезі, що принесло вченому міжнародне визнання» [230].

Український археолог В. Баран підкреслював роль І. Винокура в розробці проблем слов'янського етногенезу й виділенні пам'яток кінця IV–V ст., які «він вважав перехідними від Черняхівської до слов'янської Празько-Корчацької культури» [43, с. 195; 246, с. 4]. Висновки вченого щодо ролі Середнього й Верхнього Подністров'я в етногенезі слов'ян підтримав професор Санкт-Петербурзького університету О. Майоров [680, с. 3]. Водночас Я. Онищук погодився з І. Винокуром у тому, що територія Волино-Подільського пограниччя в пізньоримський час внаслідок активних взаємовпливів зарубинецьких і пшеворських культур є одним із районів формування черняхівської культури [708, с. 35].

О. Головка відзначив вагомість праць І. Винокура для вивчення державно-політичних процесів на Волині й в Галичині доби середньовіччя. [550, с. 40], а С. Терський наголошував, що дослідження І. Винокура дозволили по-новому оцінити адміністративно-територіальні межі автономних утворень киево-волино-галицького пограниччя [821, с. 16], уточнити уявлення про соціально-економічні процеси в Болохівській землі XII–XIII ст. [820, с. 310–313].

У 1990-х рр. було опубліковано низку праць, де містився аналіз наукових студій І. Винокура. У них відзначалася його участь у I–V міжнародних археологічних конгресах у Варшаві, Празі, Братиславі, Софії, Києві, симпозіумі зі слов'яно-германських відносин у Любліні та ін. [558, с. 33]. Л. Баженов й А. Філінюк проаналізували доробок ученого в галузі слов'янської археології, зауважили його роль у формуванні загальної

концепції давньої і середньовічної історії Волині й Поділля, що враховувала приналежність черняхівських племен до ранньослов'янського етносу [239]. Л. Баженов підкреслив заслуги І. Винокура у створенні археологічної експедиції К-ПДП, вивченні слов'янських і києворуських старожитностей I – початку II тисячоліття в Подністров'ї, відзначив його роль у дослідженні літописних Бакоти, Ізяслава, Полонного, Губина, що дозволило з'ясувати час їх заснування, визначити особливості розвитку. Акцентовано, що відкриті експедицією під керівництвом І. Винокура нашарування XII–XIII ст. у Кам'янці-Подільському дали підстави говорити про давньоруський період існування міста [229], останнє підтверджене сучасним дослідженням початку 2000-х рр. [255, с. 153–154]. Також проаналізовано етнокультурні пошуки І. Винокура, пов'язані з етногенезом слов'янського населення I тис. н. е. [231].

С. Пивоваров з'ясував вплив Б. Тимощука на його становлення як археолога, відзначив важливість їх співпраці в розробці схем еволюції археологічних культур Буковини й періодизації старожитностей регіону кінця I тис. до н. е. – першої половини XIII ст. н. е. [742]. П. Нечитайло охарактеризував праці І. Винокура, присвячені кам'яній скульптурі й скельним печерним комплексам Подністров'я, наголосив на його внеску в їх вивчення, а його студії щодо Бакотського монастиря назвав однією з найгрунтовніших робіт зі скельно-церковної архітектури регіону [705]. В. Косаківський та В. Рудь акцентували на досягненнях І. Винокура в дослідженні Бушанського скельного комплексу [667; 774].

В. Прокопчук і О. Завальнюк узагальнили археологічний доробок І. Винокура [630], вказали на формування ним «неформальної творчої співдружності, яку прийнято називати науковою школою», до якої входили О. Баженов, В. Мегей, Л. Вакуленко, О. Журко, Б. Строць, А. Мусевич й ін.» [632]. Вони вкотре підтвердили вплив Л. Коваленка на формування І. Винокура як науковця [633, с. 130–133]. О. Баженов визначив серед представників наукової школи І. Винокура О. Приходнюка, В. Якубовського, М. Петрова, С. Баженову, Г. Хотюна й ін., «надбанням яких стали теоретичні

узагальнення здобутого величезного фактичного матеріалу з археологічних досліджень літніх сезонів 1963-1982-х рр. літописної Бакоти й городищ лівобережжя Середнього Дністра» [241]. С. Семенчук й А. Матвеев дійшли висновку, що праці І. Винокура з дохристиянських вірувань Лівобережжя Середнього Дністра є найбільш результативними [778, с. 139].

Серію публікацій щодо археологічних досліджень І. Винокура в Хмельницькій [578], Вінницькій [576], Житомирській [613] областях, окремо в Кам'янець-Подільському [581], Старокостянтинівському [588], Дунаєвецькому [605], Могилів-Подільському [582] районах здійснив В. Гуцал.

З кінця 1960-х рр. предметом аналізу науковців, викладачів вишів і вчителів ставали науково-педагогічні праці І. Винокура. Ю. Бейдер високо оцінив методичний посібник І. Винокура «Збирання і визначення археологічних пам'яток та методика їх використання в школі», яку він рекомендував використовувати для вивчення старожитностей під час уроків й в позаурочний час [247]. Польський археолог Я. Гурба наголосив на важливості цього видання для популяризації археологічних старожитностей [860].

У 1994 р. І. Винокур у співавторстві з Д. Телегіним опублікував навчальний посібник «Археологія України». У рецензії О. Приходнюк відзначав намагання авторів навчити «використовувати аналіз конкретних археологічних матеріалів для історичних узагальнень» [751]. Ю. Малеев підкреслив, що автори не обмежилися характеристикою пам'яток києворуського періоду, а продовжили виклад матеріалу наступної доби, що значно розширило джерельну базу [881, с. 121–124]. Б. Строцький відзначав необхідність використання в таких посібниках більшого ілюстративного матеріалу й окремого розділу з методики польових досліджень [740]. Польські вчені Я. Гурба й А. Закосцельна в рецензії на друге видання цієї книги (2004) позитивно оцінили авторські історичні реконструкції та розлогі характеристики археологічних культур [871]. Водночас О. Приходнюк відзначав комплексне залучення писемних та археологічних джерел і

достатній науковий рівень навчального посібника «Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст.» (1999), одним з авторів якого теж був І. Винокур [752].

Внесок І. Винокура в підготовку низки колективних видань, навчальних і методичних посібників з історії, археології і музеєзнавства для студентів й учнів шкіл характеризував Л. Баженов [236]. Хист І. Винокура до підготовки навчальних видань, що відрізнялися чіткістю викладу й доступністю подачі матеріалу, відзначив С. Трубчанінов [829].

Окремі аспекти педагогічної діяльності І. Винокура аналізували С. Копилов і В. Степанков. Зокрема, було відзначено, що в 1964 р. І. Винокур спільно з Л. Коваленком і А. Копиловим став фундатором історичного факультету К-ПДП, відіграв вирішальну роль у формуванні атмосфери культу науки, поваги до особистості, доброзичливості, демократичності взаємин, лібералізму [663, с. 17, 22, 90, 105; 662, с. 36; 666, с. 8, 9, 11, 15]. Вони ж відзначили участь І. Винокура у створенні й керівництві з 1969 р. кафедри історії СРСР і УРСР (з 1990 р. – кафедра історії Східної Європи й археології та нового підрозділу кафедри історії України) [665, с. 20, 27–29, 33, 37–39]. А. Філінюк охарактеризував І. Винокура як наставника молоді з високими моральними якостями, глибоким викладацьким професіоналізмом й організаційною результативністю [211].

Л. Баженов один із перших узагальнив творчу біографію І. Винокура, зокрема відзначив його заслуги в організації Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства (1964) і Всеукраїнської спілки краєзнавців (1991), підготовці й проведенні I–XI Подільських історико-краєзнавчих конференцій [224], створенні та розгортанні діяльності Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка (1995–2000) [232, с. 98–99]. В. Прокопчук проаналізував обставини приходу І. Винокура в академічну археологію [763; 762; 769], наголосив на його ролі у створенні й керівництві Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства [770,

с. 7; 765, с. 334–335, 343–344, 368, 377, 383; 768], участі у формуванні тому «Історія міст і сіл Хмельницької області» [644; 764; 766; 765, с. 271, 281, 310, 368, 377, 383, 385]. Ці ж дослідники підкреслили особисті, професійні й людські якості І. Винокура – «наукову об'єктивність... глибоке розуміння професійного обов'язку, виняткову порядність» [237], окремі етапи його творчої біографії [238]. Варіанти автобіографії І. Винокура 1960-х – початку 2000-х рр. як історіографічного джерела проаналізував С. Копилов [664].

У низці праць автори характеризували науково-організаційну роботу І. Винокура в різних регіонах України: І. Ярмошик [857; 856], Л. Грузська [557], М. Костриця [668] – його діяльність у Житомирському обласному краєзнавчому музеї й координацію краєзнавчої роботи в регіоні, С. Пивоваров аналізував студентські роки та початок викладацької діяльності І. Винокура в ЧДУ [741], С. Гальчак визначив внесок І. Винокура в становленні краєзнавства на Вінниччині [547], Я. Онищук – у дослідженні археологічних культур Галичини I тис. н. е. [709, с. 13]. Заслуги І. Винокура як лідера наукової школи описали професори І. Конет і В. Прокопчук [488]. Чимало інформації про життя [882; 881; 877], наукову [873; 874; 876], громадську діяльність [883; 879] І. Винокура розміщено на різних Інтернет-ресурсах.

Інформація про різну діяльність І. Винокура, його біографія містяться в багатьох енциклопедичних і довідкових виданнях. У 1961 р. Я. Гурба представив молодого науковця як дослідника нового покоління зарубіжної археологічної школи [861]. Я. Філіп в «Enzyklopädisches Handbuch zur Ur-und Frühgeschichte Europas» у 1969 р. виокремив ученого серед інших європейських археологів [867]. Інформація про діяльність І. Винокура вміщена у виданнях «Учені Хмельниччини» (1998) [479], «Інформаційному бюлетені Хмельницької обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури» (1991) [554, с. 3; 713], «Хто є хто на Хмельниччині» (2004) [481]. У 1993 р. Л. Баженов вказав на учнів І. Винокура – учасників «наукової школи з вивчення Поділля»: О. Приходнюка, В. Якубовського, М. Петрова, А. Гуцала [227, с. 148]. Згодом акцентував на

його державних відзнаках і нагородах [225, с. 75–78]. Г. Мезенцева відзначила авторитет І. Винокура як «черняхівознавця» в енциклопедичному словнику «Дослідники археології України» (1997) [693]. Також інформацію про вченого вміщено в довіднику «Українські історики ХХ століття» [847], збірнику «Краєзнавці України» [480], в «Енциклопедії історії України» [638, с. 169; 242, с. 242], «Енциклопедії трипільської цивілізації» [679, с. 88–89; 545, с. 24] та ін. [631].

Інформацію про наукові успіхи І. Винокура подано в різних бібліографічних виданнях. Першими з них були бібліографічні покажчики з давньої історії Поділля, укладені головою обласного історико-краєзнавчого товариства С. Гуменюком [714, с. 6, 9–12, 15; 715; 596]. Він й уклав бібліографічний покажчик його праць, який на 1989 р. зафіксував майже 290 назв [559]. У 2000 р. В. Прокопчук видав новий бібліографічний покажчик, до якого увійшли 464 праці [641], а в 2010 р. до 80-річчя І. Винокура було підготовлено оновлений бібліографічний покажчик, який містив уже 495 праць [206]. Така ж інформація була вміщена в метабібліографічному збірнику «Науковці України ХХ-ХХІ століть» [482].

Отже, підсумовуючи історіографічний огляд проблеми, вважаємо за необхідне наголосити на таких принципових моментах:

- у радянській історіографії 1950–1980-х рр. ХХ ст. і періодичній пресі цього періоду було розпочато вивчення наукової, педагогічної й громадської діяльності І. Винокура. У цьому масиві праць переважали рецензії в академічних, популярних виданнях і пресі на його монографії. Дослідникам вдалося окреслити коло наукових інтересів ученого – ранні слов'яни й літописні міста Поділля та Волині;
- у працях українських учених (Л. Баженова, С. Гуменюка, О. Завальнюка, С. Копилова, С. Пивоварова В. Прокопчука та ін.) було виділено етапи його наукової біографії, вказано коло наукових інтересів, окреслено напрями громадської діяльності І. Винокура;
- кількість спеціальних праць, безпосередньо присвячених науковій,

педагогічній і громадській діяльності І. Винокура, є порівняно незначною як у вітчизняній, так і в зарубіжній історіографії. Переважно це розвідки про окремі археологічні експедиції під керівництвом І. Винокура, його діяльність у краєзнавчих товариствах та УТОПІК або рецензії на його монографії;

- усе зазначене дає підстави стверджувати, що більшість аспектів окресленої проблеми вивчена поверхово або взагалі залишилась поза увагою істориків, а тому потребує комплексного дослідження.

1.2 Джерельна база роботи

Для написання роботи були використані різнопланові джерела, що переважно зосереджені в 27 фондах 15 архівосховищ України й Росії: ЦДАВО, держархівів Хмельницької (Кам'янець-Подільського міського архіву), Чернівецької, Житомирської областей, наукових архівів ІА НАН України, ІМК РАН (Санкт-Петербург), НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка, ІР НБ України НАН України ім. В. І. Вернадського, відомчих архівів Кам'янець-Подільського державного музею-заповідника, Хмельницького обласного краєзнавчого музею, К-ПНУ ім. І. Огієнка, ЧНУ ім. Ю. Федьковича, ЖДУ ім. І. Франка, КСУ, а також особисті архіви родини І. Винокура, його колег й учнів, низки бібліотек.

Залежно від походження й змісту джерела умовно поділено на три групи. Першу становлять писемні джерела, зокрема діловодні матеріали, періодична преса, джерела особового походження (мемуари, епістолярії, усно історичні) та історіографічні. До другої групи входять візуальні джерела (кіно- й фотодокументи), а третю складають пам'ятки матеріальної культури, виявлені під час археологічних досліджень.

Діловодні матеріали містять документи державних установ і громадських організацій. Насамперед, це особові справи І. Винокура – студента та лаборанта кафедри ЧНУ ім. Ю. Федьковича – з архіву закладу (фонди – співробітників і студентів) і Держархіву Чернівецької області

(Ф. Р. 82), що дозволили відтворити етапи життя, науково-педагогічної та громадської діяльності молодого науковця. Матеріали Держархіву Житомирської області (Ф. Р. 426) допомогли визначити напрями роботи І. Винокура як штатного працівника Житомирського історико-краєзнавчого музею та викладача-сумісника Житомирського педінституту впродовж 1953-1957 рр. із питань краєзнавчих досліджень.

У Держархіві Хмельницької області (Ф. Р. 302) і Кам'янець-Подільському міському архіві (Ф. 10) опрацьовано протоколи вчених рад К-ПДП, історико-філологічного факультету, кафедри історії та історії СРСР і УРСР, річні звіти кафедр історичного факультету за період із 1963 по 2006 рр., звіти про науково-дослідну роботу викладачів тощо. У них виявлено дані про участь І. Винокура в створенні археологічної експедиції, краєзнавчому русі й пам'ятко-охоронній діяльності. Такі матеріали, що охоплюють діяльність ученого в Кам'янець-Подільському університеті, починаючи з 1963 по 2006 рр., зберігаються в архівах К-ПНУ ім. І. Огієнка [597], ЧНУ ім. Ю. Федьковича, ЖДУ ім. І. Франка, КСУ, де знаходяться також особові справи І. Винокура, що характеризують його педагогічну й наукову діяльність.

Документи Українського республіканського товариства охорони пам'яток історії та культури з ЦДАВО (Ф. 4760) дозволили висвітлити діяльність І. Винокура зі збереження історико-архітектурних пам'яток Кам'янця-Подільського й інших міст Хмельницької області. Зокрема, у доповіді голови правління товариства П. Тронька на II з'їзді УТОПК (1971) відзначено позитивний досвід роботи Кам'янець-Подільської міської організації (голова І. Винокур) у проведенні археологічних досліджень Старої фортеці й популяризації історичної та культурної спадщини [1, арк. 44–45].

Документи Хмельницької обласної організації УТОПК Держархіву Хмельницької області (Ф. Р. 6372), наукового архіву Кам'янець-Подільського державного музею-заповідника (Ф. директора Г. Хотюна) свідчать про активну участь І. Винокура в організації та становленні товариства, починаючи з 1966 по 1994 рр. Зокрема, у листі (1965) до першого заступника

Міністра культури СРСР А. Кузнецова І. Винокур акцентував на жахливому стані пам'яток архітектури м. Кам'янця-Подільського й необхідності їх збереження [190 арк. 1–3].

Матеріали з особистого фонду голови Хмельницького обласного краєзнавчого товариства С. Гуменюка (Ф. 5348), Кам'янець-Подільського відділу народної освіти (Ф. Р. 1091), обласного дитячого туристично-краєзнавчого центру й учнівської молоді (Ф. 4104) свідчать про участь І. Винокура в конференціях юних краєзнавців Хмельниччини, залучення школярів до пошукової й музейної роботи.

Участь І. Винокура в редколегії проекту зі створення «Історії міст і сіл УРСР: Хмельницька область» відображені в документах ЦДАВО (Ф. 4633) та в Держархіві Хмельницької області (Ф. Р. 3906). В останньому опрацьовано матеріали (Ф. Р. 6391) про його роботу в Кам'янець-Подільському відділі Географічного товариства України, зокрема в підготовці конференції з проблем етнографії, фольклору й соціальної географії Поділля.

Введено до наукового обігу матеріали особового архіву І. Винокура з архіву НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка (Ф. 2) [161, арк. 4], частину матеріалів якого складають документи про участь у всесоюзному конкурсі викладачів педагогічних інститутів, підготовки ним кандидатської та докторської дисертацій. Зокрема, стенограма захисту І. Винокуром кандидатської дисертації на тему «Старожитності Східної Волині першої половини I тисячоліття н. е.» з архіву ІМК РАН (Санкт-Петербург) (Ф. 312) свідчить, що здобувач обґрунтував думку щодо формування волинської групи полів поховань на основі слов'янського етносу зарубинецької й пшеворської культур, а також обстоював тезу, що лише внутрішні чинники сприяли розвитку продуктивних сил населення Волині в III–IV ст. н. е., на основі яких відбувся поділ праці з відокремленням ремесла від землеробства [109 арк. 217–243]

Документи Наукового архіву Інституту археології НАН України (Ф. 12) щодо захисту І. Винокуром докторської дисертації на тему «Історія і культура черняхівських племен лісостепоного Дністро-Дніпровського межиріччя

(перша половина I тисячоліття н. е.)» містять висновок відділу слов'яно-руської й середньовічної археології Інституту археології АН УРСР, де зазначено, що це дослідження є «новим напрямом у радянському черняхівознавстві та дозволяє висунути й аргументувати низку теоретичних положень» [110; 599].

У цьому ж науковому архіві зберігаються наукові звіти керівника експедиції І. Винокура за наслідками археологічних розвідок і розкопок (за період з 1955–2006), кожен з яких є щорічним літописом проведеної роботи, зокрема встановлено: у 1955 р. І. Винокур очолив самостійний експедиційний археологічний загін Ранньослов'янської експедиції Інституту археології АН УРСР (керівник М. Брайчевський) [113]; у 1963 р. ініціював створення археологічної експедиції на базі Кам'янець-Подільського педагогічного інституту [117; 118], а з 1965 р. розпочав організацію постійної Подільської археологічної експедиції [194].

У науковому архіві Хмельницького обласного краєзнавчого музею опрацьовано звіти І. Винокура за результатами археологічних досліджень у 1963-1964 рр., що проводились спільно з Кам'янець-Подільським історичним музеєм-заповідником (Ф. О. 68; Ф. О. 8.). Така інформація міститься у звітах працівників музею А. Козинець (Ф. О. 36) і О. Приходнюка (Ф. О. 7), який був учнем І. Винокура ще в Чернівецькому університеті й за його рекомендації почав працювати в Хмельницькому музеї, а згодом у Кам'янець-Подільському педінституті й Інституті археології АН України, в останньому очолив відділ охоронних археологічних досліджень Інституту археології АН УРСР.

Для з'ясування наукових зацікавлень І. Винокура важливими є щоденники 1950–1990-х рр. археологічних розвідок і розкопок черняхівських комплексів у Киселеві, Раківці, Ружичанці й Рідкодубах, слов'янських пам'яток Волині, Бережанського скарбу, Бернашівського ювелірного комплексу, праукраїнських пам'яток Подністров'я та Болохівської землі. У них зафіксовано дані про перебіг і методику досліджень, подано інформацію про членів експедицій, зокрема в одному з них занотовано: «20/X–55 р. Вів

щоденник М. Брайчевський» [140, арк. 20].

Були опрацьовані місцеві й галузеві періодичні видання, у яких висвітлювались етапи наукової і громадської роботи І. Винокура, його історико-краєзнавчі студії. Зокрема, у газеті ЧДУ «За сталінські кадри» (1950–1953) виявлено дані про наукову діяльність студента І. Винокура, а в газеті «Радянська Житомирщина» (1954–1959) атрибутовано майже 30 публікацій І. Винокура про археологічні дослідження й давні пам'ятки Волині. Крім того, використано матеріали газет «Радянський студент», «Студентський меридіан», «Клію», «Прапор Жовтня», «Кам'янець-Подільський вісник», «Подільянин», «Край Кам'янецький» та ін.

В особовому архіві І. Винокура з фондів НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка виявлено й опрацьовано джерела особового походження: варіанти його автобіографій, спогади про евакуацію до Ашгабада (1941–1945), укладені списки наукових праць, конспекти студентських лекцій, курсова робота «Політична і класова боротьба в Аттиці» (1949), доповідь на студентській науковій конференції «Археологічні дослідження давнього Галича у 1951 р.», звіти про навчально-методичну, науково-дослідну діяльність та ін.

Епістолярна спадщина І. Винокура дозволила встановити його участь і роботу в правлінні Хмельницької філії УТОПІК, зокрема у створенні зводу пам'яток історії і культури, занепокоєність умовами зберігання документів у приміщенні обласного архіву, у реалізації проекту історико-архітектурного заповідника в м. Кам'янці-Подільському тощо. Листування І. Винокура з дирекцією й співробітниками Інституту археології АН України, Інститутом археології ПАН (Варшава), Інститутом археології ЧАН (Прага), Інститутом фракології АСРР (Бухарест), Інституту історії вузівської школи та Інституту історії архітектури в Кракові, Державним Ермітажем, оргкомітетом Міжнародного конгресу слов'янської археології, Інститутом археології АН СРСР, Інститутом історії АН України дозволили уточнити його наукові зацікавлення й коло тих учених, з якими він контактував: українських – Г. Александра, В. Баран, С. Бібіков, П. Горішній, Р. Забашта, І. Заєць,

М. Костриця, В. Котигорошко, Н. Кравченко, Б. Кругляк, М. Кучинко, Ю. Малєєв, О. Приходнюк, В. Смолій, Д. Телегін, Б. Тимошук, П. Тронько, Р. Тхоржевський, Ф. Шевченко, В. Шилов, Г. Шовкопляс, Б. Шрамко; польських – Я. Гурба, А. Коковський, М. Парчевський, С. Шаманський; російських – Е. Симонович, Г. Смирнова, Є Шмідт та ін. [176]. Зокрема, листування І. Винокура з П. Троньком за 1990 р. щодо створення Всеукраїнської історико-краєзнавчої спілки підтвердили значний масштаб підготовчої та організаційної роботи.

Досліджено епістолярні матеріали з фондів особового походження українських учених і краєзнавців. У Держархіві Чернівецької області (фонд Б. Тимошука (Ф. 2921)) виявлено листи від співробітниці відділу слов'яно-руської археології ІА АН СРСР І. Русанової з відгуками про наукову діяльність І. Винокура. Використано його листування з відомим українським ученим, істориком, археологом М. Брайчевським із фондів ІР НБ України НАН України ім. В. І. Вернадського (Ф. 320), що підтверджують багатий і різноманітний науковий світ особистостей. Участь Л. Коваленка в становленні І. Винокура як дослідника й викладача підтверджують матеріали епістолярної спадщини вченого, що зберігаються в Кам'янець-Подільському міському архіві (Ф. 6371). Організаційна робота Іона Ізраїльовича з підготовки й проведення подільських історико-краєзнавчих конференцій відображена в матеріалах особистого фонду голови ХОІКТ С. Гуменюка (Ф. 5348). Щоденники краєзнавця Є. Шкурка (1960–1970) з Держархіву Хмельницької області (Ф. 4804) дозволили відтворити дослідження І. Винокуром археологічних старожитностей м. Кам'янця-Подільського, розпочату ним пам'ятко-охоронну роботу на Хмельниччині. Було залучено неопубліковані наративні матеріали з приватних архівів колег і родичів І. Винокура: Т. Лубніної [198], А. Гуцала [196], В. Мегея [197].

Використано опубліковані спогади 50 колег та учнів І. Винокура зі збірок: «Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці: Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія» (2010) [206], «Актуальні проблеми археології: Тези

Міжнародної наукової конференції на пошану І. С. Винокура» (2010) [199], «...Але таких багато не буває, бо легким і красивим було б Життя» (2015) [200]. Ці матеріали дозволили відтворити не лише напрями наукової діяльності вченого, але й відчутти дух епохи, пристрасті та вподобання відомого дослідника, що є складовою його ментальної характеристики [592].

До матеріалів особового походження ми також віднесли зроблені нами під час роботи над темою записи переказів і спогадів про І. Винокура, на основі яких створено відео- й фонотеку рукописів, що зберігаються в архіві НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка. Їх авторами є колишні студенти І. Винокура по ЧДУ і К-ПДПІ : Л. Вакуленко, Л. Баженов, В. Газін, А. Гуцал, І. Осецький, Ю. Хоптяр та ін., що акцентували увагу на його діяльності як керівника археологічної практики й археологічного студентського гуртка, що дало змогу з'ясувати окремі історичні віхи в роботі цих структур.

В особистому архіві І. Винокура опрацьовано історіографічні джерела: рукописи, варіанти планів робіт, виписки з документів, чернетки й тези виступів. Було вивчено й проаналізовано рукопис нарису «Слов'янські пам'ятки Східної Волині» з листом Житомирської обласної дитячої екскурсійно-туристичної станції до начальника облліта з проханням «дозволити друк в обласній друкарні методичного посібника з краєзнавства накладом 900 екземплярів» [143, арк. 2], рукопис навчального посібника для вчителів історії «Історія Житомира (короткий історичний нарис)» (співавтор Л. Коваленко) [145, арк. 42–85], «Словник пам'яток історії і культури Хмельницької області (археологічна частина)» з даними про місцезнаходження та прив'язку 1109 археологічних пам'яток, їх типологію й хронологічні межі функціонування, схеми, фотографії та текстову частину. Також проаналізовано праці І. Винокура, подані до збірників матеріалів наукових і краєзнавчих конференцій, фахових часописів, колективних та індивідуальних монографій, що відбивають еволюцію його наукових зацікавлень і поглядів, містять інформацію про організаційну й редакційну діяльність (був редактором майже 200 видань).

Інтерес мають виступи І. Винокура на пленарних засіданнях І–ХІ Подільських історико-краєзнавчих конференцій, які не увійшли до збірників тез, зокрема доповідь (1987), яка є розгорнутою програмою краєзнавчого руху на Поділлі й Правобережній Україні [159, арк. 82–93]. Матеріали про діяльність І. Винокура в спеціалізованій вченій раді із захисту дисертацій в ІА НАН України дозволили виявити його участь у рецензуванні як офіційного опонента докторських дисертацій А. Бобринського, М. Брайчевського, С. Висоцького, Р. Гаскевича, О. Гудкової, Г. Івакіна, Б. Магомедова, Є. Максимова, Д. Козака, В. Котигорошка, Є. Рикмана, Л. Рутківської, П. Толочка, Р. Тхоржевського, А. Сміленко, майже 30 кандидатських дисертацій із проблем слов'янської та києворуської історії.

Іншу групу джерел склали візуальні джерела, переважно кіно- й фотодокументи з архіву науково-дослідної лабораторії археології К-ПНУ ім. І. Огієнка: світлини, фотоплівки, а також хронікально-документальні кіно- й відеозаписи, на яких зафіксована робота Подільської археологічної експедиції за період з 1963 до 1980-х рр. Їх зображальний ряд дозволив у реальному часі відтворити події другої половини ХХ ст., оцінити емоційний стан учасників археологічних експедицій, зафіксувати ландшафти. Матеріали кіноархіву сприяли ідентифікації І. Винокура як дослідника археологічних старожитностей, розкрили його нереалізований хист кінорежисера, постановника й кінооператора. Зацікавлення вченого фотографуванням та аматорською кінозйомкою підтверджують матеріали архіву Чернівецького університету. Наприклад, екстернатна форма складання вступних іспитів абітурієнтом І. Винокуром була зумовлена невдалою спробою вступу до Всесоюзного державного інституту кінематографії (м. Москва).

Отже, для написання дисертаційної роботи використано джерела різного змісту й форми, серед яких переважають писемні джерела (діловодні документи державних установ і громадських організацій, історіографічні й матеріали періодичної преси), що дозволили:

- відтворити основні етапи життя, науково-педагогічної та громадської

діяльності І. Винокура;

- розкрити напрями наукових пошуків І. Винокура та його відносини з широким колом радянських, українських і зарубіжних учених та краєзнавців, які входили до його інтелектуального середовища, дозволила епістолярна спадщина вченого.
- Водночас матеріали створеного нами архіву усної історії сприяли заповненню окремих хронологічних і фактологічних лакун біографії І. Винокура.
- Заглибитись у науково-педагогічну й громадську діяльність І. Винокура дозволили матеріали його особистого архіву з фондів НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка, серед яких значну групу джерел склали кіно- й фотодокументи: світлини, фотоплівки, хронікально-документальні кіно- й відеозаписи, на яких зафіксовано роботу Подільської археологічної експедиції з 1963 по кінець 1980-х рр.

1.3 Методологічні засади дослідження

За своєю специфікою дисертаційне дослідження виконано на межі біографістики, історії України, історіографії, археології, тому для успішного вирішення наукової проблеми використано широкий спектр принципів і методів наукових досліджень, що в сукупності склали методологічну основу дослідження. Принцип *історизму* дозволив глибоко проаналізувати конкретно-історичні умови, виявити явища, події, факти в їх часовій послідовності й допоміг врахувати особливості появи досліджуваних джерел. Керуючись принципом *об'єктивності*, через суспільно-політичні, культурні, психологічні чинники ми намагалися показати сукупність фактів, що дозволили обґрунтувати власну позицію та застереглись від суб'єктивізму щодо значимості наукових досягнень ученого, його ролі в створенні ХОІКТ. Принцип *всебічності* спонукав до вивчення різносторонньої діяльності І. Винокура в педагогічній, науковій, громадській сферах. Принцип *цілісності* дозволив оцінити відстоювання дослідником протягом наукової кар'єри своїх

переконань щодо домінуючого впливу слов'янського етнічного елементу на формування черняхівської культури. Реалізуючи принцип *ціннісного підходу*, ми намагались окреслити ті ідеї, положення і явища, які мають значення для сучасного етапу розвитку історичної науки, зокрема виділення І. Винокуром перехідних пам'яток від Черняхівської до слов'янської Празько-Корчацької культури або ж відкриття ним бернашівської ювелірної майстерні, яка, за його визначенням, належала праукраїнському населенню. Принцип *культурологічної антропології* забезпечив вивчення проблем, пов'язаних із пошуком істориком витоків слов'янства та їх трансформації в культурні традиції праукраїнців. Принцип *антропології професій* дозволив звернути увагу на особливості археологічної науки та її вплив на формування І. Винокура як фахового археолога й дослідника первісної історії. Принцип *наступності (спадкоємності) наукового пізнання* сприяв максимальному наближенню історіографічності дослідження до тенденцій розвитку історичної науки. Принцип *системності* допоміг звести наявну наукову літературу й джерела до структурно завершеної форми, яка б забезпечувала з'ясування причинно-наслідкових зв'язків та врахування різних чинників, що впливали на спосіб життя й наукову діяльність І. Винокура.

Водночас було використано комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових методів історичного пізнання. До першої групи відноситься, зокрема, метод *соціокультурного аналізу*, який передбачає врахування систем цінностей і соціально-культурних уявлень історичної доби та дозволяє розглядати історіографічний процес у контексті змін відповідного соціокультурного середовища, у якому жив і працював І. Винокур, зазнаючи різноманітних впливів доби сталінського тоталітарного режиму, хрущовської відлиги, брежнєвського застою й доби відновлення української незалежності, завдяки чому вдалось простежити еволюцію поглядів ученого, виокремити вирішальні фактори впливу. Метод *порівняльного аналізу* допоміг описати динаміку досліджень І. Винокура черняхівської проблеми щодо інших груп пам'яток, а метод *статистичного аналізу* – підрахувати кількість написаних

ним робіт у той чи інший період, у такий спосіб з'ясувати пік його наукової творчості. Метод *просопографічного аналізу* сприяв виявленню історичних осіб (як членів різних груп інтелектуального середовища І. Винокура), зацікавлених якоюсь ідеєю – краєзнавчою, пам'яткоохоронною, просвітницькою. *Структурно-системний метод* дозволив виокремити об'єкт дослідження, розкрити його цілісність, з одного боку, та багатоаспектність, з іншого, забезпечивши комплексне вивчення з різних точок зору.

Спеціально-наукові методи історичного пізнання визначили інструментарій дослідження. *Історико-хронологічний* метод дав можливість розгляду подій у просторі й часі. Застосування як *синхронного*, так і *діахронного* методів дозволило простежити події та явища, як по горизонтальній, так й по вертикальній хронологічній шкалі. Синхронний метод, зокрема, застосовано для аналізу організації археологічної експедиції К-ПДПІ в середині – другій половині 1960 рр., краєзнавчого товариства, викладацької роботи. *Діахронний* метод застосовано в аналізі наукового доробку І. Винокура залежно до періодів їх досліджень, оцінки І-XI «Подільських історико-краєзнавчих конференцій» 1965–2004 рр. та ін. Використання *історико-генетичного методу* дозволило виявити властивості, функції та зміни досліджуваної реальності в процесі її історичного руху, наблизитися до відтворення реальної історії об'єкта й продемонструвати причинно-наслідкові зв'язки, закономірності формування й розбудови музейницького, краєзнавчого та пам'яткоохоронних рухів. *Проблемно-хронологічний* метод передбачав розподіл матеріалу за окремими групами в хронологічній послідовності, що дало змогу розглянути окремі аспекти наукової, педагогічної й громадської діяльності І. Винокура. *Структурно-функціональний* метод, який базується на теорії соціальної дії, був застосований у дослідженні взаємодії І. Винокура з владними структурами в контексті його суспільно-громадської діяльності (участь в ідеологічних кампаніях, у роботі з учителями, краєзнавцями й ін.). *Комунікативний* метод допоміг в осмисленні форм, змісту й розвитку комунікацій, що виступають

головним фактором наукової еволюції, разом із методом *інтелектуальних мереж* дозволив виявити контакти І. Винокура на рівні міста, України, наукових центрів Центрально-Східної Європи. На основі *біографічного* методу, який передбачає вивчення індивідуального життєвого шляху особистості, було досліджено автобіографії, щоденники й спогади І. Винокура, завдяки чому встановлено маловідомі сторінки його життя, що сприяло більш повній реконструкції біографічної картини. *Ретроспективний* метод дозволив вивчити віддалені свідчення джерел більш раннього чи більш пізнього часу, які вказують на певні моменти, пов'язані з життям і діяльністю І. Винокура за хронологічними рамками роботи, визначені 1948–2006 рр. *Ідеографічний метод* використано під час вивчення спогадів колег і учнів ученого, у яких на основі поодиноких історичних фактів часто траплялися описи індивідуальних можливостей І. Винокура. Метод *історіографічного аналізу й синтезу* дозволив з'ясувати формування історичної концепції дослідника, основаної на проблемі походження черняхівської культури й ролі в цьому процесі слов'янських племен, визначити рівень її наукової новизни, можливої верифікацій та евристичної цінності, провести реконструкцію наукових шкіл.

Для розуміння методологічних засад наукової роботи І. Винокура має значення з'ясування основних методів і принципів, якими вчений керувався у своїх студіях. Зокрема, у передмові до посібника «Археологія України» (1994) він сформулював розуміння принципу історизму в археологічних дослідженнях, що, на його думку, спиралося на пам'ятки матеріальної культури, які є цінними джерелами інформації і «дають правдиве уявлення про історію та людей, які творили її своїм повсякденним життям. Досліджуючи ці старожитності за допомогою традиційних археологічних методів та методів суміжних дисциплін, простежуються основні періоди історичного й культурного розвитку населення, етнічні й соціально-економічні процеси, доводиться наявність нерозривного зв'язку, спадкоємності матеріальної культури й досвіду, що завжди існує між поколіннями» [454, с. 3]. На думку

І. Винокура, в археологічних дослідженнях традиційно використовують типологічний метод, що дозволяє виділити серед артефактів типи речей із характерними лише їм ознаками, але одночасно автор вказував на основний його недолік, який виражався в акцентуванні уваги на окремих найвиразніших знахідках і недостатньому використанні в узагальненнях масового матеріалу. Цю хибу дослідник пропонував усунути, застосовуючи статистичні методи при опрацюванні артефактів. Він також визнавав, що в археології почали використовувати й методи природничих наук (стратиграфічний, спектральний, металографічний, трасологічний та ін.), а абсолютне датування пам'яток здійснюється на підставі радіовуглецевого, дендрохронологічного та методу пилкового аналізу тощо [454, с. 9–12].

Упродовж кількох останніх десятиріч у вітчизняній історіографії активно впроваджуються дослідження, пов'язані з біографічним напрямом, що дозволяє визначити внесок представників інтелектуальної еліти в організацію й розбудову окремих галузей науки. Теоретична цінність біографічних студій полягає у використанні низки базових категорій і термінів, зокрема поняття «наукова біографія». Проте в українській історіографії взагалі досягнення біографічних досліджень здійснюється ще повільно й цей термін до кінця не розроблений [260, с. 475]. В. Чишко під «науковою біографією» розумів методичну складову історико-біографічного жанру, а її створення пропонував проводити на основі емпіричних процедур, що складаються з евристичних і джерелознавчих досліджень; реконструкції життя, діяльності, психічного стану особи; репрезентації особистості в сукупності внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Враховуючи змістовну площину, він пропонував за видами діяльності виокремити наукові біографії вченого, письменника, державного діяча й ін. [839, с. 76–79, 94]. В. Ващенко термін «наукова біографія» подає як професійну «біографію вчених» природничих спеціальностей, біографії ж гуманітаріїв, на його думку, можуть входити до терміну «інтелектуальна біографія», що поширений у фаховому корпоративному вжитку істориків науки [260, с. 478, 480–481]. С. Ляшко

підкреслював, що наукова діяльність є невід'ємною складовою інтелектуальної, тому біографії більшості вчених можуть відноситись до інтелектуальної історії [678, с. 33, 38]. Л. Зашкільняк зауважував, що кожна з ділянок людської діяльності зумовлена інтелектом, і тому так чи інакше належить до інтелектуальної історії [637, с. 33]. І. Колесник вважала інтелектуалами осіб, які здатні самостійно мислити, приймати усвідомлені рішення та відстоювати свою позицію [656, с. 174].

Оскільки І. Винокур долучився до формування двох наукових шкіл (археології та регіональної історії), потребує з'ясування поняття «наукова школа», що найбільш повно розглянуто в академічному виданні «Енциклопедія історії України», де подано позитивістське розуміння цього терміну в сучасній українській історіографії. Зокрема, його складовими, на думку Л. Винара, є засновник школи, учні, співробітники, організаційна структура, спільність концепцій і методологічних засад, наявність наукового видання, специфічна історична тематика, зокрема регіональна. Г. Мерніков вважає, що реальна ефективність діяльності школи визначається новим баченням проблеми, а конфлікт поколінь призводить до нової наукової школи, що засвідчує прогресивний характер школи попередниці [657, с. 221]. Загалом у сучасній науці побутує думка, що швидкоплинність знання, тобто темпи його старіння, стали настільки стрімкими, що роблять неможливими передачу актуальних ідей та концепцій від однієї генерації до іншої, тому школа є утворенням виключно одного покоління вчених. Утім, ідеї про «кінець» чи «духовну смерть» наукових шкіл не поділяє переважна більшість учених, у тому числі в царині соціогуманітаристики [858, с. 217].

З огляду на спеціалізацію І. Винокура в галузі археології, у дослідженні часто використовуємо також вузькоспеціалізовану термінологію, пов'язану з археологічними культурами, у рамках яких доводилось працювати вченому. Зазначимо, що поняття «археологічна культура» в науковий обіг у 1880-х рр. ввів німецький учений Р. Вірхов [784, с. 16]. У Німеччині це поняття утвердилося як «тип культури», «культурна провінція», «культурна група» й

перейшло в термінологію інших країн. У Франції найчастіше використовують термін «цивілізація», у США – словосполучення «культурний ареал», «культурна фаза», в Англії і Росії – «культура». У процесі формування археології як самостійної науки наприкінці XIX ст. головною категорією стало поняття «культура», що розглядалося як основна риса, за якою людське суспільство відрізняється від природи. Пізніше введено поняття «археологічна культура», за яким систематизувалися всі археологічні джерела, а на перше місце висувалося емпіричне значення цього терміну. Представники ленінградської/петербурзької школи Л. Клейн [651, с. 37–51], Е. Колпаков, В. Бочкарьов [658, с. 53–7] розглядали археологічну культуру як сукупність археологічних артефактів і комплексів на певній території в певний час, у такому разі історично за нею могли стояти і господарсько-культурний тип, і групи етносів. Провідні українські археологи Ю. Захарук [636, с. 3–9], М. Брайчевський, В. Генінг [548, с. 4–16] вважали нею матеріальні залишки окремого етносу або етнічної спільності. У традиціях української археологічної науки І. Винокур і Д. Телегін у посібнику «Археологія України» (1994) дали найбільш слушне для читацької аудиторії визначення археологічної культури як «групи споріднених пам'яток, які належать до одного відрізка часу й займають певну територію. Їх спорідненість визначається за комплексами знахідок та іншими проявами матеріальної й духовної культури». Крім цього, автори відзначили й етнографічну категорію, яка передбачає певну групу її носіїв – «плем'я, народність, що утворюють етнокультурні області» [454, с. 9].

Отже:

- для успішного вирішення наукової проблеми використовувався широкий спектр принципів наукових досліджень, що сукупно склали методологічну основу дослідження (принципи історизму, об'єктивності, всебічності, цілісності, ціннісного підходу та ін.);
- задіяно комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових методів історичного пізнання (соціокультурного аналізу, порівняльного та

статистичного аналізу, просопографічного аналізу, діахронний метод, структурно-функціональний та ін.).

Висновки до розділу

Отже, історіографічний аналіз обраної проблематики засвідчив: по-перше, інтерес науковців до вивчення науково-педагогічної і громадської діяльності І. Винокура виникав на різних етапах його кар'єрного зростання. У багатьох працях коротко охарактеризовано біографічні дані, переважно йдеться про його наукові досягнення й педагогічну працю. Найбільш активно цей процес розпочався в українській державі. Більшість аспектів, пов'язаних із формуванням особистості, освітянською діяльністю та громадськими зацікавленнями не були предметом системних досліджень, а автори статей лише фрагментарно розглядали зазначені питання. Тому існує необхідність більш повного осмислення й уточнення ряду напрямів багатовекторної діяльності відомого вченого, який залишив помітний слід в українській історії.

Опрацьований масив джерел, більшість з яких уперше залучено до наукового обігу, є достатньо репрезентативним і може забезпечити умови для розв'язання поставлених завдань. У роботі використано діловодні документи матеріали особистих фондів діячів освіти й науки, кіно- й фотодокументи, з фондів майже 20 українських і російського державних та приватних архівів, а також Інтернет-ресурси. Особливу цінність становлять матеріали особистого архіву І. Винокура, що ми систематизували в окремий архів, який зберігається в НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка. Створено архів усної історії – записи інтерв'ю (на аудіо- й відеоносіях) колег і учнів вченого, що дозволило уточнити або по-новому розглянути окремі аспекти його науково-педагогічної діяльності.

Методологічну основу дисертаційної роботи складають принципи, що базуються на сучасних підходах у вивченні історії науки й біографістики. Застосування низки загальнонаукових і спеціальних методів сприяло залученню, висвітленню та поясненню історичних процесів, подій, фактів і явищ, пов'язаних із діяльністю І. Винокура.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА І. ВІНОКУРА

2.1 Основні віхи біографії І. Винокура. Освітня й навчально-методична діяльність у закладах вищої освіти України

Іон Срулевич (Ізраїльович) Винокур прожив довге й надзвичайно яскраве життя, наповнене «друзями, колегами і студентами, діями і творчістю, сенсу та доброзичливістю» [664, с. 23]. Він народився 4 липня 1930 р. у робітничій сім'ї Сруля Гершковича й Марії Хаїмівни в містечку Ружин, на Житомирщині. Його дід був ремісником-бляхарем, а згодом і батько виконував різноманітні бляхарсько-покрівельні роботи; мати займалась домашнім господарством [169, арк. 1–3]. Потяг Іона і його сестри Євгенії до знань зумовив переїзд сім'ї в 1936 р. до Житомира, де діти пішли до школи. У 1941 р. Іон закінчив третій клас Житомирської середньої школи № 17 [238, с. 4; 169, арк. 1–3; 585].

Під час Другої світової війни 3 липня 1941 р. родина на спецпотязі евакуювалася до Туркменістану і з вересня 1941 р. по травень 1944 р. перебувала в м. Ашгабат. Тут Іон разом з однокласниками долучився до громадсько-корисної роботи: шефствував над пораненими бійцями військового госпіталю, брав участь у збиранні металобрухту, сільськогосподарських роботах [169, арк. 4]. Після визволення Житомира сім'я повернулася в рідне місто, де Іон продовжив навчання в середній школі № 25 ім. М. Щорса [169, арк. 4 зв.]. Чималий вплив на подальше життя юнака мав подарований батьком на 15-річчя фотоапарат, який підштовхнув його інтерес до фотосправи. Завдяки цьому він зафіксував мальовничі околиці й пам'ятки архітектури Житомира [169, арк. 6].

У 1948 р. Іон екстерном склав вступні іспити й став студентом історичного факультету Чернівецького державного університету [106, арк. 3–5]. Паралельно з навчанням брав активну участь у громадсько-політичному житті факультету й університету, зокрема за дорученням деканату організував хор історичного факультету для участі в міжфакультетському огляді

художньої самодіяльності [170, арк. 12], працював позаштатним лектором міському комсомолу [106, арк. 13, 14, 18], публікував окремі замітки й світлини в університетській газеті [415; 271; 346–366], входив до складу редколегії цієї газети [106, арк. 13, 14, 18].

Під впливом лекцій О. Дмитрієва з античної історії і В. Голубоцького з історії Київської Русі в І. Винокура сформувався стійкий інтерес до давньої і ранньосередньовічної історії України [169, арк. 6], що відбито в його конспектах студентських лекцій [133; 135–139], які він згодом використовував під час педагогічної роботи у ЗВО. Про його вміння аналізувати наукову літературу й джерела, робити висновки свідчила курсова робота «Політична і класова боротьба в Атиці VII–VI ст. до н. е.», виконана на першому курсі [134].

Захоплення фотосправою й давньою історією привели студента-першокурсника до обласного краєзнавчого музею, де він потоваришував із житомирянином Б. Тимошуком [741, с. 24]. Останній запросив його як фотокореспондента до участі в археологічній експедиції [763, с. 154–155; 586, с. 8–9]. Улітку 1949 р. І. Винокур уперше взяв участь у дослідженні давньоруського міста Василева в Заставнівському районі, а згодом став учасником майже всіх археологічних розвідок й експедицій, де виконував креслярські роботи й фотофіксації виявлених старожитностей [238, с. 4]. У 1951–1952 рр. І. Винокур брав участь у роботі Галицької археологічної експедиції АН України (керівники – В. Гончарова та В. Довженок), що досліджувала літописний Галич [694; 238, с. 4]. Результатом кількарічної участі в цих експедиціях стали доповіді про розкопки княжого Галича, виголошені на студентських наукових конференціях 1951–1952 рр. [252; 837]. Згодом вони були узагальнені в успішно захищеній у 1953 р. дипломній роботі «Нові матеріали по історії Галицько-Волинської Русі» (науковий керівник Є. Черезов) [615; 169, арк. 6; 741, с. 25].

Після закінчення університету І. Винокур був рекомендований на педагогічну роботу в заклади середньої освіти [106, арк. 18]. Утім, участь в

археологічних експедиціях, знайомство й співпраця з відомими українськими вченими стало підставою для його запрошення на роботу в Тернопільський і Житомирський краєзнавчі музеї [106, арк. 19]. Молодий фахівець обрав останній, а у квітні 1954 р. завідувач кафедри загальної історії історико-філологічного факультету ЖДУ ім. І. Франка доцент Л. Коваленко запросив його викладати на основі погодинної оплати курс з археології і забезпечувати керівництво польовою археологічною практикою [107, арк. 5 зв; 94, арк. 1 зв.; 632, с. 7; 594]. Крім того, І. Винокур проводив семінарські заняття з історії України від найдавнішого часу до XVII ст. Їх плани передбачали розгляд ключових питань давньої історії України з акцентом на події XVII ст. Тракткування подій історії України визначалося тогочасними ідеологемами, про що свідчать нотатки й конспекти опрацьованої І. Винокуром літератури, зокрема праць К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна, Й. Сталіна та ін. [144, арк. 2–4 зв.]. Заразом до інших занять він пропонував студентам більш розлогий перелік джерел, серед яких вказано праці «Первісне суспільство» П. Єфименка, «Трипільська культура» Т. Пасек, «Східнослов'янські племена» П. Третьякова, «Київська Русь» Б. Грекова й ін. [144, арк. 2-3зв.].

У 1956 р. І. Винокур у співавторстві з найкращими студентами факультету підготував на підставі матеріалів археологічної експедиції рукопис методичної розробки «Древляни (матеріали для вивчення в школі)», з використанням історичних карт, планів, малюнків і фотоматеріалів [146, арк. 1А–16]. Ця методична розробка була відзначена завідувачем кафедри Л. Коваленком, який ініціював на засіданні розгляд питання про написання студентами науково-дослідних робіт, котрі могли використовуватись при вивченні шкільних курсів з історії рідного краю, сприяти виробленню навичок студентів і суттєво підвищувати рівень підготовки майбутніх учителів [226, с. 11]. У травні 1956 р. історичний відділ Житомирського педінституту був переведений до Луцького педагогічного інституту, і викладацька діяльність І. Винокура була перервана. Щоправда два роки цієї викладацької роботи сприяли в його становленні як педагога вищої школи [107, арк. 5 зв.;

94 арк. 1 зв.; 594].

У 1957 р. І. Винокура було запрошено на роботу до Чернівецького державного університету на посаду лаборанта, а згодом завідувача музею історії університету. Водночас із 1958 р. він продовжив свою викладацьку діяльність, зокрема організував археологічний гурток, члени якого згодом брали активну участь в археологічній експедиції, обробці й вивченні матеріалів розкопок [82, арк. 299.], підготували 4 доповіді на звітну студентську конференцію [82, с. 301]. І. Винокур також викладав на підготовчих курсах абітурієнтів [107, арк. 11–12, 17, 33], а в 1959 р. керував написанням дипломних робіт і рецензував їх (загалом його навчальне навантаження в 1958/1959 н. р. становило 32 год.) [107, арх. 32]. У першому семестрі 1960/1961 н. р. він викладав п'ятикурсникам предмет «Музейна справа» (32 год.). У 1962/1963 н. р. педагогічне навантаження І. Винокура обсягом 257 год. було доповнене ще такими видами навчальної роботи: 105 – керівництво з написання дипломних робіт і 120 – з проведення археологічної практики [107, арк. 32, 42, 62, 73, 74].

У березні 1963 р. І. Винокур прийняв запрошення ректора К-ПДПІ І. Зеленюка та завідувача кафедри історії доцента Л. Коваленка й обійняв посаду асистента кафедри історії педінституту. У листопаді 1963 р. його було призначено старшим викладачем, а в березні 1966 р. – доцентом кафедри історії, з 1969 р. очолив кафедру історії СРСР і УРСР, яка з 1991 р. була реорганізована ним у кафедру історії Східної Європи й археології, а з 2003 р. – історії народів Росії й спеціальних історичних дисциплін.

Упродовж 1960-2000 рр. він викладав курси «Основи археології», «Історія народів Росії (від найдавніших часів до XVII ст.)», «Археологія СРСР», «Історія і археологія стародавніх слов'ян», «Проблеми археології Європи». Відповідно до навчальних планів на курс «Історія народів Росії (від найдавніших часів до XVII ст.)» виділялося 40 лекційних і 40 практичних годин [162, арк. 31], «Історія Східної Європи» – 48 лекційних і 32 практичних. [162, арк. 18]. Лекції І. Винокура викликали інтерес студентів і дозволяли

засвоїти не лише фактичний матеріал, а й опанувати основні історичні терміни, поняття, знайомили їх з оцінками подій в історіографії, дозволяли зрозуміти загальні закономірності історичного процесу в країнах Східної Європи від найдавніших часів до раннього нового часу. На практичних заняттях викладач прагнув до закріплення й вироблення в студентів умінь і навичок використання набутих знань, наочності та інноваційних методів при викладанні шкільного курсу історії [162, арк. 32–40].

На високому професійному рівні в межах 38 лекційних і 8 практичних годин І. Винокур викладав курси «Основи археології», «Археологія СРСР», «Загальна археологія», «Археологія» [162, арк. 15, 58]. Як професійний археолог, він особисто знав майже всіх українських дослідників і володів інформацією про результати польових робіт багатьох експедицій. Тому його теоретичні виклади підкріплювалися конкретними матеріалами розкопок, а подача матеріалу була доступною й зрозумілою, що було передбачено в розроблений ним робочій програмі [162, арк. 56–68]. Як згадував В. Нечитайло, І. Винокур належав до категорії викладачів, «які живуть наукою постійно, щоденно, у тому числі й під час викладання лекційного матеріалу» [208, с. 77]. Водночас В. Степанков писав, що в «лекціях професора виклад матеріалу відзначався академічністю, подавався в ясній, доступній формі, добре поставленим голосом. Сильною стороною були вставки історіографічних сюжетів, констатування власної позиції щодо дискусійних питань... На семінарських заняттях акцентував увагу студентів на аналізі історичних джерел, розвитку історичного мислення, вмінні відстоювати власну думку» [210, с. 123–124].

Особливу увагу І. Винокур приділяв виявленню спільних рис у розвитку різних племен й етносів, які проживали на території сучасної України, з'ясовував внесок людських спільнот певної доби в історію людства та європейської цивілізації. На думку І. Винокура, курс «Основи археології» мав забезпечити формування міцних знань на рівні досягнень сучасної науки, виробити в майбутніх учителів історії навички застосування набутих знань

при викладанні історії в середній школі [162, арк. 144]. Цьому також слугували видані ним методичні розробки «Наш край у давнину» [162, арк. 107–112] і «Питання історіографії в курсі «Основи археології» [162, арк. 113–122], де акцентувалась увага на оволодінні студентами навчальних дисциплін.

Колишній студент І. Винокура О. Завальнюк, описуючи їх знайомство в 1968 р., зазначав: «Гарні враження залишили прослухані лекції з археології та історії СРСР, які викладав метр. Рівним, спокійним, середньої сили голосом доносив він до нас, майбутніх учителів історії, відкриті вченими минулих поколінь істини про доісторичні часи, первісне суспільство, різні археологічні культури, появу суспільних класів і держав, їх історичний поступ тощо. Висловлені лектором положення, окремі припущення і гіпотези пробуджували в нас, ще не зовсім зрілих слухачів, усілякі роздуми, бажання мати свою думку на ті чи інші події і факти, узагальнювати їх і робити певні висновки» [204, с. 49]. Його лекції викликали справжнє захоплення, були своєрідним майстер-класом, що запам'ятався надовго, на запитання відповідав ґрунтовно, доступно, демонструючи свою велику ерудицію. До студентів ставився вимогливо. Не терпів неробства, примітивності, лукавства, охоче надавав додаткові консультації [204, с. 50].

У середині 1970-х рр. за дорученням Міністерства освіти УРСР І. Винокур підготував аналітичну записку «Про стан викладання археології та проведення навчальної практики у вищих навчальних закладах УРСР». Він зазначив, що читання курсу «Археологія СРСР» за навчальним планом педінститутів проводиться кафедрами історії Львівського, Чернівецького, Ужгородського університетів, Кам'янець-Подільського, Івано-Франківського й Луцького педагогічних інститутів. Читання лекцій забезпечували досвідчені археологи (Є. Балагурі, Б. Василенко, І. Винокур, М. Пелешишин, Б. Тимошук), регулярно проводилась навчальна практика науковими експедиціями ВНЗ, під час якої досліджували старожитності різних епох і культур на території Верхнього Подністров'я, Закарпаття, Прикарпаття й Поділля. Підкреслено, що студенти брали участь в археологічних гуртках,

всесоюзних конференціях. До прикладу, у Московському державному університеті були заслухані доповіді студентів І. Михайлини (Чернівецький університет) і В. Накап'юка (Кам'янець-Подільський педінститут) [162, арк. 95]. І. Винокур наголосив, що у створеному в Кам'янець-Подільському педінституті археологічному кабінеті, де зберігаються матеріали досліджень, студенти займаються камеральною обробкою артефактів. Головним недоліком у викладанні «Археології» автор вважав відсутність у багатьох вузах викладачів-археологів, що заважало якісному викладанню давнього періоду історії [162, арк. 95–96]. Іон Ізраїльович рекомендував запровадити спецкурс «Історія і археологія стародавніх слов'ян», що сприяло б поглибленому оволодінню студентами давньої слов'янської історії, особливо формуванню основ для вивчення в шкільному курсі теми «Наш край у давнину», а також для позакласної роботи з історичного краєзнавства [162, арк. 22]. Представлена в Міністерство освіти УРСР робоча навчальна програма цього спецкурсу передбачала знайомство студентів з висвітленням в історіографії історії стародавніх слов'ян, зокрема протослов'янських племен Х–ІІІ ст. до н. е., рубежу й перших століть н. е. та слов'янськими етносами середини й другої половини І тис. н. е. [162, арк. 22–30]. Така структура дозволила викладачу показати цілісність процесу етногенезу слов'янського населення впродовж двох тисячоліть.

У 1969 р. кафедра історії К-ПДПІ була реорганізована у два підрозділи: кафедру загальної історії (завідувач Л. Коваленко) і кафедру історії СРСР і УРСР, яку очолив І. Винокур. Він підтримав ініціативу Л. Коваленка в написанні студентами випускних курсів дипломних робіт [24, арк. 32], особисто розробив їх тематику, що передбачала використання авторами археологічних й архівних матеріалів і власних педагогічних спостережень [626]. Уже впродовж 1971/1975 н. р. на кафедрі історії СРСР і УРСР було захищено майже 40 дипломних робіт на оцінку «відмінно» [223]. Частина з них була підготовлена за результатами археологічних експедицій і виконана під керівництвом доцента І. Винокура, О. Журка «Слов'янське селище І тис. н. е.

в околицях літописного села Бакота», В. Мегея «Городище скіфського часу в с. Рудківці Хмельницької області» та ін. [834].

Як завідувач кафедри, І. Винокур зосередив увагу на удосконаленні забезпечення навчально-методичного процесу. При кафедрі почали функціонувати методичний і науковий семінари, на засіданнях яких розглядалися питання з удосконалення форм і методів викладання фахових дисциплін. Зокрема, у 1986/1987 н. р. на методичному семінарі обговорено такі питання: «Методика викладання проблеми феодалізму на Русі», «Головні аспекти розвитку капіталізму в Росії» [165, арк. 102]; у 1988–1989 рр. – «Вузівська лекція – найважливіша ланка навчання студентів – істориків», «Семінарські і практичні заняття – важлива форма підготовки учителя історії, суспільствознавства і права», «Колоквіум як одна з форм контролю самостійної роботи студентів» та ін. [165, арк. 98]. Водночас на засіданні наукового семінару обговорювались питання: «Проблеми історії громадянської війни», «Проблеми колективізації сільського господарства» тощо [51, арк. 46]. Безперечно, робота цих кафедральних семінарів сприяла вдосконаленню викладання фахових дисциплін і спеціальних курсів, підвищенню науково-методичного рівня роботи викладачів.

І. Винокур ініціював обговорення на засіданнях кафедри історії СРСР і УРСР і раді історичного факультету питання щодо методики проведення лекційних занять у вищих навчальних закладах [45, арк. 1–2, 16], а узагальнений досвід кафедри він представив у 1987 р., доповідаючи на Всесоюзній нараді-семінарі завідувачів кафедр історії СРСР, загальної історії, методики викладання історії та суспільствознавства педагогічних інститутів, що відбулась на базі К-ПДП. На його переконання, вивчення історії неможливо зводити до формального засвоєння фактів, а тому актуальності набуло «питання про шляхи опанування історичними знаннями», відзначалося, що «творче мислення само по собі не приходить, його потрібно формувати і розвивати багато років. Факти, об'єднані теорією, дають більший ефект, ніж просте факто-накопичення» [165, арк. 3–4]. Професор підкреслював

також важливість проблемних лекцій на старших курсах у вищій школі, що були, на його думку, лабораторією творчого мислення для всього педколективу. Такі лекції мали б будуватися на максимальному використанні історико-порівняльного методу, а їх науково-теоретичний і методичний рівень залежав від кваліфікованого стадіально-регіонального аналізу широкого історико-порівняльного матеріалу [165, арк. 6–7]. «Проблемна лекція вимагала від студента великої творчої праці, а від викладача висококваліфікованої організації і допомоги», – констатував І. Винокур [510, с. 3–4].

Водночас вважав необхідним ознайомлення студентів під час семінарських занять із колекціями, зібраними під час літніх археологічних експедицій і практик [166, арк. 104], матеріалами шкільного кабінету історії, об'ємними наочними посібниками, постійна виставка яких була створена зусиллями кафедри [60, арк. 80]. Зокрема, при викладанні курсу «Археологія» максимально використовував оригінальні давні знаряддя праці, кераміку, побутові речі й предмети озброєння, що сприяло конкретному засвоєнню знань і створенню реконструкцій-моделей та інтегрувалося з проведенням археологічної практики та викладанням ще однієї навчальної дисципліни – «Допоміжні історичні дисципліни» [181, арк. 5].

Упродовж усієї педагогічної кар'єри І. Винокур усвідомлював важливість належного інформаційного забезпечення навчального процесу підготовки вчителів історії, зокрема з проблем археології; під його керівництвом викладачі й співробітники, починаючи з кінця 1960-х рр., створили й зберігали в актуальному стані бібліографічні каталоги з усіх дисциплін кафедри [7, с. 27–28], а також історичного-краєзнавства [8, с. 6], археологічних пам'яток [36, с. 70], пам'яток історії і культури Хмельницької області [44, с. 7]. Завідувач ініціював на засіданнях кафедри обговорення новітньої історичної літератури [56, с. 6], постійно цікавився поповненням фондів, сприяв покращенню роботи інститутської бібліотеки й читальних залів [40, с. 3; 587]. У 1972 рр. І. Винокур організував закупівлю ректоратом

книг бібліотеки відомого радянського вченого М. Артамонова. Загалом у 1974 р. до Кам'янця-Подільського було доставлено понад тисячу примірників друкованих видань, монографій, збірників, журналів тощо [28, с. 60–61; 189]. У середині 1990-х р. І. Винокур ініціював збір коштів для передплати фахових історичних часописів України і СРСР та ін. [60, с. 13] У 1996 р. для поповнення бібліотеки навчально-методичними посібниками він виступив із пропозицією створити науково-видавничим відділом інституту методичні рекомендації, що, на його думку, «суттєво змінило б ситуацію з наявності таких видань і значно активізувало працю авторів». [60, арк. 19; 587].

Професор докладав значних зусиль у співпраці кафедри історії СРСР і УРСР із зарубіжними вишами й академічними установами, результатом чого став обмін викладачами й студентами [32, арк. 102; 165, арк. 112; 167, арк. 12; 163, арк. 62, 77–89]. У рамках співробітництва у квітні–травні 1978 р. І. Винокур викладав спецкурс із проблем черняхівської культури в Люблінському Університеті Марії Кюрі-Складовської [33, арк. 40], а професор Я. Гурба прочитав студентам К-ПДПІ спецкурс «Археологія Повіслення» [37, арк. 34]. У 1982 р. зі спецкурсом «Духовна культура первісного суспільства» студентів К-ПДПІ ознайомив член-кореспондент АН УРСР С. Бібіков, а доктор історичних наук П. Толочко – з «Історією давньоруських міст» [38, арк. 75].

На початку 1990-х рр., у зв'язку з впровадженням у навчальний процес новітніх форм і методів навчання, І. Винокур ініціював розгляд цього питання на засідання кафедри історії Східної Європи й археології, на якому звітував, що «впроваджуючи технології структурного оформлення знань майбутніх істориків, ми подаємо стислу характеристику тих історичних періодів, що їх будуть вивчати студенти» [181, арк. 1]. Він один із перших почав проваджувати лекції-дослідження у викладанні курсів «Археологія» й «Історія народів Росії», що забезпечувало створення зворотного зв'язку з аудиторією. Завідувач ініціював рейтингову систему оцінювання знань студентів, що сприяло засвоєнню ними конкретного матеріалу за відповідними

хронологічними й тематичними блоками. Також він практикував проведення екзамену-співбесіди й інших нових форм занять [181, арк. 2, 4–6].

Поряд з увагою до методики викладання дисциплін І. Винокур, як людина, яка формувала світогляд майбутніх учителів історії, приділяв увагу й зв'язкам з учителями шкіл Поділля: сприяв ознайомленню студентства з методикою викладання історії вчителями-новаторами, поширенню передового досвіду в навчальному процесі [165, арк. 88]. У 70-х рр. він організував проведення виїзних засідань кафедри в школах Хмельницької області для вивчення й узагальнення досвіду роботи вчителів [17, арк. 5], проводив спільні семінари вчителів шкіл і викладачів очолюваної кафедри з метою вдосконалення їх методичного й теоретичного рівня, координації питань викладання історії. У 1977 р. кафедра провела виїзні засідання в школах Чемеровецького, Дунаєвецького, Шепетівського, Ярмолинецького [31, арк. 65–69], Городоцького та Славутського районів [21, арк. 180]. У 1979 р. за ініціативи І. Винокура й старшого викладача Б. Кушніра на кафедрі був створений шкільний кабінет історії, обладнаний новітніми технічними засобами навчання [617]. У 1980 р. на базі методичного кабінету в смт Гусятин Тернопільської області проведено спільне засідання, на якому було обговорено вимоги до сучасного уроку [798; 164, арк. 27]. Кафедра підтримувала регулярні зв'язки з підшефними школами в Гуменцях, Кульчіївцях, Закупному та ін. [164, арк. 16], брала участь у роботі Малої академії наук України [19, арк. 5–10; 79, с. 13–14]. У 1990/1991 н. р. очолювана І. Винокуром кафедра неодноразово проводила засідання в Хмельницькому Інституті підвищення кваліфікації вчителів, на яких обговорювалися «білі плями» в історії України [165, арк. 85].

Протягом 1980–1990-х рр. І. Винокур долучився до обговорення «Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи» [159, арк. 28–31]. Відповідно до редакції постанови 1984 р. під час обговорень колективами кафедр важливих методологічних аспектів викладання він акцентував увагу на важливості підвищення дидактичної ефективності лекцій,

посилення їх ролі у світоглядній і професійній підготовці спеціалістів і формуванні їх творчого наукового мислення [159, арк. 29]. Зауваження до концепції історичної освіти в середній школі І. Винокур узагальнив у статті «Про концепцію історичної освіти в середній школі» (1989), у якій наголошував, що в сільській школі важко реалізувати ідею варіативності у викладанні спеціалізації в старших класах без значного збільшення обсягу вивчення історичних дисциплін. Для забезпечення цього була потрібна нова навчальна література, публікації збірників документів, які могли слугувати джерелом історичних знань поряд із підручниками, атласами й картами для підвищення кваліфікації вчителів [165, арк. 1–2].

У зв'язку з набуттям чинності Закону України «Про загальну середню освіту» (1999) і переходом до 12-річної повної середньої освіти, І. Винокур також висловив свої міркування про реалізацію цього закону: чому сприяли б зміни у фінансовому забезпеченні навчальних закладів і гідна оплата вчительської праці, реальна комп'ютеризація навчального процесу, вдосконалення навчальних планів і збільшення годин на вивчення вітчизняної та всесвітньої історії, зміни методичної компоненти до викладання іноземних мов, «розширення можливостей щодо видання і використання вчителями краєзнавчої літератури» та ін. [181, арк. 7–8].

Професор був автором цілої низки методичних рекомендацій для вчителів історії. Уже в 1956 р. він видав брошуру «Археологічні пам'ятки Житомирщини» [273], у 1958 р. – «Що повинен знати юний турист про археологічні пам'ятки Буковини» [461]. Така методична робота продовжувалась і в наступні роки [298; 318; 324; 402; 428; 441; 452; 453; 457; 459; 487; 491; 534]. І. Винокур очолював авторські колективи з написання серій нарисів: про історико-архітектурні пам'ятки Кам'янця-Подільського [446; 472; 473], «Нариси історії Поділля. На допомогу вчителю» [397; 43, арк. 80], «Буша. Історико-краєзнавчі нариси» [394], у яких систематизовано конкретні матеріали з історії краю від найдавніших часів і до кінця XX ст. [48, арк. 38; 165, арк. 85–86; 792]; редагував їх. Крім цього, І. Винокуром також

було підготовлено серію посібників і підручників з історії України для середньої школи. Першим посібником була «Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя» (1985) [306]. Становлення української державності, а відтак зміна поглядів на історію України призвела на початку 1990 рр. до браку навчальної літератури, що значно активізувало вчених-педагогів до написання кардинально нових, із погляду інформативності, посібників і підручників. Не залишився осторонь цього процесу й І. Винокур. Плідною виявилася його співпраця з С. Трубчаніновим. Вони спільно розробили посібники й підручники: «Історія Поділля і Південно-Східної Волині» (1993) [465], «Історія України : ч. І. Пробний навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей» (1995) [464], «Давня і середньовічна історія України» (1996) [463], «Історія України: навчальний посібник для 6–7 класів» (1997) [469], «Історія України : Експериментальний підручник для 7 класу» (2000) [467], «Історія України 7 клас : Експериментальний підручник» (2002) [466]. Додаток «експериментальний» підручники отримали за згодою Міністерства друкувати їх без попередньої апробації як посібники. У зв'язку із забезпеченням курсу «Археологія України» разом з професором Київського державного університету ім. Шевченка Д. Телегіним І. Винокур підготував і видав у 1994 р. навчальний посібник «Археологія України» [454; 57, арк. 10]. Загалом у 13 розділах цього посібника подано характеристику археологічних культур із найдавніших часів і до пізнього середньовіччя. І. Винокур написав розділи про ранній залізний вік, античні держави Північного Причорномор'я, ранніх слов'ян, східні слов'яни середини другої половини I тис. н. е., археологію епохи Київської Русі, середньовічну археологію Півдня України й пам'ятки козацьких часів [454, арк. 3]. Навчальне видання отримало позитивні відгуки археологів О. Приходнюка, Ю. Малєєва, Б. Строценка, які відзначали самобутність методологічних засад цього видання в структуруванні й поданні археологічних культур України, що дозволяло студентам аналізувати й узагальнювати конкретні археологічні матеріали, визначати об'єкти для

вивчення й створення історичних реконструкцій [751; 740]. Правильність такої концепції пройшла випробовування часом, й у 2004 р. видання було доповнене та визнане МОН України в статусі підручника [455]. У рецензії польських археологів Я. Гурби і А. Закосцельної зазначалося, що він «...буде не тільки корисним для студентів і вчителів історії, а також для українських і польських читачів, які шукають інформацію про передісторію та ранньосередньовічну Україну» [871]. Також І. Винокур взяв участь у розробці навчального посібника «Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст.» [456], підготувавши розділ «Замки-фортеці Поділля й Волині XIV–XVIII ст.». У 1996 р. І. Винокура, як досвідченого педагога, було запрошено до редагування науково-методичного журналу обласного управління освіти Хмельницької державної адміністрації «Педагогічний вісник», долучившись у такий спосіб до випуску 22 номерів цього часопису [717–738].

У вересні 2004 р. І. Винокур повернувся до роботи в ЖДУ ім. І. Франка й став викладати на кафедрі всесвітньої історії курс «Археології», очолив археологічну практику [236, с. 19]. У співпраці з викладачами історичного факультету М. Кострицею й О. Тарабукіним був основним автором із написання «підручної книги для учнів, студентів та вчителів» – «Житомирщина від ранніх слов'ян до Київської Русі» [427], яка побачила світ уже після смерті І. Винокура в 2007 р. 1 жовтня 2005 р. І. Винокур очолив кафедру країнознавства Київського славістичного університету, де викладав курс «Історія Росії», спецкурс «Походження та рання історія слов'янських народів» [108 арк. 1–3].

Протягом 42 років науково-педагогічної діяльності в стінах лише Кам'янець-Подільського державного університету наставник долучився до підготовки понад 6 тис. висококваліфікованих учителів історії, суспільствознавства й права [238, с. 30; 211, с. 140]. Неодноразово високу оцінку діяльності І. Винокура давав ректорат навчального закладу [711; 659] й органи місцевої влади [626]. У 1982 р. за успіхи в навчально-виховній, науково-дослідній і громадській роботі І. Винокуру присвоїли почесне звання

«Заслужений працівник вищої школи УРСР», нагородили медалями «За доблесну працю» та «А. С. Макаренко», знаком «Відмінник народної освіти України», Почесними грамотами Міністерства освіти України, а в 2002 р. удостоєний диплома й медалі «Ярослав Мудрий» Академії наук вищої школи України [626; 238, с. 31].

Підсумовуючи свій багаторічний досвід, І. Винокур підкреслював, що запорукою творчих успіхів у виші є наявність відповідного доброзичливого «мікроклімату» в колективі, який забезпечується «демократичними принципами поважного ставлення до колег і студентів» [169, арк. 8]. Він учив студентів, що «...в науковій і громадській діяльності не слід піддаватися політичним миттям...», а «...основа справжньої науки – виважені, об'єктивні оцінки». Життєвим кредо вченого було гасло: «Працюй творчо сам і допомагай у науково-педагогічній діяльності колегам і студентам [169, арк. 8].

Отже, можемо підсумувати наступне:

- навички наукової роботи І. Винокур набув під час навчання в Чернівецькому університеті, готуючи доповіді на студентські наукові конференції, займаючись написанням курсових і дипломної робіт із питань давньої історії;
- викладацька діяльність І. Винокура розпочалась у Житомирському державному педінституті й була продовжена в Чернівецькому державному університеті та Кам'янець-Подільському педагогічному інституті, де він викладав провідні нормативні й спеціальні курси студентам історичних факультетів;
- останні були забезпечені авторськими методичними рекомендаціями, навчальними посібниками й підручником, що впродовж 1960–2000 рр. використовувались у навчальному процесі на історичних факультетах університетів і педінститутів;
- професор започаткував проведення лекцій-досліджень, що дозволяли забезпечувати зворотний зв'язок з аудиторією, сприяли ознайомленню студентства з методикою викладання історії вчителями-новаторами,

поширенню передового досвіду в навчальному процесі;

- як завідувач кафедри історії СРСР і УРСР К-ПДП, І. Винокур неодноразово ініціював обговорення новітньої історичної літератури, проводив виїзні засідання кафедри й спільні семінари з учителями шкіл Хмельницької й сусідніх областей для вивчення та узагальнення досвіду їх роботи, розвивав партнерські зв'язки з українськими й зарубіжними колегами та академічними установами.

2.2 Роль І. Винокура в організації археологічних експедицій і проведенні археологічної практики студентів

Працюючи з 1954 р. викладачем-погодинником на історико-філологічному факультеті ЖПІ ім. І. Франка [107, арк. 5 зв.; 94, арк. 1 зв.], І. Винокур одразу ж створив археологічний гурток і розпочав організацію студентської польової археологічної практики. «Дебют був вдалим, – згадував колишній студент Б. Кругляк. – Відданий своїй науці молодий археолог «заразив» любов'ю до археології чимало студентів, разом із ними проводив розкопки, які дали цікаві наукові результати» [205, с. 7]. У 1956 р. на основі матеріалів археологічної експедиції І. Винокур разом із гуртківцями підготував рукопис методичної розробки «Древляни (матеріали для вивчення в школі)» [146, арк. 1, А–16]. Однак за два роки історичний відділ Житомирського педінституту було переведено до Луцька, тому організацію експедиції, яка б діяла при виші в рамках навчальної практики, І. Винокуру на деякий час довелося відкласти. [107, арк. 5 зв.; 94 арк. 1 зв.].

З 1957 р. І. Винокур перейшов на посаду лаборанта кафедри загальної історії ЧДУ, де йому вдалося заручитися підтримкою ректорату в створенні з членів археологічного гуртка археологічного загону в межах комплексної експедиції, яка діяла при виші [82 арк. 299]. У 1958 р. археологічна експедиція ЧДУ вперше провела розкопки на трипільському поселенні й обстежила ранньослов'янське поселення в с. Магала Садгирського району, могильник IV–XV ст. у Саньківцях й ін. [81, арк. 296], ранньослов'янські пам'ятки першої

половини I тис. н. е. в с. Круглик, давньоруські матеріали з поселень с. Ленківці Чернівецького, с. Борівці Кіцманського районів [838, с. 36; 82, арк. 299]. У 1960 р. під керівництвом І. Винокура проводилися дослідження слов'янських поселень III–IV ст. н. е. поблизу с. Василів Кіцманського району. Там відбувся ж і збір етнографічних матеріалів [90, арк. 392]. У 1962 р. було проведено археологічні розкопки на могильниках III–IV ст. н. е. в с. Киселів Чернівецької і с. Раковець Тернопільської областей й археологічні розвідки по обох берегах Дністра в зоні будівництва Дністровської ГАЕС [88, арк. 125]. У 1962–1963 н. р. експедиція вперше стала основою для започаткування навчальної археологічної практики для студентів історичного факультету [107, арк. 32, 42, 62, 73, 74; 586].

Водночас тривала робота й археологічного гуртка, учасниками якого були студенти II–V курсів. Під час засідань гуртківці зачитували підготовлені реферати, виступали з ними на наукових конференціях університету. У 1961 р. студентка Л. Вакуленко виголосила на конференції в Ужгородському університеті доповідь «Археологічні дослідження літописного Василева», студент Е. Городецький виступив з доповіддю «Млинова споруда III–IV ст. з Іванковець» на науковій студентській конференції в МДУ ім. М. Ломоносова, у 1962 р. студент О. Приходнюк – з доповіддю «Наслідки дослідження селища III–IV ст. н. е. біля с. Киселів на Буковині» на Всесоюзній студентській конференції в Ленінграді [89, арк. 71–73, 145, 227, 279]. Після закінчення навчання в університеті цих студентів, за рекомендаціями І. Винокура, було запрошено на роботу в різні музейні установи: О. Приходнюк і Є. Городецький – у Хмельницький і Чернівецький обласні краєзнавчі музеї, а Л. Вакуленко розпочала працювати в університетському музеї [838, с. 37; 202; 586].

Робота І. Винокура в Чернівецькому університеті була високо оцінена укладачами ювілейного видання, присвяченого ЧДУ, у якому зазначали, що важливе значення для популяризації знань з археології серед студентів вишу відіграла створена протягом 1957–1958 рр. під керівництвом І. Винокура

археологічна експедиція університету, що провела низку досліджень пам'яток Буковини [838, с. 36, 59, 126].

З початком роботи асистентом кафедри історії Кам'янець-Подільського педагогічного інституту І. Винокур у березні 1963 р. також організував археологічну експедицію. На той час він уже мав десятирічний досвід польових археологічних досліджень, набутий під час роботи в Житомирському краєзнавчому музеї, ЖДУ ім. І. Франка та ЧДУ. Тому всі заходи проводились із врахуванням досвіду попередніх років та за підтримки ректора інституту І. Зеленюка й завідувача кафедри історії Л. Коваленка. Слід відзначити, що в другій половині 40-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. археологічна практика студентів історичного відділу історико-філологічного факультету К-ПДПІ не проводилась через відсутність у штаті кваліфікованого вченого-археолога. Запровадження ж цього виду навчальної роботи студентів історичних факультетів сприяло поглибленню знань майбутніх вчителів історії з основ археології, оволодіння ними практичними навичками археологічних розвідок і розкопок [586].

Улітку 1963 р. до складу учасників експедиції увійшли студенти 2–3 курсів історико-філологічного факультету Кам'янець-Подільського педінституту [849], а також студенти-практиканти Ленінградського й Чернівецького державних університетів [299]. Об'єктами досліджень стали могильник черняхівської культури III–IV ст. н. е. в с. Раковець-Чеснівський Збаразького району Тернопільської області [317], язичницький комплекс у с. Ставчани Новоушицького району Хмельницької області [544], старожитності літописної Бакоти Кам'янець-Подільського району [470]. Також були проведені розвідкові обстеження пам'яток археології суміжних областей [337; 300; 381]. Того ж року новосформована археологічна експедиція дослідила жертovníк комарівської культури в околицях с. Гораївка [193] й курганний могильник біля с. Студениця Кам'янець-Подільського району [117, с. 9–12; 18; 400, с. 24]. Упродовж польових сезонів (1963–1965) спільно зі співробітниками Кам'янець-Подільського історичного музею

студенти-історики брали участь у дослідженні середньовічного палацу в с. Бакота, де були відкриті фундаменти, кам'яна підлога, фрагменти декору та ін., що дозволило датувати цю споруду XIV–XV ст. [400, с. 229–233; 62; 193].

Досвід польового сезону 1963 р. мав величезне значення для організації і проведення наступних археологічних сезонів. За словами І. Винокура, було «визначено магістральні напрями самостійних археологічних експедицій педінституту. Йдеться про пошуки й вивчення ранньослов'янських пам'яток першої половини I тис. н. е. на території Поділля і Волині» [265, с. 78], що було предметом зацікавлень ученого й дозволяло вивчити пам'ятки різноманітних археологічних культур берегової зони Дністра, яка підлягала затопленню після спорудження Дністровської ГЕС [611].

І. Винокур висунув пропозицію створити на базі педагогічного інституту постійну археологічну експедицію. Восени 1964 р. це питання було обговорено на розширеному засіданні кафедри історії за участю істориків-краєзнавців, учених-археологів, музейних працівників, усіх зацікавлених осіб у вивченні давньої історії Поділля [8, арк. 23–25]. Учений підкреслив, що Поділля й Середнє Подністров'я є спільною територією для Хмельницької, Тернопільської та Чернівецької областей, а тому майбутня експедиція мала бути комплексною й охопити весь Придністрянський регіон. Реалізувати цей задум було можливо за умови об'єднання зусиль центральних і регіональних наукових й освітянських закладів. Такий симбіоз при вмілому керівництві сприяв би найширшому залученню додаткових людських і фінансових ресурсів. Координатором робіт мала стати експедиційна рада, що, крім поточних питань, визначала б доцільність і послідовність досліджень із теми «Археологічне вивчення Середнього Подністров'я». Пропонувалося створити два структурні підрозділи, зосереджених на вивченні первісної й слов'яно-руською археології [7, арк. 23 зв., 13].

Такий формат експедиції підтримали заступник директора Чернівецького музею Б. Тимощук [7, арк. 23 зв.], завідувач історичного музею Чернівецького університету Л. Вакуленко, науковий співробітник

Тернопільського музею Є. Харитонов, які відзначали, що реалізація окресленого плану сприяла б підготовці й становленню в регіоні професійних археологів [7, арк. 23 зв., 24]. Наукові співробітники Кам'янець-Подільського історичного музею Т. Сис та І. Зільманович запропонували залучати до експедиції художників, архітекторів, музикантів, що забезпечило б збір етнографічного матеріалу [7, с. 19, 24]. Завідувач кафедри Л. Коваленко запропонував назвати новостворений підрозділ «Подільська археолого-етнографічна експедиція» й відкрити при кафедрі археологічну лабораторію. Під час засідання його учасники висловили пропозиції й ухвалили рішення створити на громадських засадах на базі Кам'янець-Подільського педінституту, Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника, Хмельницького, Тернопільського й Кременецького краєзнавчих музеїв «постійну Подільську археолого-етнографічну експедицію», яку мав очолити директор Інституту археології АН УРСР С. Бібіков, а його заступником і безпосереднім керівником мав стати І. Винокур [7, арк. 24 зв.].

Створення на базі Кам'янець-Подільського педінституту «постійної Подільської археолого-етнографічної експедиції» поклало на І. Винокура тягар організаційних питань, адже повсякденне життя такого об'єднання вимагало значних зусиль. Насамперед, це проведення запланованих досліджень, вирішення щоденних побутових проблем, забезпечення продуктами харчування, паливом, налагодження контактів із місцевими мешканцями та ін. У перший і наступні роки діяльності експедиції побутові умови були скромними: усі учасники розташовувалися у військових і туристичних наметах, самостійно забезпечували приготування їжі й дотримання санітарно-гігієнічних норм.

Однією з найголовніших проблем виявилось придбання різноманітного експедиційного спорядження. Частину останнього й пальне для транспорту надавав ректорат педінституту, що всіляко підтримував проведення археологічної експедиції. На клопотання ректора міські й обласні органи влади [8, с. 9], військові частини, розташовані в Кам'янець-Подільському

районі, неодноразово надавали експедиції допомогу наметами, геодезичним обладнанням, шанцевим інструментом та ін. Оскільки археологічному загону був потрібний транспорт для доставки продуктів, води, І. Винокур доклав чимало зусиль для розв'язання цієї проблеми. В одному з гаражів інституту була виявлена неробоча американська амфібія, ідентифікована нами як Ford GPA «Seep» (Seagoing Jeep) [884], яку на його прохання ректор І. Зеленюк передав для потреб експедиції. За допомогою студентів вдалося відремонтувати автомобіль і використовувати для потреб археологічної експедиції протягом 1963–1971 рр. Утім, відсутність запчастин і постійні поломки знов актуалізували питання з пошуку іншого автомобіля, чому посприяв генерал у відставці Ю. Бубнов. На прохання декана історичного факультету А. Копилова й завідувача кафедри І. Винокура командування Львівського військового округу передало інституту автомобіль «ГАЗ-69» [16, арк. 2]. У 1972 р. його було капітально відремонтовано на Дарницькому автозаводі, і наступні 27 років він обслуговував археологічну експедицію, а в 2009 р. його замінив «УАЗ-3161» [203]. Завдяки зверненню І. Винокура до сільськогосподарських виробників (колективних господарств, радгоспів) для потреб експедиції вдавалось отримати необхідну кількість продуктів, що дозволяло підсилити харчовий раціон студентів, які брали участь в експедиції.

У 1965 р. вчена рада педінституту внесла зміни до навчального плану підготовки вчителів історії, що вводив для студентів 1 курсу обов'язкову навчальну археологічну практику, програму якої розробив І. Винокур. Майже без суттєвих змін вона використовувалась упродовж десятиріччя. Варіант програми археологічної практики 1992 р. передбачав її проведення після вивчення студентами курсу «Археологія», «Археологія України», «Допоміжні історичні дисципліни», а термін практики становив 21 день. У програмі роз'яснювались окремі складові її проведення, зокрема навчальна археологічна розвідка, стаціонарні археологічні розкопки, обробка й використання матеріалів розкопок та ін. [162, арк. 4–6]. Мета навчальної практики полягала в підготовці студентів до використання історико-

археологічних матеріалів у краєзнавчій роботі школи, а її основні завдання – навчити майбутнього історика визначати типологічні ознаки тієї чи іншої археологічної пам'ятки, ознайомити практиканта з методикою збирання підйомного матеріалу, розчисткою культурного шару і його фіксацією (графічною, креслярською, фото), проведення камеральної обробки знайдених матеріалів. У програмі також зазначено, що «...деканат і кафедра заздалегідь визначають місце проведення практики на базі Подільської археологічної експедиції Кам'янець-Подільського педагогічного інституту та експедицій Інституту археології АН України» [162, арк. 94]. Результати археологічної практики проводилися в польових умовах на підсумковому занятті, під час якого керівник для з'ясування стану набутих навичок і вмінь опитував студентів-практикантів і визначав рівень засвоєння ними основних методів археологічних досліджень [162, арк. 1].

Введення до навчального плану студентів-істориків археологічної практики підтримала рада новоствореного в 1968 р. історичного факультету (декан А. Копилов) [8, с. 9]. За його ініціативи було укладено кошторис, закуплено обладнання для виставкової зали, лабораторії камеральної обробки археологічних матеріалів, кабінету археології. Останній від 1965 р. розміщувався на четвертому поверсі відремонтованого навчального корпусу на вул. Московській (сьогодні Огієнка, 61) [7, с. 17, с.36]. У 1964–1965 рр. І. Винокуру допомагав опікуватись лабораторією археології старший лаборант кафедри В. Драненко, який проводив фотозйомки археологічних розкопок і забезпечував підтримку навчальної та наукової роботи кафедри [7, с. 28]. У 1965–1966 рр. цією роботою займався Б. Кушнір [97, арк. 8, 15]. Виявлені під час розкопок артефакти, їх камеральна обробка, щораз вищі вимоги до щорічних наукових звітів в Інститут археології НАН України потребували закріплення за новоствореним у 1967 р. кабінетом археології окремої штатної одиниці. З 1967–1969 рр. обіймав посаду завідувача кабінету О. Приходнюк [103, арк. 5-8], 1969–1975 рр. – А. Гуцал [612, с. 445], 1975–1976 рр. – М. Петров [95, арк. 1 зв.]. У 1977 р. кабінет археології було реорганізовано в

навчально-дослідну, а в 2003 р. – науково-дослідну лабораторію. З 1977–1988 рр. цей підрозділ очолювали І. Щегельський [99, арк. 9, 16], 1988–2009 рр. – В. Мегей [100, арк. 11, 9], з 2009 – В. Гуцал. У різні роки лаборантами працювали А. Слободян (1967–1969) [104, арк. 14, 18], В. Накоп'юк (1975–1976) [96, арк. 6, 7], В. Козлюк (1978–1980) [101, арк. 5–8], О. Гурський (1988–1990) [98, арк. 5–8], В. Михайлов (1990–1991) [102, арк. 4–7], В. Гуцал (1993–2009), С. Тимків (2010–2017) [105, арк. 5–8]. Утім, загальне керівництво цим підрозділом проводилось завідувачем кафедри.

У 1980–1990 рр. І. Винокур приділяв належну посилену увагу археологічній практиці майбутніх учителів історії. На кожний польовий сезон розроблявся «План-програма проведення археологічної практики студентів», у якому визначалися конкретні пам'ятки та обґрунтовувалась доцільність досліджень [162, арк. 13]. Підкреслювалось, що відпрацювання методики організації і проведення навчальної археологічної практики дозволить студентам набути умінь і навичок проведення історико-краєзнавчої роботи в школі [42, арк. 3]. Серед основних завдань навчальної практики – прищеплення практикантам любові до історії краю й мотивація їх до наукових пошуків й історичних досліджень та ін. Віднайдені матеріали широко використовувалися в навчальній і науковій роботі кафедри [162, арк. 13; 269, с. 2]. У преамбулі до навчальної програми (1992) І. Винокур наголошував, що «... на базі матеріалів, зібраних під час багаторічних досліджень, в інституті створено кабінет археології, який широко використовується в навчальній і науковій роботі студентів, приїжджими з інших міст археологами, а також для роботи з учнями середніх шкіл» [162, арк. 4]. За оцінкою декана А. Копилова, факультет міг гордитися археологічними експедиціями [661; 699].

У 1980-х р. студенти історичного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту брали участь у проведенні археологічних досліджень у складі наукових експедицій [295]: Інституту археології АН УРСР на місці літописного міста Заруба Черкаської області [257] та городища Роїще на Чернігівщині [702], Кам'янець-Подільського музею, що досліджували

городище IX–XI ст. у Новоушицькому районі [549], Хмельницького обласного краєзнавчого музею, що виявила давньоруське городище Теліжинці Старосинявського району [744], Інституту суспільних наук (Львів) під час дослідження палеолітичного місцезнаходження в с. Молодово Чернівецької області [652], Інституту археології АН СРСР, що проводили розкопки могильника черняхівської культури в с. Думанові Кам'янець-Подільського району [672] й стародавнього міста Херсонес в АРК [700], Тернопільського музею, що досліджували черняхівське поселення в с. Чернелів-Руський Тернопільського району [800]. Водночас в археологічних експедиціях Кам'янець-Подільського педагогічного інституту працювали студенти Дніпропетровського, Іркутського, Ленінградського, Чернівецького державних університетів [15, арк. 3; 39, арк. 12–13; 299].

Зрештою, впровадження в навчальну археологічну практику інноваційних методів забезпечило не лише участь у розкопках студентів істориків, але й сприяло поглибленому засвоєнню знань, допомагало їм у створенні на основі віднайдених матеріалів конкретних історичних реконструкцій, частина з яких зберігається в кабінеті наочних посібників історичного факультету [181, арк. 2]. Як неодноразово підкреслював І. Винокур, «комплекс лекційних занять у поєднанні з лабораторно-практичними заняттями та польовою археологічною практикою сприяв формуванню професійних навичок майбутніх істориків» [162, арк. 58].

У середині 1960-х рр. під час археологічної практики студенти історичного відділу проводили дослідження в межах Старого міста. Було відкрито залишки дерев'яних конструкцій XIV–XV ст., фундаменти XVI–XVIII ст., що дозволило уточнити історичну топографію Старого міста й дати відповідь на низку запитань про структурування кварталів його забудови в пізній середньовічний і ранній новий час [445; 441; 289; 560; 610]. Упродовж польових сезонів 1964–1966 рр. студенти-історики досліджували поселення й могильник черняхівської епохи біля с. Ружичанка Хмельницького району. Було виявлено 73 поховання, частина з яких потурбовані (магічного обряду

поширеного на черняхівських могильниках – В. Г.) [378; 341; 307, с. 35–77; 192; 611].

У 1966 р. учасниками «Подільської археологічної експедиції» досліджувалися залишки жертовника скіфського часу (VI–V ст. до н. е.) біля с. Бедриківці Городоцького району Хмельницької області [119, с. 12], у 1967 р. – некрополя племен черняхівської культури біля с. Рідкодуби Хмельницького району [773; 120, с. 1–4], у 1968 р. – ранньослов'янське поселення VI – початок VIII ст. н. е. й черняхівські поховання в с. Устя Кам'янець-Подільського району [121, с. 8–14], 1966–1968 рр. – ранньослов'янське селище поблизу м. Городок Хмельницької області [119, с. 4–10; 120, с. 4–13; 121, с. 1–8; 536], у 1973 р. – кургану V–IV ст. до н. е. поблизу с. Редвинці Хмельницького району [306, с. 50–51; 611] та ін.

У 1970-х рр. проведення археологічних розкопок значно активізувалося у зв'язку з початком будівництва висотної греблі Дністровської ГАЕС. У результаті розливу водосховища під водою мали опинитися десятки тисяч гектарів низинних земель із сотнями різночасових (від раннього палеоліту до пізнього середньовіччя – В. Г.) старожитностей Середнього Подністров'я. На їх дослідження спрямували зусилля відомих археологів Києва, Львова, Москви, Ленінграда, в експедиціях яких за дорученням І. Винокура працювали студенти й викладачі Кам'янець-Подільського педінституту [257; 552; 553; 618; 628; 652; 672; 700–702; 706; 744; 828; 842;].

У 1969–1980 рр. археологічна практика студентів забезпечувала стаціонарні дослідження багатшарового поселення поблизу с. Бакоти в урочищі На Клину Кам'янець-Подільського району [265]. У 1972–1981 рр. проводились розкопки найбільшого на Правобережжі городища передскіфського часу (площею понад 120 га – В. Г.) біля с. Рудківці Новоушицького району [568; 569]. Упродовж 1977–1978 і 1987–1992 рр. археологічна експедиція Кам'янець-Подільського педінституту проводила розкопки багатшарової пам'ятки поблизу с. Бернашівка, де було виявлено перший у регіоні могильник ранньозалізного віку [564; 609; 600],

ранньослов'янські житлові й господарські споруд тощо [691]. Крім того, було відкрито майстерню ювеліра з 64 кам'яними формами для відливання різноманітних прикрас [370; 607; 611].

До того ж у 1985 р. експедиція історичного факультету під керівництвом І. Винокура дослідила поблизу с. Дорогоща Славутського району 6 курганів тшинецько-комарівської культури XVI–XV ст. до н. е. [404; 306, с. 37], у 1985–1987 рр. – Бушанський скельний храм IV–VI ст. н. е. [394], 1987 р. – давньоруське городище й могильник біля с. Іванківці Городоцького району Хмельницької області (під керівництвом В. Якубовського) [855]. У середині 1980-х рр. А. Гуцал розпочав регулярні розкопки курганів VII–VI ст. до н. е., що руйнувалися під впливом природних й антропогенних факторів [570–574; 562; 563; 565; 567]. Методичні консультації під час їх проведення надавав завідувач кафедри І. Винокур.

У 1992–1993 рр. для уточнення історичної топографії м. Полонного І. Винокур проводив розвідкові розкопки [433], у 1994 р. здійснював роботи в районі старого міста в м. Ізяславі. [406], 1995 р. досліджував давньоруський могильник поблизу с. Сокілець Дунаєвецького району [125]. У 1997–2006 рр. археологічна експедиція під керівництвом І. Винокура проводила розкопки літописного Губинського городища XII–XIII ст. в Старокостянтинівському районі Хмельницької області, до участі в якому в 2003 р. були запрошені студенти ЖДУ ім. І. Франка [588].

З 1963 р. при кафедрі історії згодом СРСР і УРСР функціонував археологічний гурток, що приваблював студентів новизною й можливістю долучитись до вивчення старожитностей. Водночас на основі результатів археологічної практики студенти готували перші самостійні наукові роботи: доповіді на засіданні археологічного гуртка, реферати на інститутські й міжвузівські конференції, курсові та дипломні роботи [29, с. 38; 162, арк. 13]. Тематика досліджень гуртківців передбачала вивчення давньої історії Поділля, зокрема доби ранніх слов'ян. Упродовж 1991–1996 рр. у роботі звітних студентських наукових конференціях взяли участь 65 членів

археологічного гуртка [163, арк. 14, 17, 25, 26, 27–29, 34, 35, 38, 39], за період з 1992–1996 рр. було підготовлено й захищено 12 дипломних робіт, що стосувалися проблем археології Поділля і Південно-Східної Волині [51, арк. 46; 52, арк. 4; 55, арк. 4; 60 арк. 25]. Як відзначалося у звіті державної екзаменаційної комісії (1996), кваліфікаційні роботи були написані на високому науково-теоретичному рівні, їх висновки містили наукову цінність, а тематика відзначалася актуальністю [58, арк.21]. Інформація про діяльність студентського археологічного гуртка Кам'янець-Подільського педагогічного інституту висвітлювалась у факультетській стіннівці й інститутській багатотиражці «Студентський меридіан», що сприяло росту популяризації його діяльності [32, арк. 102].

Підготовлені керівником члени археологічного гуртка брали участь у наукових форумах: 1966 р. – XII Всесоюзній археологічній конференції (в Ужгороді) А. Гуцал і В. Якубовський [850], у 1967 і 1968 рр. Всесоюзних студентських археологічних конференціях (у Москві) – С. Нізевич, С. Стороженко, А. Троян, А. Гуцал [749; 799; 11, арк. 6; 18, арк. 54; 22, арк. 33]. Згодом у Всесоюзних студентських археологічних конференціях брали участь В. Гарбуз, В. Крушельницький, В. Козачук, О. Надвірняк, О. Погорілець, В. Рижак, В. Якубовський [37, арк. 41].

У 1975 р. на студентській конференції в Кишиневі свої доповіді представили В. Мегей, О. Журко, В. Собчук, О. Бітковський. Виступ останнього був рекомендований на Всесоюзну археологічну конференцію студентів у Москві [46, с.34]. У 1976 р. В. Афіцький, О. Бітковський, В. Собчук взяли участь у міжвузівській археологічній конференції навчальних закладів України, Молдавії та РРФСР (у Дніпропетровську), а виступи двох останніх були визнані одними з кращих і рекомендовані на Всесоюзний форум у Москві [30, с. 93; 791; 790]. У 1978 р. члени археологічного гуртка П. Цегляк, В. Москалюк, Б. Строць, В. Афіцький виголосили доповіді на міжвузівській археологічній конференції в м. Чернігові, вкотре завоювавши право участі у Всесоюзній конференції [642]. Загалом упродовж 1960–1990-х рр. майже 80

студентів К-ПДПІ брали участь у 60 конференціях молодих дослідників у Києві, Вінниці, Сімферополі, Махачкалі, Одесі, Чернігові, Тамбові та ін. [47, с. 49; 49, с. 50, 94; 51, с. 32; 54, с. 69; 59, с. 58; 779, с. 36, 52, 118, 150, 163]. Учасники цих форумів отримували відзнаки, зокрема грамоти кафедри археології історичного факультету МДУ ім. М. Ломоносова й оргкомітету XVII і XXIV Всесоюзних археологічних студентських конференцій (1971, 1978), дипломи від організаторів студентської археологічної конференції ЗВО Української РСР і Молдавської РСР у Кишиневі, Харкові, Києві (1975, 1987, 1989), грамоти за участь у роботі XLIII студентської конференції Київського державного педагогічного університету ім. О. М. Горького (1987) та Міжнародної археологічної студентської конференції в Київському університеті ім. Тараса Шевченка (1994) тощо [163, арк. 1–5, 20; 28, с. 94].

Після здобуття Україною незалежності під керівництвом професора студенти-практиканти почали брати участь у виконанні госпдоговірних і держбюджетних науково-дослідних тем: «Охоронні розкопки археологічних пам'яток у зоні будівництва Дністровської ГАЕС» (1993–1995) [44, арк. 44; 49, арк. 26 зв.], «Дослідження літописних міст Полонного та Ізяслава» (1992–1994), «Дослідження могильника в с. Сокіл Дунаєвецького району» (1995) [59, 56], «Археологічні дослідження давньоруського літописного міста Губина на території Болохівської землі XII–XIII ст.» (2004–2006) [180, арк. 1; 156, арк. 8, 25]. Крім того, студенти брали участь у Подільських історико-краєзнавчих конференціях [47, арк. 42; 50, арк. 6; 53, арк. 4; 819].

І. Винокур організовував проведення студентських археологічних форумів на базі К-ПДПІ. Зокрема, у 1978 р. відбулася республіканська історико-археологічна наукова студентська конференція «Східнослов'янські племена і Київська Русь» [603, с. 165–166] за участю студентів історичних факультетів Вінницького, Івано-Франківського, Кам'янець-Подільського, Київського, Полтавського педагогічних інститутів, Донецького, Львівського, Чернівецького, Ужгородського та Люблінського університетів. Перед учасниками форуму з доповіддю «Проблеми етногенезу слов'ян» виступили

І. Винокур, доцент Київського педінституту Н. Кравченко, завідувач кафедри археології Люблінського університету Я. Гурба, мистецтвознавець професор Г. Логвин і член Спілки художників СРСР С. Кукурудза [826]. Крім пленарних засідань, працювали секції «Історії і археології давніх східнослов'янських племен» й «Історії і археології давньої Русі», на яких було заслухано й обговорено майже 30 доповідей [34, арк. 138].

У 2006 р. за ініціативи І. Винокура на базі Кам'янець-Подільського державного університету було відновлено міжвузівські студентські конференції «Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи» [220].

Зрештою, археологічний гурток, беззмінним керівником якого у 1963–2005-х рр. був І. Винокур, став справжньою науковою школою для сотень студентів. Кожне його засідання слугувало уроком з організації й виконання наукових досліджень, вироблення методичних прийомів і навичок самостійного ведення розкопок та камеральної обробки знайдених матеріалів. Для майже трьох десятків учасників гуртка за сприяння І. Винокура археологія стала їх професією, а окремі з них (О. Приходнюк, Л. Вакуленко, С. Баженова, М. Петров, А. Гуцал, І. Герета, О. Журко, В. Якубовський, Б. Строць, О. Баженов, О. Могилов, П. Нечитайло, С. Маярчак, І. Старенький) увійшли до його наукової школи, що стала регіональним науковим центром України з вивчення давньої історії Поділля та Південно-Східної Волині. Зокрема, у сфері археології працюють завідувач відділу охорони пам'яток історії й культури в Хмельницькій області С. Шпаковський, директор Державного історико-культурного заповідника Меджибіж О. Погорілець, директор Борщівського краєзнавчого музею М. Сохацький, завідувач відділу Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника П. Болтанюк, викладач Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії С. Семенчук, координатор проекту «Terra Amadociae» О. Надвірняк й інші випускники вишу.

Отже:

- І. Винокур був ініціатором проведення археологічних практик студентів

історичного факультету К-ПНУ ім. І. Огієнка на базі експедицій, керівником яких він був упродовж 1963–2006 рр;

- під час стаціонарних археологічних розкопок за участю студентів історичного факультету було вивчено 16 поселень, 8 городищ, на яких виявлено майже 300 жител і господарських споруд, 21 могильник і 80 курганів, відкрито більше 300 поховань, 10 святилищ-жертovníків. Загальна площа розкопів на території Хмельницької, Тернопільської, Вінницької областей становила більше 60 тис. м²;
- Подільською археологічною експедицією було виявлено сотні раніше невідомих місцезнаходжень археологічних пам'яток, що стали джерельною основою для вивчення давньої історії Поділля, зокрема й України загалом;
- матеріали археологічних розкопок були узагальнені в майже 80 доповідях членів археологічного гуртка на всесоюзних, всеукраїнських і регіональних конференціях, а також у 106 дипломних і магістерських роботах;
- водночас члени археологічної експедиції, очолюваної І. Винокуром, написали й опублікували 26 монографій, 6 підручників, 14 навчальних посібників, 37 методичних розробок, майже 1,5 тис. статей, матеріалів і тез конференцій;
- експонати з археологічних розкопок, проведених під керівництвом І. Винокура, демонструвались на V Міжнародному конгресі археологів-славістів (Київ, 1985), виставках слов'янських старожитностей у Польщі й Німеччині, стали основою музейних фондів Кам'янця-Подільського історичного музею-заповідника, Хмельницького обласного, Старокостянтинівського, Городоцького, Новоушицького, Дунаєвецького районних, Нетішинського міського історико-краєзнавчих музеїв;
- І. Винокур ініціював (1978) проведення студентських археологічних форумів на базі К-ПДП, які стали традиційними. До сьогодні в них

беруть участь студенти українських і зарубіжних вишів.

2.3 Колеги й учні інтелектуального середовища педагога

Реконструкція біографії видатного діяча неможлива без характеристик комунікацій міжособистісних відносин, що виступають головним фактором наукової еволюції, без чого важко відтворити концепт інтелектуальних контактів І. Винокура, до якого відносилися його колеги й учні.

Посвяту в археологи І. Винокур пройшов у 1948 р. в експедиції під керівництвом відомого українського вченого Б. Тимощука, якого він вважав своїм «польовим учителем» [486, с. 13]. «Борис Онисимович навчив мене й інших студентів методиці пошуків археологічних пам'яток, – згадував Іон Срульович. – Він навчив нас «читати» землю при постановці шурфів і на стаціонарних розкопках» [486, с. 14]. Водночас керівник називав І. Винокура «найбільш талановитим і наполегливішим» зі своїх перших учнів. «До мене він буквально «приліпився» ще будучи студентом-першокурсником, – писав відомий археолог, – він ходив зі мною майже в усі археологічні розвідки, працював з літературою, робив фотографії. І його наполегливість увінчалася успіхом» [823, с. 86]. Добрі відносини між вчителем і учнем переросли в багаторічну творчу співпрацю двох відомих учених під час дослідження багатьох пам'яток Подністров'я й написанні спільних праць [459; 461; 457; 460; 542; 541; 407]. І. Винокур захистив кандидатську дисертацію в 1962 р., однак його вчитель Б. Тимошук узагальнив результати археологічних досліджень за 1950–1960 рр. у кандидатській дисертації «Північна Буковина IX–XIV ст. (за археологічними даними)» лише в 1967 р. Своєю присутністю І. Винокур підтримав університетського вчителя під час захисту на вченій раді Інституту історії АН УРСР, а згодом дав високу оцінку його дослідженням [268, с. 193]. У 1983 р. Б. Тимошук блискуче захистив докторську дисертацію на тему «Общинний устрій східних слов'ян VI–X ст. (за археологічними даними Північної Буковини)» у спеціалізованій вченій раді Інституту археології АН СРСР [268, с. 194]. Упродовж наступних років вони постійно

контактували й співробітничали, а 2003 р. під час хвороби Б. Тимошука І. Винокур майже щотижня їздив із Кам'янця-Подільського до Чернівців, щоб підтримати й розрадити товариша й колегу.

Серед інтелектуального середовища І. Винокура особливо вирізняється постать відомого археолога й історика М. Брайчевського, портрет якого з середини 1990-х рр. висів у службовому кабінеті І. Винокура. Вони познайомились у 1955 р. під час участі останнього в археологічних розкопках Ранньослов'янської експедиції Інституту археології УРСР під керівництвом М. Брайчевського [113]. Тоді досвідчений археолог і його молодий колега працювали єдиною командою, зокрема разом вели щоденник експедиції [140, арк. 1–35]. У 1957 р. М. Брайчевський написав позитивну рецензію на рукопис праці І. Винокура «Слов'янські старожитності Східної Волині» [172, арк. 79–81]. Між ними встановилися ділові й дружні відносини, які витримали випробовування на міцність у складних умовах тоталітарної доби. М. Брайчевський мав власну думку на ключові питання української історії, що не подобалось представникам владних структур. Після публікації статті «Приєднання чи возз'єднання? Критичні замітки з приводу однієї концепції» (1966) комуністичний режим вдався до переслідування її автора. «Почалися утиски, застосування відпрацьованих радянським режимом методів психологічного тиску – від вимог публічного «каяття» до залякування і встановлення постійного нагляду за помешканням. Автора численних наукових досліджень з історії України-Русі, ученого зі світовим іменем звільняють з роботи за невідповідністю посаді наукового співробітника, – відзначав біограф М. Брайчевського. – Ім'я непокірного історика намагаються цілковито викреслити з науки: роками не дають змоги працювати за фахом, не беруть до друку та забороняють посилатися на його праці» [674, с. 38]. Навіть за таких умов І. Винокур не переривав, на відміну від багатьох інших, спілкування з колегою. Перебуваючи в Києві, постійно відвідував його на квартирі, надавав різноманітну допомогу. Зокрема, у 1972 р., коли ситуація стала вкрай напруженою, І. Винокур запросив М. Брайчевського до участі в

Подільській археологічній експедиції, а згодом упродовж кількох місяців переховував його в одного з жителів с. Бакоти Кам'янець-Подільського району, забезпечуючи продуктами, одягом і всім необхідним [201, с. 26]. І. Винокур розділяв погляди М. Брайчевського, неодноразово цитував його праці з давньої історії України [253, с. 48], виступав рецензентом його робіт [264], високо оцінюючи його внесок у вивчення племен черняхівської культури [315].

У статті «М. Ю. Брайчевський – вчений і громадянин» (2002) [314] Іон Ізраїльович відзначив участь колеги у відродженні історичного краєзнавства й пам'яткоохоронної роботи в Україні, високо оцінив його науковий доробок [253, с. 51]. На його думку, М. Брайчевський був генератором ідей в історичній науці, прекрасно знав археологічний матеріал, зіставляв його з писемними джерелами, що вирізняло монографічні дослідження з історії слов'янства й Київської Русі, робило їх ґрунтовними й фундаментальними [675, с. 13]. Водночас М. Брайчевський і його родина високо цінували дружні відносини з І. Винокуром, що зазначали у віршованій посвяті з нагоди його 70-річчя:

Ніколи пишних непотрібних фраз;
Завжди – Діло потрібне і розумне!
Отак сприймаємо ми Іона
І думаємо – якби таких було більше!
Але таких багато не буває,
Бо легким і красивим було б Життя! [256, с. 4].

Плідні наукові й дружні відносини мав І. Винокур із завідувачем кафедри загальної історії Житомирського педінституту доцентом Л. Коваленком. Їх знайомство відбулося в 1953 р., коли І. Винокур розпочав трудову діяльність як співробітник Житомирського краєзнавчого музею. Л. Коваленко запросив молодого науковця для проведення семінарських занять із давньої й середньовічної історії. Під керівництвом старшого колеги І. Винокур зробив перші кроки: підготував за його порадою кілька історичних нарисів з історії [145, арк. 1–41; 147, арк. 1–40]. Співпрацював із ним під час

написання «Історії Житомира (короткий історичний нарис)» 1957 р. [145, с. 42–85].

Після переходу на роботу до Кам'янець-Подільського педагогічного інституту Л. Коваленко запросив І. Винокура на очолювану ним кафедру історії. Іон Ізраїльович згадував, що в Кам'янці-Подільському спочатку мешкав у будинку, який знаходився в полі зору Л. Коваленка, а тому почасти чув від завідувача: «Я щось не завжди вечорами бачу світло у вашому робочому кабінеті. Потрібно працювати. Не скидайте обертів» [170, арк. 17].

Л. Коваленко підтримав ініціативи І. Винокура щодо створення археологічної експедиції, обговорена на відкритому засіданні кафедри історії в жовтні 1964 р. [7, арк. 24], та розгортання краєзнавчих студій [422; 158, арк. 77-80]. У 1965 р. на пропозицію обласного інституту вдосконалення вчителів І. Винокур і Л. Коваленко підготували «Методичні рекомендації щодо вивчення історико-краєзнавчого матеріалу Поділля в 7–10 класах» [9, арк. 69], у 1969 р. задля вивчення середньовічної історії Кам'янця-Подільського вони ініціювали створення редакційної ради «Історія міста» [393; 594].

Професор Л. Коваленко неодноразово був редактором і рецензентом монографічних і методичних праць І. Винокура [316; 441; 487; 491]. У 1970 р. на спільному засіданні кафедр історії та історії СРСР і УРСР відбулося обговорення монографії І. Винокура «Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е.», рецензентом якої виступив Л. Коваленко [307; 15, арк. 31]. А в 1973 і 1977 рр. на спільних засіданнях кафедр історичного факультету було обговорено рукопис докторської дисертації «Історія і культура черняхівських племен лісостепоного Дністро-Дніпровського межиріччя (перша половина I тисячоліття н. е.)». Л. Коваленко назвав це дослідження новим напрямом у вивченні історії й культури черняхівських лісостепових племен II–V ст., у якому автор узагальнив виявлений археологічний матеріал і по-новому інтерпретував його [23, арк. 14; 111, арк. 8]. Л. Коваленко й І. Винокур

співробітничали в підготовці наукових і науково-популярних праць для місцевих часописів [416; 418; 420; 421; 424] і республіканських фахових видань [419; 417; 422; 423]. Згодом у кількох статтях І. Винокур узагальнив педагогічну й наукову діяльність Леоніда Антоновича [450; 451; 284; 331; 425; 449; 426; 594].

Чільне місце в інтелектуальних контактах І. Винокура займав член-кореспондент АН УРСР, директор Інститут археології АН УРСР (1955–1968) С. Бібіков. Їх багаторічні контакти визначались тим, що останній очолював Середньо-Дністровську археологічну експедицію, що досліджувала на Поділлі палеолітичні стоянки ранньотрипільського поселення в Луці-Врублівецькій, проводила археологічні розвідки по обох берегах Дністра [250; 251]. До цього вченого І. Винокур ставився з великою повагою, високо цінував його міркування з різних питань, ділився з ним своїми творчими планами [170, арк. 12]. На запрошення І. Винокура С. Бібіков неодноразово відвідував Кам'янець-Подільський, зокрема брав участь у роботі Подільських історико-краєзнавчих конференцій. У 1979 р. під час пленарного засідання наукового форуму він особисто вручив І. Винокуру диплом доктора наук [182].

З особливою повагою І. Винокур ставився до доцента/професора кафедри загальної історії П. Лаптіна, який пройшов складні життєві випробування й мав чималий досвід роботи у вищій школі [710]. Незважаючи на різницю у віці, різні наукові зацікавлення, між колегами по історичному факультету встановилися тісні дружні стосунки: П. Лаптін завжди надавав поради й ділився досвідом з молодшим колегою. Водночас І. Винокур знайомив Петра Флоровича з цікавими фактами в галузі археології. Обох учених поєднало захоплення проблемним методом викладання історії у вищих навчальних закладах. Маючи багаторічний досвід викладацької роботи, професор П. Лаптін був глибоко обізнаний у цьому питанні, неодноразово узагальнював власні напрацювання на науково-практичних конференціях, методичних публікаціях, що впливали на педагогічний кругозір молодшого колеги. Іон Ізраїльович редагував рукопис монографії П. Лаптіна «Проблемне

викладання і вивчення історії у вищій школі», написав вступну статтю до неї [677, с. 3]. Згодом він опублікував розгорнуту статтю з присвятою життю й творчості П. Лаптіна [310].

Другом і колегою І. Винокура був багаторічний директор історичного музею-заповідника в Кам'янці-Подільському Г. Хотюн. Він вітав переїзд до міста перспективного вченого-археолога, який, на його думку, мав координувати й спрямовувати археологічні дослідження в Старому місті. На цьому ґрунті між науковцями зав'язалася співпраця, зокрема в 1963 р. вони спільно досліджували язичницький комплекс у с. Ставчани Новоушицького району [544, с. 210–211, 214]. У 1963–1965 рр. силами студентів історико-філологічного факультету й працівників музею забезпечили проведення розкопок у центрі давньоруського Пониззя – Бакоті, де було розкрито залишки кам'яного палацу XI–XV ст. [306; 543; 474; 470; 835]. Отримані результати дали можливість стверджувати, що наприкінці XIII – на початку XIV ст. адміністративний і господарський осередок Бакоти перемістився з дитинця XII–XIII ст. в урочище Двір, а власником дослідженого палацу був бакотський намісник Немира [400, с. 229–232; 589].

У 1965 рр. І. Винокур і Г. Хотюн у збірнику «Археологія» опублікували статтю «Скіфський амулет», у якій узагальнили матеріали поховального інвентарю (уламки масивного бронзового дзеркала, наконечники стріл, частину скроневої золотої підвіски, унікальний предмет – щелепу леопарда, оковану срібною пластиною), виявлені Г. Хотюном у кургані скіфського часу біля с. Верхні Панівці [475]. А вже за рік дослідники опублікували іншу спільну розвідку, присвячену поховальному обряду племен Середнього Подністров'я VI–V ст. до н. е. [471]. І. Винокур і Г. Хотюн співпрацювали в підготовці й виданні історико-архітектурного нарису про Кам'янець-Подільський (1968) [446]. У 1981 р. за підтримки Львівського видавництва «Каменярь» і завідувача редакції краєзнавчої літератури мистецтвознавця М. Білан було видано двомовний путівник «Кам'янець-Подільський державний історико-культурний заповідник» [472], що став першим

довідковим виданням такого роду [589].

Майже півстоліття дружні відносини І. Винокур підтримував із випускником Чернівецького державного університету, асистентом (старшим викладачем, доцентом) кафедри історії Кам'янець-Подільського педагогічного інституту А. Копиловим, який згодом обіймав посади декана історичного факультету, проректора й ректора вишу. У 1963 р. вони майже водночас розпочали педагогічну діяльність у Кам'янці-Подільському, де їхня злагоджена робота, уміння прислуховуватися до думки інших і знаходити консенсус для досягнення визначеної мети сприяли створенню на факультеті атмосфери творчості й доброзичливості [662, с. 36]. Співпраця завідувача кафедри І. Винокура з деканом (проректором і ректором) А. Копиловим відбувалася майже щодня. Разом із професором Л. Коваленком вони співпрацювали у відродженні репресованого в 1930-х рр. XX ст. краєзнавчого руху на Поділлі, зокрема сприяли створенню 1964 р. Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства. Крім того, виступали співорганізаторами проведення І–Х Подільських історико-краєзнавчих конференцій, авторами нарисів «Історії міст і сіл Української РСР: Хмельницька область» [644].

У 1973 р. І. Винокур публічно озвучив висловлені під час приватного спілкування слова Л. Коваленка – «бути Анатолію (Копилову) ректором» [795, с. 16]. Доцент А. Гуцал зазначав, що в пам'яті спливають різні події, у яких Анатолій Олексійович «... належав до рідкісної категорії керівників, які були наділені здатністю вибирати з кількох можливих варіантів вирішення тієї чи іншої проблеми найоптимальніший. На всіх посадах, які він обіймав, з усією повнотою проявився його неординарний організаційний хист. Уміння вникнути в кожну дрібницю, тримати в полі зору всі справи, що торкалися навчально-виховної роботи, студентського побуту й життя викладачів» [170, арк. 10]. Зокрема, декан А. Копилов разом із завідувачем кафедри І. Винокуром сприяли переходу в 1969 р. на постійне місце роботи до Кам'янця-Подільського педагогічного інституту досвідченого науковця

доцента Ю. Тарасова. Для його сім'ї в міськвиконкомі вдалося «вибити» квартиру в будинку на розі вулиць Котовського й проспекту В. Леніна (тепер вулиць Соборна й Грушевського – В. Г.). Його зустрічала група студентів разом з А. Копиловим та І. Винокуром, проте приїзд автомобіля затягнувся, і прибув він лише близько першої ночі. Розвантаження й перенесення майна зайняло ще кілька годин, і тільки під ранок з жартами й сміхом розійшлися [170, с. 10].

Результатом злагоджених дій А. Копилова й І. Винокура було забезпечено організацію польових археологічних експедицій за участю студентів історичного факультету. Декан факультету надавав організаційну допомогу, контролював проведення археологічних практик студентів. У 1976 р. такий візит відбувся в селі Рудківці Новоушицького району [184]. А. Копилов мав тривалу розмову з молоддю, цікавився їх побутом і науковими результатами розкопок, оглянув здобуті матеріали, згадував свою археологічну практику, яку він проходив під час навчання в Чернівецькому університеті під керівництвом завідувача музею І. Винокура [170, с. 11].

До числа ідейних однодумців І. Винокура належав відомий польський археолог доктор Ян Гурба [866]. Їхнє знайомство відбулося у Варшаві у вересні 1965 р. під час роботи першого Конгресу слов'янської археології. Ця зустріч згодом переросла в тісну співпрацю й щирі дружні відносини, що реалізовувались через обмін літературою, багаторічні контакти й листування двох учених [861; 869, с. 21; 526]. Зокрема, вони активно співпрацювали під час підготовки наукових праць, надаючи консультації, виявляючи сприяння в публікації й рецензуванні статей тощо, були авторами спільних робіт. І. Винокур і Я. Гурба завжди запрошували один одного до участі в наукових конференціях, що відбувались на базі Люблінського університету Марії Кюрі-Склядовської і Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, сприяли адаптації матеріалів до друку в наукових збірниках [175 арк. 29–35; [332; 370; 868; 602].

І. Винокур і Я. Гурба започаткували академічний обмін викладачами для

читання спецкурсів. Зокрема, у 1978 р. І. Винокур прочитав студентам-археологам Люблінського університету спецкурс з історії дослідження племен черняхівської культури, успіх якого дав підстави ректору Ваславу Зкшидло висловити пропозицію продовжити таку співпрацю [94, арк. 40]. Водночас у 1981 р. Ян Гурба прочитав українським студентам цикл лекцій із найактуальніших проблем археології Польщі [602; 603]. У 1992 р. рішенням вченої ради Люблінського університету І. Винокур був нагороджений медаллю «*Amicis Universitatis*» [869, с. 38].

Тісні відносини склалися між І. Винокуром і його колишнім студентом, академіком НАН України, директором Інституту історії України НАН України В. Смолієм. У роки незалежності України зустрічі вчителя і учня відбувалися в Києві майже щомісяця під час участі І. Винокура в спеціалізованій вченій раді із захисту дисертацій, а з кінця 1990-х рр. – і під час приїздів академіка В. Смолія до Кам'янця-Подільського. Іон Ізраїльович завжди супроводжував колишнього учня, проводив екскурсії історичними місцями Старого міста, археологічним відділом музею тощо [182; 238]. Під час цих зустрічей обговорювалися проблеми розвитку історичної науки в Україні, створення нових підрозділів Інституту історії НАН України, результати археологічних досліджень та ін. [235, с. 35]. І. Винокур і В. Смолій регулярно підтримували контакти: телефонували один одному й листувалися [177, арк. 339].

Учнем і колегою І. Винокура був Л. Баженов, який у 1970–1990-х рр. долучився до розбудови краєзнавчого руху на Поділлі. «Це були роки мого студентства, асистентства, доцентства, деканства, професорства, – згадував Лев Васильович. – На кожному з цих етапів професор І. Винокур чинив помітну роль і позитивний вплив на моє професійне зростання, у розв'язанні різних викладацьких, наукових, краєзнавчих, адміністративних і навіть побутових проблем» [201, с. 21]. Співпраця двох учених активізувалась після створення в 1996 р. Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України (керівник Л. Баженов) [235, с. 35, 39; 233, с. 25], у діяльності якого брав активну участь І. Винокур.

Колегою І. Винокура став його колишній студент О. Завальнюк, який цінував спілкування зі своїм учителем, вважав ці контакти доленосними [204 с. 49; 616, с. 17.]. О. Завальнюк згадував про свого завідувача кафедри історії СРСР і УРСР: «Я завжди мав з ним тісні контакти як асистент, старший викладач, доцент, професор, декан історичного факультету і ректор університету, отримував від нього в різний час всілякі корисні поради, настанови, підтримку, не раз мав з ним довірені конструктивні розмови» [204, с. 51].

Студентом, а згодом колегою І. Винокура був В. Степанков, у якому він 1960-х рр. розпізнав талант ученого, оцінивши студента першокурсника на екзамені оцінкою «відмінно» й прокоментував: «Молодець. Ви мислите, а це – головне» [210, с. 116]. З 1972 р. В. Степанков розпочав працювати на кафедрі загальної історії, тож, зустрічаючись з І. Винокуром, він часто обговорював із ним актуальні питання середньовічної історії, у результаті чого з'явилися їх спільні напрацювання [394, 448]. І. Винокур рецензував рукопис монографії В. Степанкова «Боротьба трудящих України проти феодално-кріпосницького гніту в роки Визвольної війни (1648–1654)» [155 арк. 107–114], натомість останній – монографію І. Винокура й М. Горішнього «Бакота. Столиця давньоруського Пониззя» [797]. У 1990-х рр. ці два вчені дискутували з приводу доцільності методологічних змін у вітчизняній історичній науці, що позитивно сприяло осмисленню ключових питань вітчизняної історії [210, с. 120; 796; 135, арк. 97–98]. У 2006 р. В. Степанков розмістив некролог І. Винокура в студентській багатотиражці [794].

Змістовними були стосунки І. Винокура з колишнім студентом А. Філінюком, які переросли в партнерські відносини й «відзначалися не тиском права та авторитет учителя, а виключною повагою» [211, с. 135–136]. Ці взаємини були плідними в 1994–2006 рр.: коли А. Філінюк обіймав посаду проректора з наукової роботи, їм разом доводилося займатися підготовкою десятків наукових конференцій і проектів упродовж 2004–2006 рр., опікуватися виконанням держбюджетної науково-дослідної теми

«Археологічні дослідження давньоруського літописного міста Губина на території Болохівської землі XII–XIII ст.» [180, арк. 1; 156, арк. 8, 25].

Гордістю І. Винокура були його учні, чимало з яких продовжили його дослідження давньої історії Поділля, Південно-Східної Волині й Північної Буковини. Серед їх числа був відомий археолог, доктор історичних наук, завідувач відділу охоронних археологічних досліджень Інституту археології НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки О. Приходнюк, якого він вважав своїм першим і найкращим учнем [258, с. 17]. Їх співпраця розпочалась наприкінці 1950 рр., коли один уже обіймав посаду завідувача музею Чернівецького університету, а інший був студентом історичного факультету. Їх першим спільним проектом став реферат О. Приходнюка (науковий керівник – І. Винокур), представлений на студентській науковій конференції 1962 р. за результатами досліджень Киселівського селища [88, арк. 208]. У 1966–1968 рр. Олег Михайлович під керівництвом наставника очолив археологічний загін, що працював на ранньослов'янському селищі в околицях смт Городок Хмельницької області [535–539; 407; 447]. Матеріали цих досліджень були узагальнені ним у кандидатській дисертації «Слов'яни VI–VII ст. н. е. на Поділлі» (1971) та у монографії «Слов'яни на Поділлі» [759], які І. Винокур високо оцінив у своєму відгуку, зокрема відзначив проведену автором роботу, що дозволило більш поглиблено висвітлити історію краю в VI–VII ст. [154, арк. 193].

Упродовж 1974–1979 рр. О. Приходнюк вивчав ранньослов'янське поселення в Луці-Каветчинській Кам'янець-Подільського району [259, с.44], результати якого узагальнив у монографії «Слов'янське поселення I тис. н. е. у с. Сокіл на Середньому Дністрі» [259] (у співавторстві з Л. Вакуленко), рецензентом якої став І. Винокур. Він особливо відзначив обґрунтованість висновків авторів монографії про функціонування ранніх слов'янських комплексів Луки-Каветчинської вже в другій половини V ст. н. е. Позитивно оцінив й рукопис монографії О. Приходнюка «Ранньосередньовічні пам'ятки Дніпровського лісостепоного Правобережжя» [154, арк. 195–197]. У 1986 р.

І. Винокур став рецензентом його докторської дисертації «Слов'янське населення Південно-Східної Європи V–VII ст.». Водночас О. Приходнюк опублікував рецензії на монографію І. Винокура «Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя» [750], підручник І. Винокура й Д. Телегіна для ЗВО «Археологія України» (1994), в якій, до прикладу, наголошував на його адаптованість до нових освітніх програм [751]; навчальний посібник «Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст.» (співавтор – І. Винокур) [752]. На запрошення свого вчителя О. Приходнюк брав участь у п'яти Подільських історико-краєзнавчих конференціях (1968, 1970, 1985, 1987 і 1990), на яких доповідав про результати досліджень слов'янських старожитностей Подільського регіону [753–758; 407]. Зрештою, їх співпраця слугує зразком багаторічних наукових і людських взаємин учителя і учня.

Ученицею І. Винокура була випускниця Чернівецького державного університету Л. Вакуленко, яка неодноразово брала участь в археологічних експедиціях під його керівництвом [217, с. 5; 202 с. 3–5.]. Іон Ізраїльович особисто рекомендував її до вступу в аспірантуру, дав позитивний відгук на автореферат її кандидатської дисертації «Населення Карпатського передгір'я в першій половині I тис. н. е.», яку вона успішно захистила у 1971 р. Майже щоразу, перебуваючи в Києві, І. Винокур зустрічався з подружжям О. Приходнюка і Л. Вакуленко, використовуючи таку нагоду для обговорення різних наукових питань. «Ми завжди зустрічалися під час його приїздів до Києва, постійно брали участь в археологічних конференціях у Кам'янці-Подільському, які він там започаткував. Іон Ізраїльович пильно спостерігав за нашими успіхами», – згадувала Ліна Василівна [170, арк. 11; 202, с. 4].

Майже всі роки роботи І. Винокура в К-ПНУ ім. І. Огієнка з ним працював А. Гуцал, який ще студентом I курсу долучився до поглибленого вивчення археології, у 1969–1975 рр. керував археологічною лабораторією, з 1990-х працював доцентом кафедри, очолюваної І. Винокуром. За 42 р. вони співпрацювали у вивченні багатьох пам'яток, провели розвідки й ввели в

науковий обіг матеріали сотень археологічних об'єктів [403; 405; 527; 528], брали участь в організації красзнавчих форумів, різноманітних кафедральних заходів тощо [612, с. 445–446]. Їх багаторічні контакти були прикладом зразкової поведінки вчителя і учня, взаємоповаги й толерантного ставлення вчених двох різних поколінь.

Талановитою ученицею І. Винокура була його студентка С. Нізевич (сьогодні доктор історичних наук, професор С. Баженова). Їх знайомство розпочалось у 1965 р., коли ще студенткою дівчина захопилася археологією й почала брати участь в археологічних експедиціях, роботі студентського археологічного гуртка, двічі (1966, 1967) брала участь у міжнародних студентських конференціях у МДУ ім. М. Ломоносова [749; 799], захистила під керівництвом І. Винокура дипломну роботу «Поховальний обряд в черняхівській культурі Дністро-Дніпровського межиріччя» [561; 556]. Згодом, працюючи у К-ПМЗ, С. Баженова проводила самостійні археологічні дослідження на Глибівському городищі Новоушицького району, отримуючи методичні рекомендації І. Винокура [627, с. 14].

Серед учнів вирізнявся М. Петров, який студентом І курсу почав досліджувати історією Кам'янця-Подільського доби середньовіччя [666]. І. Винокур запропонував йому, як одному з кращих випускників, обійняти посаду лаборанта кафедри історії СРСР і УРСР й обрати тему кандидатської дисертації «Історична топографія Кам'янця-Подільського XII–XVIII ст.», яка у 1987 р. була успішно захищена на спеціалізованій раді Інституту археології АН УРСР. У середині 1980-х рр. дослідники опублікували дві праці [441; 534], у яких на основі матеріалів, здобутих в процесі археологічних та археолого-архітектурних досліджень, обґрунтовано історичний розвиток різночасових поселень на території півострова (Старе місто) та його околиць, на базі яких у кінці XII ст. розвинувся міський осередок, а згодом середньовічне місто. В іншій статті висловлено міркування про концепцію Я. Дашкевича з питання заснування Кам'янця-Подільського литовськими князями в 60-х рр. XIV ст. Аналізуючи літописні матеріали, І. Винокур і його учень навели переконливі

аргументи щодо приналежності деяких літописних згадок до сучасного Кам'янця на Поділлі. Визнаючи складність такої історико-топографічної прив'язки, вони вказали на неприпустимість її ігнорування чи на її категоричному запереченні Я. Дашкевичем, який не зважав на достовірність археологічних матеріалів [440, с. 114–120; 580; 583].

На початку 1990-х рр. І. Винокур і М. Петров категорично відкинули, як недостатньо аргументовану, концепцію «дако-римського» походження Кам'янця-Подільського, яку відстоювали київські історики архітектури Євгенія й Ольга Пламєницькі [289, с. 20–21]. Утім, їхня теорія набула такого широкого розголосу, що дослідники були змушені знову повернутися до неї і вкотре проаналізувати погляди своїх опонентів на історію міста й підтвердити думку про заснування Кам'янця в XII–XIII ст., на що вказували археологічні та археолого-архітектурні матеріали, які в комплексі створювали «виражену картину давньоруського міста» [442, с. 8–12; 443, с. 58–60; 444, с. 16–21;].

Наприкінці 1980-х рр. для поглибленого дослідження Кам'янця-Подільського І. Винокур поставив питання про створення постійної археологічної експедиції, яку очолив М. Петров. Разом вони вибудували доказову базу (на підставі археологічних матеріалів) про час заснування Кам'янця-Подільського, яка на сьогодні залишається найбільш аргументованою, що засвідчили археологічні розкопки в межах Вірменського бастиону 2012 р. [255, с. 153–154].

Тісна співпраця у І. Винокура зав'язалася наприкінці 1980-х рр. зі студентом історичного факультету К-ПДП Б. Строцєнем [802, с.6]. Останній, який був активним членом археологічного гуртка й незмінним учасником усіх археологічних експедицій, що проводились під керівництвом І. Винокура, неодноразово брав участь майже в усіх студентських археологічних конференціях, які проводилися в різних містах країни [642; 603, с. 165–166]. Під керівництвом свого наставника в 1980 р. Богдан Степанович підготував і захистив дипломну роботу на тему «Черняхівські пам'ятки Західного Поділля». Працюючи після закінчення вишу в школі, Б. Строцєнь ніколи не

поривав з археологією, тож у 1987 р. влаштувався в Тернопільський обласний краєзнавчий музей та, отримуючи підтримку й методичні рекомендації І. Винокура, зайнявся самостійним археологічним дослідженням пам'яток черняхівської культури Тернопільщини [177, арк. 25, 282, 287]. Згодом результати цих досліджень лягли в основу його кандидатської дисертації «Черняхівська культура Західного Поділля», успішно захищеної під керівництвом І. Винокура в спеціалізованій вченій раді ІА НАН України в 2006 р. [803]. З 2004 по сьогодні Б. Строць очолює Державне підприємство «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України», яке довгий час працювало на території Тернопільської й Хмельницької областей, одночасно протягом 2006–2011 рр. обіймав посаду наукового співробітника відділу археології давніх слов'ян, а з квітня 2018 р. – старшого наукового співробітника відділу регіональних досліджень ІА НАН України, є автором численних статей та монографії з питань давньої історії слов'ян [801; 802].

Багаторічним соратником і помічником І. Винокура в його польових експедиціях був його колишній студент В. Мегей, що з 1988 по 2009 рр. завідував археологічною лабораторією К-ПНУ ім. І. Огієнка. Іон Ізраїльович цінував його різнобічні здібності (фотографа, кресляра, художника, автомеханіка – В. Г.). Крім вертикальних зв'язків учитель – учень, у них склалася творча співпраця в дослідженні багатошарових поселень у Бакоті, Бернашівці, Великій Слободі, язичницького комплексу в Буші та ін. Результатом цих робіт стали спільні публікації в центральних і регіональних виданнях із різних питань історії середньо-дністровських племен I тисячоліття н. е. [531]. На особливу увагу заслуговують їхні наукові праці, присвячені ранньослов'янській ювелірній майстерні, питанням виникнення окремих літописних міст Київської Русі (Губина, Ізяслова, Полонного) [430; 437; 432; 433; 607].

І. Винокур сприяв становленню як науковця свого учня О. Баженова. Навчаючись на історичному факультеті, він брав участь у студентському археологічному гуртку, всеукраїнських археологічних студентських

конференціях (Київ, 1996, 1998), захистив під керівництвом професора дипломну роботу «Оборонний комплекс Середнього Подністров'я X – середини XIII ст.» (1999), а у 2005 р. – кандидатську дисертацію «Давньоруське Пониззя середини XII – середини XIII ст.: соціально-економічний, військово-політичний та культурно-духовний аспекти» в спеціалізованій вченій раді ЧНУ ім. Ю. Федьковича [240].

Отже, інтелектуальне середовище І. Винокура було представлене його наставниками, колегами – українськими й зарубіжними вченими, – також його учнями.

- На його професійне становлення мали вплив М. Брайчевський, Л. Коваленко, Б. Тимошук, М. Тиханова, а також його колеги, з якими він працював пліч-о-пліч у К-ПДПІ – А. Копилов, П. Лаптін, Ю. Тарасов, П. Щербина та ін.. До кола його контактів входили колишні студенти (А. Вакуленко, Л. Баженов, С. Баженова, О. Баженов, А. Гуцал, В. Гуцал, О. Завальнюк, В. Мегей, О. Приходнюк, М. Петров, В. Степанков, І. Щегельський та ін.). Усі вони створювали й підтримували доброзичливу атмосферу, у якій перебував учений.
- Вони тією чи іншою мірою впливали на І. Винокура, забезпечували його комунікації, водночас він завжди дбав про колег. Завдяки останнім він став висококваліфікованим авторитетним дослідником археологічної спадщини, професійним педагогом вищої школи.

Висновки до розділу

Отже, під час навчання в ЧДУ І. Винокур не лише студіював нормативні дисципліни навчального плану, але й знайомився з вузькоспеціальними фаховими навичками археолога. Він сформувався як досвідчений спеціаліст, досконалий знавець і практик методики археологічних досліджень.

Викладацька діяльність у вищій школі була однією з головних сфер діяльності І. Винокура впродовж майже 50 років. На початку 1960-х рр. він

започаткував викладання курсу «Основи археології» на історичних факультетах педагогічних інститутів УРСР, забезпечив його методичними розробками, навчально-методичними посібниками. У 1994 р. у співавторстві з Д. Телегіним науковець видав перший україномовний навчальний посібник «Археологія України», перевиданий у 2004 р. як підручник.

І. Винокур постійно вдосконалював методику викладання й проведення історичних дисциплін у виші, розробив низку рекомендацій, спрямованих на покращення навчального процесу в напрямку його доступності студентам.

Як завідувач кафедри, з метою вивчення передового досвіду й налагодження зв'язків зі шкільними навчальними закладами І. Винокур проводив спільні методичні засідання та семінари за участю викладачів, науковців, учителів історії.

У 1958–2006 рр. він був організатором і очільником археологічних експедицій, під час яких проводились практики студентів історичних факультетів ЧДУ та К-ПДПІ. За цей час силами студентів-практикантів були досліджені пам'ятки археології на території Поділля, Буковини й Південно-Східної Волині. Лише Подільською археологічною експедицією, що працювала на базі К-ПНУ ім. І. Огієнка, були вивчені численні пам'ятки, а загальна площа розкопів на території Хмельницької, Тернопільської, Вінницької областей становила більше 60 тис. м². Експедиціями під керівництвом І. Винокура відкриті, взяті на облік і занесені в довідники сотні раніше не відомих археологічних об'єктів.

Археологічна практика сприяла підготовці 6 тис. висококваліфікованих учителів історії, виробляла в них навички ведення самостійних польових досліджень, сприяла формуванню колективу вчених-археологів, серед яких доктори та кандидати наук широковідомі в наукових сферах.

До інтелектуального середовища І. Винокура належали талановиті українські вчені (М. Брайчевський, С. Бібіков, Л. Коваленко, А. Копилов, П. Лаптін, Б. Тимошук), а також його учні (Л. Баженова, А. Вакуленко, О. Завальнюк, О. Приходнюк, В. Смолій, В. Степанков,

А. Філінюк та ін.). Спілкуючись у середовищі колег, Іон Ізраїльович збагачувався їхнім досвідом, його поважали та цінували старші й молодші колеги.

РОЗДІЛ 3

ВНЕСОК УЧЕНОГО В ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ, ПРАУКРАЇНСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ

(II ст. до н. е. – кінець XIII – початок XIV ст. н. е.)

3.1 Робота вченого з вивчення пам'яток рубежу нашої ери

Питання походження і взаємозв'язків племінних об'єднань населення Лісостепової й Степової смуг Правобережної України на зламі тисячоліть до нашої ери та нової ери займало одне з центральних місць у наукових зацікавленнях Іона Винокура й дозволяло з'ясувати історичну долю ранньослов'янських черняхівських та інших племен. Дослідження витоків і зв'язків різних етнічних об'єднань, на його думку, було ключем до вивчення історії дослідження ранньослов'янських та інших племен Південно-Східної і Центральної Європи першої половини I тис. нової ери [332]. Тому для розуміння міграційних процесів у регіоні вчений провів аналіз археологічних культур рубежу й перших століть нової ери (зарубинецької, липицької, східнопшеворської, поянешти-лукашівської, латенської, пізньоскіфської, сарматської). Кожну з цих культур дослідник намагався вивчити цілком, з'ясувати її вплив на подальшу долю слов'янського населення регіону. Над розв'язанням цього завдання працювало не одне покоління дослідників, починаючи від відкривача черняхівської культури В. Хвойки [832], а також М. Тиханової [825], М. Смішка [786; 788], Г. Федорова [830], В. Барана [245], Д. Козака [655] та ін.

Першими порубіжними пам'ятками, які вивчав археолог, стали старожитності культури полів поховань зарубинецького типу (II ст. до н. е. – II ст. н. е.). У 1957–1959 рр. він брав участь у роботі спільної експедиції Чернівецького державного університету та Чернівецького обласного краєзнавчого музею, що досліджувало поселення зарубинецької культури біля с. Круглик Хотинського району. Було відкрито два житла з печами-вогнищами, конструктивні особливості яких і знайдені в них речі (уламки амфори із Херсонесу та залізний псалій) дали підстави продатувати пам'ятку

II ст. до н. е. початком нової ери [542].

Подібні матеріали, виявлені поблизу с. Рогізна Садгирського, с. Оселівка Кельменецького, с. Митків Заставнівського районів, І. Винокур вивчив у фондах Чернівецького краєзнавчого музею. Водночас спільно з Б. Тимощуком він уточнив розміри цих поселень на місцевості, з'ясував їх топографію, зібрав підйомний матеріал, продатувавши його останніми століттями до н. е. [460]. Інші синхронні пам'ятки були відкриті істориком під час археологічних розвідок у с. Клішківці й с. Малинці Хотинського, с. Бобівці Сторожинецького, с. Волока Вижицького, с. Драчинці Кіцманському районів тощо [843].

До зарубинецької культури дослідник відніс і впускне поховання в курган доби бронзи в с. Круглик Хотинського району. Воно знаходилося в урні ліпної роботи зі сіро-чорною лискованою керамікою лукашівського типу, де серед кремаційних решток знайдено залізну пряжку й середньолатенську фібулу II–I ст. до н. е. За культурною приналежністю поховання віднесено до поянештських пам'яток [542]. Подвійне визначення І. Винокура культурної приналежності було цілком виправданим, і пізніше цей тип пам'яток названо культурою Поянешти-Лукашівка. Аналогічні поховання дослідник виявив біля с. Шипинці Кіцманського й с. Нагоряни Кельменецького районів, матеріали яких вказують на зв'язки населення Буковини II–I ст. до н. е. з більш південним дако-фракійським світом [460].

Серед досліджених І. Винокуром старожитностей рубежу тисячоліть вирізняються сарматські пам'ятки. Зокрема, у могильнику з 12 трупопокладеннями в с. Киселеві Кіцманського району виявлено незвичне парне поховання чоловіка й жінки та поховання воїнів з кіньми (кінець II – початок III ст. н. е.). Знайдена ж кераміка III–IV ст., за його спостереженнями, свідчила про контакти кочовиків із місцевим слов'янським населенням [317]. Подальші дослідження підтвердили сарматське походження могильника й дали підстави стверджувати, що поховання тварин знаходилися в окремих ямах, на периферії цвинтаря, і носили культовий характер. Виявлений

червоноглиняний античний кубок і бронзове дзеркало дозволили уточнити хронологію могильника – I–II ст. н. е. [525].

Водночас І. Винокур провів археологічні дослідження пам'яток цієї ж доби на лівому березі Дністра. Біля с. Раковець Тербовлянського району було розкрито могильник із бірітуальним обрядом поховань – тілоспаленням та тілопокладенням. Поєднання ж в одному комплексі черняхівської й пшеворської кераміки із зарубинецькими впливами дозволили стверджувати її змішаний характер [317; 533].

У 1965–1966 рр. в с. Бережанка Чемеровецького району археолог дослідив залишки двох наземних будівель із печами-вогнищами на поселенні кінця II – початок III ст. У горщику, визначеному як зарубинецький, було знайдено захований скарб (уламок золотої трубчатої гривни, бронзові браслети та різне намисто). Зрештою, було з'ясовано, що керамічний матеріал цього поселення відносився як до пізньозарубинецького, так і до ранньочерняхівського часу [276].

У 1966–1967 рр. поблизу с. Возилів Бучацького району І. Винокур відкрив і дослідив залишки наземного житла III ст. зі стовповою конструкцією стін, де виявлено вогнище, скупчення конічних грузил ткацького верстата, кераміку зарубинецької й липицької культур, уламки привозних причорноморських амфор. Крім того, досліджено 9 кремаційних поховань, у яких урнами слугували давньофракійські горщики витягнутих пропорцій із наліпними шишечками. Керамічний комплекс могильника віднесено до старожитностей липицької культури I–III ст. [531].

На початку 1970-х рр. І. Винокур узагальнив досліджені археологічні матеріали пам'яток Середнього Подністров'я й Прикарпаття, межі двох тисячоліть, котрі знаходились осторонь головних шляхів кочових орд і найменш потерпілих від них. Він обґрунтував, що зарубинецькі (протослов'янські – В. Г.) пам'ятки свідчили про Середнє Подністров'я та Прикарпаття, північні райони Пруто-Дністровського межиріччя як порубіжний район слов'янського та фракійського етнічних масивів,

асимілювали сарматську групу племен (язигів) [579]. У II ст., за спостереженням І. Винокура, на цій етногенетичній основі відбулось формування черняхівської культури, яка ввібрала елементи культури різних племен тогочасної Південно-Східної Європи й провінційно-римських впливів у Дністро-Дніпровському межиріччі та мала виразне слов'янське етнічне ядро [297].

З кінця 1970-х рр. упродовж десяти польових сезонів учений проводив дослідження колишнього селища I тис. н. е. біля с. Бернашівка Могилів-Подільського району, де було виявлено залишки 5 жител і господарської споруди [523]. Серед іншого вирізнялася напівземлянка I ст. до н. е., що датувалася знайденою бронзовою пізньолатенською фібулою, у заповненні якої знайдено фрагменти східнопшеворської й гето-фракійської кераміки [531, с. 19].

Досліджуючи в 1980–1990-х рр. старожитності племінних союзів рубежу нашої ери, І. Винокур зосередився на виявленні їхніх впливів на формування черняхівської культури Середнього Подністров'я. Розробляючи зі своїм учнем і колегою В. Мегеєм тему «Морфологічні особливості пам'яток рубежу і перших століть нової ери», встановив присутність у Середньому Подністров'я археологічних культур рубежу й перших століть н. е. зі змішаними морфологічними особливостями [434]. До таких він відніс вищезгадуване поселення в с. Круглик Хотинського району, де виявлено кераміку із гето-фракійською основою й елементами зарубинецької і пшеворської культур. Аналогічними визнано матеріали з Долинянського поселення й могильника (у Хотинському районі), досліджених І. Винокуром спільно зі Г. Смирновою (Ленінград) [431, с. 122-123]. Їхньою експедицією було відкрито 29 кремаційних поховань Поянешти-Лукашівської культури (III–II ст. до н. е. – II ст. н. е.) [785]. Якщо попередні дослідники атрибутували Долинянський могильник із характерними ознаками як північно-західного, так і південно-східного ареалів латенізованих культур пізнім передримським часом [716], то І. Винокур стверджував, що за характером матеріальної

культури ця пам'ятка містила в собі пшеворські, гето-фракійські й зарубинецькі елементи [306; 531]. Невдовзі він уточнив, що возилівські пам'ятки склалися з елементів липицької й зарубинецької культур, а в кераміці бернашівського житлового комплексу виявлено впливи східнопшеворських й гето-фракійських культур. Кераміку ж з поселень с. Курівка Городоцького та Сокиринці Чемеровецького районів було атрибутовано як гето-фракійська й зарубинецька. І. Винокур звернув увагу на втрату самобутності в сарматських старожитностях I–II ст., що, за його спостереженням, було можливе в результаті їх змішування з місцевими культурними традиціями.

На підставі вивчення керамічних колекцій з різних районів Придністров'я І. Винокур виділив групу змішаних, з погляду культури, пам'яток і зафіксував взаємопроникнення суміжних культурно-історичних масивів, водночас не виключив наявність старожитностей, що могли бути оцінені однозначно в культурно-історичному відношенні [434].

Висновки щодо пам'яток Лісостепової смуги рубежу нашої ери І. Винокур оприлюднив на V Міжнародному конгресі слов'янської археології в Києві (1985). Він слушно локалізував слов'янське населення Лісостепу з ареалами зарубинецької і східнопшеворської культур, акцентував на процесі активного взаємопроникнення і взаємовпливу між слов'янськими племенами зарубинецької та східнопшеворської культур, що відбувалося на межі Західної України й Південно-Східної Польщі. За його спостереженнями, сусідами племен цих культур на південному заході було населення культур гето-фракійського типу – Поянешти-Лукашівка й Липицька культура (перехідна від фракійської до слов'янської – В. Г.). І. Винокур відхилив тезу Є. Максимова й інших дослідників про сильний тиск сарматських племен на слов'янське населення зарубинецької культури в Подніпров'ї, у результаті якого останні начебто були вимушені залишити цю територію та переселитись на Подесення й Південний Буг. Він вважав, що основна маса протоукраїнського населення зарубинецької культури в Подніпров'ї й на Південному Бузі залишалась

стабільною в період переселення сарматів із півдня на північ і подальшого їх осідання в I–II ст. на землях гето-фракійців і слов'ян Південного Побужжя, Подністров'я й Прикарпаття [516; 517].

На початку 1980-х рр. І. Винокур разом з В. Мегеєм досліджували важливу пам'ятку рубежу й перших століть нової ери поблизу с. Велика Слобідка Кам'янець-Подільського району. Там вони відкрили залишки 38 наземних і напівземлянкових споруд стовпової чи зрубної конструкції. Опалювальні пристрої цих споруд були представлені відкритими вогнищами, глинобитними печами й печами-кам'янками [513; 514]. Матеріали з цих розкопок були узагальнені дослідниками в статті «Про історико-культурну інтерпретацію пам'яток рубежу нової ери Середнього Подністров'я». На їхню думку, історико-етнографічні особливості тутешнього населення найкраще характеризував керамічний набір, 32% якого відносилось до зарубинецьких, а 28% – поянешти-лукашівських, 30% – пізньоскіфських зразків, що свідчило про місцеві передзарубинецькі традиції IV–III ст. до н. е. Інші 10% керамічних виробів належали сіроглиняному гончарному посуду, який характеризував формування в місцевому середовищі перших століть нової ери керамічного виробництва черняхівської культури. Тому матеріали розкопок фіксували своєрідний сплав зарубинецьких і гето-фракійських форм посуду з вираженням впливом керамічних традицій IV–III ст. до н. е. [531].

Для з'ясування історичних процесів у Середньому Подністров'ї на межі двох тисячоліть І. Винокур залучав археологічні матеріали з досліджень інших учених, зокрема розкопок поселення біля с. Круглик С. Пачковою. Це дозволило уточнити склад виявленого керамічного комплексу (наявність пшеворських форм) і хронологічні рамки цього поселення – II ст. до н. е. – I ст. н. е. [531]. Археологічні розкопки С. Пачкової поселення східнопшеворської культури біля с. Горошова Борщівського району й поховання в с. Гринчук Кам'янець-Подільського району дали підстави І. Винокуру підтвердити датування поселення в с. Горошовій латенським часом [531, с. 18].

Ці культурні утворення І. Винокур визначив як субстратні для племен

черняхівської культури, а відтак зробив спробу реконструкції історико-культурних й етнічних процесів у Середньому Подністров'ї. Матеріали археологічних розкопок поселень і могильників він згрупував у два хронологічні періоди, характерною ознакою яких була взаємодія прийшлих і місцевих культур. Упродовж першого періоду існували субстратні культури Середнього Подністров'я II–I ст. до н. е. з елементом гето-фракійської, зарубинецької й східнопшеворської культур (поселення в селах Велика Слобідка, Круглик, Горошева, Бернашівка, Долиняни, Гринчук), що характеризувалися присутністю в керамічному комплексі форм місцевої пізньоскіфської кераміки (Велика Слобідка, Круглик та ін. [531, с. 19; 332]. Упродовж другого періоду в Середньому Подністров'ї відбувалися контакти місцевого й прийшлого населення, які залишили пам'ятки з елементами зарубинецької та гето-фракійської культур I–II – початок III ст. (Велика Слобідка, Возилів, Бережанка) і сарматські старожитності (Ленківці, Киселів, Островець, Буряківка). Саме сарматськими впливами І. Винокур пояснював нехарактерні для цього періоду інгумаційні поховання [531, с. 20].

Отже, вивчення І. Винокуром старожитностей рубежу н. е. переслідувало мету віднайдення на території Чернівецької, Тернопільської, Хмельницької, Вінницької областей пам'яток археологічних культур, що були основою формування черняхівської спільноти. Для обґрунтування висновків він залучив археологічні матеріали, виявлені експедиціями, очолюваними ним, а також результати досліджень інших учених.

- Аналіз матеріалів керамічних комплексів із різних районів Придністров'я дало підстави І. Винокуру виокремити групу змішаних у культурному відношенні пам'яток і зафіксувати взаємопроникнення суміжних культурно-історичних масивів. У своїх роботах він обґрунтував, що генетичними попередниками черняхівської культури були пам'ятки зарубинецької, пшеворської, липицької, гето-фракійської, сарматської культур.

3.2 Розробка концепції черняхівської культури

Проблема історії племен черняхівської культури та ранніх слов'ян була центральною в наукових інтересах І. Винокура, вони за його зізнанням, цікавили найбільше [664, с. 25]. На середину 1950-х рр. вивчення черняхівської культури лише розпочиналося. Завдяки археологічним дослідженням Є. Махно [689; 690], Е. Симоновича [804; 805; 806], М. Смішка [787; 789], М. Тихонової [824; 825], Г. Федорова [830] та деяких інших було відкрито чимало черняхівських пам'яток, розширена географія їхніх досліджень. Утім, дискусійними залишалися питання хронології, генетичної підоснови, локальних варіантів, етнічного складу черняхівської культури [551], що відкривало широке поле для діяльності перед науковцями, і цим скористався І. Винокур. Дослідженню пам'яток черняхівської культури (поселення, могильники, виробничі комплекси, капища-жертovníки) він присвятив майже 50 років, а його праці стали чи не найбільшим внеском у вітчизняну історіографію останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. [285, с. 32; 575].

У 1960–1961 рр. поблизу с. Киселів Чернівецької області археологічною експедицією під керівництвом І. Винокура були досліджені залишки чотирьох наземних жител III–IV ст. [306, с. 61], у 1966 р. – два наземних житла й заглиблена споруда в с. Ружичанка Хмельницького району [306], згодом зафіксовані 12 житлових споруд на багатошаровому селищі Бернашівка Вінницької області. [370, с. 31]. Упродовж 1969–1980 рр. дослідник отримав відомості про 17 наземних і 40 напівземлянкових жител із вогнищами на кам'яній основі, глинобитними печами й печами-кам'янками під час археологічних розкопок поселення Бакота Кам'янець-Подільського району [499; 496; 400, с. 46–150]. Було встановлено, що в домобудуванні черняхівців, залежно від регіону, продовжуються традиції їхніх попередників [290, с. 147–150].

У 1962 р. І. Винокур досліджував поховальний обряд на Киселівському могильнику в Припрутті, де в 12 захороненнях разом із черняхівським

посудом було виявлено керамічні форми, характерні для сарматських старожитностей. Це дозволило говорити про змішаний етнічний склад населення Дністро-Прутського межиріччя в перших століттях I тис. [148, арк. 42–44; 525, с. 126–132]. У 1962–1963 рр. під його керівництвом проведено розкопки 18 захоронень на Раковецькому могильнику Збаразького району, кожне з яких супроводжувалося багатим інвентарем, зокрема бронзовими фібулами, пряжками, кістяними гребенями, залізними ножами, гончарними й виготовленими руками посудинами, серед яких вирізняються два глиняних кубки сферичної форми зі солярними знаками [148, арк. 1–20, 317, с. 21–23; 533, с. 144–160]. Згодом були проведені розкопки на черняхівських могильниках у с. Баглаї Волочиського, с. Гнатки Старокостянтинівського, с. Пасічна Старосинявського [389, с. 113–116], с. Рідкодуби Красиївського районів [148, арк. 99].

Результативними були дослідження 1965–1967 рр., проведені поблизу с. Ружичанки Хмельницького району, де відкрито 73 поховання з тілопокладеннями й тілоспаленнями. Серед супровідного інвентарю виявлено численний керамічний посуд із жертвовною їжею, бронзові та срібні фібули, поясні пряжки, різноманітні підвіски й намисто. З'ясовано, що могильник є одним із найбільш ранніх на території Правобережної України й датується кінцем II – початком III ст., лише окремі захоронення відносяться до IV – початком V ст. [515, с. 112–136]. У 1968 р. у с. Устя Кам'янець-Подільського району археологічною експедицією під керівництвом І. Винокура відкриті чотири поховання з бірітуальним обрядом захоронення, серед яких і дитяче захоронення [389, с. 113; 306, с. 51]. Згодом на поселенні в с. Бернашівка Могилів-Подільського району І. Винокуром відкриті й досліджені 12 поховань із бірітуальним обрядом, окремі з яких стратиграфічно перекривали житла середини – третьої чверті I тис. н. е., що підтверджувало функціонування селища в цей період, коли про існування могильника попередньої доби вже ніхто не пам'ятав [388, с. 18–19; 370, с. 31–32]. Остання обставина дозволила І. Винокуру уточнити хронологію деяких інших об'єктів Бернашівського

поселення, а також визначити чимало спільних рис поховального обряду черняхівських племен Лісостепової смуги Правобережної України з обрядами зарубинецької й пшеворської культур [385, с. 326].

Узагальнення результатів археологічних досліджень 1960–1980-х рр. дали підстави обґрунтувати висновок, що основою економічного життя населення племен черняхівської культури було орне землеробство, що підтверджувалося знайденим сільськогосподарським знаряддям: залізні наральники, леміші, серпи та обгорілі зерна злаків [316, с. 8]. Також з'ясовано, що черняхівські племена мали досконалу систему переробки продукції: на Іванківському поселенні Житомирського району І. Винокур виявив і реконструював оригінальний жорновий мукомельний пристрій, що обслуговувався підготовленими фахівцями [507, с. 238–245; 508, с. 181]. Водночас скотарство суттєво доповнювало землеробське спрямування господарства черняхівців, про що свідчили численні знахідки кісток свійських тварин.

Значного розвитку в черняхівських племенах досягли ремесла, які відокремилися від сільського господарства. Під час досліджень виробничих комплексів на Ружичанському поселенні І. Винокуром були виявлені залишки залізничної печі-домниці зі зкупченнями шлаків, крицевого заліза, деревного вугілля [519, с. 228–230]. Сліди залізничного виробництва зафіксовано також на поселеннях у Луці Врублівській, Бакоті, Бернашівці, де основними типами сиродутних горнів були ямні горни наземної конструкції із заглибленою в землю основою [307, с. 87]. Великого вміння черняхівці досягли й у ковальській справі, й обробці кольорових металів [306, с. 64–69]. Останні використовувались переважно для виготовлення ювелірних прикрас, форми яких наслідували різні європейські зразки.

Майстри черняхівських племен виготовляли високоякісний кружальний посуд, що підтвердили чотири гончарні горни, знайдені в Бакоті, й один – у Лисогірці Городоцького району. Загалом у межах України й Молдови гончарні горни виявлено на 30 черняхівських поселеннях [385, с. 183]. І. Винокур

відзначив, що гончарна техніка черняхівців була результатом місцевого розвитку продуктивних сил суспільства при одночасному впливі античних і центральноєвропейських центрів. Він відкидав думки деяких дослідників, що начебто техніку гончарного виробництва було привнесено ззовні [385, с. 183]. Учений відстоював висновок, що запровадження гончарного круга, двохярусних печей-горнів і виготовлення сірого гончарного посуду в історії лісостепових племен Південно-Східної Європи мало власну історико-культурну основу, витoki якої сягало епохи енеоліту [575]. Серія документальних матеріалів і порівняльних таблиць із формами черняхівської кераміки, представлена І. Винокуром в монографії «Черняхівська культура: витoki і доля» (2000), наглядно демонстрували, що гончарне виробництво черняхівців Лісостепу базувалося на місцевих традиціях зарубинецької та східно-пшеворської культур [385, с. 183, табл. 81–84].

Високий рівень розвитку гончарного виробництва черняхівських племен у різних регіонах їх розселення, врахування характеристик соціальної структури, культурного й духовного розвитку дозволив І. Винокуру визначити характерні ознаки їх матеріальної культури і локальні етнічні особливості черняхівського етносу, де Дністро-Дніпровське межиріччя було й основною територією їхнього компактного розселення [288; 297; 306; 307, с. 68–69; 316; 326; 457; 492; 498; 504; 517].

Зрештою, І. Винокур з'ясував, що орне землеробство черняхівських племен й рівень продуктивності праці дозволяли індивідуальне землекористування і сприяли появі інституту приватної власності, що свідчило про розрив з первіснообщинними порядками і процес переходу до класових форм суспільної організації. У черняхівців створилися соціальні й економічні передумови переходу до ранніх напівфеодальних утворень. Він припускав існування в черняхівському суспільстві елементів рабовласницького ладу, які ще не трансформувалися в рабовласницьку формацію. Розпад старих племінних і родових зв'язків та встановлення нових супроводжувався в черняхівських племенах процесом формування народності

[307, с. 152], який був перерваний гунською навалою, що мала жахливі наслідки.

І. Винокур дослідив жертovníки-капища черняхівського населення й кам'яні антропоморфні ідоли Середнього Подністров'я, виявлені на поселеннях і селищах середини та третьої чверті I тис. поблизу сіл Іванківці, Ставчани, Бакота, Калюс, Кремінна, Козлів, Непоротове тощо. Встановлено, що обожнення рослин, дерев, тварин у язичницькому світогляді ранньослов'янських племен Дністро-Дніпровського межиріччя поступово втрачало аморфний характер, на зміну яким прийшли людиноподібні божества [307, с. 105].

Він особисто взяв участь у дослідженні язичницького ранньослов'янського комплексу в с. Ставчани Новоушицького району, центральне місце в якому займав кам'яний антропоморфний ідол – постать бородатого чоловіка в головному уборі конічної форми. У руках він тримав ріг – символ достатку, а в нижній частині спини було вибито силуетне зображення коня – найбільш міфологізованої в слов'янській традиції священної тварини, пов'язаної з культом родючості та смерті. Майже впритул до ідола було виявлено стелу конічної форми із зображенням круглого солярного знака на лицьовому боці. Навколо ідола й стели було відкрито залишки чотирьох вогнищ, капище, на думку вченого, у II–V ст. було місцем жертвоприношення жителів Подністров'я на честь сонячного божества – Хорса (Даждьбога) [307, с. 113].

У 1969 р. експедицією під керівництвом І. Винокура відкриті залишки черняхівського жертovníка-капища на селищі поблизу с. Бакота Кам'янець-Подільського району. Була розчищена нижня частина тесаної антропоморфної скульптури-ідола і виявлені три ями, заповнені попелом, вугіллям, кістками тварин, уламками кераміки, що дозволило припустити, що жертovníк присвячувався вічно живому вогню і був пов'язаний із давніми гончарськими майстернями [306, с. 73.]

І. Винокур з'ясував, що більшість виявлених капищ були відкритого

типу, оскільки населення черняхівських племен традиційно приносило жертви й проводило моління на честь язичницьких богів просто неба. Але інколи вони створювали святилища в приміщеннях, зокрема на поселеннях у Лепесівці та Ставчанах. На жертовниках-капищах масові ритуальні церемонії проводили волхви-жреці [385, с. 141–142]. Усього в Подільському регіоні, за підрахунками вченого, виявлено майже 30 пунктів з ознаками язичницьких центрів з ідолами племен черняхівської культури [306, с.74]. Ці кам'яні істукани наче ввібрали в себе загальні риси, характерні для релігії інших племен і народів на певному етапі їхнього соціально-економічного розвитку [385, с. 132; 503, с. 48–62.]. Типологія антропоморфних кам'яних ідолів свідчила про самотність давньої скульптури черняхівських племен й слов'янську приналежність населення Наддністрянщини першої половини, середини і третьої чверті I тис. [285, с. 32]. Ці слов'янські елементи мали чітко виражену самотню індивідуальність, що була втілена в більш пізньому Збруцькому ідолі – Святовиті [522, с. 142].

Заслугою І. Винокура є вивчення питань зі світогляду й духовної культури черняхівських племен, яким він присвятив серію статей [287; 297; 309; 325; 327; 471; 489; 494; 506; 503; 504; 522] та монографію [307]. На основі аналізу археологічних матеріалів з певною символікою й знаками, які несли різні смислові навантаження вчений відтворив рівень знань давніх черняхівців про їх внутрішній світ і навколишню дійсність. Відзначено, що навіть тоді, коли символічні деталі вже переоформилися, стилізувалися, у них все ж таки легко вбачаються давні язичницькі образи, вловлюється давній зміст і форма [307, с. 134). До них учений відніс такі магічні символи, як хрест, зигзагоподібні лінії, коло, що інколи поєднувалися з рослинним орнаментом [307, с. 137]. Останній, на думку дослідника, вказував на прямий зв'язок ідеї залежності родючості ґрунту від сонця [307, с. 139]. У черняхівській орнаменталіці він виокремив також зооморфні та антропоморфні мотиви, що мали не лише декоративне, але й магічне значення, підкреслював їх місцеве коріння, яке сягало часів енеоліту. Антропоморфізація зображень, як

стверджував І. Винокур, особливо в кам'яній скульптурі демонструвала зміни в ідеології черняхівців у напрямку індивідуалізації божества [307, с. 140].

І. Винокур, вважав, що уявлення черняхівців про навколишній світ мали утилітарний характер, але відзначав їх прагнення пізнати природні явища [307, с.78]. У першу чергу це проявилось у створенні оригінальних календарів, нанесених на посудини, які знайдені в Лепесівці, Гнатках, Раковці та на інших пам'ятках [298; 504; 533]. Вони фіксували звернення давніх землеробів лісостепу до небесних світил і відбивали осілий землеробський характер населення в першій половині I тисячоліття н. е. Це було нагромадженням позитивного господарського досвіду в найважливішій для черняхівців галузі – сільському господарстві, що знайшло відбиття в народних святах та обрядах [307, с. 86].

Накопичені населенням другої чверті I тис. н. е. знання, вважав І. Винокур, були місткими й застосовувалися в різних сферах, зокрема писемних. Останні розвивалися у двох головних напрямках: місцевій піктографії (типу «черт і рез») і використанні грецької та латинської азбуки [307, с. 98]. До таких висновків ученого спонукав аналіз прокреслених знаків й окремих літер алфавіту на кераміці. Він схилявся до думки, що представники тодішнього суспільства знали елементи грецького й латинського письма, чому сприяло також розповсюдження в черняхівців римських монет із написами, що опосередковано створювало умови для знайомства з латиницею. Однозначну позицію І. Винокур зайняв і щодо використання черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя римської монети для потреб внутрішньої і зовнішньої торгівлі [307, с. 73]. Однак грошовий рахунок вів до поширення математичних знань і грамотності загалом. Дослідник був упевнений у тому, що питання про писемність черняхівського населення можна вважати доведеним [307, с. 100; 306, с. 76].

Археологічні знахідки хірургічних інструментів вказували на обізнаність черняхівців у медицині, досвіді застосуванні лікарських трав, а також цілющих властивостей лазні, напівземлянкова споруда якої була

відкрита на поселенні в с. Усті (Хмельниччина) [307, с. 101–102]. І. Винокур наводив цілком переконливі письмові й археологічні дані на користь такої ідеї.

Викликали довіру висновки дослідника щодо метрологічних понять ранньослов'янського суспільства, основою мір якого був антропометричний принцип. Повсякденні заняття будівельною справою, обмірювання земельних ділянок, інші господарські розрахунки емпірично визначали вільне володіння елементарними арифметичними й геометричними знаннями [307, с. 95].

Вдалими були спроби І. Винокура на основі виявлених фрагментів тканин, шкіряних ременів, взуття й прикрас, а також письмових та етнографічних джерел реконструювати одяг тодішнього жителя Подністров'я. Встановлено, що для пошиття одягу застосовували грубі шерстяні й прості лляні тканини, а взуття виготовляли зі шкіри й лика. Якість цих виробів залежала від соціального й майнового статусу власника [307, с. 74–75].

Багаторічні дослідження племен черняхівської культури дозволили І. Винокуру провести демографічні підрахунки щодо загальної чисельності їх населення. Беручи за основу розмір поселень і число їх жителів, він встановив, що в III–V ст. у районі Дніпро-Дністровського межиріччя проживало майже 1,5-мільйонне населення [386, с. 129]. Ці цифри були переконливими і палеоекономічно обґрунтованими на прикладі Бакотського поселення, де згідно з результатами розкопок функціонувало майже 40 жител, у кожному з яких мешкало 5–6 людей, а їх загальне число становило 100–110 жителів. Беручи до уваги родючість землі, потреби продуктів для однієї людини, запас зерна під наступні посіви й інші дані, І. Винокур підрахував, що жителі цього селища могли вирощувати до 450 ц зерна на рік і не лише забезпечувати свої потреби, але й щорічно поставляти на ринок до 135 ц збіжжя. Загалом населення Середнього Подністров'я виробляло до 2 тис. ц товарного зерна [288, с. 174–175].

Досліджені археологічні матеріали дозволили І. Винокуру датувати початок формування черняхівської культури межею II–III ст., основою якої стали субстратні археологічні культури: зарубинецька, гето-фракійська й

східнопшеворська з впливом культур Північного Причорномор'я та римських провінцій. За його спостереженням, на цей процес впливали носії культур перехідних груп пам'яток від фракійських до зарубинецьких, а поянешти-лукашівські й липицькі пам'ятки вважав змішаними за етнічними ознаками. Матеріальну культуру останніх він вважав археологічним еквівалентом контактної зони давнього слов'янського й північно-фракійського населення, хоча в старожитностях рубежу та перших століть нової ери зони Середнього Подністров'я превалювали праслов'янські племена [531; 332; 434, с. 123].

І. Винокур відстоював думку, що формування черняхівської культури охоплювало територію від верхів'їв Дніпра, Західного Бугу до Середнього Наддніпров'я, від Прип'яті до Чорноморського узбережжя й Нижнього Дунаю, Молдови й частково Румунії та Південно-Східної Польщі й мало свою специфіку. Зокрема, у Середньому Подністров'ї черняхівська культура сформувалася на підставі зарубинецьких, східнопшеворських, фракійських, сарматських і вельбарських компонентів [290, с. 150]. Водночас на території Верхнього Подністров'я вона мала інше субстратне підґрунтя – зарубинецько-пшеворську підоснову з елементами липицької культури.

Черняхівська культура включала до свого складу представників різних етносів, але її ядром були заселені слов'янськими племенами території Лісостепу між Верхньою та Середньою Наддніпрянщиною й Середньою Наддністрянщиною [455, с. 261]. Упродовж майже двох століть племена черняхівської культури були головним чинником соціально-економічних процесів на цих землях, мала безпосередній вплив на формування праукраїнського етносу та його еволюцію.

На підставі багаторічних досліджень І. Винокур визначив зарубинецьку й пшеворську культуру (с. Громівка на Волині, с. Бернашівка на Поділлі) як основу формування черняхівської [379, с. 33–38.; 332, с. 51–66], наголосив на окремих вельбарських елементах (Раковець, Пряжів, Лепесівка) у пам'ятках Волині з III ст. [488, с. 52–56.], пояснюючи це осілими окремими групами прийшлого гото-гепідського населення, що мігрувало в період «великого

переселення народів» з території сучасної Польщі на землі Західної України. Останні проживали посмужно з основним слов'янським населенням черняхівської культури [290, с. 148–149]. І. Винокур довів, що трансформація зарубинецько-пшеворських старожитностей у черняхівців відбувалась протягом перших століть нової ери, а кельтські впливи, характерні для цих культур, змінилися впливами римських провінцій, що підтверджувалося масовим поширенням сіроглиняного гончарного посуду [379, с. 33–34].

Отже, упродовж 50 польових сезонів І. Винокур спільно з колегами-археологами сформував солідну джерельну базу для вивчення матеріальної культури, соціальної структури та економіки черняхівців і племен інших суміжних культур першої половини I тис. н. е.

- Отриманні матеріали дослідник узагальнив у майже 90 статтях, 7 навчально-методичних розробках, 6 монографіях. Підсумком багаторічних досліджень стала його монографії «Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е.» (1972) і «Черняхівська культура: витоки і доля» (2000), у яких автор дослідив генетичну підоснову племен черняхівської культури як поліетнічного, слов'янського у своїй основі об'єднання.
- І. Винокур встановив, що у II ст. виникли передумови формування на базі зарубинецької й східнопшеворської культур, черняхівської спільноти, матеріальна культура якої в її класичному варіанті сформувалася в Середньому Подніпров'ї й лісостеповій зоні. Це підтверджувалося подібними конструкціями жител, опалювальними пристроями зарубинецької й черняхівської культур, спадкоємністю ліпної кераміки, гончарним виробництвом, яке в багатьох формах демонструвало зарубинецьку традицію. Остання продовжувалась у поховальному обряді трупоспалення.

3.3 Історія слов'ян і праукраїнського населення Середнього Подністров'я (V–VIII ст.) в історіографічній спадщині І. Винокура

Однією з наукових проблем, над вивченням якої працював І. Винокур, було походження слов'ян, їх розселення й формування на їх основі українського етносу. У 1955 р. об'єктом його уваги стала заплава р. Гуйви в околицях с. Пряхів Житомирського району, де було закладено три розкопи, а наступного року – ще два [114, с. 10]. Більшість знайденого на поселенні керамічного матеріалу належало ліпній кераміці корчацько-празького типу з шерехатою поверхнею, що (утворилася шляхом нанесення на корпус додаткового шару глини з домішками піску – В. Г.) датувалась V–VII ст. Водночас були виявлені залишки черняхівського посуду [113, с. 20]. У 1956 р. під керівництвом І. Винокура були проведені розвідки по р. Тні (притоці р. Случ) у Довбишському, Червоноармійському й Новоград-Волинському районах, де також у селах Іванівка, Шереметів, Павлівка, Кургани та Несолонь виявлено корчацькі поселення [114, с. 10]. Знайдений матеріал дослідник узагальнив у студії «Археологічні пам'ятки Житомирщини» [273].

Зрештою, аналізуючи археологічні пам'ятки Східної Волині першої половини I тис. н. е., І. Винокур, один з перших учених, визначив приналежність виявлених під час розкопок 1955–1956 рр. археологічних матеріалів з літописними волинянами, атрибутувавши окремі форми як перехідні від волинської групи полів поховань до керамічних комплексів IX–X ст. Водночас порівняльний аналіз літописних текстів дав підстави стверджувати, що топонім Волинь походив не від літописного міста Волиня, а є більш давньою племінною назвою, що спочатку перейшла на місто, а згодом і на територію контрольовану цим племінним союзом [375, с. 161–162].

Апробацію цієї теорії дослідник зробив у 1956 р. у доповідях на наукових конференціях Інституту археології АН УРСР у Києві [844, с. 176–177], пленумі Інституту історії матеріальної культури в Ленінграді [219, с. 295.], сесії відділу історичних наук АН СРСР і пленумі ІМК АН СРСР в

Москві в 1957–1958 рр. [614, с. 224; 670, с. 298.], XIV звітній науковій сесії Чернівецького державного університету (1958) [501, с. 47–48.]. У статті «Корчацька група ранньослов'янських пам'яток на території Східної Волині» (1958) [500, с. 113–116.] І. Винокур схарактеризував матеріали розкопок селищ корчацького типу (першої половини – середини I тис.) поблизу міст Коростень, Коростишев, сіл Корчак, Слободище, Перелівка і генетично пов'язав їх із зарубинецьким керамічним комплексом, а в наступній роботі відзначив самотність матеріальної культури волинян [505, с. 157–166].

Зрештою, у розгорнутому вигляді висновки досліджень були представлені в монографії «Старожитності Східної Волині першої половини I тисячоліття н. е.» (1960) [375], відповідальним редактором якої була кандидат історичних наук М. Тиханова. Аналізуючи пам'ятки корчацької групи, археолог вказав, що їх поселення були меншими за розмірами від черняхівських і волинських груп полів поховань. За його спостереженням, основним типом жител на цих поселеннях були землянки, тоді як для культури полів поховань були характерні селища з напівзаглибленими й наземними будівлями [375, с. 69]. Він також визначив ареал племен корчацької групи на території Східної Волині: басейни річок Случ, Уж, Уборть, обмежених на півдні басейном р. Тетерів; водночас на півночі вони накладалися на археологічні пам'ятки Південної Білорусії, хоча повністю з ними не ототожнювалися [375, с. 69–70].

Враховуючи нез'ясованість у літературі проблеми датування корчацьких пам'яток, І. Винокур висловив деякі міркування щодо цього. Він відкинув аргументи Ю. Кухаренка про датування корчацької спільноти V–VIII / V–IX ст., що базувалась на західноєвропейських аналогах керамічних комплексів празького типу, хронологія яких на той час ще не була з'ясована [375, с. 70]. Зокрема, відкинув верхню хронологічну межу – VIII–IX ст., вважаючи найбільш пізній час існування корчацьких пам'яток кінця VI – початку VII ст., тоді як нижню визначав III–IV ст. [375, с. 71]. Тому, на його думку, вони були одночасними черняхівській культурі й волинській групі

поховань. З розвитком археологічної науки й появою нових досліджень стало зрозуміло, що в цій дискусії найбільш близьким до сучасного бачення хронологічних рамок для пам'яток типу Корчак і Пеньківка виявився І. Винокур, який відкоригував їх в межах (V–VII ст.) [454, с. 211, 218; 455, с. 288, 303].

Проте на 1962 р. у кандидатській дисертації «Старожитності Східної Волині першої половини I тисячоліття н. е.» [493] учений визнав, що за наявними в черняхівській культурі матеріалами неможливо остаточно з'ясувати долю населення, яке залишило ці пам'ятки в середині й третій чверті I тис. н. е. Він підтримав тезу І. Ляпушкіна, що між пам'ятками черняхівського типу й давньоруськими був період часу V–VII століть н. е., який вивчено недостатньо. «Якщо в матеріалах черняхівської культури, особливо південних районів її розповсюдження, де був дуже сильним нівельований вплив провінційно-римських елементів, дійсно, важко прослідкувати подальший розвиток цих пам'яток у середині і третій чверті I тис. н. е., то на Волині картина дещо інакша», – стверджував І. Винокур. [493, с. 15]. Тому матеріали корчацької групи повинні були враховуватися при вивченні населення Волині в середині й третій чверті I тис., однак для з'ясування правонаступності пам'яток Волині першої половини з пам'ятками наступного періоду їх було недостатньо.

Таку й позицію висловила Г. Смирнова, яка вказала доцільність виявлених зв'язків між пам'ятками Волині першої й другої половини I тис. н. е., що мало сприяти остаточному виясненню питань, пов'язаних зі слов'янськими старожитностями [109 арк. 238].

У другій половині 1950-х рр. І. Винокур спільно з Б. Тимощуком долучився до археологічного дослідження слов'янських пам'яток Північної Буковини, що дозволило їм уперше в історіографії сформувати еволюційну схему археологічних культур з кінця I тис. до н. е. – першої половини XIII ст., яка базувалась на слов'янських пам'ятках зарубинецької і черняхівської культур. У запропонованій схемі були представлені матеріали культури

карпатських курганів, що ототожнювалися зі східнослов'янським племенем Карпатського регіону – хорватами. Археологічний матеріал з їх могильників у переважній більшості був ідентичним із культурою цього ж часу на території Поділля й Середнього Подністров'я та датувався другою чвертю, серединою I тис. н. е. [460, с. 86–87].

Найбільш виразно еволюційний перехід від черняхівської культури до старожитностей V–VII ст. був підтверджений під час археологічних розкопок 1968 р. на ранньослов'янському поселенні на першій терасі лівого берега р. Дністер біля с. Устя Кам'янець-Подільського району. Тут було виявлено 7 жител (напівземлянки площею 12–14 м² – В. Г.), розміщених двома рядами. У 5 з них по кутах було простежено печі-кам'янки, у двох – викладені каменем вогнища, а також, окрім уламків ліпного посуду празького типу, виявлено сіролощену кружальну кераміку черняхівського часу, що дало підстави говорити, що «на окремих конкретних територіях вдається прослідкувати процес трансформації пам'яток черняхівської культури в старожитності третьої чверті I тис. н. е., які більшість археологів пов'язує зі слов'янськими племенами» [121, арк. 11–12]. І хоча на цьому поселенні не було знайдено датованих предметів, дослідник спробував встановити його вік на основі всього комплексу матеріалів. Він вказав на присутність в одних і тих самих закритих комплексах цього поселення кераміки празького й черняхівського типу, пічок-кам'янок і відкритих вогнищ (І. Винокур трактував останні пережитками черняхівської культури – Г. В.), а відсутність сковорідок «свідчила на користь відносно ранньої дати нашої пам'ятки. Попередньо ранньослов'янське поселення в Усті можна датувати кінцем V–VI ст. н. е.» [539, с. 221–222]. Така трактовка була новою й спочатку не знаходила підтримки широкого загалу дослідників. У 1973 р. І. Винокур висловив припущення, що кружальна кераміка провінціально-римських зразків свідчила про доживання черняхівських гончарських традицій на деяких пам'ятках Середнього Подністров'я ще до ранньослов'янського часу VI ст. [447, с. 58]. Це явище було простежено й на поселенні поблизу с. Киндешт і Будуряска III

в Румунії й с. Глибока в Прикарпатті, де наприкінці V – початку VI ст. виготовлялась ця кружальна кераміка. Взявши за основу керамічний матеріал при визначенні часу існування селища в с. Усті, І. Винокур виділив комплекси найбільш ранніх форм ранньослов'янського посуду (кінця V – початку VI ст.) з ледь відігнутим вінцем і пізніх (VII ст.), де переважала кераміка з відігнутим вінцем. Такий підхід уможливив визначення початку існування поселення в Усті кінцем V ст., а верхню межу – серединою VII ст. Крім цього, матеріали розкопок дозволили І. Винокуру вперше в історіографії обґрунтувати думку, що в середині I тис. тривала своєрідна трансформація черняхівських традицій у бік більш окреслених слов'янських культурних елементів [447, с. 60–61; 369].

Пошуки цих перехідних старожитностей були продовжені в 1970-х рр. під час дослідження багатошарового поселення в Бакоті. Аналізуючи керамічний комплекс черняхівського культурного горизонту з урочища На Клину, І. Винокур звернув увагу на те, що в житлах одночасно знаходилися гончарні черняхівські посудини й ліпні горщики з прямим і злегка відігнутими вінцями передкорчацьких та ранньокорчацьких формах VI–II ст. [457, с. 40; 400, с. 57]. Це та стратиграфічні спостереження за розташуванням жител з перехідними ознаками дали підстави досліднику стверджувати про хронологічний стик черняхівської (II – початок V ст.) і ранньослов'янських (V–VII ст.) культур. [457, с. 41; 400, с. 58–59]. На його думку, ці перехідні житлові й речові комплекси завершували традиції черняхівської культури й набували рис матеріальної культури східних слов'ян V–VII ст. Вибудований І. Винокуром типологічний ряд був характерним для Подністров'я, а ліпні керамічні вироби – найбільш характерною історико-етнографічною особливістю регіону [400, с. 67]. Таке узагальнення результатів розкопок у Бакоті дозволило спростувати твердження про відсутність будь-яких генетичних зв'язків між культурами черняхівських і східнослов'янських племен Подністров'я VI–VII ст. і підтвердити присутність останніх у регіоні в V ст. [243, с. 195]. Висновок І. Винокура знайшов підтримку в матеріалах

розкопок інших дослідників на поселеннях у селах Лука-Каветчинська, Сокіл [259], Теремці [244] Кам'янець-Подільського району, м. Чернівці (Кодині-І) [776] та ін. Отже, ставав очевидним зв'язок між племінними об'єднаннями венедів і прибулими племенами антів і склавів, на що вказували й візантійські історики Йордан, Прокопій Кесарійський, Менандр та ін.

Досліджене І. Винокуром в урочищі На Клину поселення демонструє 9 напівземлянок, 1 наземне житло та господарські ями, стіни, що зводились на основі стовпової й зрубної конструкції. У напівземлянках простежено нові конструктивні елементи інтер'єру (вирізані в материковій основі лежаки – В. Г.), що зустрічались в окремих більш пізніх житлах VIII–IX ст. [400, с. 65]. Знайдені комплекси з обробки заліза, ротаційні круглі жорна, кам'яна ступа та залізний наральник дали підстави науковцю стверджувати, по-перше, про якісно новий рівень розвитку орного землеробства, а по-друге, про поступову еволюцію продуктивних сил східнослов'янського землеробського населення [518].

Наприкінці 1970-х рр. І. Винокур почав обґрунтовувати в публікаціях типологічну схему генези східнослов'янських племен, зокрема висновки щодо перехідних пам'яток від черняхівської до ранньослов'янської культур, а на археологічній конференції в Братиславі 1975 р. виголосив доповідь «Черняхівські традиції в пам'ятках середини і третьої чверті I тис. н. е. лісостепоного Дністро-Дніпровського межиріччя», де вказав, що наступ гунських племен кінця IV–V ст. зачепив лише порубіжні зі степом території, а населення Середнього Подністров'я й інші регіонів українського Лісостепу хоч і потрапило під їх вплив, але продовжило поступальний розвиток упродовж першої – другої половини I тис. н. е. [518, с. 867]. У доповіді на третій Вінницькій обласній історико-краєзнавчій конференції (1985) І. Винокур вкотре заперечив німецькому історику І. Вернеру, якого підтримали М. Тиханова, М. Щукін, І. Русанова, В. Седов щодо відсутності на території Поділля й українського Лісостепу слов'янських старожитностей середини I тис. н. е. й те, що черняхівська культура є цілком германською, а

слов'янські старожитності VI–VII ст. пов'язані за походженням винятково з пізньопшеворськими старожитностями Центральної Європи [368]. Тому завдяки дослідженням І. Винокура 1960 – 1970-х рр. середньодністровських пам'яток було доведено, що «ніякої хронологічної лакуни між пам'ятками першої і другої половини I тис. н. е. не існує. Більше того, вдалось чітко датувати ранні комплекси ранньосередньовічних слов'ян – V ст.», а «пам'ятки типу Корчак і Пенківка повинні у своїй нижній хронології бути віднесені не в VI–VII, а V–VII ст.» [368].

У 1977–1978-х рр. І. Винокур розпочав дослідження багатошарового поселення вздовж лівого берега Дністра на першій надзаплавній терасі південно-західної околиці с. Бернашівка Могилів-Подільського району Вінницької області. Упродовж польових сезонів 1987, 1989–1995 рр. експедиція під його керівництвом розкрила площу майже 6 тис. м², на якій було виявлено 49 житлових і господарських споруд різних археологічних культур: рубежу й перших століть нової ери, культури черняхівських племен (II–V ст.), слов'янських племен праукраїнців (V–VIII ст.).

Доба V–VIII ст. була представлена 29 житловими та господарськими спорудами (6 наземних і 24 заглиблених), у будівництві яких переважали каркасно-стовпові конструкції стін з орієнтацією кутами за сторонами світу, а для опалення в 21 випадку використовувалися печі-кам'янки (ознака слов'янських пам'яток) [691, с. 117]. Серед них І. Винокур виділив 9 жител з ознаками еволюції окремих елементів черняхівської культури в культури праукраїнських племен антського царства (V–VI ст.). Аналогічні факти І. Винокур зафіксував, вивчаючи слов'янські пам'ятки в Бакоті, Усті та ін. Цю думку він доповнював і послідовно розвивав у своїх працях [267; 277; 282; 377].

У 1990 р. на Бернашівському поселенні археологічною експедицією під керівництвом І. Винокура була досліджена майстерня ювеліра одного з племен антського союзу кінця V – початку VI ст. У знищеній пожежею напівземлянці з пічкою-кам'янкою й ранньосередньовічною керамікою «in situ» були

виявлені кілька десятків кам'яних ливарних форм і керамічний тигель-лячку ювеліра. Асортимент виробів включав підвіски різного виду, поясні накладки тощо [435]. Серед виявлених артефактів найвизначнішою була форма для виготовлення пальчастих фібул [391; 435; 436]. За короткий час цьому відкриттю вчений і його учні присвятили майже 10 статей. [431; 521; 277; 278; 304; 380; 607].

У статті «Анти і Поділля» 1991 р. І. Винокур відзначив, що матеріальна культура східнослов'янського населення на території Поділля є «складовою частиною Антського союзу напівдержавного типу, який відіграв важливу роль у формуванні ранньофеодальних відносин і державності в східних слов'ян Дністро-Дніпровського межиріччя» [267]. І. Винокур вважав, що жителі Бернашівського поселення й інші слов'янські племена Поділля й Подніпров'я можна вважати праукраїнцями, які входили до Антського царства (попередники полян, уличів і тиверців, згадуваних у давньоруських літописах) і в результаті сформували ядро Руської державності IX–XIII ст. [370, с. 171–179].

Камеральна обробка матеріалів ювелірної майстерні Бернашівського поселення дозволили І. Винокуру і В. Мегею уточнити остаточну кількість ливарних форм, число яких становило 64. З'ясовано, що комплекс складали не лише односторонні ливарні форми, але й дво-, трьох- і чотирьохсторонні з відповідними насічками на бокових гранях, що використовував майстер для зручності їх складання під час виробництва прикрас. На окремих із форм на робочій поверхні виявлено сліди кіптяви, що свідчить про використання їх для звичайного лиття у форму (відсутність кіптяви вказувало на лиття за восковою моделлю – В. Г.). Встановлено, що ювелірна майстерня могла виготовляти майже 100 ювелірних прикрас основних типів, що було переконливим свідченням масштабності виробництва та високого професійного рівня майстра або майстрів-ювелірів. І. Винокур звернув увагу на необхідність більш детальної типології пальчастих фібул V–VI ст. Водночас кераміка підкреслювала поступовий перехід від класичних форм черняхівської

культури до ранніх форм корчацького типу, що представляли старожитності східних слов'ян кінця V – першої половини VI ст. [437; 607].

На археологічній конференції (м. Люблін, 1992), присвяченій питанням пшеворської культури, І. Винокур конкретизував свої висновки щодо закритого комплексу ювелірної майстерні, яка датувалася кінцем V – початком першої половини VI ст., до якого відносилися пальчасті фібули, що могли відливатись у знайдений ливарній формі, як й інші ювелірні вироби [152, арк. 207–213]. Отже, комплекс бернашівських форм дозволив І. Винокуру стверджувати, що пальчасті фібули почали вироблятися майстрами Середнього Подністров'я вже наприкінці V – на початку VI ст., а не в VII ст., як вважалось раніше. Цей висновок підтверджувала подібна бронзова фібула першої половини – середини V ст. із с. Теремці Кам'янець-Подільського району, виявлена В. Бараном [332]. Висновки щодо датування пальчастих фібул, вироблених в Середньому Подністров'ї, були опубліковані І. Винокуром у статті «Перша ливарна форма для пальчастих фібул» [321]. Автор детально проаналізував погляди вчених щодо етнічної приналежності цієї прикраси середини й третьої чверті I тис., яка була поширена в побуті різних етнічних груп населення Південно-Східної та Центральної Європи (готів, слов'янських племен антського царства, склавінів, аварів). До відкриття бернашівської майстерні було складно встановити етнічну приналежність цих фібул, адже не було знайдено жодної ливарної форми. Відтак бернашівська форма для пальчастих фібул поки що залишається єдиною знайденою в Центрально-Східній Європі й підтверджує місцеве східнослов'янське походження цих ювелірних виробів у Середньому Подністров'ї та в інших суміжних регіонах Південного Побужжя та Подніпров'я [321, с. 26–27].

Визначений І. Винокуром ареал поширення пальчастих фібул дав підстави стверджувати про масштабність економічних і культурних зв'язків східнослов'янського населення Середнього Подністров'я з різними етносами Центрально-Східної Європи, Причорномор'я та Подунав'я. Типологічні ж особливості фібул цих регіонів вказували на існування тамтешніх майстерень

з виготовлення ювелірних прикрас, зокрема фібул. Матеріали ж Бернашівського комплексу засвідчували характерну форму пальчастих фібул для Середнього Подністров'я, що, за словами І. Винокура, «виготовлялися в дусі європейської моди» [321].

Результати досліджень І. Винокур виголосив у доповіді «Бернашівський ювелірний комплекс антсько-склавинського порубіжжя» на VI Міжнародному конгресі слов'янської археології в Новгороді (1996) [485]. Висновки українського вченого викликали зацікавлення учасників форуму, а польські колеги запропонували йому видавничі послуги польських спеціалізованих видань [152, арк. 206; 175, арк. 45–57]. Невдовзі в академічному збірнику «Archaeoslavica» була опублікована його стаття «Ювелірний комплекс ранньосередньовічних слов'ян» (м. Краків, 1998) [390].

Узагальнені результати багаторічних досліджень Бернашівського поселення, зокрема майстерні ювеліра, були представлені в монографії «Слов'янські ювеліри Подністров'я» 1997 р. Вона зустріла позитивні рецензії вітчизняних і зарубіжних учених [175 арк. 39]. Польський археолог М. Парчевський вказував: «Одне із найцікавіших археологічних відкриттів на Слов'янщині нарешті дочекалось солідної публікації, зробленої дуже професійно. Книга гарно видана, а рисунки форм складають враження дуже реальних» [175, арк. 54]. Інтерес до видання виявила ПАН у Варшаві та вчений-славист В. Шиманський [175, арк. 43].

Автор монографії докладно описав планіграфію та стратиграфію майстерні [370, с. 30–29], особливості споруди [370, с. 40–42], керамічні вироби, [370, с. 43–45], умови знаходження ювелірного комплексу [370, с. 46–49], а також висловив деякі припущення щодо техніки виготовлення ливарних форм і типології прикрас [370, с. 50–52], підкреслив, що майстер-ювелір володів технікою лиття по восковій моделі, і звернув увагу на факти, що підтверджують місцеве виготовлення пальчастих фібул й цілої серії нашивок, накладок, пряжок і т. п. [370, с. 103–126].

Заслугою І. Винокура стало уточнення характеру соціально-

економічного рівня східнослов'янського населення V–VIII ст., пов'язаного з періодом утворення Київської держави, названий ним дофеодальним. Отже, він відкинув верхню хронологічну межу цього періоду (IX–X ст.), оскільки такий підхід не базувався на конкретних матеріалах і не відповідав, як зазначив В. Довженко, рівню розвитку Київської Русі IX–X ст. І. Винокур підкреслював, що під поняттям «дофеодальний період» розумівся період формування феодальних відносин, а значить і феодальної суспільно-економічної формації» [370, с. 135].

Учений стверджував, що ювелірне виробництво в східних слов'ян донедавна вважалось менш розвинутим, ніж металургія і ковальство, а після відкриття Бернашівської майстерні й виявлення в 1995 р. на цьому поселенні виробничих ремісничих горнів стало можливо говорити про значний розвиток цієї ремісничої галузі в невеликих поселеннях середини й третьої чверті I тис. нової ери [370, с. 139].

Виявлений ювелірний комплекс дозволив І. Винокуру, чи не вперше в історіографії, провести реконструкцію використання цих прикрас у жіночому костюмі [370, с. 157–161 рис. 51–53], військових портупях [370, с. 161–165, рис. 54–55, 55 а], кінської вуздечки й упряжі [370, с. 168–169, рис. 56–57] і т. ін. Він стверджував, що Бернашівський, як і подібний Гайворонський металургійний центр V–VII ст., був розташований на великій річковій артерії – Південному Бузі – й не поступався за значенням ремісничим центрам, пов'язаними з Пастерським і Зимнівським городищами. Логічним узагальненням цього був висновок, що серед неукріплених поселень вирізнялись ті, де паралельно із землеробством і приселищним скотарством розвивалися ремесла й створювалися ремісничі центри. Сукупність чинників дозволила визначити соціально-економічний, політичний і культурний рівень тогочасного суспільства як такий, що відповідав створенню передумов для формування класового суспільства [370, с. 136–138, 163–164, 166].

Зрештою, І. Винокур підсумував, що в V–VIII ст. у межиріччях Дніпра, Дністра й Дунаю існували центри ювелірного виробництва [370, с. 163–164],

які повною мірою відповідали тогочасному технологічному рівню, який пояснювався гунською й аварською навалами, які зруйнували зв'язки з Причорноморськими та Подунайськими центрами гончарного виробництва [370, с. 143]. Проведена за конструктивними особливостями землянки, пічки-кам'янки, керамічного комплексу етнічна атрибуція майстерні дозволила І. Винокуру пов'язати бернашівський комплекс майстра-ювеліра з «ранньою фазою корчацько-празької культури, що включає окремі елементи пізнього етапу черняхівської культури, датовані серединою I тис.» [370, с. 167]. Враховуючи свідчення візантійських авторів Прокопія Кесарійського, Йордана та ін., обґрунтував, що «територію Дніпро- й Дністровського межиріччя населяли східнослов'янські племена антів, на захід від Дністра починались землі... склавів», тому майстерня на поселенні с. Бернашівка «...могла бути пов'язана з порубіжжям Антського і Склавінського східнослов'янських союзів» [370, с. 168].

Монографія І. Винокура була високо оцінена академічною спільнотою. П. Толочко оцінив віднайдену археологічну пам'ятку «відкриттям XX століття для слов'яно-руської археології», цінність якої полягала в тому, що «вперше в європейській археології вдалось зафіксувати спеціальне приміщення майстерні-напівземлянки дерево-каркасної стовпової конструкції, у якій під руїнами глиняної обмазки стін ... «in situ» виявлено 64 кам'яні ливарні форми ювеліра» [153, арк. 8]. П. Толочко підтримав автора, що окремі типи прикрас наслідували традиції населення черняхівської культури II–V ст., а самі вироби середньодністровських ювелірів кінця V–VIII ст. стали прототипами для майстрів Київської Русі, яка всотувала елементи культури Південно-Західного регіону Східної Європи. Тобто йшлося про «спадковість у ювелірному виробництві східних слов'ян протягом всього I тисячоліття нової ери» [153, арк. 8–11].

Згодом у різних виданнях І. Винокур опублікував ще три статті, присвячені окремим питанням соціально-економічного й культурного розвитку східнослов'янського населення V–VIII ст. Він заперечував наявність

у нього інституту рабовласництва, а подальший розвиток Полянського й Волино-Дулібського політичних союзів східнослов'янських племен VI–VIII ст., за його спостереженням, базувався вже переважно «на принципах раннього феодалізму», у якому тривав розвиток спеціалізованих ремісничих селищ і городищ на основі подальшої інтенсифікації землеробських поселень, а також «у східних слов'ян другої половини I тис. н. е. виникали й адміністративні племінні центри – майбутні осередки князівських часів Київської Русі» [335, с. 12–13]. На основі матеріалів городищ і неукріплених поселень східних слов'ян VI–VIII ст. І. Винокур реконструював соціально-економічний, політичний і культурний рівні тогочасного суспільства, що забезпечували «створення передумов для формування класового суспільства» [371, с. 24–25]. Культурно-етнічна приналежність східнослов'янського населення Середньодністровського регіону визначалась ним із врахуванням того, що «анти і південно-східна група склавів становила майбутнє ядро ранньофеодальної Київської Русі, а тому їхні старожитності можна ретроспективно вважати праукраїнськими» [333, с. 14–15; 370, с. 20]. Опонуючи вченим, які не визнавали присутність слов'янських пам'яток на території лісостепового межиріччя (І. Вернер, М. Щукін, Д. Мачинський, І. Русанова), І. Винокур вказував, що такий підхід не відповідав історичним реаліям, про що свідчили «аналогічні пам'ятки V ст., відкриті на території Лівобережної України і суміжних районів Росії та Білорусії, зокрема дослідження на середньовічному поселенні Бернашівка» [320, с. 54].

Отже, археологічні дослідження І. Винокура на поселеннях VI–VII ст. у різних районах Правобережної України мали виняткове значення для розуміння еволюційного розвитку пам'яток цього часу:

- на підставі виявлених матеріалів він з'ясував, відсутність хронологічної лакуни між старожитностями першої і другої половини I тис. н. е. Водночас дослідник зумів вибудувати типологічну схему генези східнослов'янських племен від черняхівської до ранньослов'янської культур, що знайшла підтвердження в матеріалах ювелірної майстерні

на поселенні в с. Бернашівка;

- він також встановив, що слов'янські племена Поділля і Подніпров'я входили до Антського царства й були попередниками полян, уличів і тиверців, згадуваних у літописах. Останні виступали основою для подальшого соціально-економічного, культурного й політичного розвитку слов'ян другої половини I тисячоліття і зумовили створення в IX ст. могутньої держави Східної Європи – Київської Русі.

3.4 Дослідження літописних міст Болохівського князівства й Бакоти

Інтерес І. Винокура до історії Руської держави визначився під час навчання в Чернівецькому університеті, коли в 1951–1952 рр. Б. Тимошук залучив його до досліджень літописного Василева [763]. У складі Галицької археологічної експедиції АН України під керівництвом В. Гончарова та В. Довженка він взяв участь у дослідженні літописного Галича, завдяки якому увійшов у світ археологічної науки [238, с. 4].

Підсумком наукових студій стала виконана за результатами узагальнення експедиційних матеріалів і літописних джерел дипломна робота «Нові археологічні матеріали з історії Галицько-Волинської Русі» [741, с. 25].

Згодом, працюючи (1953–1957) у Житомирському краєзнавчому музеї, неодноразово він досліджував й аналізував пам'ятки давньоруського часу, зокрема курганні могильники та городища [114, с. 3–6]. У двох досліджених курганах поблизу сіл Велика Хайча та Довгиничі Овруцького району виявлено кістяки, зразки трун, бронзове кільце та інші речі, які дали підстави пов'язати цей поховальний обряд із древлянським старожитностями X ст. [512]. Поблизу с. Норинськ в Овруцькому районі І. Винокур відкрив майстерню з виробництва сланцевих прясел, а виявлений тут матеріал дозволив відтворити технологічну послідовність такого виробництва. Було встановлено, що майстер виготовляв прясла, обточуючи за допомогою певного обладнання так, що різець досить точно проходив задане коло на просвердленій уже заготовці, а це можливо лише за умови досконалої конструкції верстата. У заповненні

майстерні було виявлено фрагменти ліпного слов'янського посуду IX–X ст., яким і було датоване це виробництво [296].

І. Винокур встановив добрі стосунки із завідувачем кафедри загальної історії Житомирського педінституту доцентом Л. Коваленком [663, с. 5], який спонукав його продовжити дослідження історії давньоруського часу й опублікувати здобуті матеріали. Тому в різних періодичних виданнях надруковано серію науково-популярних матеріалів про стародавній Житомир [372], Коростень [373], Овруч [374], літописний Колодяжин [311], що, як згодом з'ясував автор, входили до складу Болохівського князівства. Спільно з Л. Коваленком підготував нарис про історію Житомира (1951) [654], якого, на жаль, не надруковано [145, с. 42–85], така й доля спіткала методичну розробку «Древляни (матеріали для вивчення в школі)» (1956), укладену студентами історичного факультету під керівництвом І. Винокура на підставі матеріалів археологічної експедиції [146, арк. 1а–16].

У 1965 рр. І. Винокур, який очолив археологічну експедицію, доручив своєму учневі, співробітнику ХОКМ О. Приходнюку, провести археологічну розвідку верхньої течії р. Случ у межах Старокостянтинівського району [598, с. 220–228]. Поблизу сіл Сахнівці, Коржівка Старокостянтинівського району той виявив два поселення, а також городище біля м. Остропіль, а поблизу с. Губин – городище й курган. У науковому звіті І. Винокур і О. Приходнюк датували ці пам'ятки давньоруським часом [194, арк. 25–26; 588]. Водночас у нарисі «Археологічні пам'ятки Хмельниччини» І. Винокур вперше визначив територію Болохівського князівства в межах Хмельницької області у верхів'ї «річок Південний Буг і Тетерев, Східною частиною Шепетівського, Старокостянтинівського, Красилівського, Летичівського й частини Ярмолинецького районів» [149, арк. 43–44; 194]. Ця публікація дала підстави згодом включити його до числа радянських істориків – В. Мавродіна, В. Пашуто, П. Рапопорта та ін., які вивчали історію Болохівської землі [150, арк. 40].

У 1966 р. і кілька наступних років І. Винокур, як очільник обласної

секції археології Хмельницької обласної організації УТОПК, неодноразово відвідував поселення й городища колишнього Болохівського князівства, обстежував їх і проводив охоронні заходи [405]. У 1968 р., як член редакційної групи з написання історії міст і сіл Хмельницької області, він розпочав складання археологічної карти та редагування археологічної частини нарисів і довідок цього видання [7; арк. 10; 77, арк. 15; 18, 24]. Ця робота сприяла систематизації накопиченої інформації. У 1976 р. І. Винокур консультував краєзнавця К. Терещука, уродженця с. Губина, щодо написання історії Болохівської землі реконструкції Губинського та інших городищ князівства [604; 818]. Згодом створені ним ілюстрації І. Винокур використав в окремих своїх працях [413, рис. 141], [306, с. 109].

Упродовж першої половини 1970-х рр. І. Винокур підготував декілька варіантів рукопису «З історії Болохівської землі» [150, арк. 13–32, 40–55, 56–57]. Він обґрунтував, що Болохівське князівство відбулося як самостійне утворення на порубіжжі Київського й Галицько-Волинського князівств [150, арк. 54]. Він також підтримав Н. Дашкевича в локалізації його територій у верхів'ях Південного Бугу, уздовж верхньої і середньої течії р. Случ [150, арк. 13, 40].

На початку 1980-х рр. масив археологічного матеріалу щодо Болохівщини було внесено до каталогу археологічних пам'яток, який досліджувався вченими Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. У 1984 р. їх узагальнення увійшли до довідника з археології Хмельницької області [405], а розширений варіант було включено до зводу «Словник пам'яток історії і культури. Хмельницька область. Археологічна частина» (1989) [157, арк. 66].

У 1985 р. І. Винокур узагальнив матеріал проведених досліджень в окремому розділі «Болохівська земля» монографії з «Історії лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя: Від кам'яного віку до середньовіччя» [306]. На підставі 20-річних досліджень, свідчень літописів, стратиграфічної характеристики болохівських городищ П. Раппопорта [306, с. 104–05] і

В. Якубовського 1968–1970 рр., а також археологічних розвідок на фортифікаційних спорудах у с. Городище Деражнянського району він розширив географічний ареал Болохівського князівства до верхів'їв Південного Бугу, Случі і Тетерева в межах Поділля й Південного-Східної Волині [306, с. 103]. На пам'ятці с. Городище Деражнянського району було знайдено скарб – майже 200 ювелірних виробів, що стало підставою для характеристики економічних і культурних зв'язків місцевого населення з іншими регіонами Південно-Західної Русі [306, с. 105–107]. Зокрема, встановлена приналежність знайдених тут перснів князівським родам онукам і правнукам Олега Святославовича, що, на думку І. Винокура, підтверджувало приналежність городища одному з болохівських міст, зруйнованого під час набігу ординців. Подібна ситуація була виявлена на городищі поблизу с. Городище Шепетівського району, що, за спостереженнями дослідника, вписувалося в загальну історичну канву. Водночас він обережно висловився про ідентифікацію останнього із залишками літописного Ізяслава, пославшись на висновок М. Брайчевського: «городище XII–XIII ст. під Шепетівкою було лише одним із форпостів на підступах до міста Ізяславля» [306, с. 108].

Проаналізувавши результат дослідження В. Якубовського поблизу с. Теліженці Ізяславського району, попередні обстеження городищ поблизу сіл Копистин, Михнів, Дідківці, Корчик та ін., І. Винокур встановив, що вони були знищені під час золотоординських набігів 1241, 1252, 1259 рр. Використовуючи результати попередніх археологічних розкопок, він стверджував, що «зрада й перехід на бік завойовників – представників боярської адміністрації – мали місце не тільки в Бакоті, а й безпосередньо на території Болохівської землі» [306, с. 111]. Зрештою, узагальнені археологічні матеріали досліджень цього регіону підтверджували загальний для всієї Русі характер матеріальної та духовної культури населення, що проживало на порубіжжі Київського та Галицько-Волинського князівств XII–XIII ст. і дозволили спростувати версію про приналежність болохівських земель половцям або волохам. Водночас І. Винокур підтримав думку С. Липка про

місцезнаходження столиці цього князівства – Болохова на лівому березі р. Случ, на місці сучасного м. Любара. [306, с. 110].

На замовлення виконавчих комітетів районних рад міст Полонного та Ізяслава й Хмельницького обласного краєзнавчого музею І. Винокур очолив проведення археологічних досліджень літописних міст Полонного та Ізяслава задля уточнення їх віку [154, арк. 3 зв., 10 зв.; 122, арк. 1]. Розкопки на пам'ятках м. Полонного в 1992–1993 рр. дозволили уточнити його історичну топографію. Було з'ясовано, що, окрім відомого всім городища, у місті на природних підвищеннях існувало принаймні ще два інших, що створювало своєрідний трикутник в історичній топографії міста. І. Винокур створив археологічну карту Полонного, на яку було нанесено усі пам'ятки археології та архітектури [154, арк. 120].

Розвідкові розкопи були проведені на перших двох городищах, а обстеження – на третьому. І. Винокур встановив, що найдавнішим із них було городище в районі ветеринарної лікарні, на мисі правого берега р. Хомори, де, крім давньоруського шару X–XI ст., виявлено нашарування доби пізньої бронзи й раннього залізного віку. З'ясовано, що на цій території в XIII–XV ст. був храм із кладовищем (досліджено 19 поховань) [123, арк. 2]. На північний схід (у кварталі з костелом і будинком ветлікарні – В. Г.) на площі майже 2 га розташовувався окольний град XII–XIII ст. [432; 433; 312]. Крім того, до давнього центру входило п'ять курганних груп із 24 насипами, які ще існували наприкінці XIX ст. в околицях Полонного [432].

Матеріали археологічних розкопок дозволили І. Винокуру стверджувати, що центральне городище функціонувало з кінця XI ст. до XIV–XVII ст. Пізньосередньовічні культурні шари зафіксовані й на інших двох городищах, що загалом «відповідало основним етапам давньої і середньовічній історії Полонного» [154, арк. 106]. В урочищі Карпівщина (околиця Ново-Полонного), на притоці лівого берега р. Хомора, було виявлено залишки монастиря, згаданого в давньоруському літописі [154, арк. 66–67]. Це, за спостереженнями І. Винокура, дозволило відкинути сумніви щодо

розміщення давньоруського міста Полонного, висловлені свого часу М. Грушевським. У цьому ж літописі згадується про половців, що в 1172 р. дійшли до Полонного, приписаного до Київської десятиної церкви, збудованої в 996 р., а тому цю дату І. Винокур вважав найдавнішою згадкою про місто. Матеріали археологічних досліджень, проведених І. Винокуром, засвідчили, що давньоруське місто Полонне ототожнюється з територією м. Полонного Хмельницької області на р. Хоморі [154, арк. 66–67; 122; 123]. Результати досліджень були узагальнені в «Історичній довідці про заснування м. Полонного Хмельницької області», схваленій на засіданні вченої ради Інституту археології НАН України 30 грудня 1994 р., де наголошувалося, що найдавніша письмова згадка про місто відноситься до 996 р. Ця дата була визнана основною під час відзначення в 1996 р. тисячоліття від заснування м. Полонного [154, арк. 105–107].

У 1994 р. І. Винокур отримав відкритий лист на археологічні дослідження м. Ізяслава. Вони розпочалися на залишках укріплень в урочищі Рогнеда, на високому останці лівого берега р. Горинь при впадінні в неї р. Сошни [154, арк. 8–11; 477]. Закладені розкопи дозволили зафіксувати залишки жител, господарських ям, а також масову кераміку з клеймами, плінфу й брущату цеглу, ювелірні вироби (підвіски, кільця), шиферні пряслиця з культурних нашарувань кінця XI–XIII ст. [406]. За спостереженнями І. Винокура, давньоруський культурний шар городища Рогнеда засвідчив існування одного з компонентів давньоруського міста – дитинця кінця XI–XIII ст. Досвід археолого-архітектурних досліджень у Кам'янці-Подільському, Хотині, Меджибожі дозволив І. Винокуру стверджувати, що на місці пізньосередньовічних споруд виявляються рештки більш давніх об'єктів, які датувалися домонгольським часом – X–XIII ст. [154, арк. 24]. Це підтверджувалося стратиграфією: над давньоруським шаром лежав культурний шар пізнього середньовіччя, а під давньоруським культурним шаром – шари попередніх епох: черняхівської культури, раннього залізного віку, доби бронзи й трипільської культури [154, арк. 104–105]. Отже,

І. Винокур вкотре спростував гіпотезу М. Каргера, який ототожнював городище в однойменному с. Городище Шепетівського району з літописним Ізяславем [306, с. 108], і припустив, що місто знаходиться в межах сучасного Ізяслава Хмельницької області [154, арк. 68]. Ця думка була підтверджена роботами сучасних російських істориків й археологів [692, с. 314].

При визначенні дати заснування давньоруського Ізяславля І. Винокур керувався свідченням літопису та гіпотезою М. Нікітенка про те, що в першій половині XII ст. було засновано місто на честь одного з нащадків відомих Рюриковичів (сина Мстислава Великого й онука Володимира Мономаха – В. Г.) – князя Ізяслава Мстиславовича (1096–1154). Оскільки ж княжіння Ізяслава Мстиславовича розпочалось у 1146 р., дослідник вважає, що історія міста нараховує 850 р. Взявши до уваги час необхідний для формування на основі попередніх поселень сталої міської інфраструктури, І. Винокур заглибив цю дату ще на 50 років і висловив припущення, що Ізяславль почав формуватись наприкінці XI ст. [154, арк. 80–81, 124]. За результатами цих робіт І. Винокур уклав доповідь-обґрунтування «Історичної довідки про заснування м. Ізяслава Хмельницької області», що 30 грудня 1994 р. була схвалена вченою радою Інституту археології НАН України. У ній зафіксовано, що «є певні підстави відзначити в 1996 році 900-річчя міста Ізяслава над річкою Горинню» [154, арк. 103–106].

У 1994 р. І. Винокур увійшов до складу організаційного комітету й редакційної колегії міжнародних наукових-краєзнавчої конференцій «Велика Волинь: минуле і сучасне» (1994) [262] та «Полонному 1000 років» (1995) [747], на яких доповів результати наукових досліджень громадськості.

У розгорнутому вигляді аргументи на користь святкування ювілеїв міст Полонного та Ізяслава були викладені І. Винокуром на перших читаннях у редакції відновленого часопису «Київська старовина» в історичному Товаристві Нестора-Літописця 28 вересня 1995 р. у доповіді «До початкової історії Полонного та Ізяславля» [178, арк. 22–25; 154, арк. 65] та в статті «Літописний Полоній (до 1000-ліття міста)» 1999 р. [312].

У 2005 р. для встановлення дати заснування іншого міста Болохівського князівства Старокостянтинова І. Винокур долучився до археологічних досліджень Інституту археології під керівництвом Л. Виногородської залишків фортифікаційних споруд та культурного шару (до 0,5 м) зі слідами потужної пожежі на місці середньовічного замку Острозьких і колишнього домініканського монастиря XVI ст., у якому містилися матеріали доби давньоруської держави кінця XII – XIII ст. На території монастиря знайдено кераміку кінця XII–XV ст. і поховання XIII–XV ст. Виявлені археологами матеріали мали аналоги серед артефактів Губинського городища й інших болохівських міст. У такий спосіб була підтверджена гіпотеза про розташування літописного Кобудя на півострові, утвореним у Старокостянтинові злиттям р. Ікопоть зі Случчю. Виявлені матеріали дали підстави вважати, що наприкінці XII–XIII ст. тут існувало городище літописного Кобудя, а на території домініканського монастиря розташовувався давньоруський монастир [178, арк. 51].

Зрештою, опрацьовані під час досліджень археологічні матеріали й свідчення літописів під 1150 р. вказували на міжусобну боротьбу галицького, київського, чернігівського й болохівського князів, про каральну операцію Данила Галицького 1241 р. у відповідь на непокору болохівських правителів владі останнього й блокування з татарами. У контексті цих подій вперше згадувався Кобудя (Ікобудь), атрибутований із сучасним Старокостянтиновим, що існував ще з кінця XII–XIII ст. [313, с. 26–27]. Ці висновки лягли в основу «Історичної довідки про заснування міста Старокостянтинова Хмельницької області», поданої І. Винокуром в Інститут археології НАН України в 2005 р., і стали підставою для відзначення 800-річчя міста [178, арк. 51].

Результати проведених досліджень існування літописних Кобудя і Губина, який теж згадувався в літописі під 1241 р., були виголошені І. Винокуром на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів», присвяченій 800-річчю Старокостянтинова

(2006) [313, с. 26–30]. Це був останній науковий форум за участю І. Винокура [588, с 26–31].

У 1997 р. І. Винокур розпочав дослідження іншого центру Болохівського князівства – літописного Губина, що виявилися найбільш масштабними археологічними розкопками пам'яток такого типу [126]. До участі в цих роботах були залучені учні й колеги: О. Журко, В. Мегей, В. Якубовський, А. Гуцал, В. Гуцал, О. Баженов – та студенти. За період з 1997 по 2006 р. [438] відкрито й класифіковано численний археологічний матеріал, [127; 128] що разом із літописними даними став основою тринадцяти опублікованих статей [291; 292; 313; 336; 379; 408; 410–412; 430; 438; 476] і монографії «Літописний Губин XII–XIII ст. Болохівська земля» [413].

Археологічна експедиції фінансувалась коштом виконавчого комітету Старокостянтинівської районної ради, у 2004–2006 рр. отримала державне фінансування – грант на розробку науково-дослідної держбюджетної теми «Археологічні дослідження давньоруського літописного міста Губина на території Болохівської землі XII–XIII ст.» у розмірі 177 тис. грн [180, арк. 1]. Тільки за період з 2004–2006 рр. учасниками цієї теми було опубліковано близько 60 наукових публікацій, захищено 1 кандидатську дисертацію О. Баженова «Давньоруське Пониззя середини XII – середини XIII ст.: соціально-економічний, військово-політичний та культурно-духовний аспекти» [240], а також підготовлено 6 кваліфікаційних робіт Т. Брацлавець, Н. Гржибовської, Д. Желізника, П. Кліщинського, А. Кулешова, К. Терещук [180, арк. 2].

У 1997 р. роботи розпочалися в північній частині мису [126], а в наступних сезонах вони розширені в південному та південно-східному напрямках. Вивчалась планографія, історична топографія, культурні шари й архітектура поселення. Зокрема, встановлено багат шаровий характер Губинського городища, територія якого використовувалась трипільцями вже наприкінці III тис. до н. е., а згодом племенами скіфів (VII–VI ст. до н. е.) [413, с. 17].

Фортифікаційні споруди літописного Губина склалися з багаторядної системи валів, ровів і башт. Важливим елементом укріплень були порожнисті кліті-зруби, що складали частину основи валу вздовж внутрішнього периметру. З'ясовано, що кліті були збудовані на рівні вимог тогочасної європейської фортифікації [272, с. 315; 413, с. 19–23; 126;127]. Літописний Губин мав садибну забудову [413, с. 61]; житлові споруди були представлені одно- і двоповерховими будівлями з глинобитними печами. Житла №6 і №12 у центральній частині дитинця належали, «безсумнівно, феодальній верхівці» [272, с. 315]. Про це свідчило й виявлене начиння цих жител, що відрізнялося від інших кількістю й різноманіттям. Зокрема, у житлі №12 знайдено 358 речей: чимало прикрас, побутових виробів і зразки кераміки. На двох денцях І. Винокур та В. Мегей виявили клейма у вигляді «двозуба», які дослідники трактували як князівські знаки [313, с. 228]. Встановлено, що частина кераміка за формою та технологією виготовлення мали аналоги на багатьох пам'ятках у різних регіонах Київської Русі, інша – це «типові місцеві форми, що побутували на Волині й Прикарпатті». [408, с. 180].

Загалом, на городищі було відкрито близько 20 житлово-господарських комплексів XII–XIII ст.: одно- й двоповерхових наземних жител з печами, кілька дерев'яних клітей-зрубів. Виявлено ювелірні прикраси, вироби із заліза, бронзи, каменя, кістки, скла, кераміки (переважно фрагменти горщиків). Серед залізних виробів – ножі, серпи, окуття від лопат, предмети військової амуніції, ковальські інструменти, засоби для виготовлення посуду, побутові предмети, замки циліндричної конструкції, накладні замки та ключі до них. Унікальними знахідками виявилися свинцева висла печатка новгородського князя Володимира Всеволодовича, датована 1136 р., що була свідченням масштабності зв'язків Болохівського князівства; точильний камінь із написом кирилицею і солярним зображенням, що був першою письмовою пам'яткою першої половини в регіоні, а також пірофілітовий виріб у формі яйця [413, с. 45]. У складі 5 скарбів ювелірних прикрас переважали вироби давньоруського характеру: срібні колти, сережки київського типу, браслети, каблучки,

скроневі кільця тощо. Останні свідчили, що місцеві ремісники розвивали художні традиції майстрів Києва, Чернігова, а також наслідували традиції древлян і волинян у ювелірному виробництві [313, с. 29; 272, с. 318].

І. Винокур зараховував жителів Болохівського князівства до автохтонного населення, витоки якого сягали Дулібсько-Волинянського союзу племен. Водночас відзначив, що геральдичні знаки на окремих ювелірних виробках вказували на присутність серед болохівської боярсько-олігархічної верхівки вихідців із Київського й Чернігівського князівств [413, с. 66]. Боярська верхівка Губина й Болохівської землі використовувала ці геральдичні символи для підкреслення свого геральдичного походження й значимості серед інших князівств, що зрештою стало причиною їх покарання Данилом Романовичем за відмову підкорятися центральній владі Галицько-Волинської держави. [272, с. 320]. І. Винокур відстоював тезу, що Губин і низка болохівських міст були розгромлені цим галицьким князем [413, с. 66].

Під час багаторічних археологічних розкопок на Губинському та інших городищах І. Винокура й колегам вдалося встановити їхні топографічні особливості, зокрема розміщення на підвищеннях, що омивалися з кількох сторін водою, оточення болотистою місциною й міцні напільні укріплення [413, с. 9]. За розмірами І. Винокур класифікував городища на три групи. Перша – Дорогобуж і Губин, площею від 4,6 до 5,5 га; друга – Городище поблизу Шепетівки, Теліженці (Городець), Полонне і Звягель, площа яких становила від 3 до 3,5 га; третя група – Райки, Колодяжин, Городище на р. Згар. Відмінність їх розмірів, за словами І. Винокура, свідчила про різний характер соціально-економічні функції (політичні, дозорні, військові та ін.). Перші дві групи – це міста, адміністративні центри, осередки ремесел, торгівлі, третя – укріплені садиби місцевих феодалів. Біля міст функціонували відповідно підгороддя, а біля феодалських замків – селища. До міських центрів Болохівської землі І. Винокур відніс Дорогобуж, Губин, городище поблизу Любара, Тихомль [413, с. 9], політична структура яких у XII–XIII ст. була подібною до феодалських республік Новгороду й Пскова [272, с. 318].

У 2001 р. на основі літописних свідчень і топонімічних спостережень, що було ідентифіковано з наявними городищами, І. Винокур уточнив локалізацію кордонів Болохівського князівства. Північний кордон був перенесений до Звягеля, а східний – до Гнилоп'яті, включно з Райковецьким городищем [279, с. 205]. Згодом він вкотре конкретизував свої висновки щодо території Болохівської землі, яку відмітив реперними городищами: від Ізяслава до Дорогобужа на заході, від Дорогобужа до Звягеля на півночі, від Звягеля до Райків на сході, визначивши її загальну площу майже 60 тис. км² [413, с. 9].

Важливим міським й адміністративним осередком на південному заході Київської держави в XII–XIII ст., за спостереженнями І. Винокура, була тогочасна столиця Пониззя (Поділля – В. Г.) місто Бакота [322, с. 31]. Археологічні дослідження 1963–1980 рр. дозволили з'ясувати основні історико-топографічні компоненти давньоруського міста і його передісторію [584].

На початку 1960 рр. увагу дослідника привернула незвична назва одного з урочищ у Бакоті – Двір, на місці якого були проведені перші археологічні дослідження. Упродовж польових сезонів 1962–1965 рр. вдалось розкрити залишки двоповерхового кам'яного палацу XIV–XV ст. [470; 474; 543], атрибутувати його як адміністративний і господарський осередок Бакоти кінця XIII – початку XIV ст., який за даними Литовсько-Руського літопису міг належати бакотському наміснику Неміру [400, с. 229–232]. У наступні роки в урочищі На Клину експедицією під керівництвом І. Винокура було виділено об'єкти VIII–IX ст.: житло-напівземлянка з пічкою-кам'янкою, у заповненні яких знаходилась кераміка типу Луки-Райковецької. Ці матеріали Лівобережжя Середнього Дністра, за висновками дослідника, свідчили про поступальний розвиток матеріальної культури східних слов'ян упродовж VIII–IX ст., коли відбулось формування «давньоруської народності й державності» [400, с. 68]. Це підтверджувалося відкритими на поселенні старожитностями IX–XIII ст., зокрема трьохчастинною земною спорудою

каркасно-стовпового типу XII–XIII ст. загальною площею 18,75 м². Враховуючи технічні характеристики й порівнявши її з подібними аналогіями з пам'яток Києва, Білгорода, Суздаля, І. Винокур з'ясував, що дерев'яний каркасний будинок був двоповерховим [400, с. 69–71]. Дослідження цього селища дозволили стверджувати І. Винокуру безперервність соціально-економічного й культурного розвитку місцевого населення регіону впродовж всього I тис. і перших століть II тис. н. е. [595].

Проведені І. Винокуром археологічні обстеження околиць Бакоти виявили в деяких місцях сліди давньоруського культурного шару. В урочищі Скельки, розташованому при впадінні в Дністер р. Рудки, привернуло увагу скелясте мисовидне підвищення площею понад 1 га. Його загальне розташування, місцевий рельєф, особливості стратиграфії, зокрема помітні по краях залишки валів і западина в центрі, зібраний тут керамічний матеріал XII–XIII ст. дали підстави визначити цей об'єкт як колишнє давньоруське городище [400, с.150]. Дитинець (площею 1 га) і прилеглий до нього центральний осередок міста (площею біля 9 га) були обмежені двома струмками Рудка і Градівка. Останній гідронім, на думку І. Винокура, був пов'язаний із давньоруською забудовою й фіксував у назві її східну межу. З'ясовано, що співвідношення площі Бакотського дитинця з центральною забудовою і підгороддям становить від 10 до 130 га або 1 до 13 [400, с. 151–152]. Крім цього, на його думку, у межі Бакотського мікрорегіону в радіусі 2–2,5 км входили інші об'єкти: залишки невеликого городища, розташованого в урочищі Біла, та група пам'яток в районі с. Теремці, що, за переказами, була пов'язана з літньою резиденцією бакотських феодалів [400, с. 171]. Східні ж підступи до столиці Пониззя Бакоти захищали Ушицьке та Пижівське городища, розташовані на відстані 5–6 км [400, с. 153]. Невід'ємною частиною багатьох давньоруських міст до кінця XVI ст. були культові об'єкти, до яких І. Винокур відніс скельно-печерний монастир на горі Білій. [302, с.58–59]. Проведені тут дослідження, схематичні плани та перерізи монастирських приміщень надали нові відомості щодо розуміння ролі й значення монастиря

в житті регіону. Був встановлений ранній етап існування монастиря XI–XII ст. [367, с. 16–19], підтверджено, що процес становлення міського поселення Бакоти, як адміністративного центра придністровського регіону XII–XIII ст., відбувався в руслі тенденцій соціально-економічного і політичного розвитку давньоруського суспільства, й існування тут важливого релігійного центру – спочатку язичницького, а згодом християнського. Час спустошення монастиря І. Винокур визначив 1431 р., коли Литва і Польща підписали перемир'я, за умовами якого Бакотська волость визнавалася нейтральною прикордонною зоною між державами, що зумовило поступовий занепад Бакоти як релігійного центру, так і міського осередку [400, с. 210]. Зрештою, за висновками фахівців печерних комплексів, дослідження І. Винокура в Бакотському монастирі є одним із найгрунтовніших серед робіт щодо скельно-церковної архітектури Правобережжя [705].

Зрештою, І. Винокур зробив спробу об'єднати історичну літописну традицію про Бакоту з матеріалами археологічних досліджень, а відтак з'ясувати її місце в історії Південно-Західної Русі [400, с. 16]. Він обґрунтував, що Бакота сформувалась як місто на основі комплексу поселень середини і другої половини I тис. н. е. Відповідно до класифікації П. Толочка, за розмірами й кількістю населення Бакоту було віднесено до третьої з чотирьох груп давньоруських градів XII–XIII ст. Її площа дорівнювала майже 10 га, кількість жителів – до 1,5 тис., а з найближчою округою – 2,5 тис. [275, с. 70]. Тому на думку І. Винокура, Бакоту не можна вважати центром князівства, але її роль, як важливої ланки великого сільськогосподарського регіону, була значною [400, с. 256]. Це місто з Пониззям оберталось в орбіті міжнародних подій, зумовлених політичними амбіціями та особистими інтересами галицько-волинських князів та золотоординських ханів, а згодом литовської і польської шляхти. Знаходячись у південній частині Галицької землі, Бакота відчувала наслідки міжусобної боротьби Києва й Галича середини XII ст. [275, с. 64]. Була велика ймовірність того, що озброєні загони жителів Бакоти в складі інших військових формувань Середнього Дністра підтримали в 1159 р.

Івана Берладника в намаганнях здобути Галицький князівський стіл [294, с. 40]. Вони також брали участь у каральних походах Данила Галицького проти князів Болохівської землі; за спостереженнями І. Винокура, діяли в складі загонів Кирила-Печатника, які вирушили з Бакоти на м. Дядьків [294, с. 40–41]. Після появи в Пониззі татаро-монгольських орд ставленик Данила Галицького бакотський посадник Милій прийняв їх сторону, а місто на деякий час стало адміністративним центром баскачества [275, с. 72–73]. Водночас учений підкреслив, що Бакота та її округа не входила до складу Золотої Орди, але були в залежності від неї. Пониззя (Поділля) перейшло під владу Великого князівства Литовського. І. Винокур стверджував, що в 1346–1347 рр., а не в 1362 р., загальноприйнятої дати, відбулась переможна битва Ольгерда з татарами на Синіх Водах [275, с. 75]. При Коріатовичах Бакота перетворилася в повітовий центр і відійшла на другий план політично-державного життя Великого князівства Литовського.

Загалом археологічні дослідження І. Винокура літописної Бакоти були відображені в 26 статтях [538; 470; 265; 543; 474; 117; 399; 329; 457; 302; 367; 275; 294; 266; 509; 338; 528; 529; 499; 532; 511; 497; 496; 286] та 5 монографіях [307; 457, 306, 397; 400], у яких всебічно проаналізовано складні етнокультурні процеси Бакотського мікрорегіону упродовж I – початку II тисячоліть н. е. Зокрема, встановлено основні етапи заселення району, схарактеризовано археологічні культури та з'ясовано їхні взаємовпливи, обґрунтовано наступність культур цього мікрорегіону впродовж першої – другої половини I тисячоліття.

На зламі 1990–2000-х рр. І. Винокур узагальнив етнографічні особливості населення Волино-Подільського порубіжжя, відзначив еволюційність розвитку антів, склавів та їх нащадків-русичів Південно-Західної Русі-України в середині I – на початку II тис. н. е. [342; 343].

Він відмітив, що Пониззя було важливим регіоном в історії як Галицької землі, так і усього Галицько-Волинського князівства, де «як у краплині води, відбилися всі найважливіші соціально-політичні події Південно-Західної Русі

ХІІ–ХІІІ ст.» [322; 231; 279; 344; 345].

Отже, упродовж 1956–2006 рр. І. Винокур проводив археологічні дослідження пам'яток Волино-Подільського регіону часів Київської Русі, у результаті чого можна стверджувати:

- проведені під його керівництвом археологічні розкопки на території Полонного, Ізяслава, Старокостянтинова, Губина і Бакоти, а також свідчення літописів дозволили йому реконструювати економічні, соціальні й культурні процеси в Болохівському князівстві та регіоні Пониззя, визначити їх місце й роль у складних історичних подіях ХІІ–ХІV ст., обґрунтувати дати заснування вищевказаних міст;
- дослідження І. Винокура збагатили археологічну складову джерельної бази історії Русі, дозволили по-новому оцінити адміністративно-територіальну роль Болохівської землі як автономного утворення києво-волино-галицького пограниччя і значення Середнього Подністров'я та його адміністративного центру Бакоти в житті Галицько-Волинського князівства.

Висновки до розділу

Одне з центральних місць в наукових дослідженнях І. Винокура займало питання виникнення, формування й занепаду черняхівської культури. Проведені під його керівництвом археологічні розкопки дозволили визначити її першооснови, з'ясувати, що виявлені в регіонах Правобережної України, Східної Польщі, Молдови, черняхівські пам'ятки, свідчили про специфіку їх виникнення, що визначалася попередніми місцевими культурами й сусідським оточенням.

Першочергове значення для розуміння трансформації черняхівської культури в старожитності V–VI ст. мали археологічні матеріали, ранньослов'янського поселення в с. Устя Кам'янець-Подільського району, згодом підтверджені під час археологічних розкопок на поселеннях у Бакоті та Бернашівці. Виявлені І. Винокуром артефакти спростували поширену в

історіографії думку про відсутність зв'язків черняхівських племен і племен східнослов'янської групи. Цей висновок був підтверджений й іншими дослідниками-археологами, що працювали на території Подністров'я.

Для реконструкції процесу еволюції культур східнослов'янських (праукраїнських) племен напередодні утворення Київської держави І. Винокур зосередився на вивченні матеріальних пам'яток, на багаточисельних поселеннях у Бакоті, Губині, Полонному, Ізяславі, Старокостянтиніві. Це дозволило йому з'ясувати особливості розвитку населення, що мешкало на порубіжжі Галицько-Волинського й Київського князівств, зокрема встановити, що ці регіони були пов'язані між собою, а їх соціально-економічний і політичний розвиток визначався дією загальних чинників. І. Винокур виділив три групи давньоруських городищ відповідно до покладених на них адміністративних, торгових і військових функцій, підкреслив, що їх управлінська структура була подібною до Новгородської і Псковської республік. Акцентовано, що сепаратистські тенденції правителів Пониззя й Болохівщини ставали причиною внутрішньополітичних ускладнень, що супроводжувались військовими сутичками, руйнацією й винищенням населення в регіоні.

Багаторічні дослідження І. Винокуром історичних процесів на території Середнього Подністров'я впродовж III ст. до н. е. – XIII ст. н. е. (майже 1,5 тис. років.) дало підстави стверджувати безперервність генетичного розвитку східного слов'янства, що забезпечувалося еволюційним переходом від однієї археологічної культури до іншої.

РОЗДІЛ 4

ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

4.1 Музейницькі й пам'яткоохоронні студії

Трудову діяльність І. Винокур розпочав у 1953 р. на посаді наукового співробітника Житомирського краєзнавчого музею. Його наставником у галузі музеєзнавства став колега – відомий орнітолог В. Брюховський, поради якого він згадував упродовж усього життя [236, с. 19]. Молодий науковець зосередився на роботі із збирання, вивчення й експонування пам'яток археології регіону [283; 398]. Слід зазначити, що активна охоронна й просвітницька діяльність молодого науковця та його успішні археологічні розвідки викликали заздрість і прискіпливе ставлення керівництва [174, арк. 40]. Тому виконувати таку роботу йому доводилось у вільний від роботи час, переважно під час вихідних і відпусток.

Улітку 1954 р. разом з учителем із с. Бистрик Бердичівського району Г. Богуном та студентами історичного факультету Житомирського педінституту І. Винокур організував археологічні розвідки, під час яких виявив поселення черняхівської культури поблизу сіл Зарудинці, Ревуха, Топори й могильник в околицях с. Голубівка Ружинського району [112, арк. 1–15; 398]. Водночас поблизу сіл Довгиничі, Збранки та Клинци Овруцького району, у ярах Словечанського кряжу учасники експедиції виявили залишки палеолітичних місцезнаходжень із масивом крем'яних відщепів і викопних кісток тварин, зокрема мамонта. Наукове значення мав знайдений фрагмент бивня мамонта з геометричним орнаментом у вигляді ялинок і п'ятьма колонками з поперечних ліній, окремі з яких згруповані жмутами паралельно один до одного. Ця знахідка, як з'ясував І. Винокур, була першим зразком палеолітичного мистецтва Костенківської стадії середнього етапу пізнього палеоліту на території Житомирської області [112]. Водночас була обстежена заплава р. Гнилоп'яті поблизу с. Слободище Бердичівського району, де було виявлено залізні шлаки, руїни металообробної майстерні, зокрема сиродутного горна, що загалом вказувало на функціонування центру

бронзолivarного виробництва [112, арк. 2,3]. Після камеральної обробки виявлених пам'яток частина їх поповнила експозиції Житомирського обласного краєзнавчого музею. Того ж року в околицях сіл Велика Хайча, Довгиничі й Норинськ Овруцького району було виявлено городище та проведено розкопки курганных могильників, поховальний обряд яких дав підстави І. Винокуру пов'язати його з древлянськими племенами X ст. [512].

У польовому сезоні 1955–1956 р. І. Винокур долучився до Ранньослов'янської експедиції Інституту археології УРСР і провів на громадських засадах під керівництвом М. Брайчевського цілу низку розвідок і досліджень. Зокрема, поблизу с. Норинськ Овруцького району на правому березі р. Норинь І. Винокур відкрив майстерню з виробництва сланцевих прясел. Виявлені знахідки дозволили відновити послідовність їх виробництва, з'ясувати, що їх виготовлення було можливим лише за умови досконалої конструкції верстата. За знайденими в майстерні фрагментами ліпного слов'янського посуду молодому археологу вдалось обґрунтувати дату існування майстерні каменеріза IX–X ст., інформацію про що дослідник розмістив у журналі «Україна» [296]. Того ж року І. Винокур провів дослідження в заплаві р. Гуйви поблизу с. Пряжів Житомирського району, де було виявлено дві напівземлянки і три наземних житла [113, арк. 7–10]. У знайденому керамічному матеріалі значний відсоток належить ліпній кераміці з шерехатою поверхнею, що утворилася шляхом нанесення на корпус додаткового шару глини з домішками піску, яку дослідник виділив в окремий пряжівський тип [330]. Водночас керівник розкопок звернув увагу на одночасну присутність на поселенні черняхівських і корчацьких типів посуду, що пояснив взаємовпливом сусідніх культурних об'єднань [113, с. 20]. Згодом пряжівський керамічний комплекс І. Винокур пов'язав зі східнопшеворською й зарубинецькою традиціями [387, с. 15]. Під час розвідок на лівому березі р. Коденки в урочищі Проруб і за 2 км північно-східніше села дослідником були зібрані матеріали культур епохи бронзи, а на поселенні «Пряжів 2» – матеріали, що ідентичні знахідкам ранньослов'янського

поселення «Пряжів 1» [114, арк. 10, 14].

У районі с. Слободище в урочищі Слобідка було знайдено залишки кількох різночасових поселень: трипільське, ранньослов'янське й два черняхівських. Керамічний матеріал останніх мав ті ж риси, що й кераміка з «Пряжів 1», і переважно базувався на кераміці черняхівського типу [113, арк. 32–33]. Виявлені залишки залізоробного виробництва, зокрема шлаки, фрагменти кричного заліза тощо, були атрибутовані І. Винокуром як майстерня ранньослов'янських металургів-ковалів [113, арк. 34]. Тоді ж в околицях с. Корчак, с. Перлявка й біля м. Коростишева експедиційний загін під керівництвом І. Винокура виявив ранньослов'янські селища [113, арк. 34].

У 1956 р. було продовжено дослідження поблизу с. Пряжів і Слободище, проводились розвідки по р. Тні – притоці р. Случ у Довбишському, Червоноармійському й Новоград-Волинському районах. У селах Іванівка, Шереметів, Павлівка, Кургани й Несолонь виявлені корчацькі поселення, а недалеко від с. Несолонь і станції Курне – залишки городищ, де зібрано давньоруську кераміку. Поблизу сіл Прутівка й Кургани зафіксовано курганні могильники, а в с. Білки – оборонний вал протяжністю до 400 м [114, арк. 3–11].

Проведені дослідження дозволили не лише узагальнити виявлений матеріал, але й спонукали І. Винокура стати позаштатним дописувачем газети «Радянська Житомирщина», у якій він започаткував рубрику «Цікава знахідка», що дозволило проводити популяризування археологічних пам'яток. У замітках йшлося про скарб римських монет [384], відкриття Радомишльської палеолітичної стоянки [383], пам'ятки доби бронзи, раннього залізного віку, стародавніх слов'ян і Русі [382; 270], овруцьких каменерізів [296], підбірка науково-популярних заміток про розкопки Пряжівського поселення (II–V ст.) [340; 323]. У статті «Пам'ятки первісної історії на Житомирщині (за матеріалами обласного краєзнавчого музею)» І. Винокур інформував про нові надходження до музею, що представлені в експозиційних фондах й охоплюють історію Житомирщини, починаючи від палеоліту, пам'яток

трипільської культури й раннього залізного віку [319]. У наступній статті йшлося про експонати відділу пізнього середньовіччя, через які подавалась інформація про важку повсякденну працю кріпаків, яка спонукала до визвольної боротьби українського народу [439].

Важливою складовою громадської роботи І. Винокура була участь у підготовці й виданні краєзнавчої літератури, зокрема історичних нарисів про давні міські поселення краю: Житомир [372], Коростень [373], Овруч [374], Колодяжин [311]. У 1956 р. в окремому виданні «Археологічні пам'ятки Житомирщини» [273] він узагальнив зібраний ним матеріал [5]. За деякий час з'явилась серія статей у наукових збірниках і журналах «Розкопки двох древлянських курганів» [512], «Ранньослов'янські пам'ятки Східної Волині» [334], «Матеріали Черняхівської культури, що зберігаються в Житомирському краєзнавчому музеї» [502], «Археологічні дослідження Чернівецького державного університету в 1959 році» [483], «Новоград-Волинський скарб римських монет» [524], «Краєзнавці збирають археологічний матеріал» [398], «Пам'ятки волинської групи культури полів поховань біля сіл Маркуші й Іванківці» [508], «Досвід реконструкції млинарської споруди III–IV ст. н. е.» [507].

У травні 1957 р. ректорат Чернівецького державного університету, врахувавши успіхи свого випускника в пам'яткоохоронній, просвітницькій, науковій роботі, запросив І. Винокура обійняти посаду лаборанта кафедри загальної історії, а враховуючи його чотирьохрічний досвід музейника, дозволив у вільний від основної роботи час курувати облаштуванням вузівського історичного музею [107, арк. 2; 741, с. 26]. Роботи з обладнання музею розпочались уже наступного місяця: за підтримки ректора К. Леутського було замовлено й виготовлено меблі (вертикальні й горизонтальні вітрини), придбано необхідне допоміжне обладнання, проведено збір матеріалів для фондів й експозиції [81, арк. 294]. А у жовтні 1957 р. перші відвідувачі почали знайомитись з експозицією музею, відкритого до 40-річчя Жовтневої революції [80, арк. 12].

Музей було розміщено в центральному корпусі університету (колишня резиденція буковинських митрополитів – В. Г.), тому у І. Винокура відразу з'явився задум видати довідник про цю будівлю «під шапкою» музею університету, співавтором цього видання став науковий співробітник Чернівецького університету Б. Тимощук [3; 4].

Відповідно до традицій радянської доби музей мав стати політико-ідеологічною, пропагандистською установою, що мала сприяти формуванню світогляду радянського студента. Натомість І. Винокур намагався спрямувати музейну роботу в науково-просвітницькому напрямі, збиранні матеріалів з історії Північної Буковини й університету, методичній допомозі освітянам в об'єктивному висвітленні історії краю і її популяризації серед населення, насамперед студентів та школярів. Це завдання він втілював упродовж всього часу перебування в ЧДУ до лютого 1963 р.

І. Винокур, як фактичний керівник музею, спрямовував його діяльність у трьох напрямках: збір матеріалів з історії університету; виявлення й дослідження археологічних пам'яток із наступним їх експонуванням; популяризація найбільш важливих музейних матеріалів, зокрема пам'яток археології. Тому відповідно до поставлених завдань серйозна увага приділялася роботі з архівними й газетними матеріалами, розпочався збір та опрацювання археологічних матеріалів, які мали увійти до розділу археології музейної експозиції.

Музейна експозиція була створена за окремими тематичними розділами. Основна експозиція, присвячена історії університету, розмістилася у двох великих залах. Зібрані І. Винокуром у першому експозиційному розділі речові, документальні й фотографічні матеріали розповідали про історію резиденції Буковинських митрополитів й інших корпусів. У документальних і зображальних матеріалах йшлося про заснування університету в 1875 р., акцентувалось на першочергових завданнях, які ставив уряд Австрійської імперії перед колективом навчального закладу: стримування національної ідентичності, придушення зародків визвольного руху українського населення,

протидії впливу слов'янської культури тощо. Окремий експозиційний розділ розповідав про діяльність революціонерів-демократів Буковини 90-х рр. XIX ст., зокрема Івана Франка й Леся Мартовича [281; 305].

За задумом І. Винокура, наступні експозиційні розділи охоплювали період 1918–1940 рр., коли Буковина входила до складу Румунії. Тут були представлені документи, що свідчили про утиски румунською владою прогресивного студентства, яке заклиало буковинців до вигнання іноземних загарбників [81, с. 294]. У 1958 р. в обласному архіві й бібліотеці університету виявлено матеріали про студентське підпілля 1930-х рр. [83, арк. 4, 10, 41]. Одне з центральних місць експозиції займав розділ, присвячений возз'єднанню Буковини в єдину Українську Радянську Соціалістичну Республіку й створення в серпні 1940 р. ЧДУ. В експозиції цього розділу І. Винокуром були виставлені документи про зв'язки ЧДУ з науковими установами й вищими навчальними закладами СРСР і країн народної демократії, а також відображалася громадська робота студентів, зокрема участь в освоєнні цілинних земель Казахстану, спортивних заходах і Всесвітньому фестивалі молоді в Москві (1957), акцентувалося на зв'язках із молоддю Румунської Народної Республіки [81, арк. 295]. Упродовж першого року функціонування музею його експозиція поповнилася матеріалами про зв'язок викладачів і студентів кафедр зі Станіславським раднаргоспом [82, арк. 299]. Водночас етнографічна експедиція університету передала до музею предмети селянського побуту й сільськогосподарський реманент із сіл Розтоки, Петраші, Мариничі [86, арк. 109–110].

Накопичення й опрацювання археологічних артефактів дозволило І. Винокуру впродовж 1958/1959 н. р. створити нову експозицію – відділ археології. Тут були представлені комплекс археологічних знахідок із трипільського поселення с. Магала, колекції ранньослов'янських пам'яток першої половини I тис. н. е. в с. Круглик, давньоруські матеріали з поселень с. Ленківці Чернівецького, с. Борівці Кіцманського районів [838, с. 36; 82, арк. 299].

І. Винокур сприяв популяризації роботи музею серед буковинської громадськості, інформував про нові експозиції на шпальтах видань «Соціалістична культура», «Радянська Буковина», «Радянський студент» [81, арк. 297]. Результати археологічних досліджень були узагальнені в доповідях на всесоюзних конференціях [844, с. 176–177; 219, с. 295; 614, с. 224; 670, с. 298; 81, арк. 42], для участі в яких науковець, як правило, завжди брав відпустки [107, арк. 34, 35, 39].

Завдяки зусиллям молодого керівника постійними відвідувачами музею стали студенти й викладачі університету, учні шкіл і гості міста. За перших сім місяців діяльності музею його відвідали 2600 осіб [81, арк. 296–297], упродовж 1958/1959 н. р. – 2 тис. [82, арк. 299], у 1960/1961 н. р. – 1600 [90, арк. 392].

Водночас куратор музею надавав консультативну й методичну допомогу всім краєзнавчим гурткам шкіл області. За його сприяння в середній школі с. Киселів Кіцманського району був створений музей, а окремі археологічні експонати з університетської збірки він передав до шкіл №5 і 23 м. Чернівці та ін. [82, арк. 301]. Остаточно експозиція університетського музею була сформована наприкінці 1958 р., відтак фактично два роки І. Винокур займався облаштуванням музею на громадських засадах, і лише в січні 1959 р. функціонування його було затверджене розпорядженням Міністерства освіти УРСР, у штатному розписі було виділено посаду завідувача музею, яку заслужено посів його творець [107, арк. 25].

Робота І. Винокура спочатку як куратора, а згодом як завідувача історичного музею Чернівецького університету була високо оцінена укладачами ювілейного видання, де зазначалося, що важливе значення для популяризації знань з археології серед студентів вишу відіграв створений у 1957 р. історичний музей: «Його завідувач І. Винокур, відомий український археолог, доклав багато зусиль до створення археологічної експозиції музею» [838, с. 36, 59, 126].

Уже під час роботи в Кам'янець-Подільському педагогічному інституті І. Винокур у жовтні 1964 р. з метою розширення територій і культурних меж

досліджуваних пам'яток та задля залучення до цього працівників музейних установ ініціював створення на базі педагогічного інституту Подільської археологічної експедиції. Для цього були використані неформальні контакти попередніх років із працівниками музейних установ Кам'янця-Подільського, Хмельницького, Тернополя, Кременця, Чернівців, які підтримали цю ідею. Для загального керівництва проектом вирішили запросити директора Інституту археології АН УРСР С. Бібікова, а координацією й безпосереднім злагодженням із музейними установами зайнявся І. Винокур [7, арк. 24 зв.; 6, арк. 12]. Слід підкреслити, що всі роботи виконувались на громадських засадах.

Одночасно зі створенням Подільської археологічної експедиції за ініціативи І. Винокура було розпочато створення в інституті виставкової зали з археологічними експонатами [7, арк. 17, 36], яка була обладнана експозиційними стелажми й слугувала в першу чергу для створення показної музейної експозиції [26, арк. 10] [35, арк. 55] [41, арк. 64].

Згодом своє ставлення до вузівських музеїв І. Винокур продемонстрував на початку 1970-х рр., коли на замовлення Міністерства освіти підготував аналітичну довідку «Про стан викладання археології та проведення навчальної практики у вищих навчальних закладах УРСР», у якій приділив увагу проведенню на базі музейних установ і створенню в університетах і педінститутах археологічних музейних підрозділів. Такий музей, на думку І. Винокура, окрім ЛНУ ім. І. Франка, функціонував лише в К-ПДП, а подібні археологічні зібрання були лише в Чернівецькому й Ужгородському університетах та Івано-Франківському педінституті. Він наголосив, що в роботі історичних факультетів цих навчальних закладів «останнім часом посилюються зв'язки з місцевими краєзнавчими музеями, проводяться спільні наукові археологічні дослідження, з якими пов'язана навчальна археологічна практика. Водночас не у всіх місцевих музеях наявні кадри археологів. Добре забезпечені археологічними кадрами Ужгородський, Львівський, Чернівецький, Кам'янець-Подільський, Вінницький музеї» [162, арк. 96].

Зокрема, у довідці він наполегливо рекомендував Міністерствам освіти й культури УРСР, республіканському правлінню «Товариства охорони пам'яток історії і культури» звернути увагу на необхідність зміцнення археологічної бази краєзнавчих музеїв і сприяти тому, щоб у кожному музеї працював спеціаліст-археолог, що загалом допоможе піднесенню історико-краєзнавчої роботи й підготовці кадрів [162, арк. 97].

І. Винокур плідно співпрацював з УТОПІК від часу його створення в серпні 1965 р., відразу ж взявся за організацію міського осередку товариства в Кам'янці-Подільському й став його головою. У листопаді 1966 р. на установчій конференції Хмельницької обласної організації його було обрано постійним членом правління [768, с. 134, 135; 64, арк. 1]. У виступі на цьому засіданні він підтримав ідею створення обласного відділення УТОПІК і схвалив запропонований проект його Статуту, а також відзначив, що в Хмельницькій області є чимало пам'яток історії та культури, які взагалі не охороняються законом, а окремі керівники різних рівнів байдуже ставляться до їх збереження, і закликав посилити охоронні заходи, застосувати до їх порушників адміністративні й партійні стягнення [64, арк. 3]. Основні тези цієї доповіді увійшли до «Звернення делегатів першої обласної конференції товариства охорони пам'яток історії та культури до всієї громадськості області» [64, арк. 16]. Зрештою, І. Винокур, як голова Кам'янець-Подільського міського товариства охорони пам'яток, завжди обирався до президії пленумів обласної організації УТОПІК, виступав із більшістю питань під час їх обговорення, акцентуючи увагу на досягненнях і недоліках у роботі товариства [64, арк. 3].

Своїм завданням, як голова міського осередку протягом 1960–1970 рр., І. Винокур вбачав охорону історичних пам'яток, насамперед у м. Кам'янці-Подільському та на території Хмельницької області. Він неодноразово ініціював звернення до Міністерства культури СРСР, Держбуд УРСР, Міністерство культури УРСР, у яких обґрунтовував необхідність створення в Кам'янці-Подільському ДІАЗу [190, арк. 1–3] [158, арк. 23–28]. З початком

роботи цієї охоронної структури (1977) він увійшов до її вченої ради, долучився до створення експозиції «Сторінки будівельної історії м. Кам'янця-Подільського», комплекту буклетів про місто у видавництві «Мистецтво». Відповідно до положення про ДІАЗ І. Винокур запропонував створити за участю наукових працівників ДІАЗ, К-ПДП, К-ПМЗ і міської організації УТОПІК для вивчення археологічних пам'яток міста постійну археологічну експедицію «Кам'янець-Подільський». Міська влада підтримала пропозицію призначити її начальником С. Баженову, заступником – М. Петрова, а І. Винокура – науковим консультантом [158, арк. 69–72].

У зв'язку з великим обсягом відновлювальних робіт, І. Винокур ініціював створення реставраційної майстерні, що була відкрита 1968 р. і діяльність якої сприяла покращенню роботи на пам'ятках історії в місті [66, с. 16; 72, с. 2].

І. Винокур проводив значну роботу з популяризації пам'яток архітектури. Зокрема, у 1967 р. організував архітектурну виставку «Визначні місця м. Кам'янця-Подільського» і виставку, присвячену річниці визволення міста від німецько-фашистських окупантів [65, с. 8, 64; 68, с. 18]. 1968 р. у Будинку письменника в м. Києві він організував виставку археологічних пам'яток Кам'янця-Подільського, виявлених під час розкопок [66, с. 15, 16] тощо. Загалом, про успіхи Кам'янець-Подільської міської організації І. Винокур доповідав на Республіканській президії товариства в 1969 р. [72, с. 1].

Учений один із перших у добу «войовничого атеїзму» озвучив питання про охорону українських національних релігійних святинь. Після руйнації «радянськими іконоборцями» у 1964 р. Бакотського скельного монастиря він розпочав діяльність щодо збереження цієї пам'ятки історії домонгольської доби. У 1969 р. І. Винокур наполіг на спорудженні перед входом у печери дерев'яного тамбуру, який би захистив наскельні фрески, датовані XII ст., від атмосферних впливів. Ця належно обґрунтована пропозиція, як недивно, була підтримана районною й обласною владами, а на її втілення було виділено 3

тис. крб. [67, с. 33-34]. Водночас І. Винокур протистояв голові Віньковецької районної організації УТОПІК щодо необхідності знесення, «з ідеологічних міркувань», іншої культової споруди. На пленумі обласної організації УТОПІК він у різкому тоні заявив: «Десять років тому, уже так сталося, що в с. Бакота зруйнували пам'ятку історії. Це не метод боротьби з віруючими, потрібно піднімати виховну роботу серед населення» [76, с. 57–58]. Аргументи науковця були підтримані членами правління.

І. Винокур зайняв безкомпромісну позицію щодо відновлення органу віденської фірми «Карл Хессе» 1857 р., що зберігався в приміщенні колишнього кафедрального костелу й мав велику історичну та культурну цінність. У 1970 р. науковець ініціював звернення до президії правління Хмельницької обласної організації УТОПІК щодо виділення 28-33 тис. крб. на його реставрацію для подальшого концертного використання [72, с. 70–71], у результаті кошти було виділено.

У 1967 року при обласному товаристві охорони пам'яток було створено секцію археології, яку очолив чи не єдиний фахівець у цій галузі – І. Винокур. До роботи в ній були залучені його учні-випускники історичного факультету К-ПДПІ. У 1969 р. з метою проведення перепису археологічних пам'яток Хмельницької області й підготовки відповідного довідника вчений ініціював створення археологічної експедиції за участю А. Гуцала, В. Якубовського, С. Нізевич [69, с. 97]. Як керівник секції археології обласного товариства, І. Винокур уклав перспективний план робіт із визначення й закріплення за кожним учасником першочергових завдань зі збирання й уточнення даних по окремих районах області [71, с. 21–22, 48, 65], розробляв методику складання картосхем і класифікації пам'яток археології [67, с. 47], підготував зразки наукових карток для фіксації кожної пам'ятки [71, с. 48], на підставі чого було проведено їх паспортизацію й укладено картотеку [71, с. 63; 75, с. 36] (зберігається в архіві НДЛА К-ПНУ ім. І. Огієнка – В. Г.), редагування зібраних матеріалів [73, с. 3], їх структурування по районах, а також рецензування співробітниками Інституту археології АН УРСР [71, с. 63].

Результатом такої кропіткої роботи стало видання в 1984 р. «Довідника з археології України» [405].

До І. Винокура, як керівника обласної секція археології УТОПІК, постійно надходили звернення й повідомлення від громадян й установ з інформацією про руйнування археологічних пам'яток під час проведення різноманітних робіт. Йому доводилось неодноразово виїжджати або відряджати колег у різні регіони для з'ясування обставин і фіксації фактів порушення законодавства [73, с. 4, 36, 39]. Для обговорення питань, пов'язаних з охороною археологічних пам'яток Хмельницької області, І. Винокур щомісяця скликав бюро секції [67], зокрема впродовж 1971 р. було проведено 9 таких засідань [71, с. 65], тоді ж було визначено перелік найбільш постраждалих пам'яток (50 курганів і майже 50 городищ), де вирішено першочергово встановити охоронні знаки [71, с. 68–72]. Ескізи останніх було затверджено на засіданнях секції археологічних пам'яток УТОПІК, Міністерством культури УРСР й Інститутом археології АН УРСР. Проекти опор для встановлення цих знаків на городищах і курганах дозволялося розробляти з врахуванням місцевих умов і затвердити їх у виконавчому комітеті Хмельницької області. Розпочати встановлення охоронних знаків планувалось протягом 1972–1975 рр. за участю організацій УТОПІК, районних й обласних відділів культури, музейних відділів охорони пам'яток, взяти у такий спосіб на території Хмельницької області під охорону близько 400 пам'яток археології [71, с. 57].

У 1970 р. під час громадського огляду на засіданні правлінні товариства І. Винокура було визнано найкращим членом, а в 1974 р. відзначено грамотою «За активну участь в охороні збереженні і популяризації пам'яток історії» [70, с. 3; 74, с. 19]

Упродовж усіх років наукової й громадської діяльності І. Винокур підтримував контакти з працівниками музеїв, надаючи їм методичну допомогу в зберіганні археологічних пам'яток [71, с. 45]. Зокрема, він регулярно листувався з директором Заліщицького музею В. Олійником [177, арк. 169],

завідувачем Борщівського відділення Тернопільського краєзнавчого музею М. Сохацьким [177, арк. 170], консультував працівників Дунаєвецького краєзнавчого музею, підтримував дружні відносини з директором Вінницького обласного краєзнавчого музею І. Зайцем. В останній було передано матеріали археологічних розкопок ранньослов'янської майстерні ювеліра з поселення с. Бернашівка Могилів-Подільського району [328, с. 2; 875].

Упродовж 1963–1984 рр. І. Винокур підтримував добрі відносини з директором К-ПМЗ Г. Хотюном. Спільно з ним були проведені рятівні археологічні розкопки в багатьох районах Хмельницької області, визначені напрями роботи музею й збереження пам'яток архітектури міста. Чимало цих рекомендацій було втілено в життя: створено в приміщенні міської Ратуші експозиційну залу нумізматичного відділу, розгорнуто експозицію живопису (картинну галерею) у колишньому будинку духовної семінарії, будинку єпископа – відділу археології [191]. За ініціативи І. Винокура у дворіку цього музею створена єдина в Центральній Європі колекція слов'янських язичницьких ідолів, більшість з яких виявлені й перевезені до музею ним особисто. Останніми з таких експонатів стали антропоморфні ідоли зі с. Суржинці Кам'янець-Подільського [704, с. 37–38] та с. Пижівка Новоушицького районів, які були встановлені в музеї уже після смерті метра [608, с. 161–162]. Немало зусиль було докладено для врятування після смерті краєзнавця Н. Борковського археологічного музею, який знаходився в сільськогосподарському технікумі. І. Винокур організував перевезення цих фондів до К-ПМЗ, які з часом склали археологічну експозицію останнього [158, арк. 37–40].

У 1990-х рр. І. Винокур передав до Кам'янець-Подільського музею велику колекцію археологічних артефактів [166, арк. 95; 61, арк. 33], консультував і всіляко сприяв створенню експозиції археологічного відділу, у якій було представлено матеріали з історії Поділля від найдавніших до києворуських часів [254, с. 58].

За результатами двох археологічних сезонів 1985 і 1987 рр. І. Винокур ініціював створення в с. Буша Ямпільського району відповідних умов для збереження й музеєфікації тутешніх скельних монументів важливих для національної спадщини [280, с. 6–7; 577]. Зрештою, у 2000 р. за ініціативи органів місцевої влади Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, а Вінницька обласна державна адміністрація – розпорядження про створення Державного історико-культурного заповідника «Буша». Над скельним рельєфом невдовзі було зведено музейний павільйон, укомплектовано штат співробітників. До музейної експозиції увійшли залишки середньовічної фортеці, парк кам'яної скульптури й унікальні природні пам'ятки [576].

І. Винокур надавав конкретну й консультаційну допомогу у створенні Нетішинського краєзнавчого музею. Директор цього закладу Г. Фурманчук і завідувач відділу сектора археології О. Романчук згадували, що створення археологічної колекції пов'язано з ім'ям І. Винокура, який упродовж багатьох років долучався до виявлення й збирання матеріалів, надавав методичну та практичну допомогу в їх експозиційному оформленні й зберіганні, передав до фондів керамічні вироби різних культур із території Хмельниччини, зокрема рідкісні матеріали з розкопок курганів епохи бронзи на околицях м. Нетішин тощо [831, с. 26; 209; 179, арк. 114]. У 2004 р. під час святкування 800-ліття Губина І. Винокур передав 595 найбільш цікавих артефактів археологічних розкопок цієї пам'ятки (посуд, залізні вироби, прикраси та ін.) до Старокостянтинівського історико-краєзнавчого музею [179, арк. 1–17; 673, с.3].

Позитивно реагував професор на звернення колег сприяти участі студентів у музейних експедиціях. Тож студенти проходили археологічну практику в Кам'янець-Подільському, Хмельницькому, Тернопільському музеях, а також державному музеї Ермітаж [33, арк. 41–42; 36, арк. 20; 295; 800]. І. Винокур надавав археологічні артефакти для тимчасового експонування в представницьких показах: на прохання Оргкомітету V Міжнародного конгресу слов'янської археології (Київ, 1985) він передав

археологічні матеріали з Бакотського й Ставищенського поселень для експозиції «Нові пам'ятки черняхівської культури Поділля» [141]; інколи матеріали археологічної лабораторії відправлялися до спеціалізованих виставок у закордонні музеї. Зокрема, у 1995 р. за сприяння ректора педінституту А. Копилова для експозиції старожитностей східних готів у м. Замостя (Польща) в історичний музей останнього було передано експонати окремих комплексів із розкопок могильника III–IV ст. поблизу с. Ружичанка Хмельницького району [173, арк. 24; 212], невдовзі на прохання посольства ФРН вони експонувалися в Німеччині [181, арк. 101]. Маючи великий досвід музейної роботи, І. Винокур неодноразово рецензував окремі музейні виставки, каталоги й тематико-експозиційні плани [155, арк. 99–101].

Дослідник сприяв налагодженню музейницької роботи в загальноосвітніх школах: взяв участь у роботі зльоту юних істориків-краєзнавців шкільних музеїв Хмельницької області в 1972 р. [19, арк. 6]; допомагав у веденні літописів шкіл, складанні археологічних карт околиць сіл [25, арк. 2–3] і створенні історико-краєзнавчих куточків і музеїв у школах [10, арк. 25–29]. Водночас він був противником надмірностей у таких заходах, зазначивши на пленумі обласного товариства охорони пам'яток у 1976 р., що «музеї є ще не в кожному райцентрі, а їх створення почали вимагати чи не в кожному колгоспі. Це не повинно бути самоціллю» [76, с. 58]. Однак у 1987 р. зростання народних музеїв досягло свого піку. З цього приводу на пленарному засіданні VII Подільської історико-краєзнавчої конференції в доповіді про «Роль і перспективи розвитку краєзнавства Поділля в умовах перебудови історичної науки» [159, арк. 82–93] І. Винокур відзначив, що за період з 1985–1987 рр. відкрилось 79 таких закладів, загалом же в області на той час функціонувало уже 473 музеї. Доповідач демонстрував розуміння культурно-просвітницького значення музеїв, їх ролі в патріотичному вихованні молоді. На його думку, музейний краєзнавчий рух в області сприяв вихованню в радянських людей любові до своєї Батьківщини [159, арк. 90; 76, арк. 58]. «Ставлення до музеїв, музейної справи було в Іона Ізраїльовича якимось

культовим, – згадувала його донька Тетяна. – Це дар, яким Бог наділяє окремих людей для того, щоб прийдешні покоління не забували свого минулого» [207, с. 67].

Отже, вивчення й аналіз музейницьких та пам'яткоохоронних напрямів громадської роботи дозволяє стверджувати, що:

- І. Винокур опанував музейну справу в Житомирському краєзнавчому музеї, де він працював у 1953–1957 рр. на посаді наукового співробітника;
- набуті навички й досвід він використав у Чернівецькому державному університеті, де на громадських засадах облаштував, а згодом очолив музей історії закладу;
- він упродовж кількох десятиліть надавав наукові й методичні консультації співробітникам і дирекції історико-краєзнавчих, історичних, шкільних музеїв Хмельницької, Тернопільської, Вінницької, Житомирської областей, передавав до їх експозицій знайдені археологічні матеріали;
- у 1965 р. І. Винокур став ініціатором створення Кам'янець-Подільського міського товариства охорони пам'яток історії і культури й очолив цю структуру, згодом у 1966 р. він, як один із співорганізаторів, взяв безпосередню участь в установчій конференції Хмельницької обласної організації УТОПК, став постійним членом її правління та головою секції археології;
- упродовж 1990–2000-х рр., перебуваючи в лавах Хмельницької обласної організації УТОПК, проводив низку невідкладних заходів з охорони пам'яток архітектури та археології Хмельницької області;
- учений сприяв створенню в Кам'янці-Подільському державного історико-архітектурного заповідника й Державного історико-культурного заповідника «Буша» на Вінниччині;
- в останній третині ХХ ст. І. Винокур координував проведення робіт, спрямованих на популяризацію й охорону пам'яток архітектури та археології м. Кам'янця-Подільського й Хмельницької області.

4.2 Участь у краєзнавчому русі України

Упродовж майже півстоліття І. Винокур брав активну участь у розбудові краєзнавчого руху на Хмельниччині й загалом в Україні. Маючи на початок 1960-х рр. багаторічний досвід таких досліджень у Житомирському краєзнавчому музеї та в історичному музеї Чернівецького університету, він усвідомлював їх важливість для вивчення регіональної історії. Тому, прибувши до Кам'янець-Подільського педінституту, він розпочав активні дії з пропагування й організації краєзнавчого осередку. За короткий час навколо цієї ідеї йому вдалось згуртувати широке коло однодумців (І. Винокура, Л. Коваленка, А. Копилова та ін.), які розпочали відродження краєзнавчого руху в Подільському регіоні, хоча ідея створення історико-краєзнавчого товариства зустріла опір компартійних структур. Згодом І. Винокур згадував слова Л. Коваленка, які той часто повторював, коли намагався застерегти від небезпеки: «Ви ще не їли смаженого їжака» [170]. У такий спосіб досвідчений і толерантний завідувач кафедри відреагував на ідею І. Винокура відродити краєзнавчі студії, водночас підтримував її, хоча на шальках терезів була успішна науково-педагогічна робота й перспектива спокійного виходу на пенсію, а також кар'єра молодого перспективного вченого, який міг повторити його участь і зазнати переслідувань. Зрештою, ставка була зроблена на ентузіазм і розважливість, відчуття реалізму й кінцевий успіх [593].

За підтримки завідувача кафедри Л. Коваленка й старшого викладача А. Копилова (згодом декана історичного факультету – В. Г.) [663, с. 17] вдалось сформувати організаційну групу, яка розпочала створення в Кам'янець-Подільському педагогічному інституту історико-краєзнавчого осередку. Центром організаційної роботи зі створення стала кафедра історії, де вирішувались усі організаційні питання [629, с. 35; 6, арк. 20]. За спогадами І. Винокура, велику роль у підготовчій роботі відіграв завідувач відділу Хмельницького облвиконкому С. Гуменюк: «Незважаючи на певні складності, ми разом зі Степаном Костянтиновичем оптимістично дивились на можливість створення такого товариства. Зрештою, нас підтримали партійні і радянські

органи Хмельницької області» [376, с. 60–64].

Слід зазначити, що проведення організаційних заходів відбувалося під пильним наглядом компартійних структур і КДБ. І. Винокур згадував неодноразові виклики в міськрайонне управління КДБ, співробітники якого «крові попили» [170]. Для успіху починання за ініціативи організаторів до числа співзасновників товариства були запрошені Кам'янець-Подільський історичний музей-заповідник, Хмельницький обласний краєзнавчий музей і Кам'янець-Подільський обласний державний архів [422]. Ідея створення історико-краєзнавчого товариства також була підтримана подільською громадськістю, що долучилася до обговорення підготовленого статуту й майбутньої структури організації [593].

Очолювана Л. Коваленком й І. Винокуром ініціативна група діяла досить злагоджено, завдяки чому всі заходи для створення Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства було проведено в стислі терміни [422; 462], а установчі збори було заплановано на кінець 1963 р., їх проведення передбачалося в Кам'янець-Подільському педагогічному інституті [158, арк. 77]. Вступне слово на цьому зібранні мав виголосити Л. Коваленко, після чого його учасники мали обговорити й прийняти статут Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства та вибрати склад правління. Наступного дня мали проводитись екскурсії Старим містом і переглядатись кінофільми з історії Поділля. 18 грудня мало відбутися друге пленарне засідання-конференція ХОІКТ, де планувалось заслухати виступи І. Винокура, директора Хмельницького обласного музею М. Железнякової й директора Кам'янця-Подільського музею Г. Хотюна, ректора педінституту І. Зеленюка та вчителя історії Жванецької середньої школи Б. Кушніра. У програмі заходів було передбачено проведення семінару з питань краєзнавчої роботи й розгляд поточних питань [158, арк. 77–80; 601].

Однак установчі збори й чергова конференція товариства були взяті під опіку Хмельницького обласного відділу КП України. Їх було вирішено провести не в Кам'янці-Подільському, як планувалося, а перенесли спочатку на січень, а згодом на лютий 1964 р. до Хмельницького. У відкоректованому варіанті

«Програми» вітальне слово мав виголосити секретар промислового обкому КПУ О. Ігнатов. Тож установча конференція Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства відбулась 22 лютого 1964 р. На її адресу надійшли вітальні телеграми від дирекції і співробітників Інституту археології АН УРСР, у яких висловлено побажання стати «колективним членом новоствореного товариства» [158, арк. 93–94], Інституту теорії і історії архітектури [158, арк. 95–96], Одеського археологічного товариства [159, арк. 230, 231, 234]. Головою правління ХОІКТ обрали С. Гуменюка, його заступниками – М. Железнякову й Г. Хотюна, вченим секретарем – І. Винокура, редколегію очолив Л. Коваленко. За сприяння останніх членами правління товариства були обрані член-кореспондент АН УРСР С. Бібіков, кандидат історичних наук М. Брайчевський, доктори історичних наук Ф. Шевченко й П. Лавров. На пленарному засіданні конференції І. Винокур виголосив доповідь «Археологічні дослідження 1963 року на Поділлі і Півдні Волині», Б. Кушнір – «Про досвід проведення історико-краєзнавчої роботи в середній школі с. Жванець Кам'янець-Подільського району» [422; 462; 601].

Створене ХОІКТ, що об'єднало вчених-істориків і краєзнавців, стало першою обласною краєзнавчою організацією в Україні [645, с. 121; 228]. Його поява дала імпульс розгортанню краєзнавчого руху на Хмельниччині, де за короткий термін було створено його осередки в більшості районів, розпочато проведення пошукових експедиції [462, с. 100], започаткована діяльність секції молодих істориків-краєзнавців, до якої входили студенти й учнівська молодь [159, арк. 230].

Активізація діяльності ХОІКТ мала сприяти проведенню І Подільської історико-краєзнавчої конференції, підготовку якої розпочав І. Винокур. Вона відбулася у вересні 1965 р. на базі Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, а в її роботі взяли участь 65 науковців і краєзнавців [650, с. 88]. Вступним словом конференцію відкрив ректор І. Зеленюк, а на пленарному засіданні виступили директор Інституту археології АН УРСР С. Бібіков, заступник директора Інституту історії АН УРСР і редактор «Українського

історичного журналу» М. Брайчевський, член-кореспондент АН УРСР Ф. Шевченко й завідувач Ленінградського відділу Інституту археології АН СРСР М. Каргер [683, с. 8–9]. Учасники конференції звернулися з листом до першого заступника міністра культури СРСР Н. Кузнєцова, у якому відзначили незадовільний стан історико-архітектурних пам'яток м. Кам'янця-Подільського й вказали на необхідність їх збереження, порушили клопотання про відновлення чинності Постанови РНК УРСР 1928 р. щодо функціонування історико-архітектурного заповідника в Кам'янці-Подільському [190, арк. 1–3].

У 1965 р. за дорученням обласного інституту удосконалення вчителів І. Винокур і його колеги по кафедрі провели низку заходів, спрямованих на активізацію краєзнавчого руху. І. Винокур і Л. Коваленко підготували «Методичні рекомендації щодо вивчення історико-краєзнавчого матеріалу Поділля в 7-10 класах» [9, арк. 69].

Упродовж наступних років зусиллями керівників історико-краєзнавчого товариства, зокрема І. Винокура, було проведено три наукових конференції, учасники яких розглядали різні питання первісної й середньовічної доби, радянського періоду, історії етнографії, фольклору та літературного краєзнавства Поділля [767, с. 148]. Багаторічна співпраця І. Винокура з Інститутом археології АН УРСР забезпечила участь у цих конференціях учених археологів, які проводили дослідження давньої історії краю [683, с. 10]. За активною участю І. Винокура й А. Копилова редколегія ХОІКТ, очолювана Л. Коваленком, підготувала й видала тези доповідей їх учасників. На жаль, не отримав погодження обласного комітету з преси (обліту – В. Г.) і був відхилений збірник матеріалів IV Подільської історико-краєзнавчої конференції (1971) [7, арк. 54; 16, арк. 54]. І. Винокур згадував, що справа не обмежувалась обкомівськими кабінетами й згодою облліту, оскільки «місцеві партійні чиновники страхували себе отриманням згоди відділу науки й відділу пропаганди та агітації ЦК КПУ, що не завжди вдавалося» [683, с. 11]. Відмову у виданні збірника І. Винокур вважав особистою поразкою й завжди згадував про це із сумом. Така позиція компартійних структур періоду «брежнєвського застою» завдала відчутного

удару краєзнавчому руху на Поділлі: історико-краєзнавчі конференції не проводились упродовж 8 років з 1971 по 1979 рр.

У 1979 р. зусиллям І. Винокура й очолюваного ним оргкомітету був проведений V Подільський форум краєзнавців, матеріали якого він відредагував особисто [15, арк. 6]. Загалом, І. Винокура долучився до організації й проведення дванадцяти Подільських історико-краєзнавчих конференцій у 1964 [462], 1965 [816], 1967[682], 1969 [685], 1971, 1979 [810], 1985 [811– 813], 1987 [214–216], 1990 [807–809], 1995 [684], 2000 [687] і 2004 [686] рр. Як один із керівників краєзнавчого руху на Хмельниччині, І. Винокур визначив головні напрями історико-краєзнавчих досліджень, виголошені в його виступах на I, III та VII Подільських історико-краєзнавчих конференціях. Слід зазначити, що Подільські конференції збирали авторитетну аудиторію доповідачів, сприяли консолідації наукових і краєзнавчих сил, стали регулярними й були визнані серед науковців України.

У доповіді «Завдання істориків-краєзнавців Поділля» на I Подільській історико-краєзнавчій конференції (1965) [159, арк. 154–156] Іон Ізраїльович підкреслив, що головне завдання істориків-краєзнавців є вивчення, узагальнення й популяризація найважливіших сторінок давньої історії, яку починати слід із ранньослов'янських пам'яток рубежу й перших століть нової ери з наступним поетапним переходом до давньоруських часів; концентрувати увагу слід на дослідженні колишніх регіональних центрів – літописних градів IX–XIII ст. Пам'ятки середньовічної архітектури він вважав «красномовними свідками» історії краю, а тому пропонував зосередити увагу на добі XIV–XV ст. і «на важливих подіях для долі всієї України, які відбувалися» упродовж національно-визвольної боротьби XIV–XVII ст. [159, арк. 154]. Окремо наголошувалось на важливості дослідження діяльності «народних загонів» XVIII–XIX ст., що спрямовувалися проти соціального та національного гноблення, найбільш «яскравою сторінкою яких був селянський рух під проводом Устима Кармалюка» [159, арк. 155]. Крім того, у відповідності до ідеологем 1960-х рр. він вказував на значущість вивчення діяльності революційних організацій, їх

внеску в революційні події 1905-1917 рр., громадянську війну. Почесним завданням для хмельницьких краєзнавців визначалася робота з увічнення героїчних справ радянського народу в роки Другої світової війни, післявоєнних п'ятирічок та періоду розгорнутого будівництва комунізму на Поділлі [159, арк. 155]. І. Винокур особливо акцентував на важливості «оформлення результатів проведених історико-краєзнавчих конференцій у збірниках матеріалів, що дозволяли їх використовувати широким колам громадськості». Тому зрозумілим стає його прискіплива увага до підготовки й видання матеріалів історико-краєзнавчих конференцій [159, арк. 156]. Зрештою, визначені І. Винокуром у 1964 р. напрями роботи майже на два десятиліття стали програмними для краєзнавців Хмельниччини.

У доповіді на пленарному засіданні III Подільської історико-краєзнавчої конференції (1969), у якій взяли участь історики, археологи, етнографи й лінгвісти з Москви, Ленінграда, Києва, Львова, Кишинєва, Чернівців, Вінниці, Тернополя та інших міст, І. Винокур відзначив, що значна кількість учасників цього річної конференції, зокрема дослідників і краєзнавців з Хмельниччини, свідчила про зростання інтересу до історії Поділля. «Тому ми вважаємо, – наголошував І. Винокур, – що Подільські історико-краєзнавчі конференції стали не тільки міжвузівськими, а охоплюють більш широке коло спеціалістів – Академії наук, музеїв, архівів і т. п.» [159, арк. 157–158], а тому набули всеукраїнського масштабу.

Важливу роль для визначення пріоритетів краєзнавчих досліджень мала доповідь І. Винокура «Роль і перспективи розвитку краєзнавства Поділля в умовах перебудови історичної науки» [159, арк. 82-93] на VII Подільській історико-краєзнавчій конференції (1987), що проводилася в період демократизації і перебудови, головний архітектор якої (М. Горбачов – В. Г.) закликав створити нову, живу історію країни [159, арк. 82]. У виступі на цьому форумі він гостро розкритикував адміністративно-командні методи роботи партійного й державного апарату, що вплинуло на праці радянських істориків. Він вказав на помилки, що випливали з принципу «видавати бажане за дійсне»,

що торкнулося й фахівців з історії дожовтневого періоду, епохи феодалізму, давньої історії», а для подолання цього визначив найважливіші напрями розвитку історичного краєзнавства Поділля [159, арк. 82–83]. Однією з основних проблем у вивченні давньої історії, на його думку, була відсутність об'єктивної трактовки великих історико-культурних масивів, особливо відмітив, що, починаючи з доби міді, бронзи й раннього заліза, у формуванні цих спільнот активна роль належала праслов'янським групам населення [159, арк. 84–85]. Він вказав на необхідність вивчення городищ Позбруччя X–XIII ст., що були «давнім важливим язичницьким релігійним центром місцевого давньоруського населення», проведення подальшої систематизації виявлених матеріалів, їх прив'язки до літописних градусів, що «мало неабияке значення для історії Поділля й України в цілому» [159, арк. 86].

Одним із «невідкладних завдань» дослідників-краєзнавців І. Винокур визначив дослідження історії Поділля XV–XVIII ст., зокрема історії козацтва, що знайшло висвітлення в роботах В. Смоля і В. Степанкова. [159, арк. 87]. Серед інших важливих напрямів досліджень окреслив вивчення генези капіталістичних відносин, пропонував ретельно й правдиво аналізувати події і факти радянського періоду. «У нашій історичній науці закріпилась хибна тенденція одноманітно-парадного відображення дійсності. Ясна річ, що в таких роботах залишались невизначеним протиріччя й труднощі реального історичного процесу, – наголошував він. – Необхідно відходити від принципів видавати бажане за дійсне» [159, арк. 87–88]. Крім того, він вимагав від істориків «вдосконалення методологічного підходу до вивчення історичного процесу» [159, арк. 90–91].

Слід відмітити, що заклики І. Винокура і його готовність на зламі 1980–1990-х рр. забезпечити написання незаангажованих праць були сприйняті багатьма з пересторогою. Частина творчої інтелігенції і колег І. Винокура, що знаходилася під впливом догм радянської доби, мало вірила в реалізацію курсу перебудови, що засвідчила тематика виступів учасників VIII Подільської історико-краєзнавчої конференції (1990). Лише IX Подільська історико-краєзнавча конференція (1995) «стала серйозним зрушенням в історіографії

краю: дослідники – науковці і краєзнавці – торкнулись сфальсифікованих і замовчуваних сторінок історії» [683, с. 12–13].

І. Винокур доклав чималих зусиль для популяризації роботи ХОІКТ і Подільських історико-краєзнавчих конференцій, інформацію про які він розміщував на шпальтах різних видань фахових, республіканських [422; 462; 417; 325; 423; 419; 414] і всесоюзних наукових часописів [540; 520; 530]. Ці публікації і сьогодні залишаються актуальними [683; 767, с. 145–155].

У 1968 р. І. Винокур увійшов до складу редакційної групи з написання історії міст і сіл Хмельницької області. Він редагував тексти з історії населених пунктів Чемеровецького району [77, арк. 15; 78, арк. 24], підготував нариси з історії Кам'янця-Подільського та Чемерівців [16, арк. 55; 13, арк. 32], редагував археологічні частини усіх нарисів цього тому, усього, за приблизними підрахунками, це майже тисяча статей [17, арк. 8], за що неодноразово був відзначений грамотами Хмельницьким обласним комітетом КПУ [77, арк. 15; 78, арк. 24].

У 1969 р. І. Винокур і Л. Коваленко для поглибленого вивчення давньої історії Кам'янця-Подільського ініціювали створення редакційної ради історії міста, проводили уточнення й редагування текстів. Діяльність І. Винокура в цій групі науковців була вирішальною: його було введено до авторського колективу нарисів про Кам'янець-Подільський, наведена ж ним джерельна основа й аргументи щодо часу заснування міста – наприкінці XI – на початку XII ст. – були беззастережно підтримані обласною і республіканською редколегіями видання «Історії міст і сіл УРСР» [393]. Ця дата початкової історії Кам'янця-Подільського згодом була підтверджена авторами статей у збірках «Кам'янецьчина в контексті історії Поділля» (1997, 1998) [648; 649] та «Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність» (2004, 2005) [646; 647], редактором яких був І. Винокур. Він також виступив редактором довідкового видання «Край Кам'янецький» [669].

У 1969 р. була створена кафедра історії СРСР і УРСР, яку очолив І. Винокур, що стала своєрідним організаційним і координаційним центром

реалізації програми з вивчення історії Поділля [13, арк. 37–38; 660] й визначення напрямів історико-краєзнавчих досліджень науковцями різних установ [27, арк. 37]. Згодом координацію наукових робіт забезпечував особисто І. Винокур [12, с. 5, 25]. Він розробляв і конкретизував програму краєзнавчих досліджень, залучав до її виконання співробітників музеїв, учителів історії та студентів історичних і філологічних факультетів [16, арк. 53; 22, арк. 30].

З кінця 1960-х рр. І. Винокур почав активно запрошувати до краєзнавчої роботи студентів історичного факультету [46, арк. 30, 39]. Ним було розроблено теми студентських наукових досліджень, пов'язані, насамперед, з археологією, давньою історією Поділля та України. Це дало можливість студентам самостійно опрацьовувати архівні й археологічні матеріали, спрямовувало їх до узагальнень [16, арк. 53]. Крім того, студенти старших курсів залучалися до участі в Подільських історико-краєзнавчих конференціях, публікували тези виступів у наукових збірниках [50, арк. 6].

У 1972 р. рада Кам'янець-Подільського педагогічного інституту на одному із засідань відзначала, що вчені історичного факультету сформуливали власну оригінальну дослідну проблематику «Подоліку», що сприяло розвитку краєзнавства на рівні сучасних вимог, а досвід цієї роботи отримав визнання науковців і керівництва Міністерства освіти УРСР [21, с. 175, 128]. Враховуючи чималі успіхи кафедр історичного факультету Кам'янець-Подільського педінституту, МО УРСР запропонувало Л. Коваленку і І. Винокуру підготувати підручник з історичного краєзнавства для студентів гуманітарних факультетів педінститутів республіки. Проект програми та проспект посібника (автори І. Винокур, Л. Коваленко, Б. Кушнір) було направлено до центрального органу з листом-пропозицією включити його до плану видань [20, арк. 16].

Як один із керівників ХОІКТ, І. Винокур був ініціатором залучення до краєзнавчої роботи учнів загальноосвітніх шкіл. У 1971/1972 навчальному році він керував зльотом юних істориків-краєзнавців [19, арк. 5–10], у 1973 р. очолив секцію «У глибину століть» Хмельницької обласної конференції юних туристів-краєзнавців [79, с. 13–14], започаткував проведення на кафедрі історії СРСР і

УРСР семінарів керівників шкільних гуртків туристично-краєзнавчої роботи [12, с. 5, 25], почав залучати учнів середніх шкіл до археологічних розвідок місцевості [25, арк. 2–3]. Упродовж 1983–1985 рр. для вивчення стану історико-краєзнавчої роботи в школах Хмельницької області за його ініціативи в 150 навчальних закладах було проведено анкетування учнів і вчителів. Зібрані дані дозволили узагальнити інформацію про діяльність історико-краєзнавчих гуртків шкільних історичних музеїв, участь школярів у наукових експедиціях зі збирання місцевих легенд і переказів, виявлення пам'яток архітектури й археології [160, арк. 1–160].

У 70–80-х рр. минулого століття з метою більш широкого залучення до краєзнавчої роботи вчителів І. Винокур ініціював проведення виїзних засідань кафедри в селах Хмельниччини [17, арк. 5; 31, арк. 65–69; 21, арк. 180; 165, арк. 85]. Під час останніх спільно з членами кафедри історії СРСР і УРСР він надавав різноманітні консультації, допомагав розв'язати поточні проблеми. Завідувач кафедри запропонував підготувати для вчителів методичну літературу з краєзнавчої тематики [590], взяв участь у написанні нарисів з історії Поділля [397], історії лісостепового Поділля і Південного Побужжя [306; 42 арк. 5] та ін.

Досвід проведення історико-краєзнавчої роботи в школах Хмельниччини, викладання курсу «Історичне-краєзнавство» у Кам'янець-Подільському педінституті І. Винокур узагальнив у доповідях на міжвузівських, республіканських, всесоюзних науково-методичних конференціях [401; 395; 293; 339; 392]. Особливо відзначив важливу роль краєзнавчих матеріалів при викладанні курсів «Археології» і громадянської історії, зазначив, що яскраві краєзнавчі археологічні матеріали дозволяють студентам наочно познайомитись як зі самими пам'ятками, так й з історичними узагальненнями, зробленими на підставі їх вивчення [301; 308; 303; 484; 495; 274].

У 1990 р. І. Винокур взяв участь в організаційних заходах щодо створення Всеукраїнської спілки краєзнавців України. За дорученням академіка П. Тронька редагував проект Статуту спілки, до якого вніс майже 20 поправок [171, арк. 92–103]. Іона Ізраїльовича було делеговано від краєзнавців Хмельниччини на

установчий з'їзд цього громадського об'єднання (1990) [632, с. 15]. Також він був учасником II і III з'їзду ВСКУ, де його обрано членом правління спілки та відзначено як керівника міського осередку організації [639, с. 23, 36; 640, с. 24, 90.]. У 1994 р. Президією правління ВСКУ І. Винокуру було присвоєне звання Почесного члена Всеукраїнської спілки краєзнавців [782, с. 95]. У 1995 р. він ініціював створення та увійшов до керівництва Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАНУ при Кам'янець-Подільському педагогічному інституті (сьогодні – К-ПНУ імені І. Огієнка) [238, с. 17], у 1997 р. його було затверджено членом Наукової координаційної ради з проблем «Історичне краєзнавство в Україні» при відділенні історії, філософії та права НАН України, у 1998 р. – членом редколегій журналів «Краєзнавство» та «Хмельниччина: Дивокрай» [238, с. 19].

І. Винокур був організатором і відповідальним редактором низки історико-краєзнавчих видань: «Нариси історії Поділля» (1990) [397], «Буша» (1991) [394], «Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки)» (1991) [772]. Він також входив до організаційних і програмових комітетів наукових конференцій: «Проблеми етнографії Поділля» (1992 [760], 2002 [761]), «Народний герой Устим Кармалюк» (1987) [814], «Поділля в роки визвольної війни українського народу 1648–1654 роки» (1992) [815], «Шевченко і Поділля» (1999) [841], «Національні меншини Правобережної України» (1998) [703], «Міжнаціональні відносини в контексті українського державотворення історія та сучасність» (2001) [696], «V Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства» (1991) [213], «Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи» (2002) [643], «Юхим Січинський в історії та культурі Поділля» (2004) [848], «Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України і української діаспори» (2005) [546], збірників матеріалів: «Позднейшие судьбы Черняховской культуры» (1981) [746], «Археологія Тернопільщини» (1991) [221] та ін.

Як учений секретар Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства, член правління Хмельницької обласної організації УТОПІК [339,

с. 12а-12г] і керівник секції археології останнього, І. Винокур активно співпрацював із різними осередками краєзнавчого руху на Хмельниччині, Житомирщині, Вінниччині, Тернопільщині, чимало членів із яких були випускниками історичного факультету Кам'янець-Подільського педінституту. Він брав участь в організації та редагуванні матеріалів краєзнавчих конференцій, які проходили в Дунаївцях (1993 [817], 1997 [619], 2000 [620], 2003 [621]), Хмельницькому (1997 [833], 2006 [697]), Бердичеві (1999 [249], 2004 [248]), Полонному (1995) [747], Могилів-Подільському 1996 [739] і Старокостянтинові 1997 [793], 2006 [653] та ін., був головним редактором збірників історико-краєзнавчих конференцій, присвячених історичним процесам у межах Подільсько-Волинського порубіжжя в Хмельницькому (1994) [263], Шепетівці (1995) [743], Старій Синяві (1998) [745].

З 1991 р. І. Винокура обрали дійсним, а з 2000 р. почесним членом Житомирського науко-краєзнавчого товариства дослідників Волині, брав участь в організованих ним конференціях, редагуванні наукових збірників «Велика Волинь», (1994 [263], 1997 [624], 1998 [703], 1999 [249], 2001 [261], 2003 [262], 2004 [623], 2005 [698], 2006 [653]) та ін. Його зусиллями була створена й визнана громадськістю наукова школа «Регіональної історії» [396, с. 5–15; 227, с. 148].

У 1997 р. за заслуги в розвитку подільського краєзнавства Хмельницька обласна рада відзначила І. Винокура обласною премією імені Юхима Січінського в галузі історико-краєзнавчої роботи, збереження історико-культурної спадщини.

У 2011 р. Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України на відзначення заслуг І. Винокура в галузі історичного краєзнавства заснувала премію імені академіка Іона Винокура – «За досягнення в галузі дослідження і популяризації історії міст і сіл Хмельниччини» [234, с. 38]. Її лауреатами стали колишні учні і колеги І. Винокура – О. Завальнюк (2011), А. Філінюк (2013), В. Прокопчук (2013), Н. Урсу (2017), О. Комарніцький (2017), В. Адамський (2017), П. Слободянюк (2018) [195].

Отже, можемо обґрунтувати такі висновки:

- упродовж 1963–2006-х рр. І. Винокур був активним учасником краєзнавчого руху в Україні;
- за його ініціативи та участю у 1964 р. було створено одне з перших в Україні Хмельницьке обласне історико-краєзнавче товариство;
- він входив до складу організаційних комітетів I–XI Подільських, а також майже 40 міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-краєзнавчих конференцій, був членом редколегій (головним редактором) збірників матеріалів цих форумів;
- у 1990 р. Іон Ізраїльович брав участь у створенні Всеукраїнської спілки краєзнавців України та подальшій її діяльності;
- його зусиллями в К-ПНУ ім. І. Огієнка була сформована наукова школа «Історичного краєзнавства та регіональних досліджень Правобережної України».

Висновки до розділу

І. Винокур почав брати участь у громадській діяльності в середині 1950-х рр. під час роботи в Житомирському музеї. Одним із головних напрямів його громадської роботи був музейницький. Він сформував експозиції та загалом створив історичний музей Чернівецького університету, а згодом сприяв наповненню фондів низки музеїв, окремі матеріали яких експонувалися у виставкових залах Польщі та Німеччини.

І. Винокур популяризував старожитності як дописувач регіональних і місцевих часописів, займався підготовкою і виданням краєзнавчої літератури.

У 1963–1964 рр. він став одним з ініціаторів створення Подільського історико-краєзнавчого товариства, а згодом і розгорнув активну діяльність з організації Подільських історико-краєзнавчих конференцій, видання їх матеріалів. Його виступи на цих форумах стали фактично програмами історико-краєзнавчих досліджень, а очолювана ним кафедра історії СРСР і УРСР К-ПДПІ – своєрідним організаційним і координаційним центром вивчення історії Поділля.

Для розвитку історико-краєзнавчих студій він залучав студентську й учнівську молодь, учителів історії та зацікавлених дослідників Поділля і Волині. І. Винокур був ініціатором видань і відповідальним редактором 48 історико-краєзнавчих збірок, активним учасником створення Всеукраїнської спілки краєзнавців України. Він активно співпрацював з осередками краєзнавчого руху у Вінницькій, Житомирській, Тернопільській, Хмельницькій областях.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до поставленої мети й сформульованих завдань, а його основні результати відображені у висновках:

1. Науково-педагогічна й громадська діяльність І. Винокура знайшла лише часткове відображення в працях, автори яких основну увагу акцентували на оцінці його окремих робіт з історії ранніх слов'ян; а також участі в заснуванні й діяльності Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства. Тому далеко не всі сфери теми дисертації знайшли висвітлення в спеціальній літературі.

2. Джерельну базу роботи склали писемні матеріали (діловодні документи державних установ і громадських організацій із державних та відомчих архівів, епістолярії з особистого архіву І. Винокура, періодична преса, матеріали усної історії (аудіоінтерв'ю його колег й учнів), візуальні (хронікальні фільми археологічних експедицій, фотодокументи) і речові джерела, що дозволяє детально розкрити усі сторони діяльності вченого. Опрацьовані джерела є достатньо репрезентативними й забезпечили умови для розв'язання поставлених завдань.

3. Простежено основні віхи життєвого й творчого шляху І. Винокура, зокрема встановлено, що формування його особистості відбувалось під час навчання в Чернівецькому університеті, коли він пізнавав особливості професії археолога. На його становлення як науковця й педагога вирішальний вплив мали вчені-історики Б. Тимошук, М. Брайчевський, Л. Коваленко, які всіляко сприяли зростанню й розвитку його творчого потенціалу.

4. Трудова діяльність І. Винокура розпочалась на посаді співробітника Житомирського краєзнавчого музею, де він проявив себе як талановитий дослідник давньої історії України за матеріальними залишками, більшість із яких були виявлені ним під час проведених археологічних досліджень.

5. Перший досвід педагогічної професії І. Винокур отримав у Житомирському державному педінституті й Чернівецькому державному університеті, де викладав курси «Археологія» і «Музейна справа». Повною

мірою його педагогічний талант розкрився в Кам'янець-Подільському державному педінституті (нині К-ПНУ ім. І Огієнка), у якому він працював майже 42 роки на посадах асистента, старшого викладача, доцента, професора, завідувача кафедри. На початку 2000-х рр. педагогічна діяльність була успішно реалізована в Житомирському державному університеті ім. І. Франка й Київському славістичному університеті.

6. Лекції й семінарські заняття І. Винокура визначалися високим науковим рівнем проведення, умінням зацікавити й мотивувати студентів до наукових студій, досягати поставлених завдань. Для забезпечення курсів «Основи археології», «Археологія СРСР», «Загальна археологія», «Археологія», які він беззмінно викладав, були підготовлені навчальні посібники й методичні розробки («Археологія України», «Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст.», «Археологічні пам'ятки Хмельниччини: конспект лекцій на допомогу студентам», «Найдавніше минуле території Хмельниччини» та ін.), а в 2004 р. видав підручник «Археологія України». Фактичний матеріал цих освітніх видань не втратив свого значення й сьогодні.

7. Як завідувач кафедри історії Східної Європи й археології, І. Винокур сприяв покращенню наукової й навчально-методичної роботи її членів, завдяки чому на засіданнях кафедри розглядались актуальні питання історичної науки, методики проведення лекційних занять і семінарів. Він також сприяв розвитку співпраці кафедри із зарубіжними навчальними й академічними закладами: Люблінським університетом ім. Марії Кюрі-Склодовської, Інститутом археології АН УРСР, Інститутом археології АН СРСР, Ленінградським відділенням Інституту археології АН СРСР (з 1991 р. – ІМК РАН).

8. За дорученням Міністерства освіти УРСР І. Винокур неодноразово готував аналітичні довідки про стан викладання археології в педагогічних інститутах й університетах, у яких висловлював конкретні рекомендації щодо його покращення. У виступі на Всесоюзній нараді-семінарі завідувачів кафедр

історії СРСР, загальної історії, методики викладання історії й суспільствознавства педагогічних інститутів (1987) були визначені головні напрями покращення викладання історії в закладах вищої освіти.

9. Упродовж років своєї педагогічної діяльності І. Винокур постійно підтримував і розвивав зв'язки з учителями, сприяв поширенню і впровадженню в освітній процес передового досвіду. Очільник кафедри протягом 1980–1990-х рр. долучився до формування «Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи», акцентував увагу на важливості підвищення дидактичної ефективності уроку, посилення його ролі у світоглядній і професійній підготовці спеціалістів. У зв'язку з введенням у дію Закону України «Про загальну середню освіту» (1999) висловив свої міркування щодо його реалізації, зокрема пропонував сприяти збільшенню фінансового забезпечення навчальних закладів, підвищити оплату вчительської праці, провести реальну комп'ютеризацію навчального процесу тощо. Іон Ізраїльович мав тісні контакти з вчителями історії, був автором низки методичних рекомендацій із викладання історії Поділля й Південно-Східної Волині для середніх шкіл.

10. Доведено, що археологічні дослідження професора стали цілою епохою в розвитку національної археологічної науки. Створені за його ініціативи на базі ЖПП ім. І. Франка, ЧДУ й К-ПДП археологічні експедиції визначили абсолютно новий напрям студіювань давньої історії населення Волині й Поділля. Упродовж майже 50 років І. Винокур дослідив десятки різночасових старожитностей на території Буго-Дністровського межиріччя, а виявлені тут артефакти поповнили джерельну базу найдавнішого періоду історії й широко використовувалися в науковій і навчальній роботі.

11. Встановлено, що коло інтелектуальних контактів І. Винокура охоплювало науковців, педагогів, музейних працівників, серед яких були його вчителі й учні (загалом майже 200 осіб). На його становлення як ученого й педагога відповідний вплив мали М. Брайчевський, Л. Коваленко, Б. Тимошук. Постійним було спілкування з відомими археологами

С. Бібіковим, В. Бараном, П. Горішнім, Я. Гурбою, Я. Дашкевичем, Е. Симоновичем, Г. Смирновою, Д. Телегіним, П. Толочком, у це товариство входили і його вишівські колеги: А. Копилов, П. Лаптін, П. Щербина, Л. Баженов, В. Смолій, В. Степанков, О. Завальнюк та ін. Довірливі міжлюдські стосунки склалися в Іона Ізраїльовича з його учнями й послідовниками: Л. Вакуленко, О. Баженовим, О. Могиловим, С. Нізевич, М. Петровим, О. Приходнюком, Б. Строценом та ін.

12. Головним напрямом наукових пошуків І. Винокура були матеріальні й духовні надбання племен черняхівської культури, яку він розглядав на широкому історичному тлі, детально аналізував її подальшу долю. Учений детально дослідив археологічні культури, які безпосередньо передували черняхівській і були її генетичною основою. Він обґрунтував висновок про формування черняхівської культури в II ст. н. е., а для визначення основних її характеристик дослідив низку поселень і поховань на археологічних пам'ятках Бакоти, Бернашівки, Великої Слобідки, Ружичанки, Раківця та ін. і довів, що племена цієї культури були поліетнічним утворенням із яскраво вираженим слов'янським ядром. Саме вони стали основним рушієм соціально-економічних процесів на землях від верхів'їв Дніпра й Західного Бугу до Середнього Надніпров'я, від Прип'яті до Чорноморського узбережжя й Нижнього Дунаю, а також у Молдові, Східній Румунії й Південно-Східній Польщі. Згідно з висновками І. Винокура, упродовж IV–V ст. племена черняхівської культури визначали процес формування праукраїнського етносу і його еволюцію. Він також визначив особливості соціально-економічного, культурного й духовного життя населення України (II–V ст.), схарактеризував господарський уклад, наукові знання й лікарювання, висунув гіпотезу про писемність та математичні обрахунки черняхівців.

13. Встановлено, що для визначення наступності черняхівських племен І. Винокур дослідив матеріальні пам'ятки з поселень сіл Устя, Бакота, Бернашівка, де було виявлено кружальну кераміку й ліпний посуд постчерняхівського типу. Аналіз цих знахідок дозволив виділити комплекси з

найбільш ранніми формами ранньослов'янського посуду V – початку VI ст. і пізню кераміку VII ст., що свідчить про поступову трансформацію черняхівської культури в пам'ятки слов'ян – праукраїнців. На початку 2000-х рр. ці висновки вченого були підтверджені археологічними розкопками інших старожитностей. Іону Ізраїльовичу поталанило відкрити й дослідити майстерню слов'янського ювеліра кінця V – початку VI ст. на поселенні в Бернашівці, матеріали якої дозволили з'ясувати низку дискусійних питань про матеріальні й духовні життя слов'янського населення Подністров'я.

14. Здобутком І. Винокура було вивчення історії Болохівської землі й регіону Пониззя. Важливі артефакти були отримані ним при розкопках літописного Губинського городища, що стало найбільш масштабним дослідженням пам'яток такого типу й дозволили уточнити територіальні межі Болохівщини, систему її зв'язків зі сусідніми регіонами Київської Русі. Жителів Болохівського князівства дослідник визнавав місцевим, автохтонним населенням, коріння якого сягали «пластів історії Дулібсько-Волинського союзу», а їх боярсько-олігархічну верхівку – вихідцями з Київського й Чернігівського князівств. Водночас він вважав, що окремі болохівські міста, зокрема Губин, були розгромлені через сепаратизм галицьким князем Данилом Романовичем.

15. Дослідження середньовічного Старокостянтинова, Ізяслава й Полонного дозволили І. Винокуру висунути обґрунтовані гіпотези щодо дат заснування цих міст, які були схвально сприйняті науковою громадськістю. На підставі результатів виконаних робіт він розробив першу класифікацію поселень Болохівської землі: виділив три групи городищ за характером їхніх соціально-економічних й адміністративних функцій.

16. Помітним внеском ученого у вивчення стародавньої історії України стали археологічні дослідження важливого адміністративного осередку Галицько-Волинської держави XII–XIII ст. – міста Бакота: з'ясовано основні історико-топографічні компоненти міста і його передісторія. Дослідник зробив спробу об'єднати історичну літописну традицію цього осередка з

матеріалами археологічних досліджень, визначив його місце в історії. Він обґрунтував висновок, що Бакота сформувалася на основі комплексу поселень середини й другої половини I тис. н. е., а згодом потрапило в орбіту міжнародних подій, зумовлених політичними амбіціями й особистими інтересами галицько-волинських князів і золотоординських ханів, зрештою литовської й польської шляхти.

17. На підставі літописів й археологічних матеріалів І. Винокур окреслив етапи історичного розвитку України в період від рубежу нової ери до XII–XIII ст., що підтверджувало тяглість етнічного розвитку тогочасного населення України.

18. Однією зі сфер громадської діяльності І. Винокура була музейницька. За роки роботи в Житомирському краєзнавчому музеї й музеї історії Чернівецького державного університету він надавав консультативну й методичну допомогу краєзнавчим гурткам середніх шкіл і місцевим музеям. Згодом набутий досвід він використовував під час роботи в Кам'янець-Подільському державному педінституті, де було створено археологічну експозицію, при наданні наукової й методичної допомоги в організації шкільних і районних музеїв, участі в роботі історичних і краєзнавчих товариств, об'єднань і спілок. Учений популяризував історичні знання серед населення Хмельницької області у відкритих лекціях з археологічної тематики, питань соціально-економічного й культурного розвитку України.

19. І. Винокур відіграв ключову роль в організації й розвитку краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи в Хмельницькій області, створенні ХОІКТ і відділень УТОПІК, започаткував проведення історико-краєзнавчих конференцій, що для того часу стали помітним явищем у науковому житті Поділля. Їх учасниками були сотні представників історичної науки, які розробляли різні питання життя краю й доводили результати своїх досліджень до відома громадськості. У доповідях Іона Ізраїльовича на цих форумах формувалися завдання істориків-краєзнавців на подальші роки. Він був активним учасником підготовчих заходів і процесу створення Всеукраїнської

спілки краєзнавців України, ініціював відкриття Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському інституті, а згодом брав активну участь у його роботі.

Зауважимо, що представлене дослідження остаточно не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми й не всі вони, насамперед через брак джерел, достатньо висвітлені. Залишились до кінця не з'ясованими питання взаємовідносин І. Винокура з українськими істориками М. Брайчевським і Я. Дашкевичем та причини його переїзду до Києва в 2005 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Неопубліковані джерела

1. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, м. Київ

**Ф. 4760. Українське республіканське товариство охорони пам'яток
історії та культури. Київ. 1966–1987 рр.**

Оп. 1.

1. Спр. 161. Документи II з'їзду Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (доповідь, списки, резолюція, інформація). 12–13 жовтня 1971 р., 95 арк.

**Ф. 4633. Документи і матеріали з історії міст і сіл Української РСР
(Колекція) 1962–1976**

2. Спр. 89. Документи про організацію роботи по написанню тому «Хмельницька область» 1964/1973 рр., 61 арк.

2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України Національної академії наук України імені В. І. Вернадського, м. Київ

Ф. 320. Архів Михайла Брайчевського

3. Спр. 1713. [Винокур] Іон [Срулевич] [Брайчевському] Михайлу Юліановичу 9 травня 1957 р. із м. Чернівці до м. [Києва]. Автограф. Російською мовою, 2 арк.

4. Спр. 1714. [Винокур] Іон [Срулевич] [Брайчевському] Михайлу Юліановичу 9 травня 1958 р. із м. Чернівці до м. [Києва]. Автограф. Російською мовою, 1 арк.

3. Державний архів Житомирської області, м. Житомир

Ф. Р. 426. Архів архіву

Оп. 11.

5. Спр. 111. Особова справа Винокур Йон Срульевич, 25 апреля. 1955 г.–11 июня 1964 г., 14 арк.

4. Державний архів Хмельницької області, м. Хмельницький

Ф. Р. 302. Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут

Оп. 8.

6. Спр. 285. Протоколи засідань ради інституту. Річний звіт про науково-дослідну роботу викладачів, 1964 р., 69 арк.

7. Спр. 309. Протоколи засідань кафедри історії за 1964–1965 г., 49 арк.

Оп. 10.

8. Спр. 6. Звіт кафедри про науково-дослідну роботу Кам'янець-Подільського педінституту, 1965 р., 99 арк.

9. Спр. 37. Звіт кафедр про науково-дослідну роботу Кам'янець-Подільського педінституту, 1966 р. 226 арк.

10. Спр. 63. Протокол засідань ради історико-філологічного факультету за I півріччя і філологічного за II півріччя 1967/1968 н. р., 110 арк.

11. Спр. 69. Звіт кафедр про науково-дослідну роботу викладачів Кам'янець-Подільського педінституту, 1967 р., 92 арк.

12. Спр. 113. План заходів надання допомоги школам Хмельницької обл. на 1969 – 1971 н. р., 38 арк.

13. Спр. 126. Звіт кафедр про науково-дослідну роботу викладачів Кам'янець-Подільського педінституту про науко-дослідну роботу, 1969 р., 85. арк.

Оп. 11.

14. Спр. 3. Кафедра історії СРСР та УРСР. Протокол засідання кафедри історії, 10 вересня 1969 р. – 8 квітня 1971 р., 62 арк.

15. Спр. 4. Протоколи засідання кафедри історії Кам'янець-Подільського педінституту, 31 серпня 1968 – 30 серпня 1969 н. р., 29 арк.

16. Спр. 65. Річний звіт про науко-дослідну роботу кафедр за 1971 р., 109 арк.

17. Спр. 68. Історичний факультет. Протоколи засідання ради факультету розпочато 17 вересня 1971 р. – 18 травня 1972 р., 68 арк.

18. Спр. 69. Річний звіт кафедр про науково-дослідну роботу викладачів Кам'янець-Подільського педінституту за 1971 р., 103 арк.

19. Спр. 78. План роботи кафедри історії СРСР і УРСР 1971/1972 н. р., 14 арк.
20. Спр. 79. Кафедра СРСР та УРСР. Протоколи засідання кафедри історії. почат. 31 серпня 1971 – 22 червня. 1972 н. р., 16 арк.
21. Спр. 110. Протокол засідань ради інституту, 20 січня 1972 р. – 28 грудня 1972 р., 234 арк.
22. Спр. 117. Річний звіт про науково-дослідну роботу кафедр, 1972 р., 79 арк.
23. Спр. 130. Протокол засідання кафедри СРСР та УРСР, 31 серпня 1972 р. – 24 червня 1973 р., 14 арк.
24. Спр. 162. Навчальна частина. Річний звіт про науково-дослідну роботу кафедр, 1973 р, 79 арк.
25. Спр. 165. Протокол засідань ради факультету, 7 вересня 1973 р. – 27 червня 1974 р., 97 арк.
26. Спр. 176. План роботи кафедри за історії СРСР та УРСР на 1973-1974 навчальний рік, 14 арк.
27. Спр. 211. Навчальна частина. Річний звіт про науково-дослідну роботу викладачів кафедр, 1974 рік, 112 арк.
28. Спр. 214. Історичний факультет. Протоколи засідань Ради факультету від 8 вересня 1974 р. – 15 травня 1975 р., 121 арк.
29. Спр. 229. Кафедра історії СРСР та УРСР Протокол засідань кафедри, 28 серпня 1974 р. – 10 червня 1975 р., 44 арк.
30. Спр. 321. Звіт про науково-дослідну роботу викладачів педінституту, 1976 р., 9 арк.
31. Спр. 333. Кафедра історії СРСР та УРСР. Протоколи засідань кафедри, 28 серпня 1976 р. – 15 червня 1977 р., 42 арк.
32. Спр. 361. Історичний факультет. Протокол засідань Ради факультету, 31 серпня 1977 р. – 23 червня 1978 р., 241 арк.
33. Спр. 373. Кафедра історії СРСР та УРСР. Протоколи засідань кафедри, 29 серпня 1977 р. – 15 червня 1978 р., 45 арк.

34. Спр. 405. Історичний факультет. Протокол засідань Ради факультету за 29 серпня 1978 р. – 23 червня 1979 р., 254 арк.
35. Спр. 416. Кафедра історії СРСР та УРСР. Протоколи засідань кафедри, 30 червня 1977 р. – 5 липня 1978 р., 56 арк.
36. Спр. 451. Історичний факультет. Протокол засідань Ради факультету, 29 серпня 1979 р. – 27 червня 1980 р., 216 арк.
37. Спр. 521. Історичний факультет. Річний план навчально-методичної та політико-виховної роботи деканату на 1980 -1981 н р., 35 арк.
38. Спр. 759. Исторический факультет. Протоколы заседаний Совета факультета, 28 августа 1982 г. – 29 июня 1983 г., 124 арк.
39. Спр. 810. Кафедра истории СССР и УССР. Протоколы заседаний кафедры, 31 августа 1982 г. – 23 июня 1983 г., 45 арк.
40. Спр. 987. Исторический факультет. Протоколы заседаний Совета факультета, 29 августа 1984 г. – 27 июня 1985 г., 55 арк.
41. Спр. 1041. Кафедра истории СССР и УССР. Протоколы заседаний кафедры, 31 августа 1984 г. – 21 июня 1985 г., 76 арк.
42. Спр. 1042. Кафедра истории СССР и УССР. Индекс 24-04 Годовой отчет об учебно-воспитательной работе 1984–1985 учебном году, 7 арк.
43. Спр. 1220. Наукова частина. Річний звіт про науково-дослідну роботу кафедр інституту, 1986 р., 148 арк.

Оп. 12.

44. Спр. 7. Наукова частина. Річний звіт про науково-дослідну роботу кафедр інституту за 1987 р., 51 арк.
45. Спр. 22. Історичний факультет. Протоколи засідань Ради факультету, 31 серпня 1977 р. – 27 червня 1978 р., 55 арк.
46. Спр. 181. Кафедра истории СССР и УССР. Протоколы заседаний кафедры истории СССР и УССР на 1988/1989 учебный год., 30 августа 1988 г. – 16 февраля 1989 г., 39 арк.
47. Спр. 298. Кафедра истории СССР и УССР. Протоколы заседаний кафедры истории СССР и УССР (1989/1990 учебный год). 30 августа 1989 г. –

26 июня 1990 г., 66 арк.

48. Спр. 339. Наукова частина. Річний звіт про науково-дослідну роботу інституту за 1990 р., 40 арк.

49. Спр. 408. Кафедра історії СРСР та УРСР. Протоколи засідань кафедри за 31 серпня 1990 р. – 27 червня 1991 р., 69 арк.

50. Спр. 410. Кафедра історії СРСР. Річний звіт про роботу кафедри за 1990/1991 навчальний рік, 7 арк.

51. Спр. 512. Кафедра історії СРСР країн Східної Європи і археології. Протоколи засідань кафедри за 29 серпня 1991 р. – 17 червня 1992 р., 51 арк.

52. Спр. 615. Кафедра історії країн Східної Європи і археології. Протоколи засідань кафедри, 22 серпня 1992 р. – 6 травня 1993 р., 15 арк.

53. Спр. 616. Кафедра історії країн Східної Європи і археології. Річний звіт про роботу кафедри за 1992/1993 н. р., 4 арк.

54. Спр. 688. Історичний факультет Протоколи засідань Ради факультету за 31 серпня 1993 р. – 21 червня 1994 р., 106 арк.

55. Спр. 749. Кафедра історії країн Східної Європи і археології. Протоколи засідань кафедри за 1993/1994 н. р., 31 серпня 1993 р. – 16 червня 1994 р., 44 арк.

56. Спр. 854. Кафедра історії країн Східної Європи і археології. Річний звіт про роботу кафедри за 1994/1995 н. р., 10 арк.

57. Спр. 855. Кафедра історії країн Східної Європи і археології. Протоколи засідань кафедри, 31 серпня 1994 р. – 29 червня 1995 р., 37 арк.

58. Спр. 902. Історичний факультет. Протоколи засідань ради факультету, 26 червня 1996 р., 20 арк.

59. Спр. 938. Кафедра історії країн Східної Європи і археології. Протоколи засідань кафедри за 1995-1996 н. р., 30 серпня 1995 р. – 26 квітня 1996 р., 59 арк.

60. Спр. 1030. Історичний факультет. Протоколи засідань ради факультету, 31 серпня 1996 р. – 24 червня 1997 р., 146 арк.

61. Спр. 1065. Кафедра історії країн Східної Європи і археології.

Протоколи засідань кафедри за 1996/1997 н. р., 30 серпня 1996 р. – 27 червня 1997 р., 47 арк.

Ф. Р-1421. Кам'янець-Подільський історико-краєзнавчий музей-заповідник

62. Спр. 140. Звіт про роботу Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за 1963 рік, 25 арк.

63. Спр. 147. Звіт про роботу Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника за 1964 рік, 53 арк.

Ф. Р. 6372. Правління хмельницької обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (1966–1994)

Оп.1.

64. Спр. 1. Протокол I обласної установчої конференції, 16.11.1966 р., 42 арк.

65. Спр. 2. Матеріали II пленума обласної організації (стенограма, постановлення, доклад, протокол). 29 вересня 1967 г., 69 арк.

66. Спр. 8. Матеріали III пленума Общества охраны памятников истории и культуры (постановлення, протоколи). 17 вересня 1968 г., 66 арк.

67. Спр. 15. Протоколи засідання президій правління Українського общества охраны памятников истории и культуры. 16 квітня – 28 грудня 1969 г., 49 арк.

68. Спр. 18. Матеріали V пленума обласної організації (стенограма, доклади, постановлення,). 23 квітня 1970 г., 66 арк.

69. Спр. 20. Протоколи засідання Президії правління Хмельницької обласної організації. 26.01–09.12. 1970 р., 205 арк.

70. Спр. 21. Постановлення Президії правління по вопросам охраны памятников, поощрения Пленумов и первичных организаций. 5 марта 1970 г. – 9 грудня 1970 г., 42 арк.

71. Спр. 25. Матеріали секції архіологічних пам'яток (резолуція республіканської конференції, протоколи, плани, отчеты. 1969–

1971 годы и др., 72 арк.

72. Спр. 32. Протоколы, информации и списки районных и городских организаций Украинского общества охраны памятников истории и культуры. 9 февраля 1970 г. – 5 января 1971 г., 2 арк.

73. Спр. 41. Материалы по работе секции археологических памятников (протоколы, планы работы, информации и т. д.). 1972–1973 годы, 59 арк.

74. Спр. 48. Протоколи засідання правління обласної організації Товариств. 31 січня 1974 р. – 27 грудня 1974 р., 224 арк.

75. Спр. 58. Протокол V Пленуму правління обласної організації Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури (доповідь, стенограма, виступи і ін.). 16 січня 1976 р., 60 арк.

76. Спр. 59. Матеріали VI Пленуму правління обласної організації Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури (протокол, доповідь, стенограма). 14 травня 1976 р., 71 арк.

Ф. Р. 3906. Редакційна колегія тому «Історії міст і сіл Хмельницької області»

Оп. 1.

77. Спр. 6. Постанова секретаріату обкому КПУ про затвердження редакційної колегії, постанови та протоколі засідань редакційної колегії і плани роботи робочої групи по написанню історії міст і сіл обл. 9 жовтня 1963 – 5 травня 1971 р., 38 арк.

78. Спр. 9. Звіт (проект) про діяльність організації і громадськості Поділля по підготовці видання «Історії міст і сіл Хмельницької області» Почато 23 травня 1973 р., 32. арк.

Ф. 5348. Гуменюк Степан Костянтинович кандидат історичних наук, секретар виконкому обласної Ради депутатів трудящих, красзнавець Хмельниччини, бібліограф обласної бібліотеки (1974–1991)

Оп. 1.

79. Спр. 39. Особисті документи: копії дипломів, рішення

облвиконкому, передвиборча листівка, список краєзнавців за 1946–1985 рр., 17 арк.

5. Кам'янець-Подільський міський архів

Ф. 6371. Коваленко Л. А., учений історик доктор історичних наук (1944–1985)

Оп.1.

80. Спр. 21. Листи отримані від приватних осіб 1949 –1984 рр., 136 арк. С. 12.

6. Державний архів Чернівецької області, м. Чернівці

Ф. 82. Чернівецький державний університет

Оп. 1.

81. Спр. 176. Звіт про роботу за 1957/1958 учбовий рік, 398 арк.

82. Спр. 196. Звіт про роботу за 1958/1959 учбовий рік, 299 арк.

Оп. 3.

83. Спр. 446. Отчеты кафедр о научной работе. 1958 г. Т. I. 249 арк.

Оп. 4.

84. Спр. 492. І. С. Винокур, Б. О. Тимошук Рукопис «Археологічні пам'ятки Буковини». 1959 р., 34 арк.

85. Спр. 496. Отчет о работе археологического отряда 1959 г., 36 арк.

86. Спр. 549. Материалы комплексной экспедиции за 1961 г. (отчеты, информации), 128 арк.

87. Спр. 568. Материалы комплексной экспедиции за 1962 г., 168 арк.

88. Спр. 569. Отчет о научно-исследовательской работе Черновицкого государственного университет за 1962 г., 218 арк.

89. Спр. 570. Отчет о работе научного студенческого общества 1962 г., 75 арк.

Оп. 5.

90. Спр. 224. Звіт про роботу за 1960-1961 учбовий рік, 456 арк.

Ф.Р. 2921. Тимошук Борис Онисимович – учений, доктор історичних наук видатний український археолог, ветеран Другої світової війни

(7 квітня 1919 – 26 лютого 2003 рр.)

Оп. 1.

91. Спр. 21. Листи Б. О. Тимощуку від кандидата та доктора історичних наук, дружини І. П. Русанової. 24 листопада 1975 р. – 18 квітня 1978 р., 182 арк.

92. Спр. 23. Листи від колег з Інституту археології, докторів наук, археологів та інші Л. Крушельницької, Ю. Логвина, Г. Мезенцової, В. Ауліха, І. І. Винокура, С. П. Рапопорта, О. Масана, С. І. Яріци, Ю. Малєєва, Г. В. Штахова, О. Приходнюка, Л. Вакуленко, Л. Абрамовича, 17 листопада 1974 р. – 26 листопада 2000 р., 41 арк.

7. Архів Житомирського державного університету імені Івана

Франка, м. Житомир

Фонд. Особові справи працівників університету

Оп. 1.

93. Спр. Вінокур Іоїн Срулевич (1.02 2004–19. 09 2006 рр.), 19 арк.

8. Архів Кам'янець-Подільського національного університету

імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський

Ф. 10. Особові справи працівників університету

Оп. 26-П.

94. Спр. 97. Винокур Іон Срулевич – професора кафедри історії народів Росії та спеціальних історичних дисциплін. 1.03.1963–19.09.2006 рр., 142 арк.

95. Спр. 123. Петров Микола Борисович. 1977 - 2008 рр., 124 арк.

96. Спр. 465 Накапюк Володимир Олександрович. 1975–1976 рр., 8 арк.

Оп. 27.

97. Спр. 40. Кушніра Бориса Михайловича. 7.07.1965–1.07.2000 р., 65 арк.

98. Спр. 165. Гурський Олександр Володимирович. 1988-1990 рр., 9 арк.

99. Спр. 176. Шегельський Іван Іванович. 17.08.1977–1.10.87.1990. рр., 29 арк.
100. Спр. 220. Мегей Валерій Пилипович. 9.02 1987–1.07 2009 рр., 22 арк.
101. Спр. 302. Козлюк Володимир Андрійович. 1978–1980 рр., 9 арк.
102. Спр. 443. Михайлов Микола Іванович. 1990–1991 рр., 7 арк.
103. Спр. 549. Приходнюк Олег Михайлович. 15.9.1966–1.10.1967 рр., 9 арк.
104. Спр. 647. Слободян Анатолій Анатолійович. 1964–1969 рр., 9 арк.
105. Спр. 774. Тимків Степан Анатолійович. 2010–2017 рр., 27 арк.

9. Архів Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

Ф. Особові справи працівників університету

106. Спр. 52. Особова справа студента Винокура Йойна Срелевича. Історичного факультету. 1948-1953 рр., 41 арк.
107. Спр. 18. Винокура Йойна Срелевича. Лаборанта кафедри всеобщей истории 1957-1963 рр., 75 с.

10. Архів Київського Славістичного університету, м. Київ

108. Спр. 298. Винокур Іон Срулевич. 1.10. 2005–20.09 2006 рр., 6 арк.

11. Научный архив Института истории материальной культуры

Российской академии наук, г. Санкт-Петербург

Ф. 312. Управленческая документация

Оп. 1.

109. Дело 492. Заседание ученого совета. Стенограмма защиты диссертации Винокура И. С. 23 мая 1962 г., 243 арк.

12. Науковий архів Інституту археології НАН України, м. Київ

Ф. 12. Наукові роботи, дисертації, адміністративні матеріали

Оп. 1.

110. Спр. 577. Винокур Іон Срулевич. История и культура черняховских племен Лесостепного Днестро-Днепровского междуречья

(первая половина I тысячелетия н. э.). Диссертация на соискание ученой степени доктора исторических наук. 1978 г., 438 арк. (без нумерування сторінок). [Документ – Заключение сектора славяно-русской и средневековой археологии Института археологии АН УССР о докторской диссертации И. Винокура (протокол № 6 от 10 марта 1978 г.)].

111. Спр. 577. Винокур Ион Срулевич. История и культура черняховских племен Лесостепного Днестро-Днепровского междуречья (первая половина I тысячелетия н. э.). Диссертация на соискание ученой степени доктора исторических наук. 1978 г., 438 арк. (без нумерування сторінок). [Документ – Заключение объединенного заседания кафедры всеобщей истории и кафедры истории СССР и УССР Каменец-Подольского педагогического института им. В. П. Затонского].

Ф. 64. Експедицій

112. Спр. 1954/32. Місяць В. О. Короткий звіт про археологічні розвідки на Житомирщині 1954 р., 25 арк.

113. Спр. 1955/28. Винокур И. С. Отчёт о разведывательных археологических исследованиях раннеславянских памятников восточной Волыни (Житомирщины) в 1955 г., 37 арк., 27 табл.

114. Спр. 1956/22. Винокур И. С. Краткий отчет об археологической разведке по р. Тне (правому берегу р. Случь) и о раскопках на раннеславянском поселении у с. Пряжев, Житомирской обл. в 1956 г., 14 арк., 7 табл.

115. Спр. 1959/32-а. Винокур И. С. «Отчет о работе отряда Днестровско-Волынской археологической экспедиции АН СССР на территории Восточной Волыни в 1959 г.», 9 арк., 10 табл.

116. Спр. 1959/32. Винокур И. С. «Отчет о работе отряда Днестровско-Волынской археологической экспедиции АН СССР на территории Восточной Волыни в 1960 г.», 9 арк., 6 таб.

117. Спр. 1963/29. Винокур И. С., Хотюн Г. Н., Бойко Ю. В. Отчет об археологических исследованиях на территории Хмельницкой области в 1963

году, 12 арк., 15 рис.

118. Спр. 1964/41. Винокур И. С., Хотюн Г. Н., Приходнюк О. М. Отчет об археологических исследованиях на территории Хмельницкой области в 1964 г., 13 с., 10 таб.

119. Спр. 1966/55. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Отчет об археологических исследованиях на территории Хмельницкой области в 1966 году, 12 арк., 10 таб.

120. Спр. 1967/56. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Отчет об археологических исследованиях на территории Хмельницкой области в 1967 году, 17 арк., 25 таб.

121. Спр. 1968/1а. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Отчет об археологических исследованиях на территории Хмельницкой области в 1968 году, 17 арк., 16 рис.

122. Спр. 1992/52. Винокур И. С.; Мегей В. П. «Звіт про розвідкові археологічні дослідження 1992 р. в м. Полонному і в с. Новолабунь Полонського району, Хмельницької області», 54 арк.

123. Спр. 1993/94. Винокур И. С.; Мегей В. П. «Звіт про археологічні розвідкові дослідження в м. Полонному Хмельницької області в 1993 р.», 46 арк.

124. Спр. 1994/35. Демидко С. Ю. «Звіт про археологічні дослідження 1994 р. в Ізяславському р-ні Хмельницької області», 24 арк.

125. Спр. 1995/57. Захар'єв В. А. Могильник давньоруського часу поблизу с. Сокилець, 46 арк., 36 рис.

126. Спр. 1997/62. Винокур И. С., Якубовський В. І., Журко О. І., Мегей В. П. «Звіт археологічної експедиції Кам'янець-Подільського державного університету про розкопки укріпленого центру літописного Губина у польовому сезоні 1997 р.», 25 арк.

127. Спр. 1998/37. Винокур И. С., Якубовський В. І., Журко О. І., Мегей В. П. «Звіт про розкопки городища літописного Губина археологічною експедицією Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету

в 1998 р.», 17 арк.

128. Спр. 1999/5. Винокур І. С., Якубовський В. І., Журко О. І., Мегей В. П. «Звіт про археологічні дослідження 1999 року на літописному городищі Губин у Старокостянтинівському районі Хмельницької області», 37 арк.

**13. Науковий архів науково-дослідної лабораторії археології
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський**

Ф. 1. Експедиційні звіти

Оп. 1.

129. Спр. Винокур І. С. Отчет об археологических разведках 1957 года, 9 арк.

130. Спр. Винокур І. С. Отчет об археологических разведках 1958 года, 32 арк.

131. Спр. Винокур І. С. Отчет о раскопках 1960 года, 16 арк.

132. Спр. Винокур І. С. Отчет о раскопках 1961 года, 13 арк.

Ф. 2. Винокур Іон Ізраїлевич (Срулевич) 1948-2006 рр.

Оп. 1.

133. Спр. 1. Конспект студентських лекцій І. С. Винокура. 1948 р., 24 арк.

134. Спр. 2. Курсова робота студента 1 курсу І. С. Винокура. 1949 р., 41 арк.

135. Спр. 3. Конспект студентських лекцій І. С. Винокура «Історія Криму». Зош. № 1. 1951 р., 10 арк.

136. Спр. 4. Конспект студентських лекцій І. С. Винокура «Історія Криму». Зош. № 2. 1951 р., 10 арк.

137. Спр. 5. Конспект студентських лекцій І. С. Винокура «Історія Римської Республіки». Зош. № 1. 1951 р., 18 арк.

138. Спр. 6. Конспект студентських лекцій І. С. Винокура «Історія Римської Республіки». Зош. № 2. 1951 р., 8 арк.

139. Спр.8. Конспект студентських лекцій І. С. Винокура «Римська імперія». Зош. № 1, 2, 3. 1951 р., 72 арк.
140. Спр. 9. Щоденник археологічних розвідок. 1955 р., 35 арк.
141. Спр. 11. Аналіз роботи лабораторії навчання історії, суспільствознавства і географії НДІ педагогіки УРСР. 1986 р., 16 арк.
142. Спр. 13. Записник. 1984-1985 рр., 49 арк.
143. Спр. 20. Щоденник археологічного загону комплексної експедиції по вивченню історії економіки і природних ресурсів Прикарпаття. 1957 р., 55 арк.
144. Спр. 31. Семінари в Житомирському університеті. 1951 р., 44 арк.
145. Спр. 32. Матеріали по історії Житомирщини. 1954–1957 рр., 127 арк.
146. Спр. 37. Матеріали досліджень. 1956–1965 рр., 121 арк.
147. Спр. 40. Слов'янські пам'ятки Східної Волині. Методичні матеріали. 1958 р., 40 арк.
148. Спр. 48. Раковецький могильник. Могильник в Рідкодубах. Матеріали досліджень. 1962–1967 рр., 100 арк.
149. Спр. 50. Археологічні пам'ятки Хмельниччини. Конспект лекції на допомогу студентам. 1964 р, 52 арк.
150. Спр. 63. Матеріали - Болохівська земля. 1980– 2000 рр., 125 арк.
151. Спр. 64. Відгуки на автореферати докторських і кандидатських дисертацій. 1981–2004 рр., 125 арк.
152. Спр. 68. Матеріали про бернашівську ювелірну майстерню. 1990–1998 рр., 224 арк.
153. Спр. 69. Матеріали до монографії про словянську майстерню. 1996–1997 рр., 277 арк.
154. Спр. 70. Матеріали по Ізяславу та Полонному. 1993–1995 рр., 148 арк.
155. Спр. 88. Рецензії. Том № 2. 1960–2000 рр., 289 арк.
156. Спр. 91. Матеріали госпдоговірних тем з Хмельницькою обл. орг.

«Товариство охорони пам'яток історії і культури», 1987–1991 рр., 106 арк.

157. Спр. 93. Словник пам'яток історії і культури Хмельницької області (археологічна частина), 1989 р., 87 арк.

158. Спр. 94. Краєзнавчі матеріали. Тека 1. 1960–1990 рр., 144 арк.

159. Спр. 95. Краєзнавчі матеріали. Тека 2. 1960–1990 рр., 256 арк.

160. Спр. 98. Анкети вивчення стану історико-краєзнавчої роботи. 1983–1985 рр., 183 арк.

161. Спр. 100. Документи на подання І. С. Винокура на всесоюзний конкурс викладачів вишів. 1980 р., 13 арк.

162. Спр. 101. Навчальні програми. 1982–1983 рр., 206 арк.

163. Спр. 102. Матеріали студентського археологічного гуртка. 1987–1990 рр., 98 арк.

164. Спр. 105. Матеріали профорієнтаційної роботи. 1984–1987 рр., 47 арк.

165. Спр. 106. Матеріали науково-педагогічної діяльності І. С. Винокура. 1977–2000 рр., 113 арк.

166. Спр. 108. Матеріали по роботі кафедри історії східної Європи і археології (накази і розпорядження). Том № 2. 1990–2000 рр., 147 арк.

167. Спр. 109. Матеріали по роботі кафедри історії східної Європи і археології (накази і розпорядження). Том № 3. 2001 р., 124 арк.

168. Спр. 110. Інформація про розкопки в зоні будівництва ХАЕС. 1985 р., 24 арк.

169. Спр. 111. Особисті Матеріали І. Винокура (автобіографія, монолог-роздум, список наукових праць. 1976–2000 рр., 47 арк.

170. Спр. 112. Спогади колег про наукову освітню та громадську роботу І. С. Винокура. 2010–2015 рр., 25 арк.

171. Спр. 113. Краєзнавчі матеріали. Том № 3. 1990–2000 рр., 144 арк.

172. Спр. 115. Рецензії та відгуки на роботи І. Винокура. 1980–2000 рр., 82 арк.

173. Спр. 117. Листи від І. Винокура. 1963–1997 рр., 61 арк.

174. Спр. 119. Листи І. Винокуру з Ермітажу, Інституту археології АН СРСР, Оргкомітету Міжнародного конгресу слов'янської археології, секретаря КСІИМК. 1958–2000 рр., 35 арк.

175. Спр. 120. Листи І. Винокуру з Польщі від Яна Гурби, С. Шаманського, Михайла Парчевського, Анжея Коковського, від наукових установ Польщі та Румунії. 1961–2000 рр., 88 арк.

176. Спр. 121. Тека 1. Листи до І. Винокура. 1980–2000 рр., 167 арк.

177. Спр. 121. Тека 2. Листи до І. Винокура. 1980–2000 рр., 282 арк.

178. Спр. 122. Матеріали по Нетішинському краєзнавчому музею та щодо святкування 800 річчя Старокостянтинова 1993–2007 рр., 54 арк.

179. Спр. 131. Акт прийому-передачі предметів на постійне зберігання в Старокостянтинівський музей 2004 р., 16 арк.

180. Спр. 139. Звіт з науково-дослідної роботи. 2004–2006 рр., 16 арк.

181. Спр. 140. Матеріали по роботі кафедри історії східної Європи і археології (звіти). Тека № 4. 1990–2000 рр., 166 арк.

Ф. 3. Фото- й відеодокументи

182. Спр. 1. Фототека історичного факультету

183. Спр. 2. Фототека археологічної експедиції.

184. Спр. 10. Кіноплівка – археологічна експедиція. Рудківці 1976–1977 рр.

Ф. 7. Каталог пам'яток археології Хмельницької області

185. Спр. 1. Анотовані списки на пам'ятники археології Городоцького району, 249 арк.

186. Спр. 3. Анотовані списки на пам'ятники археології Кам'янець-Подільського району, 249 арк.

187. Спр. 62. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Кучугура Л. І. Археологічні пам'ятники Новоушицького району, 33 арк.

188. Спр. 72. Анотовані списки на пам'ятники археології Хмельницького району, 50 арк.

189. **Ф. 8. Каталог бібліотеки Артамонова 1974 р.**

**14. Науковий архів Кам'янець-Подільського державного
історичного музею-заповідника, м. Кам'янець-Подільський**

Ф. Архів Хотюна Григорія Миколайовича

190. Спр. Лист першому заступнику міністра культури СРСР А. Н. Кузнецову, 3 арк.

191. Спр. Лист секретарю міському КП України товаришу Лісовому О. М.]. 28 травня 1969 р., 1 арк.

**15. Науковий архів Хмельницького обласного краєзнавчого музею.
м. Хмельницький**

Ф. О. 36.

192. Спр. Довідка про поїздку в командировку в с. Ружичанку Хмельницького району наукового співробітника Козинець А. Д. 7 серпня 1965 року, 18 арк.

Ф. О. 68.

193. Спр. Винокур І. С., Хотюн Г. М., Бойко Ю. В. Звіт про археологічні дослідження на території Хмельницької області в 1963 році, 14 арк.

Ф. О. 7.

194. Спр. Приходнюк О. М. Підсумки археологічних досліджень Хмельницького обласного краєзнавчого музею за 1964-1965 рр., 5 арк.

195. **Поточний архів Хмельницької обласної організації
Національної спілки краєзнавців України**

196. **Особистий архів А. Ф. Гуцала**

197. **Особистий архів В. П. Мегея**

198. **Особистий архів Т. І. Лубніної**

Спогади

199. Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. 130 с.

200. «...Але таких багато не буває, бо легким і красивим було б Життя». Історико-меморіальний збірник. На пошану І. С. Винокура з нагоди його 85-річчя – Хмельницький : Видавець ФОП Цюпак А. А., 2015. 70 с.

201. Баженов Л. В. Назавжди в серці моїм... Спогад про професора І. С. Винокура до його 80-річчя від дня народження // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 21–28.

202. Вакуленко Л. Слово про людину, вчителя і друга // «...Але таких багато не буває, бо легким і красивим було б життя». Історико-меморіальний збірник. Хмельницький, 2015. С. 5–11.

203. Гуцал А. Ф. Окремі сторінки співпраці (перша і остання зустрічі, докторська дисертація, автомобільні справи) // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 36–45.

204. Завальнюк О. М. Професор І. С. Винокур у фокусі учня і колеги // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 48–57.

205. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Життя в ім'я освіти і науки // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 5–19.

206. Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці [Текст] : дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії та спец. іст. дисциплін ; [уклад. : О. М. Завальнюк та ін.]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. 227, [10] с. : Фотогр. - Бібліогр.: С. 216–226.

207. Лубніна Т. І. Спогади про батька // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 65–71.

208. Нечитайло В. В. Наука – сама собі нагорода (замітки до біографії професора І. І. Винокура) // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 77–81.

209. Романчук О. Нам допомагав І. С. Винокур // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 113–115.

210. Степанков В. С. Іон Ізраїлевич Винокур (людина, вчений, педагог) // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 115–124.

211. Філінюк А. Г. Вагомий слід на ниві вищої освіти, археології та історичного краєзнавства // Іон Винокур : подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т

ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 134–142.

212. Urbanski A. Wspolpraca Iona S. Vinokura z Muzeum Zamoiskim przy organizacji wystaw archeologicznych i publikacji // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. С. 6–7.

Монографії, книги, брошури та статті

213. V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України», жовтень 1991 р. АН УРСР, Ін-т історії України АН УРСР ; М-во нар. освіти УРСР ; М-во культури УРСР ; Всеукр. спілка краєзнавців ; Укр. Фонд культури ; Укр. тов-во охорони пам'яток історії та культури ; Кам'янець-Поділ. педін-т ім. В. П. Затонського. Київ ; Кам'янець-Подільський : [б. в.], 1991. 720 с. (Член редкол.).

214. VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. Секція історії радянського періоду. Кам'янець-Подільський: Дунаєвецька райдрук, 1987. 162 с. (Відп. ред.).

215. VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. Секція історії дожовтневого періоду. Кам'янець-Подільський: Дунаєвецька райдрук, 1987. 84 с. (Відп. ред.).

216. VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези. доп. Секція археології. Кам'янець-Подільський: Дунаєвецька райдрук, 1987. 64 с. (Відп. ред.).

217. Абашина Н. С. Ліана Василівна Вакуленко – дослідниця старожитностей України // Європейська археологія I тисячоліття н. е. Збірник наукових праць на честь Ліани Василівни Вакуленко. Київ: ІА НАН України, 2017. С. 5–9.

218. Артюх В., Ідзьо В. Ранньохристиянські старожитності на прикладі останніх досліджень в західних областях України // Історія релігій в Україні : праці XI-ї міжнар. наук. конф. (м. Львів, 16–19 трав. 2001 року). Львів : Логос, 2001. Кн. 2. С. 30–35.

219. Археологические пленумы и конференции 1956 г. // Советская археология. Москва: Наука, 1957. № 1. С. 291–295.

220. Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи: Збірник матеріалів міжнародної студентської археологічної конференції. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільського державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2006. 156 с. (Член редкол.).

221. Археологія Тернопільщини. Тернопіль : Джура, 2003. 276 с. (Член редкол.).

222. Баженов Л. Нова праця науковця : [про книгу І. С. Винокура «Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя». Київ ; Одеса, 1985. 128 с. // Радянське Поділля. 1985. 11 жовт.

223. Баженов Л. В. Дороги у світ незвіданого // Радянський студент. 1975. 17 квітня.

224. Баженов Л. В. Іон Винокур // Південно-Східна Волинь : наука, освіта, культура. Хмельницький; Шепетівка, 1995. С. 43–47.

225. Баженов Л. В. Іон Ізраїльович (Срулевич) Винокур // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах / творчий задум та заг. ред. О. М. Завальнюка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. Т. 1. С. 67–80.

226. Баженов Л. В. Професор Л. А. Коваленко – дослідник історії Волино-Подільського краю, діяч краєзнавчого руху // Академія [на пошану професора Л. А. Коваленка : Кам'янець-Подільський, 1997. Т. 1. С. 9–13.

227. Баженов Л. В. Винокур Іон Срулевич // Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 147–149.

228. Баженов Л. В. Винокур І. С.: 40 років науково-педагогічної

діяльності у стінах університету // Кліо : газета іст. ф-ту [КПДУ], 2003. Квітень (№ 8).

229. Баженов Л. В. Відомий археолог та історик України // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. С. 5–15.

230. Баженов Л. В. Вшанування 70-річчя академіка І. С. Винокура // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2001. Т. 5(7). С. 3–5.

231. Баженов Л. В. Етнокультурні дослідження І. С. Винокура населення Дністро-Дніпровського межиріччя I – початку II тисячоліть // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 8. С. 119–126.

232. Баженов Л. В. На службі історичної науки та поділлєзнавства // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 8. С. 98–104.

233. Баженов Л. В. Перші п'ять років Центру дослідження історії Поділля // Матеріали Х-ої Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол. : І. С. Винокур (відп. ред.), Л. В. Баженов., Ю. І. Блажевич та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, 2000. С. 6–16.

234. Баженов Л. В. Реформування краєзнавчого руху в Україні та розвиток історико-краєзнавчих досліджень на Поділлі у 2007–2010 рр. // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2010. С. 32–38.

235. Баженов Л. В. Центр дослідження історії Поділля в Кам'янці-Подільському : 10 років поступу // Краєзнавство, 2005. № 1–4. С. 35–39.

236. Баженов Л. В., Костриця М. Ю., Прокопчук В. С. Подвижник науки, освіти, культури. (До 75-річчя від дня народження академіка

І. С. Винокура) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 14: На пошану І. С. Винокура, С. 22–23.

237. Баженов Л. В., Костриця М. Ю., Прокопчук В. С. Уроки професора І. С. Винокура // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 5. С. 355–357.

238. Баженов Л. В., Костриця М. Ю., Прокопчук В. С. Вчений європейського рівня. Вчені Житомирщини. Житомир : М. Косенко, 2005. Вип. 3. 75 с.

239. Баженов Л. В., Філінюк А. Г. Історія Волині і Поділля в працях професора І. С. Винокура // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження : наук. зб. / редкол.: І. С. Винокур (відп. ред.). Хмельницький, 1995. С. 303–307.

240. Баженов О. Л. Давньоруське Пониззя середини XII – середини XIII ст.: соціально-економічний, військово-політичний і культурно-духовний аспекти : Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня канд. іст. наук : 07.00.01; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2005. 20 с.

241. Баженов О. Л. Історія та культура Середнього Подністров'я IX–XIII століть : монографія. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2009. 304 с.

242. Баран В. Д. Бернашівка, багаточарове поселення // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 2003. Т. 1. С. 242.

243. Баран В. Д. Давні слов'яни. Київ : Наук. думка, 1998. 336 с.

244. Баран В. Д. Слов'янське поселення середини I тисячоліття нашої ери біля села Теремці на Дністрі. Київ : Інститут археології НАН України, 2008. 134 с.

245. Баран В. Д. Черняхівська культура. За матеріалами Верхнього Дністра і Західного Бугу. Київ : Наук. думка, 1981. 261 с.

246. Баран В. Д. Абашина Н. С. Відділ археології ранніх слов'ян (до 30-річчя наукової діяльності // Археологія. Київ : Наукова думка, 2005. № 4.

С. 3–9.

247. Бейдер Ю. Археологія входить у школу (книги наших земляків) // Прапор Жовтня, 1967. 3 берез.

248. Бердичів древній і вічно молодий : матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф. (8–11 черв. 2005). Житомир : Косенко М., 2004. 176 с. (Член редкол.).

249. Бердичівська земля в контексті історії України : наук. зб. Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині. Житомир, 1999. Т. 19. 174 с. (Член редкол.).

250. Бибииков С. Н., Збеневич В. Г. Археологические разведки в зоне затопления Могилев-Подольской ГЭС // Археологические исследования на Украине в 1968 г. Киев : Наук. думка, 1971. Вип. III. С. 73–77.

251. Бібіков С. М., Євдокимов Г. Л., Збеневич В. Г. Розвідки на Середньому Дністрі в 1969 році // Археологічні дослідження на Україні в 1969 р. Киев : Наук. думка, 1972. Вип. IV. С. 368–372.

252. Богайчук М. До нових успіхів у науковій студентській роботі // За Сталінські кадри. 1951. 25 квіт.

253. Бодак О. Постать М. Ю. Брайчевського в українській історіографії // Волинські історичні записки. Збірник. наук. праць. Житомир. держ. ун.-т ім. Івана Франка. Житомир : Полісся, Том 4. 2010. С. 47–57.

254. Болтанюк П. Музей в археологічних дослідженнях // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 120-й річниці заснування Кам'янець-Поділ. держ. музею-заповідника / редкол.: Л. П. Станіславська (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2010. С. 50–63.

255. Болтанюк П., Кулішова А., Мегей В. Історія розвитку Вірменського Бастіону // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я. Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції / [редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. С. 152–157.

256. Брайчевський М., Мельник І. До ювілею Іона Винокура // Давня і середньовічна історія України. Історико-Археологічний збірник на пошану

- I. Винокура з нагоди його 70-річчя. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2000. С. 4.
257. Бученко А. Літописний Заруб. // Радянський студент. 1983. 9 червня.
258. Вакуленко Л. В., Абашина Н. С. Памяти ученого // Stratum plus. 2011. № 5. С. 7–21.
259. Вакуленко Л. В., Приходнюк О. М. Славянские поселения I тыс. н. е. у с. Сокол на Среднем Днестре.– Київ. : Наукова думка, 1984. 107 с.
260. Ващенко В. «Концепція «інтелектуальної біографії» та проблема конструювання «наукових біографій» в українській історіографії // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Вип. 4. Київ : Інститут історії України НАН України, 2009. С. 481–486.
261. Велика Волинь : наук. зб. «Острогіана в Україні і Європі» : матеріали Міжнар. наук. симп. (м. Старокостянтинів Хмельн. області, 29–30 черв. 2001 р. / Житомирське наук.-краєзн. т-во дослідників Волині, Житомирська обл. орг. НС журналістів України, Житомирський обл. краєзн. музей. Житомир : М.А.К., 2001. Т. 23. 367 с. (Член редкол.).
262. Велика Волинь : наук. зб. Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали міжнар. наук.-краєзн. конф. «Поляки на Волині: історія і сучасність», м. Житомир, 17–19 жовт. / (голов. ред). М. Ю. Костриця. Житомир : Косенко М., 2003. 348 с. (Член редкол.).
263. Велика Волинь : минуле й сучасне : матеріали міжнар. наук.-краєзн. конф. у м. Ізяславі. Хмельницький ; Ізяслав ; Шепетівка : Поділля, 1994. 672 с. (Член редкол.).
264. Винокур І. [Рецензія] // Археологія. 2001. № 2. С. 159–161. Рец. на кн. : М. Брайчевський. Вибрані твори. Історико-археологічні студії. Публіцистика. Нью-Йорк; Київ : КМ АСademIa, 1999. 600 с.
265. Винокур І. С. 30 років досліджень археологічної експедиції Кам'янець-Подільського педінституту // Матеріали ІХ-ї Поділ. іст-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 1995. С. 78–81.
266. Винокур І. С. Najnowsze odkrycia na stanowiskach z pierwszych

wiekow n. e. w dorzeczu Zrodkowego Dniestru // Z otchłani wiekow. – rok XXXIII. Wrocław-Poznań, 1967. Zeszyt 4. С. 198–205.

267. Винокур І. С. Анти і Поділля // м. Хмельницькому 500. Тези науково-теоретичної конференції 1493–1993 / ред. кол.: Гуменюк С. К (відп. ред.), Караван С. Л., Міцінська Т. П. та ін. Хмельницький : Хмельн. ред.- вид. відділ, 1991. С. 100–102.

268. Винокур І. С. Археолог і краєзнавець Б. О. Тимошук // Краєзнавство. 2003. № 1–4. С. 192–195.

269. Винокур І. С. Археологів вабить поле // Радянська освіта. 1972. № 69. 26 серпня.

270. Винокур І. С. Археологічні дослідження 1958 року // Радянський студент. 1958. 20 груд.

271. Винокур І. С. Археологічні дослідження давніх Чернівців // За Сталінські кадри. 1952 р. 18 лис.

272. Винокур І. С. Археологічні дослідження літописного Губина (1997–2005 рр.) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 1. : На пошану академіка Л. В. Баженова. С. 314–322.

273. Винокур І. С. Археологічні пам'ятки Житомирщини. Житомир, 1956. 28 с.

274. Винокур І. С. Археологія у вивченні історії краю // Історичне краєзнавство в системі освіти України : здобутки, проблеми, перспективи : наук. зб. Кам'янець-Подільський, 2002. С. 64–71.

275. Винокур І. С. Бакота в історії Південно-Західної Русі // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 1995. Т. 1. С. 63–82.

276. Винокур І. С. Бережанський скарб // Слов'яно-руські старожитності. Київ : Наук. думка, 1969. С. 14–21.

277. Винокур І. С. Бернашівка в системі слов'янських старожитностей середини I тис. н. е. // Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині. Львів,

1992. Вип. 2. С. 57–58.

278. Винокур І. С. Бернашівський археологічний комплекс на Могилів-Подільщині // Перша Могилів-Подільська краєзн. конф. Могилів-Подільський, 1996. С. 10–17.

279. Винокур І. С. Болохівська земля в історії Русі-України // Острогіана в Україні і Європі. Старокостянтинів, 2001. С. 205–218.

280. Винокур І. С. Бушанський язичницький рельєф і проблема його збереження // Тези доп. другої Вінницької обл. іст-краєзн. конф. Вінниця, 1984. С. 6–7.

281. Винокур І. С. В історичному музеї університету // Радянський студент, 1957. 6 груд.

282. Винокур І. С. Венеди, анти і склавіни в історії східних слов'ян // Наукові записки Академії наук вищої школи України. Київ : Наук. думка, 1998. Вип. 1. С. 13–21.

283. Винокур І. С. Відкриття археолога-любителя (про краєзнавця Г. Г. Богуна) // Радянська Житомирщина. 1958. 12 листоп.

284. Винокур І. С. Вчитель учителів (до 70-річчя професора Л. А. Коваленка) // Радянський студент. 1977. 8 берез.

285. Винокур І. С. Давні слов'яни і германці Центральної та Південно-Східної Європи // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 14. С. 24–36.

286. Винокур І. С. Давньоруська Бакота // Культура Поділля : історія і сучасність. Хмельницький, 1993. С. 129–131.

287. Винокур І. С. Деякі язичницькі символи в орнаментиці пам'яток черняхівської культури // Археологія. Київ : Наук. думка, 1970. Т. 23. С. 108–119.

288. Винокур І. С. До палеоекономіки черняхівських племен Середнього Подністров'я // Проблеми економічної географії Поділля : тези доп. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1988. С. 174–175.

289. Винокур І. С. До питання про вік Кам'янця-Подільського //

Фортифікація України : матеріали міжнар. конф. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 20–21.

290. Винокур І. С. До питання про походження черняхівської культури // Творчі вершини вченого : до 60-річчя від дня народження професора М. Г. Кукурудзяка. Кам'янець-Подільський, 1998. С. 146–155.

291. Винокур І. С. До питання про соціально-політичний феномен Болохівської землі XII–XIII ст. (за матеріалами досліджень літописного Губина) // Давня історія України і суміжних регіонів. CarpatICA – Карпатика. Ужгород, 2005. Вип. 31. С. 335–346.

292. Винокур І. С. До питання про соціально-політичний феномен суспільства Болохівської землі XII–XIII ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. – Збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів. – Вип. 3. – Том. 1. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2005. С. 3–6.

293. Винокур І. С. Дослідження і популяризація пам'яток історії та культури Кам'янця-Подільського // Дослідження історії малих і середніх міст України в контексті дальшого розвитку історичного краєзнавства. Чернігів, 1990. С. 127–132.

294. Винокур І. С. Бакота в історії Галицько-Волинського князівства // Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. Львів, 1993. С. 39–41.

295. Винокур І. С. Дослідження студентів : [про розкопки в Бакоті та Бернашівці на Дністрі] // Радянський студент. 1979. 18 січ.

296. Винокур І. С. Древні овруцькі каменерізи // Україна. 1956. 22 листоп.

297. Винокур І. С. Етнографія племен рубежу і першої половини I тисячоліття н. е. в Середньому Подністров'ї та Прикарпатті // Культура та побут населення Українських Карпат. Ужгород, 1972. С. 92–94.

298. Винокур І. С. Збирання і визначення археологічних пам'яток та

методика їх використання в школі : посіб. для вчителів. Київ : Рад. шк., 1967. 90 с.

299. Винокур І. С. Земля відкриває свої таємниці : [про розкопки в Бакоті і Раківці] // Радянський студент. 1963. 10 верес.

300. Винокур І. С. І знову археологи в путі // Радянський студент. 1964. 29 жовт.

301. Винокур І. С. Історико-краєзнавча робота у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті імені В. П. Затонського // Міжвузівська наук.-метод. конф. з іст. краєзн., присвяч. 800-річчю Полтави : тези доп. і повідомл. Полтава, 1974. С. 28–30.

302. Винокур І. С. Історична топографія стародавньої Бакоти // Тези доп. міжнар. іст.-археолог. семінару. Чернівці, 1994. С. 58–60.

303. Винокур І. С. Історичне краєзнавство у Кам'янець-Подільському педінституті // Тези доп. третьої респуб. конф. з іст. краєзн.-ва. Київ, 1984. С. 140–141.

304. Винокур І. С. Історичне місце Бернашівського ювелірного комплексу // Тези доп. дванадцятої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1993. С. 9–10.

305. Винокур І. С. Історичний музей університету // Радянська Буковина. 1957. 27 листоп.

306. Винокур І. С. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя. Київ ; Одеса : Вища шк., 1985. 128 с.

307. Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

308. Винокур І. С. Краєзнавчий матеріал у курсі «Археологія СРСР» // Тези доп. респуб. наук. конф. з іст. краєзн. Київ, 1980. С. 180–181.

309. Винокур І. С. Культура та ідеологія черняхівських племен за археологічними матеріалами // Тези наук. звіт. конф. Кам'янець-Поділ. пед. ін-ту. Кам'янець-Подільський, 1965. С. 40–41.

310. Винокур І. С. Лаптін Петро Флорович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. Т. 1. С. 278–286.
311. Винокур І. С. Літописний Колодяжин // Радянська Житомирщина, 1956. 20 трав.
312. Винокур І. С. Літописний Полоний (до 1000-ліття міста) // Київська старовина, 1999. № 1. С. 33–39.
313. Винокур І. С. Літописні Губин і Кобудь у контексті історії Болохівської землі // Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали Всеукр. наук-практ. конф., присвяч. 800-літтю міста, 10–11 берез. 2006 р. Т. 34. Старокостянтинів : Мельник А. А., 2006. С. 26–31.
314. Винокур І. С. М. Ю. Брайчевський – вчений і громадянин // Лаврський альманах / За ред. Ю. В. Павленка. Київ, 2002. Вип. 8. С. 15–19.
315. Винокур І. С. М. Ю. Брайчевський і вивчення черняхівської культури // Михайло Брайчевський: вчений і особистість. Київ, 2002. С. 33–34.
316. Винокур І. С. Матеріальна і духовна культура населення Середнього Подністров'я в першій половині I тисячоліття н. е. : конспект лекцій. Кам'янець-Подільський, 1966. 42 с.
317. Винокур И. С. Могильники первой половины I тысячелетия н. э. в Раковце и Киселеве // Материалы XIX научной сессии Черновицкого госуниверситета. Ист. науки. Черновцы, 1963. С. 21–23.
318. Винокур І. С. Найдавніше минуле території Хмельниччини. Хмельницький, 1989. 21 с.
319. Винокур І. С. Пам'ятки первісної історії на Житомирщині (за матеріалами обласного краєзнавчого музею) // Радянська Житомирщина. 1954. 19 жовт.
320. Винокур І. С. Пам'ятки східних слов'ян V ст. н. е. // Academia на пошану професора Л. А. Коваленка (до 90-річчя від дня народження). Кам'янець-Подільський, 1997. С. 52–57.
321. Винокур І. С. Перша ливарна форма для пальчастих фібул //

Старожитності Русі-України. Київ, 1994. С. 23–28.

322. Винокур І. С. Південне пограниччя Галицького князівства і Пониззя // Галич і Галицька земля : зб. наук. праць. Київ : Галич, 1998. С. 31–35.

323. Винокур І. С. По слідах давніх слов'ян (про розкопки Пряжівського і Слободищенського поселень черняхівської культури) // Радянська Житомирщина. 1955. 21 груд.

324. Винокур І. С. Поділля періоду Київської Русі. Хмельницький, 1989. 17 с.

325. Винокур І. С. Подільська історико-краєзнавча конференція // Народна творчість та етнографія. 1969. № 5. С. 108–109.

326. Винокур І. С. Позитивний досвід і деякі питання розуміння світу у черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя // Матеріали другої Подільської іст.-краєзн. конф. Львів, 1968. С. 119–121.

327. Винокур І. С. Поховальний обряд черняхівської культури (за матеріалами Дністро-Дніпровського межиріччя) // Середні віки на Україні. Київ : Наук. думка, 1971. Вип. 1. С. 95–100.

328. Винокур І. С. Правда сповідь професора : [про І. І. Зайця] // Педагог. 2005. Лютий. № 8. С. 2.

329. Винокур І. С. Про домобудування на черняхівському поселенні Бакота у Середньому Подністров'ї // Тези доп. V-ї Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 1980. С. 130–131.

330. Винокур І. С. Про контакти давніх слов'ян і германців на території Південно-Східної Європи // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту : зб. за підсумками звіт. наук. конф. виклад., і асп., присвяч. 85-й річн. від дня створення ун-ту, 2–4 квіт. 2003 р. : Вип. 2, у 2 т. Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 1. С. 30–32.

331. Винокур І. С. Професор (до 70-річчя Л. А. Коваленка) // Прапор Жовтня, 1977. 15 берез.

332. Винокур І. С. Пшеворські елементи у пам'ятках черняхівської

культури Волино-Подільського пограниччя // *Kultura przeworska*. Lublin, 1997. Т. 3. С. 51–66.

333. Винокур І. С. Ранньосередньовічний слов'янський ювелірний центр в Подністров'ї // *Дивокрай : наук.-краєзн. альманах*. Хмельницький, 1997. Т. 2. С. 12–16.

334. Винокур І. С. Ранньослов'янські пам'ятки Східної Волині (перша половина I тисячоліття н. е.) // *Наукові записки Чернівецького державного університету. Іст. науки*. Вип. 4, Т. 35. Чернівці, 1959. С. 167–182.

335. Винокур І. С. Ремесла і проблема соціально-економічного розвитку східних слов'ян V–VII ст. н. е. *Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський*, 1997. Т. 1(3). С. 5–14.

336. Винокур І. С. Риси господарства і соціально-політичної історії населення Болохівської землі XII–XIII ст. // *Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський*, 2004. Т. 12. С. 48–62.

337. Винокур І. С. Рідкісна знахідка : [про знахідки кісток слона-динотерія біля Гусятина Тернопільської області] // *Радянська Буковина*. 1963. 7 лип.

338. Винокур І. С. Роботи слов'янського загону Кам'янець-Подільського педінституту // *Археологічні дослідження на Україні в 1969 р.* Київ, 1972. Вип. 4. С. 241–244.

339. Винокур І. С. Розвиток історичного краєзнавства на Поділлі : досвід і проблеми // V Всеукраїнська наукова конференція з іст. краєзн.-ва. Кам'янець-Подільський, 1991. С. 12 а–12 г.

340. Винокур І. С. Розкопки Пряжівського поселення (II–V ст. н. е.) // *Радянська Житомирщина*, 1957. 13 січ.

341. Винокур І. С. Ружичанський могильник III–IV ст. н. е. (Дослідження 1965 р.) // *Тези доп. на звіт. наук. сесії кафедр Кам'янець-Поділ. пед. ін-ту за 1965 р.* Кам'янець-Подільський, 1966. С. 32–33.

342. Винокур І. С. Населення Волино-Подільського порубіжжя I та початку II тисячоліть нової ери // *Матеріали X Подільської історико–*

краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський, 2000. С. 106–113.

343. Винокур І. С. Літописний Губин в системі Болохівської землі // Давня історія України і суміжних регіонів. Ужгород, 2001. Вип. 13. С. 233–236.

344. Винокур І. С. Болохівська земля в контексті археології та історії Південно-Західної Русі // Студії Кам'янець-Подільського центру дослідження історії Поділля / відп. ред. Л. В. Баженов. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 1. С. 166–175.

345. Винокур І. С. Літописний Губин // Київська старовина. 2006. № 4. С. 22–30.

346. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1950 р. 15 жовт.

347. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1950 р. 5 груд.

348. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 1 січн.

349. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 21 січн.

350. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 1 верес.

351. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 1 листоп.

352. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 7 листоп.

353. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 21 листоп.

354. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 8 груд.

355. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1951 р. 22 груд.

356. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1952 р. 22 січ.
357. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1952 р. 15 квіт.
358. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1952 р. 10 черв.
359. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1952 р. 30 черв.
360. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1952 р. 5 жовт.
361. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1952 р. 24 груд.
362. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1953 р. 16 лют.
363. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1953 р. 21 лют.
364. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1953 р. 6 берез.
365. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1953 р. 17 берез.
366. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри. 1953 р. 9 квіт.
367. Винокур І. С. Скелі й печери в історії Бакоти // Наукова конференція «Скелі й печери в історії та культурі стародавнього населення України». Львів, 1995. С. 16–19.
368. Винокур І. С. Слов'янські пам'ятки V ст. н. е. на Поділлі // Тези третьої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1985. С. 49.
369. Винокур І. С. Слов'янські пам'ятки в середині I тис. н. е. на Поділлі // Тези пленарних і секційних доп. XV наук. конф. Інституту археології АН УРСР. Одеса, 1972. С. 308–311.

370. Винокур І. С. Слов'янські ювеліри Подністров'я : монографія. Кам'янець-Подільський : Оіум, 1997. 200 с.
371. Винокур І. С. Соціально-економічний розвиток ранньосередньовічних східних слов'ян у світлі нових археологічних даних // Історія Русі-України. Київ, 1998. С. 20–26.
372. Винокур І. С. Стародавній Житомир // Радянська Житомирщина. 1955. 10 верес.
373. Винокур І. С. Стародавній Коростень // Радянська Житомирщина. 1955. 13 листоп.
374. Винокур І. С. Стародавній Овруч // Радянська Житомирщина. 1956. 1 квіт.
375. Винокур І. С. Старожитності Східної Волині першої половини I тисячоліття н. е. Чернівці : Чернів. держ. ун-т, 1960. 130 с. (Старожитності Східної Волині ; Т. VIII).
376. Винокур І. С. Степан Гуменюк // Хмельниччина: роки становлення та поступу (1937–1997) : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., 26 верес. 1997 р. Хмельницький, 1997. С. 60–64.
377. Винокур І. С. Субстрате : археологічні культури в історії східних слов'ян (за матеріалами Волино-Подільського пограниччя) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2001. Т. 6(8). С. 363–376.
378. Винокур І. С. Таємниця Ружичанської «Бездні» : [про розкопки Ружичанського могильника черняхівської культури] // Радянське Поділля. 1966. 3 серп.
379. Винокур І. С. Формування і розвиток східно-слов'янського етносу на Поділлі і Волині у I тис. н. е. // Матеріали XI Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 2004. С. 33–38.
380. Винокур І. С. Центр ювелірного виробництва слов'ян на Середньому Дністрі // Тези доп. 14-ї Вінницької обл. краєзн. конф. Вінниця, 1995. С. 11–12.

381. Винокур І. С. Цікава знахідка : [про відкриття захоронення III–II тис. до н. е. в с. Кугаївці] // Радянське Поділля. 1964. 31 трав.
382. Винокур І. С. Цікаві археологічні дослідження (про пам'ятки доби бронзи, раннього залізного віку, стародавніх слов'ян і Русі) // Радянська Житомирщина. 1956. 26 лют.
383. Винокур І. С. Цікаві знахідки (про відкриття Радомишльської палеолітичної стоянки) // Радянська Житомирщина. 1956. 17 жовт.
384. Винокур І. С. Цікаві знахідки (про Новоград-Волинський скарб римських монет) // Радянська Житомирщина. 1955. 24 квіт.
385. Винокур І. С. Черняхівська культура : витоки і доля. Кам'янець-Подільський : Абетка, Оіюм, 2000. 376 с.
386. Винокур І. С. Черняхівська культура і слов'яни // Археологія. 1999. № 2. С. 127–133.
387. Винокур І. С. Черняхівська культура Волині // Матеріали наук. конф. до 130-річчя Житомирського краєзнавчого музею. Житомир, 1995. С. 14–17.
388. Винокур І. С. Черняхівський могильник біля с. Бернашівки // Тези доп. дев'ятої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1990. С. 18–19.
389. Винокур І. С. Черняхівські могильники в межиріччі Дністра та Південного Бугу // Матеріали третьої Подільської іст.-краєзн. конф. Львів, 1970. С. 113–116.
390. Винокур І. С. Ювелірний комплекс ранньосередньовічних слов'ян // Archaeoslavica. Krakow, 1998. Т. 3. С. 209–226.
391. Винокур І. С. Ювелірній майстерні 1500 років // Радянське Поділля. 1990. 3 верес.
392. Винокур І. С. Яким бути науковому збірнику обласної організації «Край наш Подільський» // Вісник краєзнавця. Хмельницький, 1991. № 1. С. 14–15.
393. Винокур І. С., Александра М. Ф., Коваленко Л. А. Кам'янець-Подільський // Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область. Київ, 1971.

С. 297–323.

394. Винокур І. С., Альошкін О. М., Забашта Р. В. Буша. Історико-краєзнавчі нариси / (відп. за вип.) І. С. Винокур. Хмельницький : Ред.-вид. від., 1991. 220 с.

395. Винокур І. С., Баженов Л. В. Історичне краєзнавство Поділля на сучасному етапі // IV Республіканська наук. конф. з іст. краєзн.-ва. Київ, 1989. С. 48–50.

396. Винокур І. С., Баженов Л. В. Подільські історико-краєзнавчі конференції (1965–2000 рр.) // Матеріали Х-ої Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: І. С. Винокур (відп. ред.), Л. В. Баженов, Ю. І. Блажевич та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, 2000. С. 6–16.

397. Винокур І. С., Баженов Л. В., Гуменюк С. К. Нариси історії Поділля : на допомогу вчителю / (відп. за вип.) І. С. Винокур. Хмельницький : Облполіграфвидав, 1990. 328 с.

398. Винокур І. С., Богун Г. Г., Липко С. А. Краєзнавці збирають археологічний матеріал // Укр. іст. журн. 1963. № 3. С. 157–158.

399. Винокур І. С., Борковський М. С. Нові знахідки на трипільських поселеннях Подністров'я // Археологія. Київ : Наукова думка, 1973. Вип. 12. С. 58–61.

400. Винокур І. С., Горішній П. А. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. Кам'янець-Подільський : Центр Поділлєзнавства, 1994. 364 с.

401. Винокур І. С., Гуменюк С. К. Здобутки і завдання істориків-краєзнавців Поділля // Тези доп. VI-ї Подільської іст.-краєзн. конф. Секція іст. рад. періоду. Кам'янець-Подільський, 1985. С. 6–7.

402. Винокур І. С., Гуменюк С. К. Археологічні пам'ятки Хмельниччини – конспект лекцій на допомогу студентам. Кам'янець-Подільський, 1965. 40с.

403. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Мегей В. П. Дорогоща – могильник доби бронзи в Погоринні // Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький, 1995. Вип. 1. С. 14–18.

404. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Мегей В. П. Дослідження курганів доби бронзи в селі Дорогощі на Волині // Записки наукового товариства імені Шевченка. Праці Археологічної комісії. Львів, 1998. Т. 235. С. 433–466.

405. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Пеняк С. І., Тимошук Б. О., Якубовський В. І. Довідник з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області. Київ, 1984. 223 с.

406. Винокур І. С., Демидко С. Ю., Журко О. І. Археологічні дослідження літописного Ізяславля влітку 1994 року // Велика Волинь: минуле і сучасне. Хмельницький ; Ізяслав ; Шепетівка, 1994. С. 13–15.

407. Винокур І. С., Довженок В. Й., Приходнюк О. М., Тимошук Б. О. Слов'янські старожитності Середнього Подністров'я // Матеріали третьої Подільської іст.-краєзн. конф. Львів, 1970. С. 124–127.

408. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П. Про рештки однієї житлової будівлі з Губинського городища // Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 800-літтю міста, 10–11 берез. 2006 р. Старокостянтинів : Мельник А. А., 2006. Т. 34. С. 177–189.

409. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Археологічні дослідження літописного Губина у 2004 р. // Археологічні дослідження в Україні в 2003–2004 рр. Київ ; Запоріжжя : Дике поле, 2005. С. 86–87.

410. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Дослідження літописного Губина у 2001–2002 роках // Археологічні відкриття в Україні в 2001–2002 рр. Київ, 2003. С. 72–74.

411. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Речовий скарб із літописного Губина // Археологія. Київ : Наукова думка, 2003. № 1. С. 54–66.

412. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Літописний Губин в світлі археологічних досліджень 1997–1999 рр. //

Болохівщина: земля і люди. Хмельницький ; Стара Синява ; Любар, 2004. С. 38–62.

413. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Літописний Губин XII–XIII ст. Болохівська земля : за матеріалами археологічних досліджень 1997–2003 років. (До 800-річчя Губина). Хмельницький : Мельник А. А., 2004. Вип. 1. 72 с.

414. Винокур І. С., Завальнюк О. М. VI Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1985. № 10. С. 160.

415. Винокур І. С., Зільберман Г. К. З історії нашого краю // За Сталінські кадри. 1950. 16 чер.

416. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Вивчати історію : [про V-ту Подільську історико-краєзнавчу конференцію] // Радянське Поділля. 1979. 28 груд.

417. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Друга Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1967. № 7. С. 155–156.

418. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Історична наука в інституті // Радянський студент. 1971. 1 квіт.

419. Винокур І. С., Коваленко Л. А. П'ята Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1979. № 12. С. 148–149.

420. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Сторінки братерства // Радянське Поділля. 1972. 19 груд.

421. Винокур І. С., Коваленко Л. А. У глиб віків // Радянська Буковина. 1969. 2 грудня.

422. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Хмельницьке історико-краєзнавче товариство // Укр. іст. журн. 1964. № 3. С. 154.

423. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Четверта Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1971. № 10. С. 154–156.

424. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Шукати і знаходити: історична наука в педінституті // Радянське Поділля. 1971. 27 берез.

425. Винокур І. С., Копилов А. О. Професор Коваленко (майстри

педагогічної ниви) // Радянське Поділля. 1977. 12 берез.

426. Винокур І. С., Копилов А. О., Лаптін П. Ф. Вшанування професора Л. А. Коваленка з нагоди його ювілею // Укр. іст. журн. 1977. № 7. С. 160.

427. Винокур І. С., Костриця М. Ю., Тарабукін О. О. Житомирщина від ранніх слов'ян до Київської Русі. Житомир : Косенко, 2007. 80 с.

428. Винокур І. С., Кушнір Б. М., Степенко О. Д. Методичні вказівки для вчителів історії по вивченню матеріалу про рідний край в курсі історії СРСР. Хмельницький, 1966. 12 с.

429. Винокур І. С., Мегей В. Житло майстра-ювеліра // Вінницька Правда. 1990. 9 верес.

430. Винокур І. С., Мегей В. П. Археологічні дослідження літописного Губина // Хмельниччина. Дивокрай : наук.-краєзн. вид. 2004. № 1-2. С. 25–28.

431. Винокур І. С., Мегей В. П. Сліди слов'янських ювелірів // Наука і суспільство. 1991. № 4. С. 38–40.

432. Винокур І. С., Мегей В. П. Археологічні дослідження в м. Полонному (1992–1993 рр.) // Полонному 1000 років : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Полонне, 1992. С. 8–21.

433. Винокур І. С., Мегей В. П. Археологічні дослідження в Полонному // Археологічні дослідження на Україні 1992 року. Київ, 1993. С. 33–34.

434. Винокур І. С., Мегей В. П. Деякі морфологічні особливості пам'яток рубежу і перших століть нової ери на Середньому Дністрі // Тези доп. V-ї Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 1980. С. 122–124.

435. Винокур І. С., Мегей В. П. Житло майстра-ювеліра // VIII Подільська іст.-краєзн. конф. Секція археології. Кам'янець-Подільський, 1990. С. 37–38.

436. Винокур І. С., Мегей В. П. Про ювелірне мистецтво слов'ян Середнього Подністров'я // Тези доп. респуб. наук. конф. Чернівці, 1990. С. 110–112.

437. Винокур І. С., Мегей В. П. Ювелірна майстерня

ранньосередньовічних слов'ян // Археологія. Київ : Нук. думка, 1992. № 3. С. 82–95.

438. Винокур І. С., Мегей В. П., Якубовський В. І. Про археологічні роботи 2006 р у північній частині Губинського літописного городища // Археологічні дослідження в Україні в 2005–2006 рр. / За ред. Н. О. Гаврилук. Київ ; Запоріжжя : ІА НАН України, Дике поле, 2007. Вип. 9. С. 119–125.

439. Винокур І. С., Николайчук Б. А. Експонати розповідають (за матеріалами обласного краєзнавчого музею) // Радянська Житомирщина. 1955. 1 берез.

440. Винокур І. С., Петров М. Б. До початку історії Кам'янця-Подільського // Марра Mundi : зб наук. пр. на пошану Ярослава Дашкевича. Львів ; Київ ; Нью-Йорк. 1996. С. 113–136.

441. Винокур І. С., Петров М. Б. Історична топографія Кам'янця-Подільського з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Хмельницький, 1983. 48 с.

442. Винокур І. С., Петров М. Б. Кам'янець-Подільський кінця XII – початку XIII ст. За писемними та археологічними джерелами // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. пр. за підсумками міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2004. С. 3–14.

443. Винокур І. С., Петров М. Б. Про час виникнення Кам'янця: погляди дослідників // Кам'янеччина в контексті історії Поділля. Кам'янець-Подільський, 1997. Т. 1. С. 53–62.

444. Винокур І. С., Петров М. Б. Про час заснування Кам'янця-Подільського: дискусійний аспект // Краєзнавство. 1999. № 1–4. С. 10–24.

445. Винокур І. С., Пламеницька Є. Нові матеріали про давню історію міста : [про дослідження на території Кам'янець-Подільської фортеці] // Прапор Жовтня. 1964. 16 черв.

446. Винокур І. С., Пламеницька Є. М., Медведовський І. І., Хотюн Г. М. Кам'янець-Подільський: історико-архітектурний нарис. Київ :

Будівельник, 1968. 120 с.

447. Винокур І. С., Приходнюк О. М., Сміленко А. Т. Ранньослов'янське поселення Устя на Середньому Дністрі // Середні віки на Україні. Київ, 1973. Вип. 2. С. 56–63.

448. Винокур І. С., Степанков В. С. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1982. № 10. С. 154–155. Рец. на кн. : Григорян В. Р. История армянских колоний Украины и Польши (Армяне в Подолии). Ереван, 1980.

449. Винокур І. С., Степенко О. Д. 60-річчя професора Л. А. Коваленка // Укр. іст. журн. 1967. №5. С. 160.

450. Винокур І. С., Степенко О. Д. Життя в науці (до ювілею професора Л. А. Коваленка) // Прапор Жовтня. 1967. 11 берез.

451. Винокур І. С., Степенко О. Д. Життя в науці (наші ювіляри – Л. А. Коваленко) // Радянський студент. 1967. 8 берез.

452. Винокур І. С., Степенко О. Д. Пам'ятки історії у творчості Т. Г. Шевченка. До 175-річчя від дня народження великого Кобзаря. Хмельницький, 1989. 37 с.

453. Винокур І. С., Степенко О. Д. Устим Кармалюк. Селянський антикріпосницький рух на Поділлі. До 200-річчя від дня народження. Хмельницький, 1987. 30 с.

454. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів. Київ : Вища школа, 1994. 318 с.

455. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : підруч. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2004. 480 с.

456. Винокур І. С., Телегін Д. Я., Титова О. М. Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст. : навч. посіб. / І. С. Винокур та ін. Київ : ІЗМН, 1997. 336 с. (Рек. МОН України).

457. Винокур І. С., Тимощук Б. О. Давні слов'яни на Дністрі. Ужгород : Карпати, 1977. 112 с.

458. Винокур І. С., Тимощук Б. О. Довідник про історико-архітектурний пам'ятник у Чернівцях // Радянський студент (газета Чернів.

держ. ун-ту). 1959. 24 січ.

459. Винокур І. С., Тимощук Б. О. Історико-архітектурний пам'ятник в Чернівцях – колишня резиденція Буковинських митрополитів : короткий довідник. Чернівці, 1958. 22 с.

460. Винокур І. С., Тимощук Б. О. Слов'янські пам'ятки Буковини // Наукові записки Чернівецького державного університету. Іст. науки. Вип. 3. Т. 54. Чернівці, 1961. С. 83–94.

461. Винокур І. С., Тимощук Б. О. Що повинен знати юний турист про археологічні пам'ятки Буковини. Чернівці : Облвидав, 1958. 19 с.

462. Винокур І. С., Тищенко В. І. Історико-краєзнавче товариство на Хмельниччині // Народна творчість та етнографія. 1964. № 5. С. 100.

463. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Давня і середньовічна історія України : навч. посіб. для учнів серед. шк. Київ : Глобус, 1996. 220 с.

464. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія України : пробн. навч. посіб. для студ. усіх спец. Кам'янець-Подільський, 1995. Ч. 1. 48 с. : іл. 12 с.

465. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія Поділля і Південно-Східної Волині. Кам'янець-Подільський : Центр Поділлєзнавства, 1993 112с.

466. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія України 7 клас : Експериментальний підручник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2002. 256 с.

467. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія України : Експериментальний підручник для 7 класу. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2000. 64 с.

468. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія Поділля та Південно-Східної Волині. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1993. 112 с.

469. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія України : навч. посіб. для 6–7 класів. Вид. 1. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1997. 176 с.

470. Винокур І. С., Хотюн Г. М., Бойко Ю. А. Розкопки в Бакоті // Радянське Поділля. 1963. 27 жовт.

471. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Амулет из челюсти леопарда //

Природа. 1967. № 4. С. 127–128.

472. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Кам'янець-Подільський державний історико-архітектурний заповідник. Львів : Каменяр, 1981. 96 с.

473. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Кам'янець-Подільський державний історико-архітектурний заповідник. Вид. 2-ге, допов. Львів : Каменяр, 1986. 159 с.

474. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Розкопки Бакоти // Наука і суспільство. 1967. № 6. С. 64.

475. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Скіфський амулет // Археологія. Київ : Наук. думка, 1965. Т. 19. С. 118–122.

476. Винокур І. С., Якубовський В. І., Журко О. І., Мегей В. П. Дослідження літописного Губина // Археологічні відкриття в Україні 1997–1998 рр. Київ : Ін-т археології НАН України, 1998. С. 63–65.

477. Винокур І. С., Журко О. І., Демидко С. Ю. Волинський Ізяславль – перлина на Горині // Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький, 1995. Вип. 1. С. 25–32.

478. Винокур Іон Срулевич – доктор історичних наук, професор // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : довід.-бібліогр. вид. / уклад.: І. М. Конет, В. С. Прокопчук. Кам'янець-Подільський : Абетка-Світ, 2013.– С. 118–131.

479. Винокур Іон Срулевич // Вчені Хмельниччини : бібліогр. покажч. / уклад. С. К. Гуменюк. Хмельницький, 1988. С. 83–85.

480. Винокур Іон Срулевич // Краєзнавці України : сучасні дослідники рідного краю [ред. кол. П. Т. Тронько, О. Г. Бажан] Довідник / Савчук В., Сушко О. Київ – Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 1. С. 35.

481. Винокур Іон Срулевич // Хто є хто на Хмельниччині : довід.-біогр. вид. Київ, 2004. Вип. 2. С. 56.

482. Винокур Іон Срульович. Доктор історичних наук (1978) // Науковці України XX–XXI століть : метабібліографія / Ін-т енцикл. дослідж. НАН України ; уклад.: М. Г. Железняк, Л. М. Гутник, Т. А. Галькевич. Київ :

Ін-т енцикл. дослідж. НАНУ, 2010. С. 60–61.

483. Винокур И. С. Археологические исследования Черновицкого государственного университета в 1959 году // Научный ежегодник Черновицкого государственного университета за 1959 год. Черновцы, 1960. С. 149–151.

484. Винокур И. С. Археологическое краеведение в вузе // Первая всесоюзная научная конференция по историческому краеведению (Полтава, октябрь 1987 г.) : тез. докл. и сообщ. Киев, 1987. С. 183–184.

485. Винокур И. С. Бернашевский ювелирный комплекс антско-славянского порубежья // Тези доп. української делегації на VI Міжнар. конгресі слов'янської археології (Новгород, 1996 г). Київ, 1996. С. 14–17.

486. Винокур И. С. Борис Анисимович Тимошук – выдающийся исследователь археологи Буковины // *Stratumplus*. 2001–2002. № 5. С. 13–16.

487. Винокур И. С. Борьба Руси за свержение татаро-монгольского ига. К 600-летию Куликовской битвы и 500-летию падения ига ордынцев. Хмельницкий, 1980. 26 с.

488. Винокур И. С. Вельбарские элементы и Черняховские древности Лесостепи Украины II–V вв. н. э. // *Kultura wielbarska w młodszyim okresie rzymskim*. Lublin, 1987. С. 52–56.

489. Винокур И. С. Верования и религия Черняховских племен Лесостепи // Религиозные представления в первобытном обществе : тез. докл. Москва, 1987. С. 179–183.

490. Винокур И. С. Волыно-Подольское пограничье – один из районов формирования черняховской культуры // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1970. Вып. 121. С. 27–34.

491. Винокур И. С. Древний Киев. К 1500-летию основания города. Хмельницкий, 1982. 33 с.

492. Винокур И. С. Древности Восточной Волыни // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1960. Вып. 81. С. 52–60.

493. Винокур И. С. Древности Восточной Волыни первой половины I

тысячелетия н. э. : автореф. дис. канд. ист. наук / Ленинград. отделение ИА АН СССР. Черновцы, 1962. 19 с.

494. Винокур И. С. Идеологические представления черняховских лесостепных племен как отражение постепенного перехода от первобытного строя к раннеклассовому // Идеологические представления древнейших обществ : тез. докл. Конференция. Москва, 1980. С. 61–65.

495. Винокур И. С. Из опыта постановки историко-краеведческой работы в Каменец-Подольском пединституте // Вопросы исторического краеведения Тамбовской области. Тамбов, 1988. С. 53–55.

496. Винокур И. С. Исследования 1978–1979 гг. на селище I тыс. н. э. с. Бакота на Среднем Днестре // Тезисы докладов XVIII конф. Ин-та археологии АН УССР. Археологические исследования на Украине в 1978–1979 гг. : Днепропетровск, 1980. С. 138–139.

497. Винокур И. С. Исследования у с. Бакота // Археологические открытия 1980 года. Москва: Наука, 1981. С. 236–237.

498. Винокур И. С. История и культура черняховских племен лесостепного Днестро-Днепровского междуречья (первая половина I тысячелетия н. э.) : автореф. дис. д-ра ист. наук / Ин-т археологии АН УССР. Киев, 1978. 52 с.

499. Винокур И. С. Комплексы Бакотского селища середина I тыс. н. э. // Тезисы докладов XVII конф. Института археологии АН УССР. Ужгород, 1978. С. 98.

500. Винокур И. С. Корчакская группа раннеславянских памятников на территории Восточной Волыни // Научный ежегодник Черновицкого государственного университета за 1957 год. Черновцы, 1958. С. 113–116.

501. Винокур И. С. Летописные волыняне в свете новых археологических данных // Тезисы докладов XIV отчетной научной сессии Черновицкого государственного университета. Секция ист. наук. Черновцы, 1958. С. 47–48.

502. Винокур И. С. Материалы Черняховской культуры, хранящиеся в

Житомирском краеведческом музее // Советская археология. Москва : Наука, 1959. № 4. С. 235–238.

503. Винокур И. С. Некоторые вопросы духовной культуры Черняховских племен // Советская археология. Москва : Наука, 1969. № 1. С. 48–62.

504. Винокур И. С. Некоторые вопросы духовной культуры Черняховских племен III–IV веков н. э. // Actes du VII-e Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques. Prague 21–27 août 1966. Praha, 1971. Т. 2. С. 1016–1022.

505. Винокур И. С. Новые археологические материалы по этнографии летописных волинян // Ученые записки Черновицкого отдела Географического общества СССР. Черновцы, 1960. Т. 3. С. 157–166.

506. Винокур И. С. Новые находки языческих изваяний в Среднем Поднестровье // Материалы I Междунар. конгресса славянской археологии. Варшава, 1965 (на рос., і англ. мовах). С. 378–388.

507. Винокур И. С. Опыт реконструкции мельничного сооружения III–IV вв. н. э. // Советская археология. Москва : Наука, 1970. № 2. С. 238–245.

508. Винокур И. С. Памятники волынской группы культуры полей погребений у сел Маркуши и Иванковцы // Материалы и исследования по археологии СССР. Москва, 1964. № 116. С. 176–186.

509. Винокур И. С. Поселение у с. Бакота на Днестре // Археологические открытия 1971 года. Москва, 1972. С. 364–366.

510. Винокур И. С. Предисловие редактора // Лаптин П. Ф. Проблемное преподавание и изучение истории в высшей школе : монография / под ред. И. С. Винокура. Киев : Выща школа, 1988. С. 3–4.

511. Винокур И. С. Раскопки Бакотского селища // Археологические открытия 1979 года. Москва, 1980. С. 258–259.

512. Винокур И. С. Раскопки двух древлянских курганов // Научный ежегодник Черновицкого государственного университета за 1959 год. Черновцы, 1960. С. 151–155.

513. Винокур И. С. Раскопки селища рубежа новой эры на Среднем Днестре // Археологические открытия 1981 года. Москва : Наука, 1982. С.249-250.
514. Винокур И. С. Раскопки у с. Большая Слобода // Археологические открытия 1984 года. Москва : Наука, 1986. С. 223.
515. Винокур И. С. Ружичанский могильник // Могильники Черняховской культуры. Москва : Наука, 1979. С. 112–135.
516. Винокур И. С. Славяне Лесостепи (от рубежа до третьей четверти I тыс. н. э.) // Труды V Международного конгресса археологов-славистов. Киев, 1988. Т. 5. С. 18–22.
517. Винокур И. С. Славяне Лесостепи (рубеж н. э. – третья четверть I тыс. н. э.) // Тезисы докл. советской делегации на V Международном конгрессе славянской археологии. Москва : Наука, 1985. С. 17–18.
518. Винокур И. С. Черняховские традиции в памятниках середины и третьей четверти I тыс. н. э. лесостепного Днестро-Днепровского междуречья // Rapports du III Congres International d'Archeologie Slave. Bratislava, 1979. Т. 1. С. 867–878.
519. Винокур И. С. Черняховский могильник и поселение у с. Ружичанка // Археологические открытия 1966 года. Москва : Наука, 1967. С. 228–229.
520. Винокур И. С. Четвертая Подольская историко-краеведческая конференция // Советская археология. Москва : Наука, 1972. № 4. С. 291–293.
521. Винокур И. С. Ювелирное ремесло V–VI вв. н. э. на Среднем Днестре // Этнокультурные и этносоциальные процессы в конце I тыс. до н. э. – первой половине I тыс. н. э. на Юго-Западе СССР и в сопредельных регионах. Кишинев, 1991. С. 122–125.
522. Винокур И. С. Языческие изваяния Среднего Поднестровья // История и археология юго-западных областей СССР. Москва : Наука, 1967. С. 136–144.
523. Винокур И. С., Баран В. Д., Журко О. И. Раскопки селища

Бернашовка // Археологические открытия 1978 года. Москва : Наука, 1979. С. 295–296.

524. Винокур И. С., Брайчевский М. Ю., Руденко А. Д. Новоград-Волынский клад римских монет // Нумизматика и сфрагистика. Киев : Наук. думка, 1963. Т. 1. С. 87–95.

525. Винокур И. С., Вакуленко Л. В. Киселевский могильник I–II вв. н. э. // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва : Наука, 1967. Вып. 112. С. 126–132.

526. Винокур И. С., Гурба Я. С. Мельниковская О. М. [Рецензия] // Археологія. Київ : Наук. думка, 2006. № 2. С. 98–99. Рец. на кн. : Судьба моя – Счастливица. Москва : ПолиМЕдиа, 2004. 164 с.

527. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Об этнической принадлежности памятников Среднего Поднестровья эпохи раннего железного века. Киммерийцы и скифы // Тезисы докладов Всесоюзного семинара, посвященного памяти А. И. Тереножкина. Кировоград, 1987. Ч. 1. С. 39–41.

528. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Работы Подольской экспедиции // Археологические открытия 1974 года. Москва : Наука, 1975. С. 264–265.

529. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Раскопки на Среднем Днестре // Археологические открытия 1975 года. Москва : Наука, 1976. С. 312–313.

530. Винокур И. С., Завальнюк А. М. Конференция историков-краеведов Подолии // Вопросы истории. Москва : Правда, 1985. № 12. С. 137–138.

531. Винокур И. С., Мегей В. П. Об историко-культурной интерпретации памятников рубежа новой эры Среднего Поднестровья // Древние славяне и Киевская Русь. Киев : Наук. думка, 1989. С. 14–23.

532. Винокур И. С., Мегей В. П., Петров М. Б., Щегельский И. И. Исследования Бакотского селища // Археологические открытия 1978 года. Москва : Наука, 1979. С. 312–313.

533. Винокур И. С., Островский М. И. Раковецкий могильник // История и археология юго-западных областей СССР. Москва : Наука, 1967.

С. 144–160.

534. Винокур И. С., Петров М. Б. Историческая топография Каменец-Подольского (конец XVIII–XX вв.). Хмельницкий, 1987. 39 с.

535. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Работы славянского отряда Подольской экспедиции // Археологические открытия 1967 года. Москва : Наука, 1968. С. 234–235.

536. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Раннеславянское поселение на р. Смотрич // Раннесредневековые восточнославянские древности. Ленинград : Наука, 1974. С. 227–242.

537. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Раннеславянское поселение у г. Городок // Археологические открытия 1968 года. Москва : Наука, 1969. С. 332–334.

538. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Славянское селище в окрестностях летописной Бакоты // Археологические открытия 1969 года. Москва : Наука, 1970. С. 284–285.

539. Винокур И. С., Приходнюк О. М., Сміленко А. Т. Исследования славянских памятников в Устье на Среднем Днестре // Археологические исследования на Украине в 1968 г. Киев : Наук. думка, 1971. Вып. 3. С. 218–223.

540. Винокур И. С., Симонович Е. О. Третья Подольская историко-краеведческая конференция // Советская археология. Москва : Наука, 1970. № 2. С. 292–294.

541. Винокур И. С., Тимощук Б. О. Памятники Черняховской культуры на Буковине // Материалы и исследования по археологии СССР. Москва:Наука, 1964. № 116. С. 186–196.

542. Винокур И. С., Тимощук Б. О. Памятники эпохи полей погребений на Буковине // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва : Институт археологии РАН, 1962. Вып. 90. С. 73–77.

543. Винокур И. С., Хотюн Г. М. Исследование средневекового дворца-замка в Бакоте на Днестре // Тези доп. Подільської іст-краєзн. конф.

Хмельницький, 1965. С. 85–86.

544. Винокур И. С., Хотюн Г. М. Языческие изваяния из с. Ставчаны в Поднестровье // Советская археология. Москва : Наука, 1964. № 4. С. 210–214.

545. Відейко М. Ю. Археологічний відділ Кам'янець-Подільського історичного музею заповідника // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ : Укрполіграфмедіа, 2004. Т. 2. С. 24.

546. Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України і української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого) : зб. наук. пр. за підсумками Міжнар. наук. симп. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, РВВ, 2005. 140 с. : іл. (Член редкол.)

547. Гальчак С. Д. Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі : ХІХ – поч. ХХІ ст. Вінниця : Мерк'юрі-Поділля, 2011. 78 с.

548. Генінг В. Ф. Концепція «культури» в археологічному знанні (з історії питання) Археологія. Київ : Наук. думка, 1992. № 1, С. 4–16.

549. Главацька Т. Легенда розповіла // Радянський студент. 1983. 9 червня.

550. Головка О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. Київ : Стилос, 2006. 575 с.

551. Голубева Л. А. Совещание, посвященное проблемам черняховской культуры и ее роли в ранней истории славян // Советская археология. Москва : Наука, 1957. № 4. С. 274-277.

552. Голубенко С. Археологічні розкопки у м. Старокостянтинові // Студентський меридіан. 2002. 30 листоп.

553. Гординчук М. На стоянці Молодове // Радянський студент. 1980. 20 берез.

554. Городецька А. Йти далі, добиватись більшого // Інформ. бюлетень Хмельн. обл. орг. Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. 25-річчю товариства присвячується. [уклад В. М. Пажинська]. 1991. № 6. С. 2-10.

555. Гороховский Е. Л. Хронология черняховских могильников Лесостепной Украины // Труды V Международного конгресса археологов-славистов. Т. IV. Киев, 1988. С. 34–36.

556. Григоренко О. П. Стефанія Едуардівна Баженова: сторінками біографії // Баженова Стефанія Едуардівна: вчений – історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець : науково-довідкове видання [бібліографічний покажчик] / Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І. Огієнка; уклад.: Л. М. Бабій. Кам'янець-Подільський : Абетка-Світ, 2017. С. 38–41.

557. Грузська Л. П., Костриця М. Ю. Видатний археолог (до 80-річчя І. С. Винокура) // Матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф., присвяч. 145-річчю заснування Житомир. обл. краєзн. музею. Житомир : М. Косенко, 2010. С. 57–59.

558. Гуменюк С. К. 65 років від дня народження Іона Срулевича Винокура // Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 1995 рік [уклад. С. К. Гуменюк]. Хмельницький, 1994. С.32–35.

559. Гуменюк С. К. Іон Срулевич Винокур : бібліогр. покажч. Хмельницький, 1989. 31 с.

560. Гурський О. В. Задорожнюк А. Б., Петров М. Б. Вірменський храм св. Миколи XV–XVIII ст. у Кам'янці-Подільському: Дослідження і відкриття // Хмельниччина: роки становлення та поступу. Хмельницький : Доля, 1997. С. 229–234.

561. Гуцал А. Ф. Археологічна стежа Стефанії Нізевич-Баженової // Баженова Стефанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець : науково-довідкове видання (бібліографічний покажчик) / Кам'янець-Подільський наці. унів. ім. І. Огієнка : [уклад.: Л. М. Бабій]. Кам'янець-Подільський : Абетка-Світ, 2017. С. 33–37.

562. Гуцал А. Ф. Археологічні дослідження в Колодіївці // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів. наці. унів. ім. І. Огієнка : редакційно-видавничий відділ, 2004. Вип. 4. Т.12. С 3–4.

563. Гуцал А. Ф. Археологічні дослідження села Чабанівки у 2000-2001 рр. // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції на честь 10-річчя відділу старожитностей Кам-Под. держ. істор. музею-заповідника. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. С. 44–51.

564. Гуцал А. Ф. Дослідження Бернашівського могильника у 1991–1992 рр. // Археологічні дослідження на Україні в 1992 рр. Київ : ІА НАН України, 1993. С. 53–54.

565. Гуцал А. Ф. Дослідження курганів ранньоскіфського часу на Городоччині // Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010, С. 155–160.

566. Гуцал А. Ф. Дослідження курганів ранньоскіфського часу на Городоччині // Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010, С. 155–160.

567. Гуцал А. Ф. Кургани VII-VI ст. до н. е. в межиріччі середньої течії Збруча і Смотрича // Наукові праці К-ПНУ І. Огієнка. Збірник за підсумками звіт. наук. конф. викладачів докторів і аспірантів, присвяч. 90 – річчю Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту. Кам'янець-Поділ. : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т редакційно-видав. відділ., 2008. Вип. 7. Т. 1. С. 24–25.

568. Гуцал А. Ф. Рудковецьке городище в ряду пам'яток чорнолісько-жаботинського типу // Тези доповідей VII-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції (секція археології). Кам'янець-Подільський, 1987. С. 20–21.

569. Гуцал А. Ф. Рудковецьке городище і перший похід скіфів у Придністровський лісостеп // Давня і середньовічна історія України. Історико-Археологічний збірник на пошану І. Винокура з нагоди його 70-річчя. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2000. С. 69–79.

570. Гуцал А. Ф. Стовпові гробниці Шутнівецьких курганів // Матеріали X Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т., 2000. С. 101–102.

571. Гуцал А. Ф., Гуцал В. А., Мегей В. П. Дослідження курганів

скіфського часу у Середньому Подністров'ї // Археологічні дослідження 1998 р. Київ, 1999. С. 74–75.

572. Гуцал А. Ф., Гуцал В. А., Мегей В. П. Результати досліджень курганів скіфського часу біля с. Теклівки на Кам'яниччині // Археологічні відкриття в Україні 2001–2002 рр. Київ : Інститут археології АН України, 2003. С. 90–92.

573. Гуцал А. Ф., Гуцал В. А., Мегей В. П. Розкопки курганів скіфського часу на Кам'яниччині // Археологічні відкриття в Україні 1999–2000 рр. Київ : Інститут археології АН України, 2001, С. 17–18.

574. Гуцал А. Ф., Мегей В. П. Дослідження курганів скіфського часу біля с. Тарасівка // Кам'яниччина в контексті історії Поділля. Науковий збірник. Кам'янець-Подільський, 1977. Т. I. С. 85–88.

575. Гуцал В. А. Старожитності Східної Волині першої половини – середини I тис. н. е. у науковому доробку І. С. Винокура // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. Т. 22 : На пошану професора П. Ф. Лаптіна. С. 124–134.

576. Гуцал В. А. Археологічні дослідження І. С. Винокура на Вінниччині // Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Серія : Історія : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Мельничука. Вінниця : Державна картографічна фабрика, 2015. Вип. 23. С. 8–14.

577. Гуцал В. А. Археологічні дослідження І. С. Винокуром Бушанського язичницького комплексу // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : вип. 14, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Т. 1. С. 16–17.

578. Гуцал В. А. Археологічні експедиції І. С. Винокура на Хмельниччині // Матеріали Всеукр. наук.-красн. конф. «Хмельниччина в контексті історії України». Хмельницький : Мельник А. А., 2012. С. 456–458.

579. Гуцал В. А. Вивчення І. С. Винокуром пам'яток рубежу та перших

століть н. е. // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. Т. 23 : На пошану професора С. А. Копилова. С. 171–178.

580. Гуцал В. А. Давньоруська версія заснування Кам'янця-Подільського в інтерпретації І. Винокура // Матеріали XIV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Реєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2014. С. 112–116.

581. Гуцал В. А. Дослідження І. С. Винокуром археологічних пам'яток Кам'янеччини // Кам'янеччина: історія і сьогодення : зб. матеріалів наук.-краєзн. форуму, присвяч. 90-річчю від заснування Кам'янець-Подільського району. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. С. 174–181.

582. Гуцал В. А. Дослідження І. С. Винокуром археологічних пам'яток Подністров'я // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : вип. 12, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2013. Т. 1. С. 10–11.

583. Гуцал В. А. Дослідник і популяризатор історії Кам'янця-Подільського // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. С. 380–383.

584. Гуцал В. А. Дослідник стародавньої Бакоти // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. докторантів і асп. : вип. 13, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2014. Т. 1. С. 17–18.

585. Гуцал В. А. Исследователь славянских древностей Днестро-Днепровского междуречья (памяти коллеги и учителя) // Revista Arheologica. Vol. XI, nr. 1–2. Chişinău. 2015. S. 353–358.

586. Гуцал В. А. І. С. Винокур – дослідник старожитностей Волині і Поділля // Археологія і давня історія України. Вип. 4. : Актуальні проблеми

археології України. Київ : ІА НАНУ, 2010. С. 7–13.

587. Гуцал В. А. І. С. Винокур – турбота про бібліотечні справи // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Серія : Бібліотекознавство, Книгознавство. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка / редкол.: С. А. Копилов (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. І. Огієнка, 2015. Вип.13. Т. 1. С. 116–124.

588. Гуцал В. А. І. С. Винокур і археологія Старокостянтинівщини // Старокостянтинів і край в україно-руській історії доби XVI–XVIII ст. : матеріали наук.-практ. конф. Хмельницький : Мельник А. А., 2012. С. 207–211.

589. Гуцал В. А. І. С. Винокур і Г. М. Хотюн – роки на службі археології // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. С. 213–215.

590. Гуцал В. А. І. С. Винокур та вчителі-краєзнавці // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. С. 227–230.

591. Гуцал В. А. Козацька тематика Поділля і Волині в творчості І. С. Винокура // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народження І. К. Свешнікова / редкол.: О. М. Титова (відп. ред.), С. О. Біляєва, Л. І. Виногородська та ін. Київ : Лисенко М. М., 2015. Вип 24. С. 169–176.

592. Гуцал В. А. Конференція «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи у I тис. н. е» у Меджибожі. // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. / редкол.: Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2017. Т. 24. С. 660–664.

593. Гуцал В. А. Краєзнавчі студії професора І. С. Винокура // Матеріали XV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов

(співголова), О. П. Реєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2017. С. 279–284.

594. Гуцал В. А. Л. А. Коваленко, І. С. Винокур: шрихи творчої співпраці // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : науковий збірник : серія історична / редкол. : С. А. Копилов (гол. ред) О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І. Огієнка, 2018. Вип. XIV. Т. 1. С. 42–51.

595. Гуцал В. А. Літописна Бакота в дослідженнях І. С. Винокура // Праці центру Пам'яткознавства : зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Титова (голов. ред.), В. І. Акуленко, Л. М. Бесов та ін. Київ : Лисенко М. М., 2015. Вип. 28. С. 86–97.

596. Гуцал В. А. Наукові студії І. С. Винокура в оцінках його колег // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Рута, 2015. Т. 25 : На пошану професора І. С. Винокура. С. 29–51.

597. Гуцал В. А. Особова справа І. С. Винокура з архіву Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів Національного архівного фонду України : наук. зб. за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. С. 345–349.

598. Гуцал В. А. Перший учень відомого подільського археолога // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. М. Погорільця. Хмельницький : ІРД, 2014. С. 220–228.

599. Гуцал В. А. Підготовка і захист І. С. Винокуром докторської дисертації // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. С. 368–376.

600. Гуцал В. А. Прикраси Бернашівського могильника // Хмельниччина дивокрай [науково-красознавчий збірник]. Кам'янець-

Подільський : Оіюм, 2005. № 1–2. С. 29–33.

601. Гуцал В. А. Програма організаційних зборів і конференції Хмельницького історико-краєзнавчого товариства від 1963 року (невідомий аспект) // Матеріали XV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Рєєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2017. С. 284–286.

602. Гуцал В. А. Співпраця археолога Іона Винокура із Кам'янця-Подільського з його колегою із Любліна Яном Гурбою // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 17–18 трав. 2012 р. / редкол.: О. М. Завальнюк (голова), О. Б. Комарніцький (відп. ред.), Л. В. Баженов та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006., 2016. С. 354–358.

603. Гуцал В. А. Співпраця археологів Іона Винокура та Яна Гурби // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 19. Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. Львів : Ін-т українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, 2015. С. 162–169.

604. Гуцал В. А. Участь І. С. Винокура у дослідженні Болохівської землі і літописного Губина // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : вип. 16, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. І. Огієнка, 2017. Т. 1. С. 19–21.

605. Гуцал В. А. Участь професора І. Винокура у краєзнавчому русі на Дунаєвеччині // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків подій : зб. наук.-краєзн. праць / редкол.: В. С. Прокопчук (голова) та ін. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2013. Вип. 5. С. 66–75.

606. Гуцал В. А. Ю. Й. Сіцинський та І. С. Винокур – зв'язок через покоління // Музейна справа на Поділлі: історія та сучасність : зб. за підсумками всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2015 р. / редкол.: В. С. Травінський (голова), Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк

та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. С. 148–151.

607. Гуцал В. А. Ювелірне мистецтво середньо дністровських слов'ян в інтерпретації І. С. Винокура // Четверта Могилів-Подільська наук.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2012. С. 229–234.

608. Гуцал В. А., Болтанюк П. А. Ідол із села Пижівка // Матеріали XIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. С. 161–164.

609. Гуцал В. А., Гуцал А. Ф. Бернашівський могильник та культ голови у первісному суспільстві // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету [історичні науки]. Кам'янець-Подільський, 2004. Том.12. С. 34–42.

610. Гуцал В. А., Мегей В. П. Гончарна піч XVII ст. у м. Кам'янці-Подільському / В. А. Гуцал, // Хмельниччина : роки становлення та поступу. Хмельницький : Доля, 1997. С. 229–234.

611. Гуцал В. А., Мегей В. П. Дослідження археологічної експедиції Кам'янець-Подільського педагогічного університету (1963–1999) // Давня і середньовічна історія України : історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр., 2000. С. 15–32.

612. Гуцал В. А., Могилев О. Д. Анатолій Федорович Гуцал [до 70-річчя від дні народження та 50 річчя в археології) // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. Т. 15. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2016. С. 443–459.

613. Гуцал В. А., Рибак І. В. Іон Винокур – перші кроки на ниві археології Житомирщини // Культурний простір Житомирщини–Волині XIX–XX ст. Житомир : М. Г. Косенко, 2012. Вип. 47, т. 1. С. 188–195.

614. Диопек В., Полубояринова М. Сессия отделения исторических наук АН СССР и пленум ИИМК АН СССР // Советская археология. Москва : Наука, 1957. № 3. С. 323–327.

615. Донець Г. Дипломники захищають роботи // За Сталінські кадри.

1953. 30 трав.

616. Досліджуючи духовні скарби України. До 60- річчя від дня народження і 35-річчя науковопедагогічної діяльності професора О. М. Завальнюка / [уклад. О. Б. Комарніцький]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. 368 с.

617. Дрозда М. У шкільному кабінеті // Радянський студент. 1979. 21 травня.

618. Дроздова М., Уткіна С. На стоянці Молодове //Радянський студент. 1979. 18 січ

619. Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : матеріали наук.-краєзн. конф. Київ, 1997. 248 с. (Член редкол.).

620. Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзн. пр. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний пед. універ, інформ.-видав. відділ., 2000. Вип. 2. 252 с. (Відп. ред.).

621. Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзн. праць. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2003. Вип. 2. 332 с. (Відп. ред.)

622. Європейська археологія I тисячоліття н. е. : Збірник наукових праць на честь Ліани Василівни Вакуленко / ІА НАН України. Київ, 2017. 286 с. + 8 с. вкл.

623. Житомиру – 1120 (884–2004) : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині. Житомир : Косенко М., 2004. Т. 31. 512 с. (Член редкол.).

624. Житомирщина крізь призму століть : наук. зб. Житомир : Косенко М., 1997. 192 с. (Член редкол.).

625. Журко О. Розкопки в Жванці // Радянський студент. 1973. 20 жовт.

626. Завальнюк О. М. Факультет чекає поповнення //Радянський студент. 1983. 26 трав.

627. Завальнюк О. М. Слово про С. Е. Баженову. Стефанія Баженова: життя посвячене історичній науці. Баженова Стефанія Едуардівна: вчений –

історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець : науково-довідкове видання [бібліографічний покажчик] / Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І. Огієнка; уклад : Л. М. Бабій. Кам'янець-Подільський : Абетка-Світ., 2017. С. 29–34.

628. Завальнюк Л., Миколаєнко О. Розкопки в Думанові // Радянський студент. 1980. 20 березня.

629. Завальнюк О. М. Комарницький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет (1918–2008 рр.) : Історичний нарис. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. 296 с.

630. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Вірність історичній правді (до 80-річчя професора І. С. Винокура) // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура. м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол. : Б. С. Строценя, Л. Д. Строценя, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. С. 4–6.

631. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С., Тронько П. Т. Академіку Іону Винокуру – 75 // Хмельниччина. Дивокрай : наук.-краєзн. вид., 2005. № 1–2. С. 77–78.

632. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Життя в ім'я історичної науки й вищої школи // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. С. 8–18.

633. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Український археолог Іон Винокур // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник 2'2012 / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : ІРД, 2013. С. 130–144.

634. Заєць І. Сліди історії : [важливе джерело для вивчення минулого нашої Батьківщини] // Вінницька Правда. 1985. 18 жовт.

635. Захар'єв В. Про давнє минуле Поділля : [читач про книгу] // Дунаївці : Ленінським шляхом, 1985. 19 жовт.

636. Захарук Ю. М. Проблеми археологічної культур // Археологія. Київ : Наук. думка, 1964. № 17. С. 3–9.

637. Зашкільняк Л. Інтелектуальна історія: спроба конвенції (деякі методологічні міркування) // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. Київ: Наук. думка, 2005. № 1. С. 28-35.

638. Зеленецька І. Б. Бакота, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 2003. Т. 1. С. 169.

639. II з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців (25 грудня 1996, м. Київ) [Текст] : матеріали та документи / упоряд. О. Г. Бажан. Київ : Рідний край, 1997. 185 с.

640. III з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців (29 - 30 жовтня 2003 року) : матеріали та документи. Київ : Академія, 2004. 160 с.

641. Іон Срулевич Винокур : бібліогр. покажч. (до 70-річчя від дня народження) / уклад. С. Л. Карван ; авт. передм. В. С. Прокопчук; Держ. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Островського ; Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2000. 80 с. : іл.

642. Історико-археологічна // Радянський студент. 1978. 19 жовт.

643. Історичне краєзнавство в системі освіти України : здобутки, проблеми, перспективи : Наук. зб. / Ін-т історії України, Укр. академ. істор. наук. Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2002 С. 720. (Член редкол.).

644. Історія міст і сіл Української РСР : В 26 т. Хмельницька область / Ред. кол. тому : Мехеда М. І. (гол. редкол.), Коваленко Л. А., Копилов А. О., та ін. АН УРСР. Інститут історії. Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1971. 708 с.

645. Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення / творчий задум та заг. ред. О. М. Завальнюка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. 408 с. : іл.

646. Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. пр. за підсумками міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, РВВ. 2004. 188 с. (Член редкол.).

647. Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських

зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. пр. за підсумками Другої міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 трав. 2005 р. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т., 2005. 252 с. (Член редкол.).

648. Кам'яниччина в контексті історії Поділля : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1997. Т. 1. 127 с. (Член редкол.).

649. Кам'яниччина в контексті історії Поділля : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1998. Т. 2. 127 с. (Член редкол.).

650. Кириченко І. Перша Подільська історико-краєзнавча конференція // Архіви України. 1965. № 6. С. 88.

651. Клейн Л. С. Проблема определения археологических культур // Советская археология. Москва : Наука, 1970. № 2. С. 37–51.

652. Клос І. Розкопки в Молодові // Радянський студент. 1982. 24 черв.

653. Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів: історія, археологія, культура, архітектура : Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 800-річчю м. Старокостянтинів, 10–11 берез. 2006 р. Наук. зб. «Велика Волинь». Т. 34. Старокостянтинів : Мельник А. А., 2006. 388 с. (Член редкол.).

654. Коваленко Л. А. Житомир: історичний нарис. Житомир : Товариство по поширенню політичних і наукових знань. 1951. 46 с.

655. Козак Д. Н. Пшеворська культура у Верхньому і Західному Побужжі. Київ, 1984. С. 46–67.

656. Колесник І. Інтелектуальне співтовариство, як засіб легітимізації культурної історії України // Укр. іст. журн. 2008. № 1. С. 159–194.

657. Колесник І. І. Концепт «наукова школа» в історіографії // Енциклопедія історії України. Київ, 2010. Т. 7. : Мл–О. С. 221–224.

658. Колпаков Е. М., Бочкарьов В. С., Васкул И. О. Классификация в археологи. Терминологический словарь-справочник. Ленинград, 1990. 156 с.

659. Копилов А. Мир хаті твоїй, Україно // Студентський меридіан. 1992. 31 груд.

660. Копилов А. О. В дружбі з наукою // Радянський студент. 1968. 20–30 трав.

661. Копилов А. О. Наш історичний // Радянський студент. 1974. 8 трав.

662. Копилов С. А. Інтелектуальні зв'язки та контакти А. О. Копилова // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Історичні науки / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. Вип. 4. : на пошану професора А. О. Копилова. С. 31–39.

663. Копилов С. А., Степанков В. С. Леонід Антонович Коваленко: вчений, педагог, особистість / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. 192 с.

664. Копилов С. А. Автобіографія І. С. Винокура як історіографічне джерело // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Рута, 2015. Т. 25 : На пошану професора І. С. Винокура. С. 22–29.

665. Копилов С. А., Газін В. В. Історичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. 76 с.

666. Копилов С. А., Степанков В. С. Микола Борисович Петров: учений, педагог, особистість. Відомий український історик, талановитий педагог // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки / редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін. Вип. 5. : На пошану професора М. Б. Петрова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. С. 7–18.

667. Косаківський В. А., Рудь В. С. Буша в археологічних дослідженнях І. С. Винокура // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський, 23-25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. С. 88–89.

668. Костриця М. Ю. Академік І. С. Винокур – дослідник і краєзнавець Волині–Житомирщини // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя).

Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. С. 32–37.

669. Край Кам'янецький. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. 126 с. (Відп. ред.).

670. Крайнов Д. А. Сессия отделения исторических наук АН СССР и пленум Института истории материальной культуры АН СССР // Советская археология. Москва. Наука, 1958. № 3. С. 295–230.

671. Крупник М. Досліджуємо стародавню історію // За Сталінські кадри. 1950. 7 квіт.

672. Крушельницький В. Розкопки могильника в Думанові // Радянський студент. 1981. 9 квіт.

673. Куницька Н., Тишко І. Літописний Губин – археологічна пам'ятка національного значення : [про конф. в Губині] // Життя Старокостянтинівщини. 2004. 3 лип. С. 3.

674. Кухарчук Ю. Михайло Брайчевський просвітник українського народу // Світогляд. № 2. 2010. С. 37–39.

675. Кухарчук Ю. В. Учений громадянин особистість // Наукові записки. Іст. науки. Київ. 2002. Т. 20. Історичні зошити. ч. 1. С. 11–15.

676. Кушнір Б. М. Про наших предків і землю Подністровську рецензія на книгу «Історія та культу ранньослов'янських племен» // Прапор жовтня. 1972. 12 серп.

677. Лаптин П. Ф. Проблемное преподавание и изучение истории в высшей школе / под ред. И. С. Винокура. Киев : Вища шк., 1988. 124 с. (Відп. ред.).

678. Ляшко С. Поняття «наукова біографія» у теорії та практиці історико-біографічних досліджень.// Українська біографістика : зб. наук. пр. Ін-ту біогр. дослідж. Вип. 10. Київ, 2013. С. 25–47.

679. Ляшко С. М. Винокур Іон Ізраїлевич // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ : Укрполіграфмедіа, 2004. Т. 2. С. 88–89.

680. Майоров О. Слов'яни та сармати північно-західного

Причорномор'я і східного прикарпаття в перші століття нашої ери // Галичина
Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. № 11.
2005. С –7.

681. Малєєв Ю. М. Гортаючи сторінки нашої давньої історії // Археологія. 1996. № 2. С. 121–124. Рец. на кн. : Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів. Київ : Вища шк., 1994. 318 с.

682. Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції. Львів. 1968. 232 с. (Член редкол.).

683. Матеріали і тези Подільських історико-краєзнавчих конференцій (1965–2010) : бібліогр. покажч. змісту / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка; уклад.: Г. В. Гайшук, Т. М. Опря, В. М. Пархоменко ; редкол.: С. А. Копилов (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.), Л. В. Баженов та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. 159 с. (Серія «Хмельниччина краєзнавча»; вип. 2).

684. Матеріали ІХ-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський. 1995. 487 с. (Голова редкол.).

685. Матеріали третьої Подільської історико-краєзнавчої конференції. Львів, 1970. 188 с. (Член редкол.).

686. Матеріали ХІ Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2004. 600 с. (Член редкол.).

687. Матеріали Х-ої Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т., 2000. 560 с. (Відп. ред.).

688. Махно Є. В. Археологічні пам'ятки Східної Волині // Укр. іст. журн. 1961. № 5. С. 152–153. Рец. на кн.: Винокур І. С. Старожитності Східної Волині першої половини І тис. н. е. Чернівці, 1960. 130 с.

689. Махно Є. В. Пам'ятки черняхівської культури в Златопільському районі на Черкащині // Археологія. Київ : Наук. думка, 1966. Т. XX. С. 107–122.

690. Махно Є. В. Поселення культури «полів поховань» на Північно-Західному Правобережжі // Археологічні пам'ятки УРСР. Київ, 1949. Т. 1.

С. 153–176.

691. Мегей В. П. Про домобудування на Бернашівському поселенні у Середньому Подністров'ї // Матеріали ІХ-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський, 1995. С. 117–119.

692. Медведев М., Пескова А. Геральдические наклейки из раскопок М. К. Каргера на городище у с. Городище близ Шепетовки (к вопросу о времени гибели поселения) // Наукові записки з української історії : Збірник наукових статей. Вип. 20. Переяславль-Хмельницький, 2008 . С. 305–318.

693. Мезенцева Г. Винокур Іон Срулевич // Дослідники археології України. Чернігів, 1997. С. 137–138. (з фотографією).

694. Миколаєнко І. Розкопки літописного Галича // За Сталінські кадри. 1951. 20 верес.

695. Михайлина Л. Ранньослов'янське населення Подністров'я (серед книг) // Радянська Буковина. 1977. 20 груд.

696. Міжнаціональні відносини в контексті українського державотворення: історія та сучасність : міжнар. наук. «круглий стіл» у дні проведення в Хмельн. обл. Міжнар. фестивалю нац. культур, 15 верес. 2001 р., м. Кам'янець-Подільський : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т., 2001. 216 с. (Член редкол.).

697. Місто Хмельницький в контексті історії України : матеріали наук. конф., присвяч. встановленню дати «1431 рік» датою найдавнішої згадки про Хмельницький в історичних документах. Хмельницький; Кам'янець-Подільський : Оіум, 2006. 440 с. (Член редкол.).

698. Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали міжнар. наук.-краєзн. конф. / (голов. ред). М. Ю. Костриця. Житомир : Косенко М., 2005. Т. 33. 476 с. (Член редкол.).

699. Набувають навичок. Радянський студент . 21 вересня 1978. № 29.

700. Надвірняк О. Знайомство з старожитностями Криму // Радянський студент. 1981. 9 квіт.

701. Надвірняк О. Поселення на Черкащині // Радянський студент. 1980. 20 берез.
702. Надвірняк О. Розкопки на Чернігівщині // Радянський студент. 1979. 18 січн.
703. Національні меншини Правобережної України: історія і сучасність : наук. зб. Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині. Житомир, 1998. Т. 18. 224 с. (Відп. секретар редкол.).
704. Нечетайло П. Менгір із с. Суржинці // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я. Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції / [редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. С. 37-40.
705. Нечетайло П. О. Скелі та печери у науковій спадщині І. С. Винокура // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. С. 100–102.
706. Нізевич С., Зеленюк А. Надзвичайна удача // Радянський студент. 1967. 19 жовт.
707. Новак О. С. [Рецензія] // Краєзнавство. 2001. № 1. С. 203–204. Рец. на кн.: Винокур І. С. Черняхівська культура: витоки і доля. Кам'янець-Подільський, 2000. 376 с.
708. Онищук Я. До проблеми заселення Волино-Подільського пограниччя в пізньоримський час // Арх дослід Львівського унів. 2014. Вип. 18. С. 34-44.
709. Онищук Я. Етнічна віднесеність археологічних культур I тис н. е. на території Галичини // Галичина етнічна історія : Тематичний збірник статей. Львів видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 13–33.
710. Опря А. В. Професор П. Ф. Лаптін – вчений і педагог // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного Педагогічного університету. Історичні науки. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2002. Т. 8 (10). С. 5–14.

711. Основні віхи розвитку університету // Студентський меридіан. 1997. 22 жовт.
712. Осипенко Й. Далеке минуле Волині // Радянська Житомирщина. 1956. 21 квіт.
713. Пажинська В. М. Чверть віку в строю пам'яткоохоронців. Винокур Іон Срулевич // Інформ. бюлетень Хмельн. обл. орг. Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. 25-річчю товариства присвячується. 1991. № 6. С. 12–13.
714. Пам'ятники історії і культури Хмельниччини : бібліогр. покажч. / уклад.: С. К. Гуменюк, Г. С. Гулімовська; Хмельницька обл. держ. б-ка ім. М. Островського. Хмельницький, 1984. 26 с.
715. Памятники истории и культуры Хмельницкой области : (научно-вспомогательный библиографический указатель / Составит. С. К. Гуменюк. Хмельницька обл. державна бібліотека ім. М. Островського. Хмельницький : Поділля, 1986. 29 с.
716. Пачкова С. П. Про культурну належність могильника поблизу с. Доляни на Північній Буковині // Археологія. Київ : Наук. думка, 1984. № 47. С. 99–101.
717. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адміністрації, Хмельн. обл. ін.-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1996. № 1. 52 с. (Член редкол.).
718. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1997. № 1(2). 54 с. (Член редкол.).
719. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1997. № 2(3). 57 с. (Член редкол.).
720. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1997. № 3(4). 50 с. (Член редкол.).

721. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 1998. № 1(5). 52 с. (Член редкол.).

722. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 1999. № 1(6). 55 с. (Член редкол.).

723. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 1999. № 2(7). 57 с. (Член редкол.).

724. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2000. № 1(8). 52 с. (Член редкол.).

725. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2000. № 2(9). 52 с. (Член редкол.).

726. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2000. № 3(10). 52 с. (Член редкол.).

727. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2001. № 1(11). 52 с. (Член редкол.).

728. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2001. № 2(12). 52 с.

729. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2001. № 3(13). 52 с. (Член редкол.).

730. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2002. № 1(14). 52 с. (Член редкол.).

731. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2002. № 2(15). 52 с. (Член редкол.).

732. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2003. № 1(16). 52 с. (Член редкол.).

733. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2003. № 2(17). 52 с. (Член редкол.).

734. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2004. № 1(18). 52 с. (Член редкол.).

735. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2004. № 2(19). 52 с. (Член редкол.).

736. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2005. № 1(20). 52 с. (Член редкол.).

737. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2005. № 2(21). 52 с. (Член редкол.).

738. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2005. №3 (22). 52 с. (Член редкол.).

739. Перша Могилів-Подільська краєзнавча конференція. Могилів-Подільський, 1996. 144 с. (Член редкол.).

740. Петровський О. Строценъ Б. Археологія України: новий погляд. Русалка Дністрова. № 16(62). вересень 1995. Рец. на кн.: Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів. Київ : Вища шк., 1994. 318 с.

741. Пивоваров С. В. «Буковинський» період життя та наукової

діяльності академіка І. С. Винокура // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. С. 22–31.

742. Пивоваров С. В. Археологічні дослідження І. С. Винокура на Буковині // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. С. 7–9.

743. Південно-Східна Волинь : наука, освіта, культура : матеріали регіон. наук. краєзн. конф. Хмельницький ; Шепетівка, 1995. 345 с. (Член редкол.).

744. Погорілець О. Таємниці минулого // Радянський студент. 1980. 20 берез.

745. Поділля і Південно-Східна Волинь в роки визвольної війни українського народу середини XVII століття / редкол.: Винокур І. С. та ін. Стара Синява, 1998. 328 с.

746. Позднейшие судьбы Черняховской культуры : тез. докл. симпозиума. Каменец-Подольский, 1981. 52 с. (Відп. за вип.).

747. Полонному 1000 років : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Полонне, 1995. 240 с. (Голова редкол.).

748. Природжений археолог : Слід на землі // Подолянин. 2010. 2 липня. С. 7.

749. Приходнюк О. На археологічному форумі в Москві // Радянський студент. 1967. 16 берез.

750. Приходнюк О. І. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя // Пам'ятки України. 1988. № 1. С. 62. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя : монографія. Київ ; Одеса, 1985. 128 с.

751. Приходнюк О. М. [Рецензія] // Археологія. 1996. № 1. С. 151. Рец. на кн.: Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів.

Київ : Вища шк., 1994. 318 с.

752. Приходнюк О. М. [Рецензія] // Археологія. 1999. № 2. С. 151–152.
Рец. на кн. : Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст. : навч. посіб. / Винокур І. С. та ін. Київ : Наукова думка, 1997. 336 с.

753. Приходнюк О. М. Генезис та напрямки розширення ареалу пеньківської культури // VIII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. (Секція археології) / [редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур], Кам'янець-Подільський : Дунаєвецька рай. друк., 1990. С. 38–39.

754. Приходнюк О. М. Підсумки археологічних досліджень Хмельницького краєзнавчого музею за 1964–1965 рр. // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т; [редкол.: Л. А. Коваленко, І. С. Винокур та ін.]. Львів : Каменяр, 1968. С. 130–132.

755. Приходнюк О. М. Про культурну належність старожитностей другої та третьої чверті I тисячоліття н. е. з території Середнього та Верхнього Подністров'я та Західного Побужжя // VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. (Секція археології) / [редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур та ін.]. Кам'янець-Подільський : [Дунаєвецька рай. друк.], 1987. С. 31–33.

756. Приходнюк О. М. Ранньосередньовічні слов'яни Поділля // Тези доповідей VI-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції (Секція археології) / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т ім. В. П. Затонського; [редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : [Дунаєвецька рай. друк.], 1985. С. 51–52.

757. Приходнюк О. М. Ранньослов'янські старожитності третьої чверті I тисячоліття н. е. на Поділлі // Матеріали третьої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т; [редкол. : Л. А. Коваленко, І. С. Винокур та ін.]. Львів : Каменяр, 1970. С. 130–134.

758. Приходнюк О. М. Розкопки слов'янського поселення другої половини першого тисячоліття біля м. Городка Хмельницької області в 1966

році // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т; [редкол.: Л. А. Коваленко, І. С. Винокур та ін.]. Львів : Каменяр, 1968. С. 128–129.

759. Приходнюк О. М. Слов'яни на Поділлі (VI–VII ст. н. е.). Київ, 1975. 154 с.

760. Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля : наук. зб. / редкол. : Л. В. Баженов, І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський, 1992. 252 с. (Член редкол.).

761. Проблеми етнології, фольклористики, мистецтвознавства Поділля та Південно-Східної Волині: історія і сучасність : наук. зб. / Хмельн. гуманіт.-пед. ін-т ; Хмельн. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти; Поділ. відділення Ін-ту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України та ін. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2002. 374 с. (Член редкол.)

762. Прокопчук В. Бакота і її автор // Дунаєвецький вісник. 1995. 18 лют.

763. Прокопчук В. С. 70-річчя доктора історичних наук, професора І. С. Винокура // Укр. іст. журн. 2000. № 5. С. 153–156.

764. Прокопчук В. С. З досвіду написання в 60-70-ті роки історії міст і сіл Поділля (уроки минулого – на службу сьогоденню) // Творчі вершини вченого. До 60-річчя від дня народження професора М. Г. Кукурудзяка. Кам'янець-Подільський, 1998. С. 141–143.

765. Прокопчук В. С. Історичне краєзнавство Правобережної України 30-х років ХХ – початку ХХІ ст.: від репресій, занепаду – до відродження, розквіту. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2005. 600 с.

766. Прокопчук В. С. Історія міст і сіл Хмельницької област : минуле, сьогодення, перспективи // Матеріали ХІ Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: О. М. Завальнюк, Л. В. Баженов, І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський, 2004. С. 44–55.

767. Прокопчук В. С. Колективний доробок подільських краєзнавців

(за матеріалами чотирнадцяти подільських історико-краєзнавчих конференцій) (1965–2014 рр.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 4. С. 145–155.

768. Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. Київ : Рідний край, 1995. 203 с.

769. Прокопчук В. С. Подільський історик, археолог І. С. Винокур // VII-ма Всеукр. наук. конф. «Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність». Київ, 1995. С. 39–40.

770. Прокопчук В. С. Розвиток краєзнавства на Поділлі : автореф. дис. канд. іст. наук. Київ, 1994. 19 с.

771. Просінкевич Я. Вісті з пединституту імені В. П. Затонського // Прапор Жовтня. 1977. 13 груд.

772. Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки). Київ ; Хмельницький, 1991. 511 с. (Член редкол.).

773. Роюк М. Некрополь в Рідкодубах // Радянський студент. 1967. 19 жовтня.

774. Рудь В. С., Косаківський В. А. Археологія Буші та околиць // Актуальні проблеми археології : Тези Міжнародної наукової конференції на пошану І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський 23-25 вересня 2010 року, / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. С. 89-91.

775. Русанова И. П. [Рецензия] // Советская археология. Москва : Наука. 1975. № 4. С. 301–304. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

776. Русанова И. П., Тимошук Б. А. Кодын – славянское поселение VI–VIII вв. на р. Прут. Москва : Наука, 1984. 87 с.

777. Рыбаков Б. А. Язычество Древней Руси. Москва, 1987. 790 с.

778. Семенчук С., Матвеев А. Дохристиянські вірування на

Лівобережжі Середнього Подністров'я: історіографія проблеми // Археологічні студії «Межибіж»: наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький: Мельник А. А., 2015. Вип. 4. С. 137–143.

779. Середньовічні старожитності Південної Русі-України. : Матеріали IV Міжнародної студентської наукової археологічної конференції 15–17 квітня 2005 р. Чернігів, 2005. 185 с.

780. Симонович Э. А. [Рецензия] // Советская археология. Москва : Наука. 1975. № 4. С. 297–301. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

781. Симонович Э. А. Введение // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1970. Вып. 121. С. 3–6.

782. Ситник А. Всеукраїнська спілки краєзнавців : хроніка 1993 // Краєзнавство. 1994. № 1–2. С. 92–95.

783. Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. [редкол. В. Д. Баран (отв. ред.) и др.]. Київ : Наука, 1990. 484 с.

784. Словник-довідник з археології (редактор, укладач та керівник автор. проекту Н. О. Гаврилюк). Київ : Наукова думка, 1996. 430 с.

785. Смирнова Г. И. Могильник типа Поянешты-Лукашенка у с. Долиняны на Буковине // СА. 1981. № 3. С. 193–208.

786. Смишко М. Ю. Раннеславянские памятники на территории западных областей Украинской ССР // Докл. VI науч. конф. Ин-та археологии. Київ, 1953. С. 131–153.

787. Смішко М. Ю. Звіт про дослідження селища періоду полів поховань в Неслухові // Археологічні пам'ятки УРСР. Київ, 1949. Т. I. С. 189–192.

788. Смішко М. Ю. Ранньослов'янська культура Карпатського підгір'я // Наук. зап. Ін-ту сусп. наук. Київ, 1953. Вип. 1. С. 131.

789. Смішко М. Ю. Розвідувальні розкопки на поселенні пізнього періоду полів поховань в Костянці // Археологічні пам'ятки УРСР. Київ, 1952.

Т. III. С. 365–377.

790. Собчук В. Всесоюзна археологічна // Радянський студент. 1976. 1 трав.

791. Собчук В. Форум археологів // Радянський студент. 1976. 18 берез.

792. Сорокань В. Щоб знати свій край // Прапор жовтня. 1990. 5 вересня.

793. Старокостянтинів і край в просторі часу : Матеріали Всеукраїнської наукової істор.-краєз. конференції «Велика Волинь», присвяченій 470-річчю від дня народження князя К. В. Острожського. Хмельницький; Старокостянтинів; Самчики, 1997. 280 с. (Член редкол.).

794. Степанков В. Пам'яті вчителя : [про І. І. Винокура : некролог] // Кліо : іст. ф-т [КПДУ], 2006. № 40, верес.

795. Степанков В. С. Особистість у вимірі епох // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки / редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. Вип. 4. : На пошану професора А. О. Копилова. С. 6–30.

796. Степанков В., Завальнюк О., Костевич І. Столиця Дністрянського Пониззя // Кам'янець-Подільський вісник. 1994. №№ 95, 96. 10 груд.

797. Степанков В., Завальнюк О., Костевич І. Столиця Дністрянського Пониззя // Студентський меридіан. 1994. 25 листоп. (№ 1372).

798. Стефанів С. Користь взаємна // Радянська освіта. 1980. 26 квітня.

799. Стороженко В. На міжнародній студентській археологічній : ми і наука // Радянський студент. 1968. 4 квітня.

800. Строцень Б. Вивчаються черняхівські могильники // Радянський студент. 1980. 20 березня.

801. Строцень Б. С. Пам'ятки пізнього етапу черняхівської культури на Західному Поділлі // Археологія і давня історія України. Вип. 2 Археологія Правобережної України. Київ., 2010. С. 165–173.

802. Строцень Б. С. Черняхівська культура Західного Поділля : монографія. Тернопіль : Астон, 2008. 272 с. С. 9, 12.

803. Строцень Б. С. Черняхівська культура Західного Поділля. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ, 2006. 18 с.
804. Сымонович Э. А. Памятники черняховской культуры на нижнем Днепре // КСИА. Москва, 1955. Вып. 4. С. 43–44.
805. Сымонович Э. А. Погребения V–VI вв. н. э. у с. Данилова Балка // КСИИМК. Москва, 1952. Вып. XLVIII. С. 62–70.
806. Сымонович Э. А. Раскопки могильника у Овчарни совхоза Приднепровского // МИА. Москва; Ленинград, 1960. № 82. С. 192–38.
807. Тези доповідей VIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії радянського періоду. Кам'янець-Подільський, 1990. 110 с. (Відп. ред.).
808. Тези доповідей VIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція археології. Кам'янець-Подільський, 1990. 64 с. (Відп. ред.).
809. Тези доповідей VIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії дожовтневого періоду. Кам'янець-Подільський, 1990. 84 с. (Відп. ред.).
810. Тези доповідей V-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський, 1980. 163 с. (Відп. ред.).
811. Тези доповідей VI-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція археології / за ред.: І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський, 1985. 86 с. (Відп. ред.).
812. Тези доповідей VI-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії дожовтневого періоду. Кам'янець-Подільський, 1985. 89 с. (Відп. ред.).
813. Тези доповідей VI-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії радянського періоду. Кам'янець-Подільський, 1985. 134 с. (Відп. ред.).
814. Тези доповідей наукової конференції «Народний герой Устим

Кармалюк» (до 200-річчя від дня народження). Кам'янець-Подільський, 1987. 81 с. (Відп. ред.).

815. Тези доповідей науково-практичної конференції «Поділля в роки визвольної війни українського народу. 1648–1654 роки». Дунаївці, 1992. 30 с. (Член редкол.).

816. Тези доповідей Подільської історико-краєзнавчої конференції. Хмельницький, 1965. 127 с. (Член редкол.).

817. Тези доповідей республіканської наукової конференції «Дунаївці : їх роль і місце в історії Поділля». Дунаївці, 1993. 147 с. (Член редкол.).

818. Терещук К. І. До питання про локалізацію Болохівської землі // Дослідження з слов'яно-руської археології. Київ, 1976. С. 164–175.

819. Терещук К. Л. До питання про технологію виготовлення давньоруського посуду // Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів. Науковий збірник «Велика Волинь». Старокостянтинів : Мельник А. А., 2006. Т. 34. С. 228–232.

820. Терский С. Маярчак С. Городища на восточной границе волынского княжества : исследования и интерпретация // Археологічні студії / Інститут археології НАН України, Чернівецька філія ДП «НДЦ «ОАСУ» ІА НАН України, Буковинський центр археологічних досліджень при Чернівецькому нац. ун-ті ім. Ю. Федьковича. Київ-Чернівці, 2014. Вип. 5. С. 310–321.

821. Терський С. В. Східний кордон Волинського князівства у XII–XIII ст. (за даними археологічних досліджень) // Вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка». № 724 : Держава та армія. 2012. С. 16–24.

822. Тимошук Б. О. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1974. № 3. С. 146–148. Рец. на кн. : Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

823. Тимошук Б. О. Найкраща моя знахідка. Чернівці: Зелена Буковина, 2009. 264 с.

824. Тиханова М. А. Раскопки на поселении III–IV вв. у с. Лепесовка.

- 1957–1959 гг. // Советская археология. Москва : Наука, 1963. № 2. С.178–191.
825. Тиханова М. О. Розкопки верхніх горизонтів поселення в с. Лука-Врублівецька // Археологічні пам'ятки УРСР. Київ : Академія наук Української РСР, 1949. Т. 1. С. 183–187.
826. Ткачук Н. Б. Студентська археологія у Кам'янець-Подільському педінституті в середині 60–80 роках ХХ ст. // V Всеукраїнська студентська археологічна конференція «Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи. Кам'янець-Подільський : Сисин Я. І., 2016. С. 34–40.
827. Толочко П. П. Книга про слов'янських ювелірів // Винокур І. С. Слов'янські ювеліри Подністров'я. Кам'янець-Подільський : Оіум, 1997. С. 5–8.
828. Троян А., Крайній К. Погляд в далеке минуле // Радянський студент. 1967. 19 жовт.
829. Трубочанінов С. В. Професор І. Винокур – талановитий автор, невтомний трудівник на ниві підручникотворення // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. С. 18–22.
830. Федоров Г. Б. Население Прутско-Днестровского междуречья в I тысячелетии н. э. // МИА. Москва : Наука, 1960. № 89. С. 57–173.
831. Фурманчук Г. Й. Формування археологічної колекції Нетішинського краєзнавчого музею // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. С. 337–339.
832. Хвойка В. В. Поля погребений в Среднем Приднепровье // Записки русского археологического общества (новая серия). Москва, 1901. Т. XIII. С. 172–190.
833. Хмельниччина : роки становлення та поступу : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. Хмельницький, 1997. 464 с. (Член редкол.).
834. Хоптяр А. С. Дипломні роботи захищають історики // Радянський

студент. 1975. 12 червня

835. Хотюн Г. М. Археологічні дослідження в с. Бакота Кам'янець-Подільського району Хмельницької області // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції. Львів : Каменярь, 1968. с. 145.

836. Царик О. З історії археологічних досліджень : [книги наших земляків] // Прапор Жовтня. 1985. 20 верес.

837. Черезов Є. Вивчаємо історію стародавнього світу // За сталінські кадри. 1952. 2 черв.

838. Чернівецький державний університет / редкол.: В. О. Червінський (голова), С. С. Костишин (заст. голови) та ін. Львів : Вища шк., 1975. 128 с.

839. Чишко В. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України Київ, 1996. 240 с.

840. Швець О. Погляд у глибину віків // Шляхом Жовтня (Шепетівка). 1985. 17 верес. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя. Київ ; Одеса, 1985. 128 с.

841. Шевченко і Поділля : зб. наук. пр. за матеріалами Другої Всеукр. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1999. 268 с. (Член редкол.).

842. Шевченко О. Вивчення пам'яток // Радянський студент. 1979. 18 січн.

843. Шманько О. Г. Борис Тимошук – дослідник давніх і середньовічних старожитностей Східної Європи. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Чернівці, 2009. С. 90.

844. Шовкопляс І. VIII наукова конференція Інституту археології АН УРСР // Археологія. Київ : Наукова думка. 1957. Т. 11. С. 160–179.

845. Щукин М. Б. О некоторых проблемах черняховской культуры и происхождении славян (по поводу статей Э. А. Рикмана, И. С. Винокура, В. В. Седова и И. Вернера // Советская археология. Москва : Наука, 1975. № 4. С. 57–70.

846. Щукин М. Б. Готский путь. Готы, Рим и черняховская культура.

Санкт-Петербург : Спб. : Филологический факультет, 2005. 576 с.

847. Юсова Н. Винокур Іон Срулевич (Ізраїлевич) // Українські історики ХХ століття : бібліогр. довід. Київ ; Львів:Ін-т історії України НАН України, 2003. Вип. 2, Ч. 1. С. 56.

848. Юхим Сіцінський в історії та культурі Поділля : зб. наук. праць за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, РВВ, 2004. 180 с. (Член редкол.).

849. Якубовський В., Богачек С. Розкопки стародавнього могильника // Радянський студент. 1963. 10 верес.

850. Якубовський В. В Ужгороді на археологічній конференції // Радянський студент. 1966. 26 травня.

851. Якубовський В. Ґрунтовне дослідження // Радянське Поділля. 1977. 15 листоп.

852. Якубовський В. Давні слов'яни на Дністрі (книги наших земляків) // Прапор Жовтня. 1977. 23 листоп.

853. Якубовський В. І. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1996. № 4. С. 151–153. Рец. на кн.: Винокур І. С., Горішній П. А. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. Кам'янець-Подільський : Центр Поділлєзнавства, 1994. 364 с.

854. Якубовський В. І. Бакота у творчості І. С. Винокура і П. А. Горішнього // АCADEMIA на пошану професора Л. А. Коваленка. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський держ. пед. ін-т., 1997. С. 68–69.

855. Якубовський В. І. Розвідкові дослідження в Городку та Іванківцях // Наук. збірник : Городоччина: минуле і сучасність у контексті історії Поділля. Городок, 1994. С. 64–68.

856. Ярмошик І. І. Волинь в історико-краєзнавчих дослідженнях ХІХ–ХХ століть. Житомир : Волинь, Рута, 2006. 216 с.

857. Ярмошик І. І. Історичне краєзнавство Східної Волині в контексті української історіографії 1920 – 30-х рр. // Бердичівщина: поступ у третє

тисячоліття. Науковий збірник «Велика Волинь» Праці Житомирського науково-красзнавчого товариства дослідників Волині / Відп. ред. М. Ю. Костриця. Житомир : М.А.К., 2001. Т. 22. С. 96–102.

858. Ясь О. В. Наукові напрями, школи, течії, гуртки // Енциклопедія історії України. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 7. : Мл–О. С. 214–221.

859. Babes M. [Рецензія] // Studiicercetarideistorievehesiarcheologie. № 2. Bucuresti. 1974. S. 327–328. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

860. Gurba J. [Рецензія] // Z otchłani wieków. Rok XXXIII. Wrocław; Poznań; Zeszyt 3, 1967. S. 166. Рец. на кн.: І. С. Винокур. Zbyrannia i wyznaczania archeologicznych pamjtok ta metodyka jich wykorzystannia w szkoli. Kyjiv, 1967. Wydawnictwo Radianska Szkoła. 90 s z ilustr.

861. Gurba J. Znalezisko grohuw osadziw Magale // Z otchłani wieków. Wrocław; Poznani, 1961. Rok XXVII. Zeszyt 2. S. 155–156.

862. Gurba J. [Рецензія] // Sprawozdania Archeologiczne. 1987. Т. 39. S. 369–370. Рец. на кн.: Dovidnyk z archeologii Ukrainy. Chmelnicka, Cernivecka, Zakarpatskaoblasti / І. С. Винокур, А. Ф. Нучал, С. І. Пеняк, В. О. Тимошук, В. І. Якубовський. Kyiv, 1984. 222 с.

863. Lawiova-Schmidlova M. Problemii zucenia cernachovskoi kultury, Kratkij csoobschenija Instituta archeologii № 121. Moskva 1970 // Slovenska archeologia. Bratislava, 1972. № 20. S. 243–246. Рец. На збірник (вт. ч. на статтю І. С. Винокура «Волыно-Подольское пограничье – один из районов формирования Черняховской культуры. Москва, КСИА АН СССР, № 121. 1970. С. 27–34.

864. Szymański W. Ā. S. Vinokur. Opyt rekonstrukcii melnicnogo sooruuzeniia III–IV w. n. e. // Sovetskaia archeologia. 1970. № 2. s. 238–244, rys. 6.; Kvartalnik histori kultury materialnei. R. XIX. 1971. № 4. 731 s.

865. Szymański W. Nowe sanktuarium kultury czerniachowskiej Zeszyt : [рефератстатті «Языческие изваяния из с. Ставчаны в Поднестровье» //

Советская археология. Москва : Наука, 1964. № 4. С. 210–214]. Z otchłani wiekow. rok. XXXI. Wrocław-Poznań, 1965. Zeszyt 3. S. 233–234.

866. Taras H. Jubileusz 85-lecia urodzin doc. Jana Gurby. Wiadomości Uniwersyteckie [UMCS Lublin] 2014, nr 6, S. 40–42.

867. Vinokur Ion Srulevic // Enzyklopadisches Handbuch zur Ur-und Frühgeschichte Europas / Academia. Verlag der Tschechoslowakischen akademie der wissenschaften. Praga, 1969. T. 2. S. 15–92.

868. Winokur I., Kokowski A. Miecz z miejscowosci Kudrynci na Podolu // Kulturaprzeworska. Lublin, 1997. T. 3. S. 257–263.

869. Zakoscielna A., Gurba I. Wkład profesora Iona S. Vinokura w badania nad kulturą trypolską // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. С. 20–21.

870. Zakoscielna A., Gurba I. Związki Profesora Iona Vinokura z polską, a Szczegolne lubelską, archeologia // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. С. 37–41.

871. Zakościelna A., Gurba J. [Rec.] Archeologia Polski Środkowowschodniej. 2006. T. 8. S. 406–407. Rec. na kn.: Vinokur I. S., Telegin D. A. Archeologia Ukraini : підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Ternopil' : Navchal'na kniga Bogdan, 2004, 479 s.

872. Zeman J. [Рецензія] // Archeologicke rozhledy. – XXXVI. 3. Praha, 1974. S. 303–304. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–Vст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

Електронні ресурси

873. Акценти знаних кам'янчан: кам'янчани, нагороджені міською

відзнакою «Честь і шана» : біобібліограф. покажчик / Кам'янець-Подільська міська центральна бібліотека; уклад. О. В. Дачковська. Кам'янець-Подільський, 2012. С. 8-10. Електрон. наук. вид. : <https://vdocuments.site/> (дата звернення : 16.04.2018).

874. Баженов Л. В. Відомий археолог та історик України. Електрон. наук. вид. : <http://tovtry.km.ua/> (дата звернення : 11.04.2015).

875. Вінницький обласний краєзнавчий музей. Зал № 6. Визначні археологічні пам'ятки Вінниччини. Електрон. наук. вид. : <http://vinnytsia-museum.in.ua/> (дата звернення : 13.08.2017).

876. Володимир Федотов. З приводу святкування так званої 920-ї річниці заснування м. Ізяслав. Електрон. наук. вид. : <http://www.prostir.museum.ua/post/37559> (дата звернення : 14.11.2017).

877. Грінкевич Анна. Помер археолог Іон Винокур // Gazeta.ua Понеділок, 25 вересня 2006 Електрон. наук. вид. : (дата звернення : 7.08.2014).

878. Дослідники замкової гори: 9 кроків від минулого до сьогодення. Електрон. наук. вид. : <http://www.zhytomyr.travel/> (дата звернення : 1.03.2018).

879. Ігор Старенький Археолог від Бога. Електрон. наук. вид. : <http://klyuch.com.ua/articles/history/arkheolog-vid-boga/> (дата звернення : 2.09.2016).

880. Ігор Старенький. Таємничий суржинецький ідол. Електрон. наук. вид. : <https://klyuch.com.ua/articles/history/taemnychyu-surzhynetskyu-idol/> (дата звернення : 17.03.2017).

881. Історична Волинь. Електрон. наук. вид. : <http://istvolyn.info/> (дата звернення : 9.03.2017).

882. Кам'янець-Подільський «Відомі люди Кам'янця-Подільського» Митці» Іон Срульович Винокур. Електрон. наук. вид. : http://k-p.net.ua/ludu_kamyantca/mutci/364-ion-srulovich-vinokur.html (дата звернення : 16.07.2017).

883. Природжений археолог. Електрон. наук. вид. : <http://podolyanin.com.ua/history/796/> (дата звернення : 5.09.2017).

884. Ford_GPA Електрон. наук. вид. <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення : 16.02.2017).

ДОДАТКИ

Додаток А [198] І. Винокур, 2000 р.

Додаток Б [183] Галич, 1951 р. Справа на ліво І. Винокур, В. Довженок, (?), Б. Тимошук, (?), В. Гончаров)

Додаток В [183] Зліва на право Б. Тимошук, Новицький, Ріхтер, Л. Кулініченко, (?), І. Винокур,

Додаток Г [183] Під час розвідок по Житомирщині, 1954–1957 рр.
Сидять І. Винокур і Г. Богун.

Додаток Д [183] Члени археологічного гуртка ЧДУ, 1958–1962 рр.
По центру О. Приходнюк

Додаток Є [183] Бакота, 1964–1965 рр. І. Винокур, Г. Хотюн

Додаток Ж [183] Бакота, 1964–1965 рр. Справа на ліво І. Винокур, Г. Логвин,
Г. Хотюн

Додаток 3 [196] Ружичанка, 1955 р. 1 ряд – 4-й зліва на право І. Винокур, А. Гуцал, (?), В. Якубовський; 2 ряд – 3-й зліва на право В. Нечитайло, останній ряд – справа на ліво Б.Кушнір

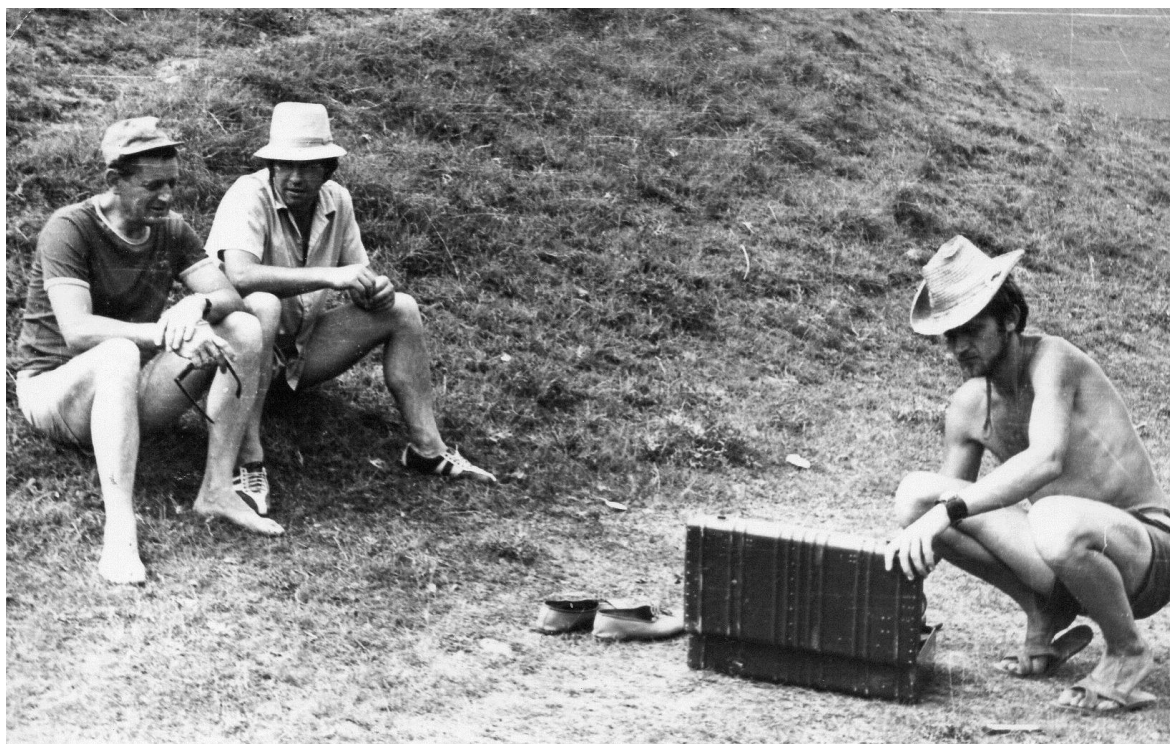
Додаток И [196] Робота студентського археологічного гуртка КПДП, 1965–1967 рр. Зліва на право Ю. Блажевич, В. Якубовський, І. Винокур, В. Стороженко, А. Гуцал, (?)

Додаток І [183] Виїзд експедиції, 1967–1968 рр. 5-й зліва на право І. Винокур, А. Слободян, А. Гуцал, студенти практиканти історичного факультету К-ПДП

Додаток ІІ [183] І. Винокур проводить фотофіксацію археологічних об'єктів у Бакоті, 1970–1980 рр.

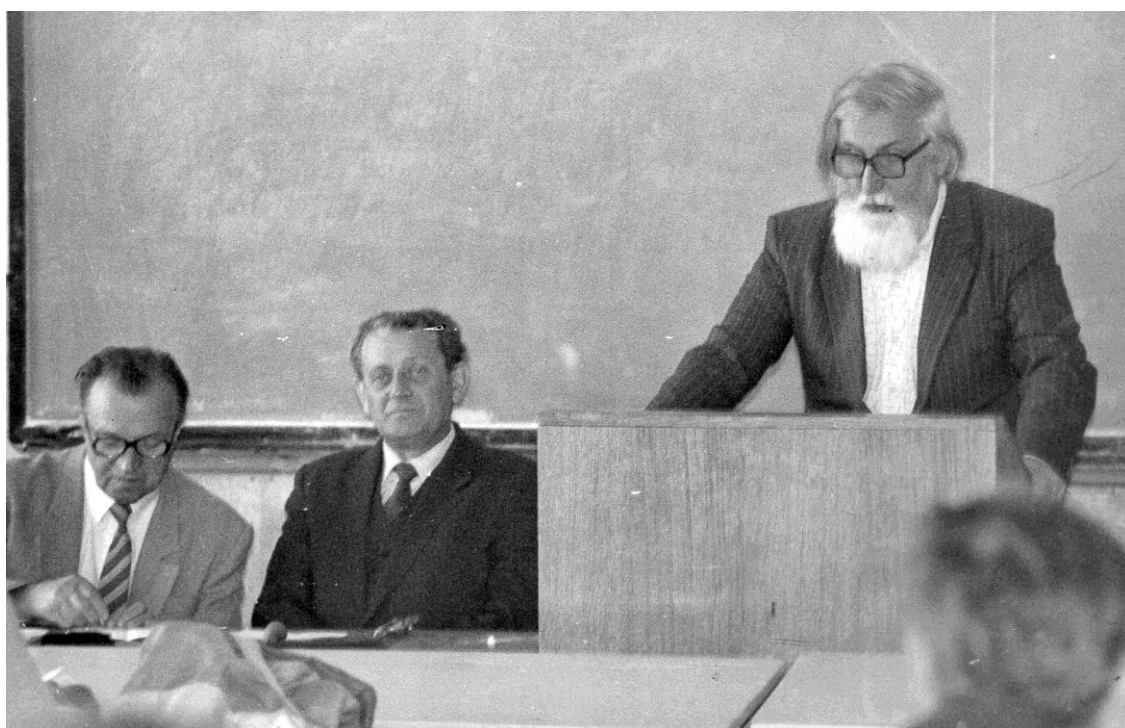
Додаток К [197] Рудківці, 1974 р. В. Мегей проводить роботи з металошукачем, сидять А. Гуцал, І. Винокур

Додаток Л [182] С. Бібіков під час роботи V Подільської історико-краєзнавчої конференції 1979 р. вручає І. Винокуру диплом доктора наук

Додаток М [182] Президія симпозиуму «Позднейшие судьбы черняховской культуры», 1981 р. Справа на ліво М. Брайчевський, В. Седов, І. Винокур, А. Копилов, (?), Е. Симонович

Додаток Н [182] Під час роботи VIII-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції 1990 р. Справа на ліво М. Брайчевський, І. Винокур, Ф. Шевченко

Додаток О [183] Розвідка по Івано-Франківщині, 1978 р. Праворуч І. Винокур, по центру Г. Смирнова, (?),

Додаток П [197] Бакота, 1978 р. Зустріч науковців, справа на ліво В. Баран, А. Копилов, І. Винокур, М. Люба, П. Горішній, А. Гуцал,

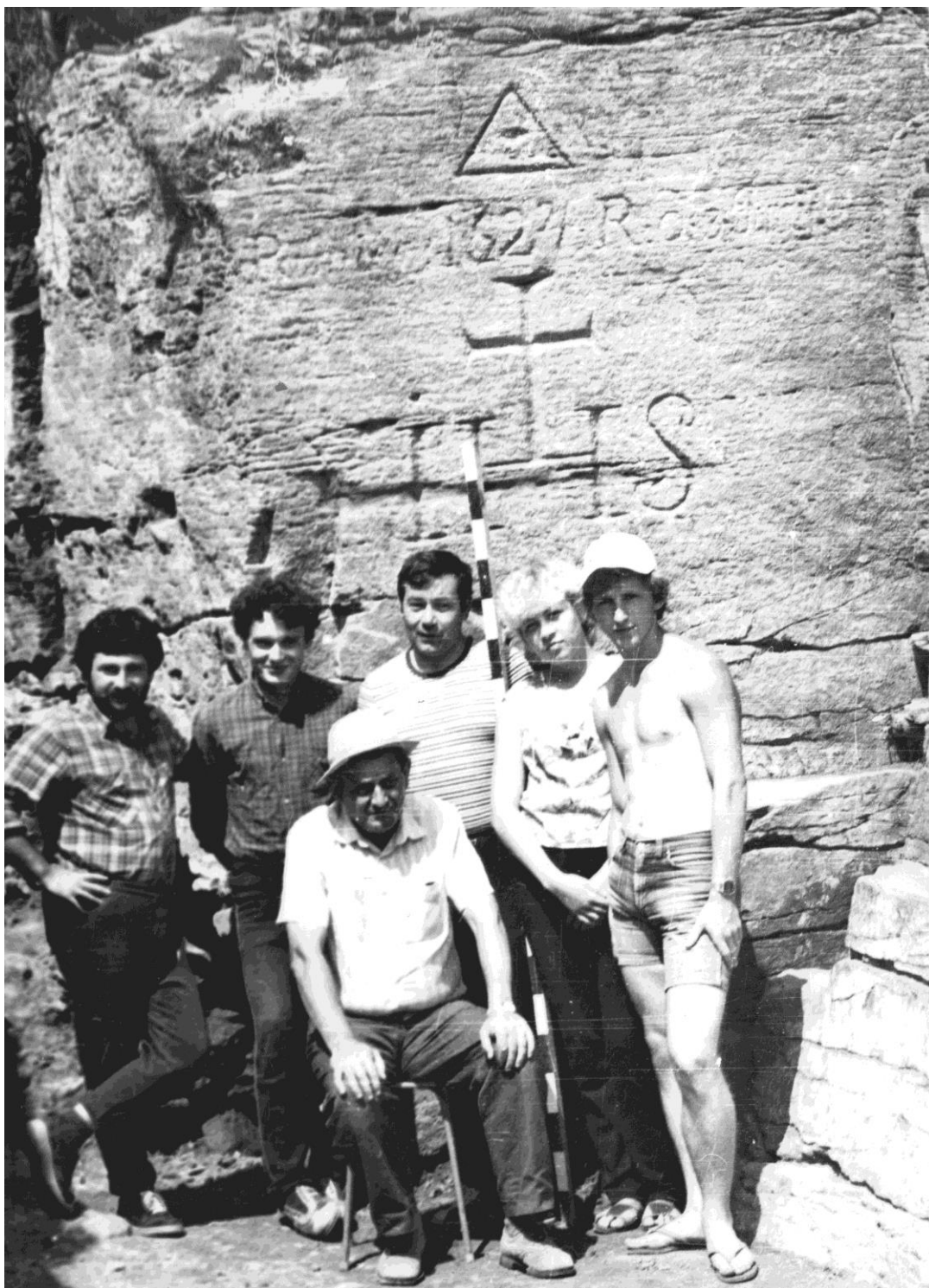
]

Додаток Р [183] Встановлення студентами-гуртківцями охоронних знаків на пам'ятках археології, 1977–1979-ті рр. Зліва на право сидять М. Петров, А. Гуцал, стоїть 3-й зліва І. Винокур

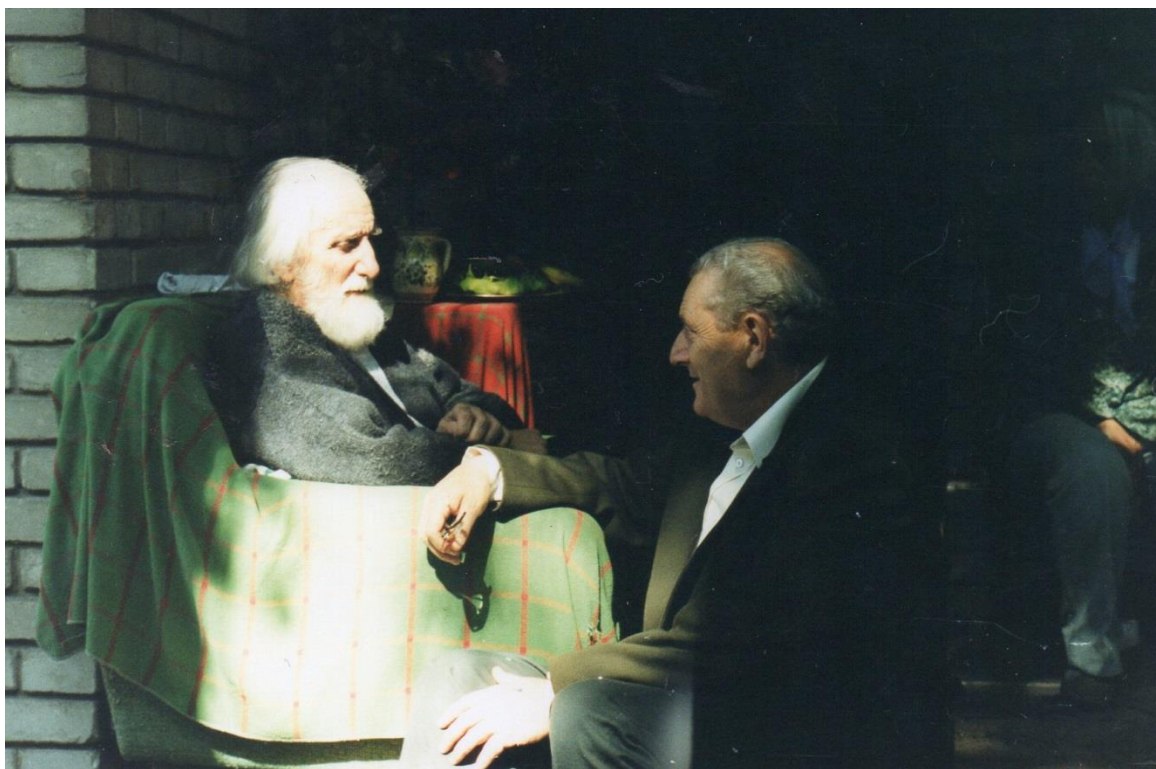
Додаток С [196] Під час розвідок з американським гостем, 1988 р. Зліва на право А. Манзій, (?), А. Гуцал, І. Винокур,

Додаток Т [183] Під час дослідження Бушанського скельного комплексу,
1985 р. 2-й зліва В. Нестеренко, І. Винокур, М. Петров

Додаток У [183] І. Винокур під час розчистки скарбу на Губинському городищі, 2002 р.

Додаток Ф [198] І. Винокур на дачі в М. Брайчевського, 1999 р.

Додаток Х [183] Теклівка, 2002 р. Зліва на право В. Гуцал, О. Могилов, І. Винокур, А. Гуцал, С. Копилов

Додаток Ц [183] І. Винокур під час відкриття пам'ятного знака на Губинському городищі, 2004 р.

Додаток Ч [182] Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, 2010 р. Пленарне засідання Міжнародної наукової конференції на пошану І. С. Винокура «Актуальні проблеми археології». Виступає біля кафедри С. Пивоваров, сидять зліва на право П. Толочко, О. Завальнюк, Л. Баженов, А. Урбанський, С. Копилов, Б. Строць

Додаток III [183] Меджибіж, 2015 р. Державний історико-культурний заповідник «Меджибіж». Пленарне засідання Всеукраїнської археологічної конференції «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи у I тисячолітті нашої ери», присвяченої пам'яті І. Винокура. Зліва на право О. Петраускас, Л. Вакуленко, О. Погорілець, М. Любичев

Додаток Щ

ОСНОВНІ НАУКОВІ ПРАЦІ І. ВІНОКУРА МОНОГРАФІЇ, ПІДРУЧНИКИ, ОКРЕМІ ВИДАННЯ

1956

1. Винокур І. С. Археологічні пам'ятки Житомирщини. Житомир, 1956. 28 с.

1958

2. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Історико-архітектурний пам'ятник в Чернівцях – колишня резиденція Буковинських митрополитів : короткий довідник. Чернівці, 1958. 22 с.
3. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Що повинен знати юний турист про археологічні пам'ятки Буковини. Чернівці, 1958. 19 с.

1960

4. Винокур І. С. Старожитності Східної Волині першої половини I тисячоліття н. е. Чернівці : Чернів. держ. ун-т, 1960. 130 с. (Старожитності Східної Волині; Т. VIII).

1962

5. Винокур И. С. Древности Восточной Волыни первой половины I тысячелетия н. э. : автореф. дис. канд. ист. наук / Ленинград. отделение Ин-та археологии АН СССР. Черновцы, 1962. 19 с.

1965

6. Винокур І. С., Гуменюк. С. К. Археологічні пам'ятки Хмельниччини : конспект лекцій на допомогу студентам. Кам'янець-Подільський, 1965. 40 с.

1966

7. Винокур І. С. Матеріальна і духовна культура населення Середнього Подністров'я в першій половині I тисячоліття н. е. : конспект лекцій. Кам'янець-Подільський, 1966. 42 с.
8. Винокур І. С., Кушнір Б. М., Степенко О. Д. Методичні вказівки для вчителів історії по вивченню матеріалу про рідний край в курсі історії СРСР. Хмельницький, 1966. 12 с.

1967

9. Винокур І. С. Збирання і визначення археологічних пам'яток та методика їх використання в школі : посіб. для вчителів. Київ, 1967. 90 с.

1968

10. Винокур І. С., Пламєницька Є. М., Медведовський І. І., Хотюн Г. М. Кам'янець-Подільський: історико-архітектурний нарис. Київ : Будівельник, 1968. 120 с.

1971

11. Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область / авт. кол.: І. С. Винокур та ін. Київ, 1971. 706 с.

1972

12. Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-

Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ, 1972. 180 с.

1977

13. Винокур І. С., Тимощук Б. О. Давні слов'яни на Дністрі. Ужгород, 1977. 112 с.

1978

14. Винокур І. С. История и культура черняховских племен лесостепного Днестро-Днепровского междуречья (первая половина I тысячелетия н. э.) : автореф. дис. д-ра ист. наук / Ин-т археологии АН УССР. Киев, 1978. 52 с.

1980

15. Винокур І. С. Борьба Руси за свержение татаро-монгольского ига. К 600-летию Куликовской битвы и 500-летию падения ига ордынцев. Хмельницкий, 1980. 26 с.

1981

16. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Кам'янець-Подільський державний історико-архітектурний заповідник. Львів, 1981. 96 с.

1982

17. Винокур І. С. Древний Киев. К 1500-летию основания города. Хмельницкий, 1982. 33 с.

1983

18. Винокур І. С., Петров М. Б. Історична топографія Кам'янця-Подільського з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Хмельницький, 1983. 48 с.

1984

19. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Пеняк С. І., Тимощук Б. О., Якубовський В. І. Довідник з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області. К., 1984. 223 с.

1985

20. Винокур І. С. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя. Київ; Одеса, 1985. 128 с.

1986

21. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Кам'янець-Подільський державний історико-архітектурний заповідник. Вид. 2-ге, допов. Львів, 1986. 159 с.

1987

22. Винокур І. С., Петров М. Б. Историческая топография Каменец-Подольского (конец XVIII–XX вв.). Хмельницкий, 1987. 39 с.
23. Винокур І. С., Степенко О. Д. Устим Кармалюк. Селянський антикріпосницький рух на Поділлі. До 200-річчя від дня народження. Хмельницький, 1987. 30 с.

1989

24. Винокур І. С. Найдавніше минуле території Хмельниччини. Хмельницький, 1989. 21 с.
25. Винокур І. С. Поділля періоду Київської Русі. Хмельницький, 1989. 17 с.
26. Винокур І. С., Степенко О. Д. Пам'ятки історії у творчості

Т. Г. Шевченка. До 175-річчя від дня народження великого Кобзаря. Хмельницький, 1989. 37 с.

1990

27. Винокур І. С., Баженов Л. В., Гуменюк С. К. Нариси історії Поділля : на допомогу вчителю / (відп. за вип.) І. С. Винокур. Хмельницький, 1990. 328 с.

1991

28. Винокур І. С., Альошкін О. М., Забашта Р. В. Буша. Історико-краєзнавчі нариси / (відп. за вип.) І. С. Винокур. Хмельницький : Ред.-вид. від., 1991. 220 с.

1993

29. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія Поділля та Південно-Східної Волині. Кам'янець-Подільський : Центр Поділлязнавства, 1993. 112 с.

1994

30. Винокур І. С., Горішній П. А. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. Кам'янець-Подільський : Центр Поділлязнавства, 1994. 364 с.
31. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів. Київ, 1994. 318 с.

1995

32. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія України : пробн. навч. посіб. для студ. усіх спец. Кам'янець-Подільський, 1995. Ч. 1. 48 с. : іл. 12 с.

1996

33. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Давня і середньовічна історія України : навч. посіб. для учнів серед. шк. Київ: Глобус, 1996. 220 с.

1997

34. Винокур І. С., Телегін Д. Я., Титова О. М. Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст. : навч. посіб. / І. С. Винокур та ін. Київ, 1997. 336 с. (Рек. МОН України).
35. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія України : навч. посіб. для 6–7 класів. Вид. 1. Кам'янець-Подільський, 1997. 176 с.
36. Винокур І. С. Слов'янські ювеліри Подністров'я : монографія. Кам'янець-Подільський, 1997. 200 с.

1998

37. Винокур І. С., Трубочанінов С. В. Історія України : навч. посіб. для 7 кл. серед. загальноосвіт. шкіл. Кам'янець-Подільський, 1998. 89 с.

2000

38. Винокур І. С. Черняхівська культура: витоки і доля : монографія. Кам'янець-Подільський, 2000. 376 с.
39. Винокур І. С., Трубочанінов С. В., Історія України: Експериментальний підручник для 7 класу. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2000. 64 с.

2002

40. Винокур І. С., Трубочанінов С. В., Історія України 7 клас : Експериментальний підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. 256 с.

2004

- 41.Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : підруч. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2004. 480 с.
- 42.Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Літописний Губин XII–XIII ст. Болохівська земля: за матеріалами археологічних досліджень 1997–2003 років. (До 800-річчя Губина). Хмельницький : Мельник А. А., 2004. Вип. 1. 72 с.

2006

- 43.Край Кам'янецький / І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. 126 с.

2007

- 44.Винокур І. С., Костриця М. Ю., Тарабукін О. О. Житомирщина від ранніх слов'ян до Київської Русі : підручна книга для учителів, студентів, учнів. Житомир 2007. 80 с. (Житомирщина: сторінки історії ; кн. 2).

Статті в збірниках наукових праць, у наукових журналах і енциклопедіях

1958

- 45.Винокур І. С. Корчакская группа раннеславянских памятников на территории Восточной Волыни // Научный ежегодник Черновицкого государственного университета за 1957 год. Черновцы, 1958. С. 113–116.
- 46.Винокур І. С. Летописные волыняне в свете новых археологических данных // Тезисы докладов XIV отчетной научной сессии Черновицкого государственного университета. Секция ист. наук. Черновцы, 1958. С. 47–48.

1959

- 47.Винокур І. С. Материалы Черняховской культуры, хранящиеся в Житомирском краеведческом музее // Советская археология. 1959. № 4. С 35–238.
- 48.Винокур І. С., Михайлина П. В. Наукова конференція, присвячена 40-річчю Хотинського повстання // Укр. іст. журн. 1959. № 3. С. 163.
- 49.Винокур І. С. Ранньослов'янські пам'ятки Східної Волині (перша половина I тисячоліття н. е.) // Наукові записки Чернівецького державного університету. Іст. науки. Вип. 4, Т. 35. Чернівці, 1959. С. 167–182.

1960

- 50.Винокур І. С. Волынские «хлебцы» // Научный ежегодник Черновицкого государственного университета за 1958 год. Черновцы, 1960. С. 109–111.
- 51.Винокур І. С. Археологические исследования Черновицкого государственного университета в 1959 году // Научный ежегодник Черновицкого государственного университета за 1959 год. Черновцы, 1960. С. 149–151.
- 52.Винокур І. С. Горох медного века // Природа. 1960. № 8. С. 102–103.

- 53.Винокур И. С. Древности Восточной Волыни // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1960. Вып. 81. С. 52–60.
- 54.Винокур И. С. Новые археологические материалы по этнографии летописных волинян // Ученые записки Черновицкого отдела Географического общества СССР. Черновцы, 1960. Т. 3. С. 157–166.
- 55.Винокур И. С. Раскопки двух древлянских курганов // Научный ежегодник Черновицкого государственного университета за 1959 год. Черновцы, 1960. С. 151–155.

1961

- 56.Винокур И. С., Тимощук Б. О. Слов'янські пам'ятки Буковини // Наукові записки Чернівецького державного університету. Іст. науки. Вип. 3. Т. 54. Чернівці, 1961. С. 83–94.

1962

- 57.Винокур И. С., Тимощук Б. О. Памятники эпохи полей погребений на Буковине // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1962. Вып. 90. С. 73–77.

1963

- 58.Винокур И. С., Брайчевский М. Ю., Руденко. А. Д. Новоград-Волынский клад римских монет // Нумизматика и сфрагистика. Киев, 1963. Т. 1. С. 87–95.
- 59.Винокур И. С., Богун Г. Г., Липко С. А. Краєзнавці збирають археологічний матеріал // Укр. іст. журн. 1963. № 3. С. 157–158.
- 60.Винокур И. С. Могильники первой половины I тысячелетия н. э. в Раковце и Киселеве // Материалы XIX научной сессии Черновицкого госуниверситета. Ист. науки. Черновцы, 1963. С. 21–23.

1964

- 61.Винокур И. С. Пам'ятки епохи «великого переселення народів» на території Південного Заходу Правобережжя України та деякі питання етногенезу східних слов'ян // Тези доп. VI української славістичної конф. Чернівці, 1964. С. 168–169.
- 62.Винокур И. С., Коваленко Л. А. Хмельницьке історико-краєзнавче товариство // Укр. іст. журн. 1964. № 3. С. 154.
- 63.Винокур И. С., Тищенко В. І. Історико-краєзнавче товариство на Хмельниччині // Народна творчість та етнографія. 1964. № 5. С. 100.
- 64.Винокур И. С. Памятники волынской группы культуры полей погребений у сел Маркуши и Иванковцы // Материалы и исследования по археологии СССР. Москва, 1964. № 116. С. 176–186.
- 65.Винокур И. С., Островский М. И. Раскопки Раковецкого могильника в 1962 г. // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1964. Вып. 102. С. 64–70.
- 66.Винокур И. С., Тимощук Б. О. Памятники Черняховской культуры на Буковине // Материалы и исследования по археологии СССР. Москва, 1964. № 116. С. 186–196.
- 67.Винокур И. С., Хотюн Г. М. Языческие изваяния из с. Ставчаны в Поднестровье // Советская археология. 1964. № 4. С. 210–214.

1965

- 68.Винокур І. С., Брайчевський М. Ю., Руденко А. Д. Ein romisher Munzschatz aus Nowograd-Wolynski // Bibliotheka Classica Orientalis. Berlin, 1965. С 15.
- 69.Винокур І. С. Культура та ідеологія черняхівських племен за археологічними матеріалами // Тези наук. звіт. конф. Кам'янець-Поділ. пед. ін-ту. Кам'янець-Подільський, 1965. С. 40–41.
- 70.Винокур І. С., Хотюн Г. М. Скіфський амулет // Археологія. Київ, 1965. Т. 19. С. 118–122.
- 71.Винокур И. С. Новые находки языческих изваяний в Среднем Поднестровье // Материалы I Междунар. конгресса славянской археологии. Варшава, 1965 (на рос., і англ. мовах). С. 378–388.
- 72.Винокур И. С. Языческие изваяния на территории Среднего Поднестровья // Тези доп. Подільської іст.-краєзн. конф. Хмельницький, 1965. С. 77–79.
- 73.Винокур И. С., Хотюн Г. М. Исследование средневекового дворца-замка в Бакоте на Днестре // Тези доп. Подільської іст.-краєзн. конф. Хмельницький, 1965. С. 85–86.

1966

- 74.Винокур І. С. Археологічні дослідження на трипільському поселенні біля с. Магала // Археологія. Київ, 1966. Т. 20. С. 157–163.
- 75.Винокур І. С. Дослідження Подільської археологічної експедиції в 1964–1965 рр. // Укр. іст. журн. 1966. № 6. С. 150–151.
- 76.Винокур І. С. Ружичанський могильник III–IVст. н. е. (Дослідження 1965 р.) // Тези доп. на звіт. наук. сесії кафедр Кам'янець-Поділ. пед. ін-ту за 1965 р. Кам'янець-Подільський, 1966. С. 32–33.
- 77.Винокур И. С. Новый клад эпохи «великого переселения народов» из Среднего Поднестровья // Пленум Института археологии АН СССР, 1966 г. Секция раннего железного века : тез. докл. Москва, 1966. С. 3.

1967

- 78.Винокур І. С. Najnowsze odkrycia na stanowiskach z pierwszych wiekow n. e. w dorzeczu Zrodkowego Dniestru // Z otchłani wiekow. rok XXXIII. Wroclaw-Poznan, 1967. Zeszyt 4. С. 198–205.
- 79.Винокур І. С., Хотюн Г. М. Розкопки Бакоти // Наука і суспільство. 1967. № 6. С. 64.
- 80.Винокур И. С. Отчет о работе славянского отряда Подольской экспедиции в 1966 году // Археологические исследования на Украине 1965–1966 гг. Киев, 1967. Вып. 1. С. 163–166.
- 81.Винокур И. С. Черняховский могильник и поселение у с. Ружичанка // Археологические открытия 1966 года. Москва : Наука, 1967. С. 228–229.
- 82.Винокур И. С. Языческие изваяния Среднего Поднестровья // История и археология юго-западных областей СССР. Москва, 1967. С. 136–144.
- 83.Винокур И. С., Вакуленко Л. В. Киселевский могильник I–II вв. н. э. // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1967. Вып. 112. С. 126–132.

- 84.Винокур И. С., Островский М. И. Раковецкий могильник // История и археология юго-западных областей СССР. Москва, 1967. С. 144–160.
- 85.Винокур И. С., Коваленко Л. А. Друга Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1967. № 7. С. 155–156.
- 86.Винокур И. С., Степенко О. Д. 60-річчя професора Л. А. Коваленка // Укр. іст. журн. 1967. № 5. С. 160.
- 87.Винокур И. С., Хотюн Г. М. Амулет из челюсти леопарда // Природа. 1967. № 4. С. 127–128.

1968

- 88.Винокур И. С. Позитивний досвід і деякі питання розуміння світу у черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя // Матеріали другої Подільської іст.-краєзн. конф. Львів, 1968. С. 119–121.
- 89.Винокур И. С. Работы славянского отряда Каменец-Подольского пединститута // Археологические исследования на Украине в 1967 г. Киев, 1968. Вып. 2. С. 176–181.
- 90.Винокур И. С., Приходнюк О. М. Работы славянского отряда Подольской экспедиции // Археологические открытия 1967 года. Москва, 1968. С. 234–235.

1969

- 91.Винокур И. С. Бережанський скарб // Слов'яно-руські старожитності. Київ, 1969. С. 14–21.
- 92.Винокур И. С. Динотерий на Подолии // Природа. 1969. № 1. С. 104.
- 93.Винокур И. С. Клад из Поднестровья // Декоративное искусство СССР. 1969. № 9. С. 52.
- 94.Винокур И. С. Некоторые вопросы духовной культуры Черняховских племен // Советская археология. 1969. № 1. С. 48–62.
- 95.Винокур И. С. Подільська історико-краєзнавча конференція // Народна творчість та етнографія. 1969. № 5. С. 108–109.
- 96.Винокур И. С. Путь в науку // История СССР. 1969. № 4. С. 174–176.
- 97.Винокур И. С., Приходнюк О. М. Раннеславянское поселение у г. Городок // Археологические открытия 1968 года. Москва, 1969. С. 332–334.

1970

- 98.Винокур И. С. Волыно-Подольское пограничье – один из районов формирования черняховской культуры // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1970. Вып. 121. С. 27–34.
- 99.Винокур И. С. Деякі язичницькі символи в орнаментіці пам'яток черняхівської культури // Археологія. Київ, 1970. Т. 23. С. 108–119.
100. Винокур И. С. Досліджуємо та пропагуємо пам'ятки Поділля // Пам'ятки України. 1970. № 2. С. 43–47.
101. Винокур И. С. Новые языческие памятники на Среднем Днестре // Древние славяне и их соседи. Москва, 1970. С. 38–41.
102. Винокур И. С. Опыт реконструкции мельничного сооружения III–IV вв. н. э. // Советская археология. 1970. № 2. С. 238–245.
103. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Славянское селище в

окрестностях летописной Бакоты // Археологические открытия 1969 года. Москва, 1970. С. 284–285.

104. Винокур І. С., Довженко В. Й., Приходнюк О. М., Тимошук Б. О. Слов'янські старожитності Середнього Подністров'я // Матеріали третьої Подільської іст.-краєзн. конф. Львів, 1970. С. 124–127.
105. Винокур І. С., Симонович Е. О. Третья Подольская историко-краеведческая конференция // Советская археология. 1970. № 2. С. 292–294.
106. Винокур І. С. Черняхівські могильники в межиріччі Дністра та Південного Бугу // Матеріали третьої Подільської іст.-краєзн. конф. Львів, 1970. С. 113–116.
107. Винокур І. С. Черняховские племена Днестро-Днепровского междуречья // Тезисы докладов советской делегации на II Международном конгрессе славянской археологии в Берлине. Москва, 1970. С. 9–13.

1971

108. Винокур І. С. Поховальний обряд черняхівської культури (за матеріалами Дністро-Дніпровського межиріччя) // Середні віки на Україні. Київ, 1971. Вип. 1. С. 95–100.
109. Винокур І. С. Раковецький могильник // Радянська енциклопедія історії України. Київ, 1971. Т. 3. С. 525.
110. Винокур І. С., Александра М. Ф., Коваленко Л. А. Кам'янець-Подільський // Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область. Київ, 1971. С. 297–323.
111. Винокур І. С. Некоторые вопросы духовной культуры Черняховских племен III–IV веков н. э. // Actes du VII-e Congres International des Sciences Prahistoriques et Protohistoriques. Prague 21–27 аоыт 1966. Praha, 1971. Т. 2. С. 1016–1022.
112. Винокур І. С. Работы Подольской экспедиции // Археологические открытия 1970 года. Москва, 1971. С. 295–297.
113. Винокур І. С., Приходнюк О. М., Сміленко А. Т. Исследования славянских памятников в Устье на Среднем Днестре // Археологические исследования на Украине в 1968 г. Киев, 1971. Вип. 3. С. 218–223.
114. Винокур І. С., Глинська М. Г. Чемерівці // Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область. Київ, 1971. С. 576–583.
115. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Четверта Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1971. № 10. С. 154–156.

1972

116. Винокур І. С. Етнографія племен рубежу і першої половини I тисячоліття н. е. в Середньому Подністров'ї та Прикарпатті // Культура та побут населення Українських Карпат. Ужгород, 1972. С. 92–94.
117. Винокур І. С. Роботи слов'янського загону Кам'янець-Подільського педінституту // Археологічні дослідження на Україні в 1969 р. Київ : ІА НАН України, 1972. Вип. 4. С. 241–244.
118. Винокур І. С. Ружичанський могильник // Радянська енциклопедія

- історії України. Київ, 1972. Т. 4. С. 35.
119. Винокур І. С. Слов'яни Подністров'я // Жовтень. 1972. № 8. С. 120–129.
 120. Винокур І. С. Слов'янські пам'ятки в середині I тис. н. е. на Поділлі // Тези пленарних і секційних доп. XV наук. конф. Інституту археології АН УРСР. Одеса, 1972. С. 308–311.
 121. Винокур И. С. Лесостепные племена II–V вв. н. э. и их роль в истории Юго-Восточной Европы // Советская археология. 1972. № 4. С. 131–145.
 122. Винокур И. С. Поселение у с. Бакота на Днестре // Археологические открытия 1971 года. Москва, 1972. С. 364–366.
 123. Винокур И. С. Раннечерняховские памятники Подолии и Южной Волыни // Тезисы докладов на секциях, посвященных итогам полевых исследований 1971 года. Москва, 1972. С. 73–74.
 124. Винокур И. С. Четвертая Подольская историко-краеведческая конференция // Советская археология. 1972. № 4. С. 291–293.
 125. Винокур І. С., Довженок В. Й., Приходнюк О. М., Тимощук Б. О. Слов'янські старожитності Середнього Подністров'я // Матеріали XIII конф. Інституту археології АН УРСР. Київ, 1972. С. 31–36.

1973

126. Винокур І. С. Охоронні розкопки на Поділлі // Археологія. Київ, 1973. Вип. 8. С. 117–118.
127. Винокур І. С., Приходнюк О. М., Сміленко А. Т. Ранньослов'янське поселення Устя на Середньому Дністрі // Середні віки на Україні. Київ, 1973. Вип. 2. С. 56–63.
128. Винокур И. С., Гуцал А. Ф., Баженова С. Е. Работы в Хмельницкой области // Археологические открытия 1972 года. Москва, 1973. С. 264–265.
129. Винокур І. С., Борковський М. С. Нові знахідки на трипільських поселеннях Подністров'я // Археологія. Київ, 1973. Вип. 12. С. 58–61.

1974

130. Винокур І. С. Історико-краєзнавча робота у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті імені В. П. Затонського // Міжвузівська наук.-метод. конф. з іст. краєзн., присвяч. 800-річчю Полтави : тези доп. і повідомл. Полтава, 1974. С. 28–30.
131. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Работы Подольской экспедиции // Археологические открытия 1973 года. Москва, 1974. С. 255–256.
132. Винокур И. С., Приходнюк О. М. Раннеславянское поселение на р. Смотрич // Раннесредневековые восточнославянские древности. Ленинград, 1974. С. 227–242.

1975

133. Винокур И. С., Медведовский И. Город-музей над Смотричем // Наука и жизнь. 1975. № 7. С. 157–160.
134. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Работы Подольской экспедиции //

Археологические открытия 1974 года. Москва, 1975. С. 264–265.

135. Винокур И. С. Черняховские традиции в памятниках середины и третьей четверти I тыс. н. э. Днестро-Днепровского междуречья // Тезисы докладов советской делегации на III Международном конгрессе славянской археологии (Братислава, сентябрь 1975 г.). Москва, 1975. С. 11–13.

1976

136. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Раскопки на Среднем Днестре // Археологические открытия 1975 года. Москва, 1976. С. 312–313.
137. Винокур И. С. Як починався Кам'янець // Наука і суспільство. 1976. № 7.

1977

138. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Исследования в Среднем Поднестровье // Археологические открытия 1976 года. Москва, 1977. С. 276–277.
139. Винокур И. С., Копилов А. О., Лаптин П. Ф. Вшанування професора Л. А. Коваленка з нагоди його ювілею // Укр. іст. журн. 1977. № 7. С. 160.

1978

140. Винокур И. С. Комплексы Бакотского селища середина I тыс. н. э. // Тезисы докладов XVII конф. Института археологии АН УССР. Ужгород, 1978. С. 98.
141. Винокур И. С., Гуцал А. Ф., Журко О. И. Раскопки и разведки на Среднем Днестре // Археологические открытия 1977 года. Москва, 1978. С. 306–308.
142. Винокур И. С., Баран В. Д. Проблеми слов'янської археології. Міжнародний симпозіум у Софії // Вісник Академії наук УРСР. 1978. № 7. С. 94–96.

1979

143. Винокур И. С. Ружичанский могильник // Могильники Черняховской культуры. Москва, 1979. С. 112–135.
144. Винокур И. С. Черняховские традиции в памятниках середины и третьей четверти I тыс. н. э. лесостепного Днестро-Днепровского междуречья // Rapports du III Congres International d'Archeologie Slave. Bratislava, 1979. T. 1. С. 867–878.
145. Винокур И. С., Баран В. Д., Журко О. И. Раскопки селища Бернашовка // Археологические открытия 1978 года. Москва, 1979. С. 295–296.
146. Винокур И. С., Мегей В. П., Петров М. Б., Щегельский И. И. Исследования Бакотского селища // Археологические открытия 1978 года. Москва, 1979. С. 312–313.
147. Винокур И. С., Коваленко Л. А. П'ята Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1979. № 12. С. 148–149.

1980

148. Винокур И. С. Краєзнавчий матеріал у курсі «Археологія СРСР» // Тези доп. респуб. наук. конф. з іст. краєзн. Київ, 1980. С. 180–181.

149. Винокур І. С. Про домобудування на черняхівському поселенні Бакота у Середньому Подністров'ї // Тези доп. V-ї Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 1980. С. 130–131.
150. Винокур І. С. Идеологические представления черняховских лесостепных племен как отражение постепенного перехода от первобытного строя к раннеклассовому // Идеологические представления древнейших обществ : тез. докл. Конференция. Москва, 1980. С. 61–65.
151. Винокур І. С. Исследования 1978–1979 гг. на селище I тыс. н. э. с. Бакота на Среднем Днестре // Тезисы докладов XVIII конф. Ин-та археологии АН УССР. Археологические исследования на Украине в 1978–1979 гг. : Днепропетровск, 1980. С. 138–139.
152. Винокур І. С. Раскопки Бакотского селища // Археологические открытия 1979 года. Москва, 1980. С. 258–259.
153. Винокур І. С. Черняховские племена лесостепной полосы Правобережной Украины и вопросы этногенеза славян // Тезисы докладов советской делегации на IV Международном конгрессе славянской археологии. София, сент. 1980. Москва, 1980. С. 9–11.
154. Винокур І. С., Мегей В. П. Деякі морфологічні особливості пам'яток рубежу і перших століть нової ери на Середньому Дністрі // Тези доп. V-ї Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 1980. С. 122–124.

1981

155. Винокур І. С. Древние славяне лесостепного Днестро-Днепровского междуречья и номады (первая половина и середина I тыс. н. э.) // Плиска-Преслав. София, 1981. Вып. 3. С. 76–79.
156. Винокур І. С. Исследования у с. Бакота // Археологические открытия 1980 года. Москва, 1981. С. 236–237.
157. Винокур І. С. Черняховская культура лесостепной полосы Правобережной Украины и ее традиции в раннесредневековых славянских древностях // Тезисы докладов симпозиума «Позднейшие судьбы черняховской культуры». Каменец-Подольский, 1981. С. 10–13.

1982

158. Винокур І. С. Раскопки селища рубежа новой эры на Среднем Днестре // Археологические открытия 1981 года. М., 1982. С. 249–250.
159. Винокур І. С., Баран В. Д., Журко О. І. Поселення середини I тис. н. е. біля с. Бернашівка на Дністрі // Археологія. Київ, 1982. № 39. С. 87–100.

1983

160. Винокур І. С. Исследования в Хмельницкой области // Археологические открытия 1981 года. Москва, 1983. С. 65–66.
161. Винокур І. С. Исторические связи славян Юго-Восточной и Центральной Европы в период раннего средневековья. Формирование и развитие исторических связей и сотрудничества братских социалистических стран // Тезисы докладов и сообщений респ. науч.

конф. Львов, 1983. С. 208–209.

162. Винокур И. С. Раскопки селища рубежа новой эры на Среднем Днестре // Археологические открытия 1981 года. Москва, 1983. С. 249–250.
163. Винокур И. С. Черняховские племена на Днестре и Дунае // Славяне на Днестре и Дунае. Київ, 1983. С. 105–135.
164. Винокур И. С., Симонович Е. О. Симпозиум «Позднейшие судьбы черняховской культуры» // Советская археология. 1983. № 3. С. 270–277.

1984

165. Винокур І. С. Бушанський язичницький рельєф і проблема його збереження // Тези доп. другої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1984. С. 6–7.
166. Винокур І. С. Історичне краєзнавство у Кам'янець-Подільському педінституті // Тези доп. третьої респуб. конф. з іст. краєзн.-ва. Київ, 1984. С. 140–141.
167. Винокур И. С. Памятники рубежа и первой половины I тыс. н. э. на территории междуречья Днестра и Западного Буга // Annales Universitatis Marie Curie-Sklodowska. Lublin (Polonia). 1983–1984. Vol. 38. № 2. Sectio F. Historia. С. 15–27.
168. Винокур И. С. Симпозиум «Позднейшие судьбы Черняховской культуры» // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1984. Вып. 178. С. 92–98.
169. Винокур И. С. Черняховская культура лесостепной полосы Правобережной Украины и ее традиции в раннесредневековых славянских древностях // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1984. Вып. 178. С. 47–51.

1985

170. Винокур І. С. Слов'янські пам'ятки V ст. н. е. на Поділлі // Тези третьої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1985. С. 49.
171. Винокур І. С. Населення Поділля I тисячоліття н. е. // Тези доп. VI-ї Подільської іст.-краєзн. конф. Секція археології. Кам'янець-Подільський, 1985. С. 34–36.
172. Винокур І. С. Пам'ятки волино-дулібського союзу племен // Минуле і сучасне Волині : тези доп. та повідомл. Волин. регіон. іст.-краєзн. конф. / Луцьк. держ. пед. ін-т ім. Лесі Українки та ін. ; відп. ред. Н. В. Бурчак. Луцьк, 1985. С. 262–263.
173. Винокур І. С., Завальнюк О. М. VI Подільська історико-краєзнавча конференція // Укр. іст. журн. 1985. № 10. С. 160.
174. Винокур И. С. Археологические культуры и этнос (по материалам Юго-Запада СССР) // Тезисы докл. и сообщ. совместной школы-семинара «Этнокультурные и этносоциальные процессы в конце I тыс. до н. э. – первой половине I тыс. н. э. на Юго-Западе СССР и сопредельных регионах». Ужгород, 1985. С. 11–14.
175. Винокур И. С. Славяне Лесостепи (рубеж н. э. – третья четверть I тыс. н. э.) // Тезисы докл. советской делегации на V Международном

конгрессе славянской археологии. Москва, 1985. С. 17–18.

176. Винокур И. С., Завальнюк А. М. Конференция историков-краеведов Подолля // Вопросы истории. 1985. № 12. С. 137–138.
177. Винокур И. С., Гуменюк С. К. Здобутки і завдання істориків-краєзнавців Поділля // Тези доп. VI-ї Подільської іст.-краєзн. конф. Секція іст. рад. періоду. Кам'янець-Подільський, 1985. С. 6–7.

1986

178. Винокур И. С., Забашта Р. В. Розкопки у Буші в 1985 р. // Тези доп. четвертої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1986. С. 51–52.
179. Винокур И. С. Древности первой половины I тысячелетия н. э. верховьев Днестра, Западного Буга и Вислы // Zachodniastrefa osadnictwa kultury czerniachowskiej. Lublin, 1986. С. 35–45.
180. Винокур И. С. Раскопки у с. Большая Слобода // Археологические открытия 1984 года. Москва, 1986. С. 223.
181. Винокур И. С., Забашта Р. В. Розкопки в Буші // Пам'ятки України. 1986. № 4. С. 21–22.
182. Винокур И. С., Петров М. Б. Про початок планування і забудови посаду Кам'янця (XII–XIII ст.) // Проблеми етнографії Поділля : тези доп. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1986. С. 141–143.

1987

183. Винокур И. С. Исследование на месте Бушанского рельефа // Археологические открытия 1985 года. Москва : Наука, 1987. С. 316–317.
184. Винокур И. С. Давньослов'янське і давньоруське язичництво на Середньому Дністрі // VII Подільська іст.-краєзн. конф. Секція археології : тези доп. Кам'янець-Подільський, 1987. С. 41–43.
185. Винокур И. С. Кам'янець-Подільський. Проблеми історико-архітектурного заповідника // Пам'ятки України. 1987. № 4. С. 42.
186. Винокур И. С. Населення Південного Побужжя в першій половині I тис. н. е. // Тези доп. п'ятої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1987. С. 74–75.
187. Винокур И. С. Вельбарские элементы и Черняховские древности Лесостепи Украины II–V вв. н. э. // Kultura wielbarska w mlodszyim okresie rzymskim. Lublin, 1987. С. 52–56.
188. Винокур И. С. Верования и религия Черняховских племен Лесостепи // Религиозные представления в первобытном обществе : тез. докл. Москва, 1987. С. 179–183.
189. Винокур И. С. Археологическое краеведение в вузе // Первая всесоюзная научная конференция по историческому краеведению (Полтава, октябрь 1987 г.) : тез. докл. и сообщ. Киев, 1987. С. 183–184.
190. Винокур И. С., Гуцал А. Ф. Об этнической принадлежности памятников Среднего Поднестровья эпохи раннего железного века. Киммерийцы и скифы // Тезисы докладов Всесоюзного семинара, посвященного памяти А. И. Тереножкина. Кировоград, 1987. Ч. 1. С. 39–41.
191. Винокур И. С., Прудченко Н. В. Соціально-економічні передумови

антикріпосницької боротьби селян Поділля під керівництвом У. Кармалюка // Тези доп. наук. конф. «Народний герой Устим Кармалюк» (до 200-річчя від дня народження). Кам'янець-Подільський, 1987. С. 5–7.

1988

192. Винокур І. С. До палеоекономіки черняхівських племен Середнього Подністров'я // Проблеми економічної географії Поділля : тези доп. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1988. С. 174–175.
193. Винокур І. С., Мегей В. П. Дослідження слов'янського селища Бернашівка на Дністрі // Тези доп. шостої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1988. С. 9–10.
194. Винокур И. С. Из опыта постановки историко-краеведческой работы в Каменец-Подольском пединституте // Вопросы исторического краеведения Тамбовской области. Тамбов, 1988. С. 53–55.
195. Винокур И. С. Предисловие редактора // Лаптин П. Ф. Проблемное преподавание и изучение истории в высшей школе : монография / под ред. И. С. Винокура. Киев, 1988. С. 3–4.
196. Винокур И. С. Славяне Лесостепи (от рубежа до третьей четверти I тыс. н. э.) // Труды V Международного конгресса археологов-славистов. Киев, 1988. Т. 5. С. 18–22.
197. Винокур И. С. Славяне Среднего Поднестровья первой половины I тыс. н. э. и их взаимоотношения с соседними этносами // Этнокультурные и этносоциальные процессы в конце I тыс. до н. э. – первой половине I тыс. н. э. на Юго-Западе СССР и сопредельных регионах : тез. докл. II-ой сессии всесоюз. школы-семинара. Львов, 1988. С. 10–12.
198. Винокур И. С., Тарасов Ю. М. Особенности генезиса феодализма (по материалам Среднего Поднестровья и Карпато-Подунавья) // Общее и особенное в развитии феодализма в России и Молдавии. Чтения, посвященные памяти академика Л. В. Черепнина. Москва, 1988. Ч. 1. С. 121–126.

1989

199. Винокур І. С. Діяльність Т. Г. Шевченка в галузі археології // Т. Г. Шевченко і Поділля : тези доп. наук.-практ. конф., присвяч. 175-річчю від дня народж. Т. Г. Шевченка. Кам'янець-Подільський, 1989. Ч. 1. С. 55–56.
200. Винокур І. С. Природне середовище і продуктивні сили Поділля від кам'яного віку до середньовіччя // Проблеми екології Поділля : тези доп. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1989. С. 242–243.
201. Винокур І. С. Результати досліджень скельного храму в Буші // Проблеми історії та археології давнього населення Української РСР. Київ, 1989. С. 41–42.
202. Винокур И. С., Мегей В. П. Об историко-культурной интерпретации памятников рубежа новой эры Среднего Поднестровья // Древние славяне и Киевская Русь. Киев, 1989. С. 14–23.

203. Винокур І. С., Баженов Л. В. Історичне краєзнавство Поділля на сучасному етапі // IV Республіканська наук. конф. з іст. краєзн.-ва. Київ, 1989. С. 48–50.
204. Винокур І. С., Забашта Р. В. Монументальна скульптура слов'ян // Археологія. 1989. № 1. С. 65–78.
205. Винокур І. С., Петров М. Б. Археологічна карта Буші // Тези доп. восьмої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1989. С. 19–20.

1990

206. Винокур І. С. Археологічні дослідження у науковій діяльності Ю. Й. Сіцинського // Музей і Поділля : тези доп. наук. конф., присвяч. 100-річчю від дня заснування Кам'янець-Поділ. держ. іст. музею-заповідника. Кам'янець-Подільський, 1990. С. 40–41.
207. Винокур І. С. Дослідження і популяризація пам'яток історії та культури Кам'янця-Подільського // Дослідження історії малих і середніх міст України в контексті дальшого розвитку історичного краєзнавства. Чернівці, 1990. С. 127–132.
208. Винокур І. С. Корнілов В. В. Археологічні дослідження у науковій спадщині Ю. Й. Сіцинського // Музей і Поділля : тези доп. наук. конф., присвяч. 100-річчю від дня заснування Кам'янець-Поділ. держ. іст. музею-заповідника. Кам'янець-Подільський, 1990. С. 40–41.
209. Винокур І. С. Первіснообщинний лад на території Поділля // Нариси історії Поділля : на допомогу вчителю. Хмельницький, 1990. С. 5–31.
210. Винокур І. С. Передмова до «Нарисів історії Поділля». Хмельницький, 1990. С. 3–5.
211. Винокур І. С. Проблеми історії раннього феодалізму за археологічними матеріалами Південно-Східної Європи // Проблеми Української історичної медієвістики. Київ, 1990. С. 15–19.
212. Винокур І. С. Формування і розвиток феодальних відносин // Нариси історії Поділля : на допомогу вчителю. Хмельницький, 1990. С. 31–54.
213. Винокур І. С. Черняхівський могильник біля с. Бернашівки // Тези доп. дев'ятої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1990. С. 18–19.
214. Винокур І. С., Мегей В. П. Житло майстра-ювеліра // VIII Подільська іст.-краєзн. конф. Секція археології. Кам'янець-Подільський, 1990. С. 37–38.
215. Винокур И. С. Духовная культура славян Правобережной Украины I тыс. н. э. // VI Международный конгресс славянской археологии : тез. докл. советской делегации. Москва, 1990. С. 119–122.
216. Винокур И. С., Мегей В. Ф. Об историко-культурной интерпретации памятников Среднего Поднестровья рубежа и первых веков новой эры // Славяне и Киевская Русь. Киев, 1990. С. 120–127.
217. Винокур І. С., Гуцал А. Ф. Охоронні археологічні дослідження Кам'янець-Подільського педінституту в 1989 р. // Наук.-практ. семінар «Охорона та охоронні дослідження пам'яток археології на Україні в 1989 р.». Вінниця, 1990. С. 19–21.
218. Винокур І. С., Корнілов В. В. Історик Поділля Ю. Й. Сіцинський //

Музей і Поділля : тези доп. наук. конф., присвяч. 100-річчю від дня заснування Кам'янець-Поділ. держ. іст. музею-заповідника. Кам'янець-Подільський, 1990. С. 7–9.

219. Винокур І. С., Мегей В. П. Про ювелірне мистецтво слов'ян Середнього Подністров'я // Тези доп. респуб. наук. конф. Чернівці, 1990. С. 110–112.

1991

220. Винокур І. С. Анти і Поділля // Хмельницькому – 500 : тези наук.-теорет. конф. Хмельницький, 1991. С. 100–102.
221. Винокур І. С. Бернашівка – важливий осередок ранньосередньовічних слов'янських старожитностей // Тези доп. десятої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1991. С. 19–20.
222. Винокур І. С. Історико-культурний процес на Поділлі в I тис. н. е. // Тези доп. XXXXII звіт. наук. конф. кафедр пед. ін-ту. Кам'янець-Подільський, 1991. С. 5–6.
223. Винокур І. С. Розвиток історичного краєзнавства на Поділлі: досвід і проблеми // V Всеукраїнська наукова конференція з іст. краєзн.-ва. Кам'янець-Подільський, 1991. С. 12а–12г.
224. Винокур І. С. Яким бути науковому збірнику обласної організації «Край наш Подільський» // Вісник краєзнавця. Хмельницький, 1991. № 1. С. 14–15.
225. Винокур І. С. Ювелирное ремесло V–VI вв. н. э. на Среднем Днестре // Этнокультурные и этносоциальные процессы в конце I тыс. до н. э. – первой половине I тыс. н. э. на Юго-Западе СССР и в сопредельных регионах. Кишинев, 1991. С. 122–125.
226. Винокур І. С., Корнілов В. В. Ю. Й. Сіцинський // Укр. іст. журн. 1991. № 3. С. 69–75.
227. Винокур І. С., Корнілов В. В. Визначний літописець Поділля (Ю. Й. Сіцинський) // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки). Київ ; Хмельницький, 1991. С. 93–101.
228. Винокур І. С., Мегей В. П. Сліди слов'янських ювелірів // Наука і суспільство. 1991. № 4. С. 38–40.

1992

229. Винокур І. С. Археологічні культури слов'ян Південно-Східної і Центральної Європи // Культура України і слов'янський світ. Київ, 1992. Ч. 1. С. 125–128.
230. Винокур І. С. Бернашівка в системі слов'янських старожитностей середини I тис. н. е. // Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині. Львів, 1992. Вип. 2. С. 57–58.
231. Винокур І. С. Основні типи жител у населення Середнього Подністров'я першого тисячоліття н. е. // Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля : наук. зб. Кам'янець-Подільський, 1992. С. 238–242.
232. Винокур І. С., Мегей В. П. Археологічні дослідження в м. Полонному (1992–1993 рр.) // Полонному 1000 років : матеріали міжнар.

наук.-практ. конф. Полонне, 1992. С. 8–21.

233. Винокур І. С., Мегей В. П. Ювелірна майстерня ранньосередньовічних слов'ян // Археологія. 1992. № 3. С. 82–95.
234. Винокур І. С., Петров М. Б. Історична Буша // Тези доп. наук.-практ. конф. «Поділля в роки визвольної війни українського народу 1648–1654 роки». Дунаївці, 1992. С. 14–15.

1993

235. Винокур І. С. Археологічні пам'ятки Віньковеччини // Тези наук.-практ. конф. Вінківці, 1993. С. 15–17.
236. Винокур І. С. Археологічні пам'ятки регіону Товтрового кряжу // Подільський національний природний парк: доцільність і проблеми створення. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 67–71.
237. Винокур І. С. Бакота в історії Галицько-Волинського князівства // Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. Львів, 1993. С. 39–41.
238. Винокур І. С. Давньоруська Бакота // Культура Поділля: історія і сучасність. Хмельницький, 1993. С. 129–131.
239. Винокур І. С. До історії Волині II–VII ст. н. е. // VI Всеукр. конф. «Розвиток історичного краєзнавства у відродженні духовності, культури, багатовікових національних традицій». Луцьк, 1993. С. 379–380.
240. Винокур І. С. До питання про вік Кам'янця-Подільського // Фортифікація України : матеріали міжнар. конф. Кам'янець-Подільський, 1993. С. 20–21.
241. Винокур І. С. Дослідження на Волині в кінці XIX – на початку XX ст. (археологічні дослідження) // Тези наук. конф. до 100-річчя Волинського єпархіального давньосховища. Житомир, 1993. С. 23–24.
242. Винокур І. С. Історичне місце Бернашівського ювелірного комплексу // Тези доп. дванадцятої Вінницької обл. іст.-краєзн. конф. Вінниця, 1993. С. 9–10.
243. Винокур І. С. Слов'янські пам'ятки Східної Волині I тис. н. е. // Велика Волинь: минуле і сучасне. Житомир, 1993. С. 23–25.
244. Винокур І. С. Черняхівське поселення Ставище // Тези доп. респ. наук. конф. «Дунаївці: їх роль і місце в історії Поділля». Дунаївці, 1993. С. 22–25.
245. Винокур І. С., Мегей В. П. Археологічні дослідження в Полонному // Археологічні дослідження на Україні 1992 року. Київ : ІА НАН України, 1993. С. 33–34.
246. Винокур І. С., Петров М. Б. До історії Смотрича XIV–XVI ст. // Тези доп. респ. наук. конф. «Дунаївці: їх роль і місце в історії Поділля». Дунаївці, 1993. С. 67–69.

1994

247. Винокур І. С. Історико-археологічні дослідження Ю. Й. Сіцинського // Духовні витоки Поділля: творці історії краю : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський ; Хмельницький : Поділля 1994.

- С. 57–59.
248. Винокур І. С., Трубчанінов С. В. Передмова до книги Юхима Січинського «Оборонні замки Західного Поділля XIV–XVII ст.» Кам'янець-Подільський, 1994. С. 3–8.
 249. Винокур І. С. Дослідження Бушанського скельного комплексу // Археологія. 1994. № 3. С. 122–136.
 250. Винокур І. С. Історична топографія стародавньої Бакоти // Тези доп. міжнар. іст.-археолог. семінару. Чернівці, 1994. С. 58–60.
 251. Винокур І. С. Перша ливарна форма для пальчастих фібул // Старожитності Русі-України. Київ, 1994. С. 23–28.
 252. Винокур И. С. Черняховские племена Лесостепи Украины и сарматы // Древнейшие общности земледельцев и скотоводов Северного Причерноморья V тыс. до н. э. – V в. н. э. Тирасполь, 1994. С. 249–251.
 253. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Мегей В. П. Нова пам'ятка доби бронзи на Ізяславщині // Велика Волинь: минуле і сучасне. Хмельницький ; Ізяслав ; Шепетівка, 1994. С. 437–439.
 254. Винокур І. С., Демидко С. Ю., Журко О. І. Археологічні дослідження літописного Ізяславля влітку 1994 року // Велика Волинь: минуле і сучасне. Хмельницький ; Ізяслав ; Шепетівка, 1994. С. 13–15.
- 1995**
255. Винокур І. С. Черняховские племена лесостепной полоса Правобережной Украины и вопросы этногенеза славян // IV Междунар. конгрес на славянска археология : доклади и сообщения. (Софія –1980). Софія, 1992. Т. 1. С. 312–321.
 256. Винокур І. С. 30 років досліджень археологічної експедиції Кам'янець-Подільського педінституту // Матеріали IX-ї Поділ. іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 1995. С. 78–81.
 257. Винокур І. С. Бакота в історії Південно-Західної Русі // Наук. праці іст. ф-ту Кам'янець-Поділ. пед. ін-ту. Кам'янець-Подільський, 1995. Вип. 1. С. 63–83.
 258. Винокур І. С. До археологічної карти Послущя // Звягель древній і вічно молодий. Новоград-Волинський, 1995. С. 250–251.
 259. Винокур І. С. Найновіші корективи археологів у періодизацію історії східних слов'ян // Історична наука на порозі XXI століття: підсумки та перспективи. Харків, 1995. С. 111–116.
 260. Винокур І. С. Скарби духовної культури слов'ян в ранньосередньовічних пам'ятках археології Хмельниччини // Південно-Східна Волинь: наука, освіта, культура. Хмельницький ; Шепетівка, 1995. С. 61–64.
 261. Винокур І. С. Скелі й печери в історії Бакоти // Наукова конференція «Скелі й печери в історії та культурі стародавнього населення України». Львів, 1995. С. 16–19.
 262. Винокур І. С. Центр ювелірного виробництва слов'ян на Середньому Дністрі // Тези доп. 14-ї Вінницької обл. краєзн. конф. Вінниця, 1995. С. 11–12.

263. Винокур І. С. Черняхівська культура Волині // Матеріали наук. конф. до 130-річчя Житомирського краєзнавчого музею. Житомир, 1995. С. 14–17.
264. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Мегей В. П. Дорогоша – могильник доби бронзи в Погоринні // Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький, 1995. Вип. 1. С. 14–18.
265. Винокур І. С., Забашта Р. В. Бушанський скельний храм // Мистецтво України : енциклопедія. Київ, 1995. Т. 1 (А–В). С. 275.
266. Винокур І. С., Мегей В. П. Археологічні дослідження в м. Полонному (1992–1993 рр.) // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Полонному 1000 років». Полонне, 1995. С. 8–20.
267. Винокур І. С., Петров М. Б. Володимир Антонович і Поділля // Поділля і Волинь у контексті українського національного відродження : наук. зб. Хмельницький, 1995. С. 265–273.
268. Винокур І. С., Журко О. І, Демидко С. Ю. Волинський Ізяславль – перлина на Горині // Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький, 1995. Вип. 1. С. 25–32.

1996

269. Винокур І. С. Бернашівський археологічний комплекс на Могилів-Подільщині // Перша Могилів-Подільська краєзн. конф. Могилів-Подільський, 1996. С. 10–17.
270. Винокур І. С. Літописні древлянські «гради» // Малинщина у просторі і часі : матер. Всеукр. наук.-краєзн. конф. Малин, 1996. С. 19–21.
271. Винокур І. С. Ранньослов'янські старожитності межиріччя Південного Бугу та Случі // Матеріали наук.-практ. конф. Стара Синява, 1995-1996. С. 85–89.
272. Винокур І. С. Старожитності Південного Побужжя // Матеріали наук.-практ. конф. «Меджибіж: 850 років історії». Меджибіж, 1996. С. 75–77.
273. Винокур І. С. Бернашевський ювелірний комплекс антско-склавинського порубежжя // Тези доп. української делегації на VI Міжнар. конгресі слов'янської археології (Новгород, 1996 г). Київ, 1996. С. 14–17.
274. Винокур І. С., Вітренко В. В. Всеукраїнська науково-краєзнавча конференція «Звягель древній і вічно молодий» // Укр. іст. журн. 1996. № 1. С. 150–151.
275. Винокур І. С., Петров М. Б. До початку історії Кам'янця-Подільського // Марра Mundi : зб наук. пр. на пошану Ярослава Дашкевича. Львів ; Київ ; Нью-Йорк, 1996. С. 113–136.

1997

276. Winokur I., Kokowski A. Miecz z miejscowosci Kudrynci na Podolu // Kultura przeworska. Lublin, 1997. Т. 3. С. 257–263.
277. Винокур І. С. Дунаєвеччина в системі археологічного дослідження Поділля // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків

- історичних подій : матеріали наук.-краєзн. конф. Київ, 1997. С. 11–15.
278. Винокур І. С. Етнос черняхівських племен Лісостепу // Проблеми походження та історичного розвитку слов'ян: до 100-річчя від дня народження В. П. Петрова. Київ ; Львів, 1997. С. 73–79.
279. Винокур І. С. Нове в історії Хмельниччини I тисячоліття нової ери // Хмельниччина: роки становлення та поступу. Хмельницький, 1997. С. 198–205.
280. Винокур І. С. Пам'ятки духовної культури племен пізньоримського часу на Волино-Подільському порубіжжі // Старокостянтинів і край в просторі часу. Хмельницький ; Старокостянтинів ; Самчики, 1997. С. 144–149.
281. Винокур І. С. Пам'ятки східних слов'ян V ст. н. е. // Academia на пошану професора Л. А. Коваленка (до 90-річчя від дня народження). Кам'янець-Подільський, 1997. С. 52–57.
282. Винокур І. С. Проблеми археології Східної Волині // Житомирщина крізь призму століть: до 60-річчя з часу утворення Житомирської області. Житомир, 1997. С. 9–13.
283. Винокур І. С. Пшеворські елементи у пам'ятках черняхівської культури Волино-Подільського пограниччя // Kultura przeworska. Lublin, 1997. Т. 3. С. 51–66.
284. Винокур І. С. Ранньосередньовічний слов'янський ювелірний центр в Подністров'ї // Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький, 1997. Т. 2. С. 12–16.
285. Винокур І. С. Ремесла і проблема соціально-економічного розвитку східних слов'ян V–VII ст. н. е. Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 1997. Т. 1(3). С. 5–14.
286. Винокур І. С. Степан Гуменюк // Хмельниччина: роки становлення та поступу (1937–1997) : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., 26 верес. 1997 р. Хмельницький, 1997. С. 60–64.
287. Винокур І. С. Топографічні особливості розташування археологічних пам'яток на Хмельниччині // Хмельниччина: роки становлення та поступу (1937–1997) : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., 26 верес. 1997 р. Хмельницький, 1997. С. 128–131.
288. Винокур І. С., Петров М. Б. Про час виникнення Кам'янця: погляди дослідників // Кам'янецьчина в контексті історії Поділля. Кам'янець-Подільський, 1997. Т. 1. С. 53–62.

1998

289. Винокур І. С. Венеди, анти і склавіни в історії східних слов'ян // Наукові записки Академії наук вищої школи України. Київ, 1998. Вип. 1. С. 13–21.
290. Винокур І. С. До питання про походження черняхівської культури // Творчі вершини вченого: до 60-річчя від дня народження професора М. Г. Кукурудзяка. Кам'янець-Подільський, 1998. С. 146–155.
291. Винокур І. С. Дулібсько-Волинський союз в історії східних слов'ян // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-

- Подільський, 1998. Т. 2(4). С. 202–209.
292. Винокур І. С. Євреї Правобережної України в давнину і в середньовіччі // Національні меншини Правобережної України: історія і сучасність : наук. зб. праць Житомирського наук.-краєзн. товариства. Житомир, 1998. Т. 18. С. 55–57.
 293. Винокур І. С. Південне пограниччя Галицького князівства і Пониззя // Галич і Галицька земля : зб. наук. праць. Київ ; Галич, 1998. С. 31–35.
 294. Винокур І. С. Слов'янський економічний уклад на Волино-Подільських землях в II–VII ст. н. е. // Підприємництво на Хмельниччині: історія і сучасність. Хмельницький, 1998. С. 18–27.
 295. Винокур І. С. Соціально-економічний розвиток ранньосередньовічних східних слов'ян у світлі нових археологічних даних // Історія Русі-України. Київ, 1998. С. 20–26.
 296. Винокур І. С. Ювелірний комплекс ранньосередньовічних слов'ян // *Archaeoslavica*. Krakow, 1998. Т. 3. С. 209–226.
 297. Винокур І. С. Язичництво в кам'яній скульптурі східних слов'ян I тис. н. е. // Медобори і духовна культура давніх, середньовічних слов'ян. Львів, 1998. С. 125–129.
 298. Винокур І. С., Гуцал А. Ф., Мегей В. П. Дослідження курганів доби бронзи в селі Дорогощі на Волині // Записки наукового товариства імені Шевченка. Праці Археологічної комісії. Львів, 1998. Т. 235. С. 433–466.
 299. Винокур І. С., Якубовський В. І., Журко О. І. Археологічні дослідження літописного Губина у 1997 р. // Поділля і Південно-Східна Волинь в роки визвольної війни українського народу середини XVII ст. Стара Синява, 1998. С. 154–157.

1999

300. Винокур І. С. Анти і склавіни у світлі нових археологічних досліджень // Етнокультурні процеси в Південно-Східній Європі в I тис. н. е. Київ ; Львів, 1999. С. 61–68.
301. Винокур І. С. Діяльність Т. Г. Шевченка в галузі археології // Шевченко і Поділля : зб. наук. пр. за матеріалами другої Всеукр. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1999. С. 218–221.
302. Винокур І. С. Літописний Полоний (до 1000-ліття міста) // Київська старовина. 1999. № 1. С. 33–39.
303. Винокур І. С. Народи Південно-Східної Європи і Балканські війни раннього середньовіччя // Україна і Болгарія: віхи історичної дружби. Одеса, 1999. С. 28–37.
304. Винокур І. С. Слов'яно-руські старожитності у надріччі Гнилоп'яті // Бердичівська земля в контексті історії України. Житомир, 1999. С. 54–57.
305. Винокур І. С. Черняхівська культура в історії Південно-Східної Європи // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Київ, 1999. Т. 3(5). С. 12–20.
306. Винокур І. С. Черняхівська культура і слов'яни // Археологія. 1999. № 2. С. 127–134.

307. Винокур І. С., Петров М. Б. Про час заснування Кам'янця-Подільського: дискусійний аспект // Краєзнавство. 1999. № 1–4. С. 10–24.

308. Винокур І. С., Якубовський В. І., Журко О. І., Мегей В. П. Дослідження літописного Губина // Археологічні відкриття в Україні 1997–1998 рр. Київ : Ін-т археології НАН України, 1998. С. 63–65.

2000

309. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Літописний Губин в світлі археологічних досліджень 1997–1999 років // Болохівщина: земля і люди : матеріали Всеукр. наук. конф. «Велика Волинь». Хмельницький ; Стара Синява-Любар, 2000. Т. 20. С. 44–49.

310. Винокур І. С. Археологічне краєзнавство в школі // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзн. пр. / редкол.: І. С. Винокур (відп. ред.), Л. В. Баженов, Ю. І. Блажевич та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2000. Вип. 2. С. 66–68.

311. Винокур І. С. Дев'яносто років професорові П. Ф. Щербині // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2000. Т. 4(6). С. 3–7.

312. Винокур І. С. Історія та культура населення Волині I – початку II тис. н. е. // Житомирщина на зламі тисячоліть : наук.-краєзн. т-во дослідників Волині : Всеукр. наук. конф. «Велика Волинь». / ред. М. Ю. Костриця. Житомир : М.А.К., 2000. Т. 21. С. 114–117.

313. Винокур І. С. Населення Волино-Подільського порубіжжя I та початку II тисячоліть нової ери // Матеріали X Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 2000. С. 106–113.

314. Винокур І. С. Сармати у Прикарпатті // Археологічні студії. Київ ; Чернівці, 2000. Вип. 1. С. 55.

315. Винокур І. С. Слово про колегу-ювіляра // 90 років професорові П. Щербині : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2000. С. 3–7.

316. Винокур І. С., Баженов Л. В. Подільські історико-краєзнавчі конференції (1965–2000 рр.) // Матеріали X-ої Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: І. С. Винокур (відп. ред.), Л. В. Баженов, Ю. І. Блажевич та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, 2000. С. 6–16.

2001

317. Винокур І. Початок і поширення християнства в Україні // Українська історична наука на порозі XXI століття : міжнар. наук. конгрес, м. Чернівці, 16–18 трав. 2000 р. : доп. та повідомл. Чернівці, 2001. С. 5–9.

318. Винокур І. С. Археологи І. П. Русанова і Б. О. Тимощук і Житомирщина // Бердичівщина: поступ у третє тисячоліття : наук. зб. «Велика Волинь». Житомир ; Бердичів, 2001. Т. 22. С. 26–28.

319. Винокур І. С. Болохівська земля в історії Русі-України // Острогіана в Україні і Європі. Старокостянтинів, 2001. С. 205–218.

320. Винокур І. С. Літописний Губин в системі Болохівської землі // Давня історія України і суміжних регіонів. Carpatika–Карпатика. Ужгород, 2001. Вип. 13. С. 233–236.
 321. Винокур І. С. Передмова до книги // Сіцінський Ю. Й. Археологічна карта Подільської губернії : факсимільне перевидання / упоряд. і вид. О. Л. Баженов. Кам'янець-Подільський : Центр Поділлєзнавства, 2001. С. 3–5.
 322. Винокур І. С. Проблеми походження та ранньої історії слов'ян в історіографії України другої половини ХХ ст. // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Т. 7(9): Українська історіографія на рубежі століть : матеріали міжнар. наук. конф., 25–26 жовт. 2001 р. Кам'янець-Подільський, 2001. С. 229–233.
 323. Співпраця з Г. Г. Богуном у вивченні археології Житомирщини. Бердичівщина: поступ у третє тисячоліття : наук. зб. «Велика Волинь» // Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині / відп. ред. М. Ю. Костриця. Житомир : М.А.К., 2001. Т. 22. С. 22–25.
 324. Винокур І. С. Субстрате: археологічні культури в історії східних слов'ян (за матеріалами Волино-Подільського пограниччя) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський. 2001. Т. 6(8). С. 363–376.
 325. Винокур І. С. Борис Анисимович Тимошук – выдающийся исследователь археологи Буковины // Stratumplus. 2001–2002. № 5. С. 13–16.
 326. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Археологічні дослідження в літописному Губині у 1999–2000 рр. // Археологічні відкриття в Україні в 1999–2000 рр. Київ, 2001. С. 42–43.
- 2002**
327. Винокур І. С. Археологія у вивченні історії краю // Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2002. С. 64–71.
 328. Винокур І. С. Древлянська земля в історії Русі // Історія міст і сіл Великої Волині : праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : у 2 ч. / ред. М. Ю. Костриця ; Житомир. обл. держадмін., Всеукр. Спілка краєзн., Житомир. наук.-краєзн. т-во дослідників Волині та ін. Житомир : Косенко М. Г., 2002. Т. 25, ч. 2. С. 157–163.
 329. Винокур І. С. Науково-педагогічна діяльність професора Ю. М. Тарасова // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2002. Т. 8(10). С. 15–21.
 330. Винокур І. М. Ю. Брайчевський – вчений і громадянин // Лаврський альманах. / За ред. Ю. В. Павленка. Київ, 2002. Вип. 8. С. 15–19.
 331. Винокур І. М. Ю. Брайчевський і вивчення черняхівської культури // Михайло Брайчевський: вчений і особистість. Київ, 2002. С. 33–34.

332. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Дослідження північної площадки літописного Губина // Археологічні відкриття в Україні в 1999–2000. Київ : ІА НАНУ, 2001. С. 89–90.

2003

333. Винокур І. Старожитності Волино-Подільського пограниччя II–VII ст. н. е. // Археологія Тернопільщини : зб. доп. та повідомл. за матеріалами конф. «Археологія Тернопілля: здобутки, стан, перспективи». Тернопіль, 2003. С. 139–147.
334. Винокур І. С. Археолог і краєзнавець Б. О. Тимошук // Краєзнавство. 2003. № 1–4. С. 192–195.
335. Винокур І. С. Генезис черняхівської культури на Волині і Поділлі // Старожитності I тисячоліття нашої ери на території України : зб. наук. пр. / Ін-т археології НАН України ; редкол.: Баран В. Д., Почкова С. П., Абашина Н. С. Київ : ІА АН України, 2003. С. 51–55.
336. Винокур І. С. Гуцал Анатолій Федорович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. Т. 1. С. 119–124.
337. Винокур І. С. Довгань Микола Федорович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. Т. 1. С. 130–132.
338. Винокур І. С. Лаптін Петро Флорович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. Т. 1. С. 278–286.
339. Винокур І. С. М. І. Мельник та його спогади // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзн. пр. / редкол.: І. С. Винокур (відп. ред.), Л. В. Баженов., Ю. І. Блажевич та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2003. Вип. 2. С. 66–68.
340. Винокур І. С. Передмова до книги // М. І. Мельник «Життя віддане народу. Спогади старого більшовика». Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. С. 3–5.
341. Винокур І. С. Про контакти давніх слов'ян і германців на території Південно-Східної Європи // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту : зб. за підсумками звіт. наук. конф. виклад., і асп., присвяч. 85-й річн. від дня створення ун-ту, 2–4 квіт. 2003 р. : Вип. 2, у 2 т. Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 1. С. 30–32.
342. Винокур І. С. Радіоненко Василь Андрійович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. Т. 1. С. 354–358.
343. Винокур І. С. Слов'яни Південно-Східної Європи у I тисячолітті нової ери // Археологічні студії / Ін-т археології НАН України, Буковинський центр археолог. дослідж. при Чернівецькому нац. ун-ті ім. Ю. Федьковича. Київ ; Чернівці : Прут, 2003. Вип. 2. С. 83–92.
344. Винокур І. С. Слов'яни Південно-Східної Європи у середині I тис. н. е. // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 11. С. 6–13.

345. Винокур І. С. Степенко Олександр Дмитрович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. Т. 1. С. 439–441.
346. Винокур І. С. Тарасов Юрій Михайлович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. Т. 1. С. 472–482.
347. Винокур І. С. Терещук Леонід Костянтинович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. Т. 1. С. 783–785.
348. Винокур І., Мегей В. До археологічної карти Тернопільщини // Археологія Тернопільщини : зб. доп. та повідомл. за матеріалами конф. «Археологія Тернопілля: здобутки, стан, перспективи». Тернопіль, 2003. С. 148–154.
349. Винокур І. С., Баженов Л. В. Щербина Петро Федорович // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2003. Т. 1. С. 541–549.
350. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Дослідження літописного Губина у 2001–2002 роках // Археологічні відкриття в Україні в 2001–2002 рр. Київ, 2003. С. 72–74.
351. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Речовий скарб із літописного Губина // Археологія. Київ, 2003. № 1. С. 54–66.

2004

352. Vinokur I. S. Starozytnosci okresu wicekich wedrowek ludon w gornym biegu Dniestru, Bugu i Wisly // Przezpradzieje i wczesnesrednio wieze. Lublin, 2004. S. 274.
353. Винокур І. Галицько-Волинське князівство і Болохівська земля XII–XIII ст. // Галич в доісторії і середньовіччі : матеріали міжнар. наук. археолог. конф., Галич, 4–6 верес. 2003 р. Галич, 2004. С. 40–44.
354. Винокур І. С. Борковський Микола Семенович // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ, 2004. Т 2. С. 65.
355. Винокур І. С. До питання про соціально-політичний феномен суспільства Болохівської землі XII–XIII ст. // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. і асп., 7–8 квіт. 2004 р. : Вип. 3, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, інформ.-вид. від., 2004. Т. 1. С. 3–6.
356. Винокур І. С. Захар'єв Володимир Олександрович // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ, 2004. Т 2. С. 178.
357. Винокур І. С. Літописний Губин: перші результати досліджень // Літописний Губин у контексті історії Болохівської землі (XII–XIII ст.) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 800-річчю Губина, м. Старокостянтинів, 26 черв. 2004 р. Хмельницький, 2004. С. 3–15.
358. Винокур І. С. Магала – поселення трипільської культури // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ, 2004. Т 2. С. 309–311.
359. Винокур І. С. Риси господарства і соціально-політичної історії населення Болохівської землі XII–XIII ст. // Наук. праці Кам'янець-

- Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2004. Т. 12. С. 48–62.
360. Винокур І. С. Старожитності Волині про слов'яно-германські контакти у III–IV ст. н. е. // Актуальні проблеми географії, екології, історії Великої Волині : матеріали Міжнар. наук.-краєзн. конф. (2004 р., м. Житомир). АКАДЕМІА на пошану доцента Миколи Юхимовича Костриці (до 60-річчя від дня народження) / голов. ред. М. І. Лавринович. Житомир : М. Косенко, 2004. 440 с. : фото. (Велика Волинь : наук. зб. : праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : вид. в Житомирі з 1902 р. ; Вип. 27). С. 18–25.
361. Винокур І. С. Формування і розвиток східно-слов'янського етносу на Поділлі і Волині у I тис. н. е. // Матеріали XI Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 2004. С. 33–38.
362. Винокур І. С. Ю. Й. Сіцинський та його діяльність в галузі археології // Юхим Сіцинський в історії та культурі Поділля : зб. наук. пр. за підсумками всеукр. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ.ун-т, інформ.-вид. від., 2004. С. 17–25.
363. Винокур І., Мегей В. Археологічні дослідження літописного Губина // Хмельниччина. Дивокрай : наук.-краєзн. вид. 2004. № 1-2. С. 25–28.
364. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Літописний Губин в світлі археологічних досліджень 1997–1999 рр. // Болохівщина: земля і люди. Хмельницький ; Стара Синява ; Любар, 2004. С. 38–62.
365. Винокур І. С., Петров М. Б. Кам'янець-Подільський кінця XII – початку XIII ст. За писемними та археологічними джерелами // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. пр. за підсумками міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2004. С. 3–14.
- 2005**
366. Винокур І. С. Археологічні дослідження літописного Губина (1997–2005 рр.) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 15 : На пошану академіка Л. В. Баженова. С. 314–322.
367. Винокур І. С. Археологічні дослідження літописного Губина у 2004 р. // Археологічні дослідження в Україні 2003–2004 рр. Запоріжжя : Дике Поле, 2005. С. 86–87.
368. Винокур І. С. Болохівська земля в контексті археології та історії Південно-Західної Русі // Студії Кам'янець-Подільського центру дослідження історії Поділля / відп. ред. Л. В. Баженов. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 1. С. 166–175.
369. Винокур І. С. Давні слов'яни і германці Центральної та Південно-Східної Європи // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 14. С. 24–36.
370. Винокур І. С. До питання про соціально-політичний феномен

- Болохівської землі XII–XIII ст. (за матеріалами досліджень літописного Губина) // Давня історія України і суміжних регіонів. Carpathica – Карпатика. Ужгород, 2005. Вип. 31. С. 335–346.
371. Винокур І. С. До питання про соціально-політичний феномен суспільства Болохівської землі XII–XIII ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. – Збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів і аспірантів. – Вип. 3. – Том. 1. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2005. С. 3–6.
372. Винокур І. С. Житомирянин Вадим Глузман – скрипаль міжнародного класу // Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми / за ред. М. Ю. Костриці. Житомир : Косенко М. Г., 2005. Т. 33. С. 411–415.
373. Винокур І. С. Країна «Роксоляна» Володимира Січинського: міфи та реальність // Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України і української діаспори (До 110-річчя видатного українського ученого) : зб. наук. пр. за підсумками міжнар. наук. симп., м. Кам'янець-Подільський, 5–6 лип. 2004 р. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 48–51.
374. Винокур І. С. Формування і розвиток східнослов'янського етносу на Поділлі і Волині у I тис. н. е. // Матеріали XI Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 2005. С. 33–38.
375. Винокур І. С. Черняхівська культура на Бердичівщині // Матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф. «Бердичів древній і вічно молодий», 8–14 черв. 2005 р. (Велика Волинь : наук. зб. : праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : вид. в Житомирі з 1902 р. ; Вип. 32). / голов. ред. М. Ю. Костриця. Житомир : М. Косенко, 2005. С. 45–50.
376. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П., Якубовський В. І. Археологічні дослідження літописного Губина у 2004 р. // Археологічні дослідження в Україні в 2003–2004 рр. Київ ; Запоріжжя : Дике поле, 2005. С. 86–87.

2006

377. Винокур І. Літописний Губин // Київська старовина. 2006. № 4. С. 22–30.
378. Винокур І. С. Археологу А. Ф. Гуцалу – 60 // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2006. Т. 8. С. 408–413.
379. Винокур І. С. Давні слов'яни і германці в епоху «Великого переселення народів» // Університет. 2006. № 3(11). С. 24.
380. Винокур І. С. Літописні Губин і Кобудь у контексті історії Болохівської землі // Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали Всеукр. наук-практ. конф., присвяч. 800-літтю міста, 10–11 берез. 2006 р. Т. 34. Старокостянтинів : Мельник А. А., 2006. С. 26–31.

381. Винокур І. С. Про методику археологічного вивчення дитинця літописного міста Губин XII–XIII ст. (з приводу замітки В. І. Якубовського, А. В. Шабаліної, опублікованої у збірнику наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. : Вип. 4, у 3 т. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 1. С. 6–8) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. і асп., 17–18 жовт. 2006 р. : Вип. 5, у 3 т. Кам'янець-Подільський, 2006. Т. 1. С. 6–7.
382. Винокур І. С. Слов'яни Південно-Східної Європи у I тисячолітті н. е. // II Міжнар. наук. конгрес українських істориків „Українська наука на сучасному етапі розвитку», м. Кам'янець-Подільський, 17–18 верес. 2003 р. : доп. та повідомл. / Укр. Іст. т-во; Ін-т історії України НАН України; Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; ред.: Л. Винар, О. Завальнюк. Кам'янець-Подільський ; Київ ; Нью-Йорк ; Острог : НаУОУ, 2006. Т. 2. С. 285–289.
383. Винокур І. До питання про контакти давніх слов'ян і германців у Південно-Східній Європі // Слов'янські обрії : міждисциплінарний зб. наук. праць / ред. рада: П. Ю. Грищенко та ін. Київ : НБУВ, 2006. Вип. 1: Етносоціальні та етнокультурні процеси на теренах Східної Європи. Проблеми східнослов'янських культур. Історіографічні студії / редкол. вип.: Л. О. Зашкільняк та ін. С. 243–254.
384. Винокур І. С., Журко О. І., Мегей В. П. Про рештки однієї житлової будівлі з Губинського городища // Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 800-літтю міста, 10–11 берез. 2006 р. Старокостянтинів : Мельник А. А., 2006. Т. 34. С. 177–189.

2007

385. Винокур І. С., Мегей В. П., Якубовський В. І. Про археологічні роботи 2006 р у північній частині Губинського літописного городища // Археологічні дослідження в Україні в 2005–2006 рр. / За ред. Н. О. Гаврилюк. Київ ; Запоріжжя : ІА НАН України, Дике поле, 2007. Вип. 9. С. 119–125.

2008

386. Винокур І. С., Корнілов В. В. Визначний літописець Поділля // Реабілітовані історією : у 27 т. Хмельницька обл. / за ред.: М. П. Вавринчук (голова) та ін. Хмельницький, 2008. Кн. 1. С. 716–725.
387. Винокур І. С. Спогади про Віктора Платоновича Петрова // Українська біографістика. Київ, 2008. Вип. 4. С. 416–417.

2010

388. Винокур І. С., Баженов Л. В. Петро Федорович Щербина [вступне слово] // Вибрані праці (історично-правовий цикл) / за ред. О. Стефанчук. Хмельницький : ХУУП, 2010. С. 5–10.

на наукові та науково-популярні праці

1961

389. Винокур І. С. Роман археології // Радянська Буковина. 1961. 19 серп. Рец. на кн.: Керам К. Боги, гробницы, ученые. Москва, 1960.

1962

390. Винокур І. С. Слідами далекої давнини // Радянська Буковина. 1962. 27 листоп. Рец. на кн.: Телегін Д. Я. З глибини віків. Племена кам'яного віку на Україні. Київ, 1962.

1963

391. Винокур І. С. Стародавня культура Африки // Радянська Буковина. 1963. 6 січ. Рец. на кн.: Анрі Лот. В пошуках фресок Тассілі. Москва, 1962.

1964

392. Винокур І. С. Римська монета на Україні // Укр. іст. журн. 1964. № 5. С. 150–151. Рец. на кн.: Брайчевський М. Ю. Римська монета на території України. Київ, 1959.

1969

393. Винокур І. У глиб віків // Радянська Буковина. 1969. 2 груд. Рец. на кн.: Тимошук Б. О. Північна Буковина – земля слов'янська. Ужгород, 1969.

1976

394. Винокур І. С. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1976. № 11. С. 152–153. Рец. на кн.: Балагурі Е. А. Закарпаття – земля слов'янська VI–VIII ст. : нариси. Ужгород : Карпати, 1976. 159 с.

1979

395. Винокур І. С. [Рецензія] // Радянська Буковина. 1979. 10 черв. Рец. на кн.: Тимошук Б. О. Дослідження тривають. З історії рідного краю.
396. Винокур І. С., Баран В. Д. [Рецензія] // Советская этнография. 1979. № 5. С. 170–172. Рец. на кн.: Бобринский А. А. Гончарство Восточной Европы. Источники и методы изучения. Москва : Наука, 1878. 272 с.

1980

397. Винокур І. С. [Рецензія] // Советская археология. 1980. № 4. С. 305–306. Рец. на кн.: Справочники по археологии Украины.
398. Винокур І. С. Роман археології // Корчагінець. 1980. 11 берез. Рец. на кн.: Федоров Г. Б. Дневная поверхность. Москва, 1977.

1982

399. Винокур І. С., Степанков В. С. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1982. № 10. С. 154–155. Рец. на кн.: Григорян В. Р. История армянских колоний Украины и Польши (Армяне в Подолии). Ереван, 1980.

1988

400. Винокур І. С. [Рецензія] // Советская археология 1988. № 4. С. 252–254. Рец. на кн.: Гудкова А. В., Фокеев М. М. Земледельцы и кочевники в низовьях Дуная I–IV вв. н. э. Киев, 1984.

1989

401. Винокур І. С., Степанков В. С. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1989. № 9. С. 150–151. Рец. на кн.: Путро А. И. Левобережная Украина в составе Российского государства во второй половине XVIII века: Некоторые вопросы социально-экономического и общественно-политического развития. Киев : Вища шк., 1988. 141 с.

1991

402. Винокур І. С. [Рецензія] // Археологія. 1991. № 3. С. 118–120. Рец. на кн.: Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. Киев, 1990.

1999

403. Винокур І. [Рецензія] // Археологія. 2001. № 2. С. 159–161. Рец. на кн.: М. Брайчевський. Вибрані твори. Історико-археологічні студії. Публіцистика. Нью-Йорк ; Київ : КМ Academia. 1999. 600 с.

2001

404. Винокур І. С. [Рецензія] // Краєзнавство. 2001. № 1–4. С. 156–159. Рец. на кн.: Тронько П. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття. Київ, 2000. 272 с.

2004

405. Винокур І. С., Гурба Я. С. Мельниковская О. М. [Рецензия] // Археологія. 2006. № 2. С. 98–99. Рец. на кн.: Судьба моя – Счастливица. Москва : ПолиМЕдиа. 2004. 164 с.

2006

406. Винокур І. С. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 2006. № 1. С. 224–225. Рец. на кн.: Костриця М. Ю. Товариство дослідників Волині: історія, діяльність, постаті. Житомир : М.А.К., 2001. 360 с. : іл.

2007

407. Винокур І. С. Запаморочення від чужого успіху: резонанс з приводу однієї публікації // Проблеми українського державотворення: історія і сучасність : матеріали міжнар. наук.-краєзн. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. О. Ольжича та 90-річчю УНР : у 2 т. / Упр. культури і туризму Житомир. облдержадмін., Житомир. наук.-краєзн. т-во дослідників Волині, Житомир. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, Житомир. обл. краєзн. музей / редкол.: М. Ю. Костриця та ін. Житомир : М. Косенко, 2007. С. 224–228. Рец. на кн.: Наук. зб. "Велика Волинь". Вип. 35, Т. 2. 343 с. : іл.

**Участь у редакційних колегіях
по виданню та рецензуванню монографій і наукових збірників**

1965

408. Тези доповідей Подільської історико-краєзнавчої конференції. Хмельницький, 1965. 127 с. (Член редкол.).

1968

409. Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції. Львів, 1968. 232 с. (Член редкол.).

410. Кушнір Б. М. Методичні вказівки до спеціальних занять з курсу

історичного краєзнавства для студентів III курсу історичного відділу. Кам'янець-Подільський, 1968. (Наук. ред.).

1970

411. Матеріали третьої Подільської історико-краєзнавчої конференції. Львів, 1970. 188 с. (Член редкол.)/

1971

412. Кушнір Б. М. Вивчення історії Хмельниччини в школі : метод. розробка для студ. іст. ф-ту педін-ту. Кам'янець-Подільський, 1971. 74 с. (Наук. ред.).

1973

413. Кушнір Б. М. Факультативні заняття з історії Хмельницької області (метод. розробка з іст. краєзн-ва для студ. та вчит. шк.). Кам'янець-Подільський, 1973. 23 с. (Наук. ред.).

1975

414. Приходнюк О. М. Слов'яни на Поділлі (VI–VII ст. н. е.). Київ, 1975. 154 с. (Рецензент).

1980

415. Приходнюк О. М. Археологічні пам'ятки Середнього Придніпров'я VI–IX ст. н. е. Київ, 1980. 152 с. (Рецензент).
416. Тези доповідей V-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський, 1980. 163 с. (Відп. ред.).

1981

417. Позднейшие судьбы Черняховской культуры : тез. докл. симпозиума. Каменец-Подольский, 1981. 52 с. (Відп. за вип.).
418. Щербина П. Ф. Роль памятников истории и культуры в формировании коммунистического мировоззрения советских людей, как важнейшей задачи, поставленной XXVI съездом КПСС (в помощь лектору) : метод. разработка. Хмельницкий, 1981. 53 с. (Рецензент).

1983

419. Археологические памятники Среднего Поднестровья. Київ, 1983. 103 с. (Рецензент).

1984

420. Вакуленко Л. В., Приходнюк О. М. Славянские поселения I тыс. н. э. в с. Сокол на Среднем Днестре. Киев, 1984. 108 с. (Рецензент).
421. Козак Д. Н. Пшеворська культура у Верхньому Подністров'ї і Західному Побужжі. Київ, 1984. 95 с. : 50 рис. табл. (Рецензент).

1985

422. Етнокультурная карта территории Украинской ССР в I тыс. н. э. Киев, 1985. 184 с. (Рецензент).
423. Тези доповідей VI-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція археології / за ред.: І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський, 1985. 86 с. (Відп. ред.)
424. Тези доповідей VI-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії дожовтневого періоду. Кам'янець-Подільський, 1985. 89 с. (Відп. ред.).

425. Тези доповідей VI-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії радянського періоду. Кам'янець-Подільський, 1985. 134 с. (Відп. ред.)

1986

426. Археология Украинской ССР. Киев, 1986. Т. 3. 575 с. (Рецензент).
 427. Журавская Н. И. Швейбиш С. В. Методические рекомендации по изучению произведений В. И. Ленина на уроках истории и обществоведения в 8–10 классах. Хмельницкий, 1986. 28 с. (Рецензент).
 428. Проблеми етнографії Поділля : тези доп. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1986. 215 с. (Член редкол.).

1987

429. VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. Секція історії радянського періоду. Кам'янець-Подільський, 1987. 162 с. (Відп. ред.).
 430. VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези. доп. Секція археології. Кам'янець-Подільський, 1987. 64 с. (Відп. ред.).
 431. VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. Секція історії дожовтневого періоду. Кам'янець-Подільський, 1987. 84 с. (Відп. ред.).
 432. Тези доповідей наукової конференції «Народний герой Устим Кармалюк (до 200-річчя від дня народження). Кам'янець-Подільський, 1987. 81 с. (Відп. ред.).

1988

433. Лаптин П. Ф. Проблемное преподавание и изучение истории в высшей школе / под ред. И. С. Винокура. Киев : Вища шк., 1988. 124 с. (Відп. ред.).
 434. Проблеми економічної географії Поділля : тези доп. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1988. 223 с. (Член редкол.).

1990

435. Нариси історії Поділля : на допомогу вчителю / авт. кол.: І. С. Винокур та ін. Хмельницький, 1990. 328 с. (Відп. за вип.).
 436. Тези доповідей VIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії радянського періоду. Кам'янець-Подільський, 1990. 110 с. (Відп. ред.).
 437. Тези доповідей VIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція археології. Кам'янець-Подільський, 1990. 64 с. (Відп. ред.).
 438. Тези доповідей VIII Подільської історико-краєзнавчої конференції. Секція історії дожовтневого періоду. Кам'янець-Подільський, 1990. 84 с. (Відп. ред.).

1991

439. V Всеукраїнська наукова конференція з історичного краєзнавства. Кам'янець-Подільський, 1991. 720 с. (Член редкол.).
 440. Буша : історико-краєзнавчі нариси. Хмельницький : Ред.-вид. від., 1991. 150 с. (Відп. за вип.).

441. Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки). Київ ; Хмельницький, 1991. 511 с. (Член редкол.).

442. Тези доповідей XXXXII звітної наукової конференції кафедр Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту ім. В. П. Затонського за 1989-1990 рр. / відп. ред. І. С. Винокур. Кам'янець-Подільський : Контакт, 1991. 210 с. (Відп. ред.).

1992

443. Проблеми етнографії, фольклору і соціальної географії Поділля : наук. зб. / редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський, 1992. 252 с. (Член редкол.).

444. Тези доповідей науково-практичної конференції «Поділля в роки визвольної війни українського народу. 1648–1654 роки». Дунаївці, 1992. 30 с. (Член редкол.).

1993

445. Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993. 480 с. (Рецензент).

446. Тези доповідей республіканської наукової конференції «Дунаївці: їх роль і місце в історії Поділля». Дунаївці, 1993. 147 с. (Член редкол.).

1994

447. Велика Волинь: минуле й сучасне : матеріали міжнар. наук.-краєзн. конф. у м. Ізяславі. Хмельницький ; Ізяслав ; Шепетівка : Поділля, 1994. 672 с. (Член редкол.).

1995

448. Дивокрай : Хмельниччина волинська : науково-краєзнавчий альманах. Вип. 1, 1995. Хмельницький : Евріка, 1995. 110 с. (Член редкол.).

449. Матеріали IX-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський, 1995. 487 с. (Голова редкол.).

450. Наукові праці історичного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Кам'янець-Подільський, 1995. 264 с. (Член редкол.).

451. Південно-Східна Волинь : наука, освіта, культура : матеріали регіон. наук. краєзн. конф. Хмельницький ; Шепетівка, 1995. 345 с. (Член редкол.).

452. Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження : наук. зб. за матеріалами Всеукр. симпозіуму, присвяч. 400-річчю від дня народження Богдана Хмельницького. Хмельницький : Доля, 1995. 368 с. (Член редкол.).

453. Полонному 1000 років. : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Полонне, 1995. 240 с. (Голова редкол.).

454. Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність. Київ : Рідний край, 1995. 203 с. (Рецензент).

455. Хмельниччина Волинська. Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький, 1995. Вип. 1. 108 с. (Член редкол.).

1996

456. Наукові праці історичного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Кам'янець-Подільський, 1996. Т. 2. 264 с. (Член редкол.)
457. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адміністрації, Хмельн. обл. ін.-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1996. № 1. 52 с. (Член редкол.)
458. Перша Могилів-Подільська краєзнавча конференція. Могилів-Подільський, 1996. 144 с. (Член редкол.)
459. Трубочанінов С. В. Історична географія України скіфо-сарматського часу : метод. розробка (на допомогу студентам). Кам'янець-Подільський. 1996. 32 с. (Рецензент).

1997

460. Academia на пошану професора Л. А. Коваленка. Кам'янець-Подільський, 1997. (Член редкол.)
461. Археологія. Київ, 1997. Т. 1. 162 с. (Член редкол.)
462. Археологія. Київ, 1997. Т. 2. 160 с. (Член редкол.)
463. Археологія. Київ, 1997. Т. 3. 159 с. (Член редкол.)
464. Археологія. Київ, 1997. Т. 4. 161 с. (Член редкол.)
465. Дивокрай : Хмельниччина подільська : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький : Евріка, 1997. Вип. 2. 106 с. (Член редкол.)
466. Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : матеріали наук.-краєзн. конф. Київ, 1997. 248 с. (Член редкол.)
467. Житомирщина крізь призму століть : наук. зб. Житомир, 1997. 192 с. (Член редкол.)
468. Кам'яначина в контексті історії Поділля : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1997. Т. 1. 127 с. (Член редкол.)
469. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 1997. Т. 1(3). 320 с. (Член редкол.)
470. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін.-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1997. № 1(2). 54 с. (Член редкол.)
471. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін.-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1997. № 2(3). 57 с. (Член редкол.)
472. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін.-т післядиплом. пед. освіти. Хмельницький, 1997. № 3(4). 50 с. (Член редкол.)
473. Печенюк В. А. Історія села Великий Карабчіїв. Хмельницький : Поділля, 1997. 120 с. (Рецензент).
474. Старокостянтинів і край в просторі часу: Матеріали Всеукраїнської наукової істор.-краєзн. конференції «Велика Волинь», присвяченій 470-річчю від дня народження князя К. В. Острожського. Хмельницький; Старокостянтинів; Самчики. 1997. 280 с. (Член редкол.)

475. Хмельниччина Подільська : наук.-краєзн. альманах. Хмельницький, 1997. Вип. 2. 108 с. (Член редкол.).
476. Хмельниччина: роки становлення та поступу : матеріали Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. Хмельницький, 1997. 464 с. (Член редкол.).

1998

477. Археологія. Київ, 1998. Т. 1. 159 с. (Член редкол.).
478. Археологія. Київ, 1998. Т. 2. 159 с. (Член редкол.).
479. Археологія. Київ, 1998. Т. 3. 160 с. (Член редкол.).
480. Археологія. Київ, 1998. Т. 4. 179 с. (Член редкол.).
481. Дивокрай : наук.-краєзн. альманах. Вип. 3. Хмельницький, 1998. 83 с. (Член редкол.).
482. Кам'янецьчина в контексті історії Поділля : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1998. Т. 2. 127 с. (Член редкол.).
483. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Кам'янець-Подільський, 1998. Т. 2(4). 320 с. (Член редкол.).
484. Національні меншини Правобережної України: історія і сучасність : наук. зб. Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині. Житомир, 1998. Т. 18. 224 с. (Відп. секретар редкол.).
485. Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1998. Т. 1. 232 с. (Член редкол.).
486. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 1998. № 1(5). 52 с. (Член редкол.).
487. Поділля і Південно-Східна Волинь в роки визвольної війни українського народу середини XVII століття. Стара Синява, 1998. 328 с. (Член редкол.).
488. Творчі вершини вченого : зб. наук. пр. до 60-річчя від дня народження доктора історичних наук, проф. М. Г. Кукурудзяка. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, 1998. 352 с. (Член редкол.).

1999

489. Археологія. Київ, 1999. Т. 1. 199 с. (Член редкол.).
490. Археологія. Київ, 1999. Т. 2. 159 с. (Член редкол.).
491. Археологія. Київ, 1999. Т. 3. 158 с. (Член редкол.).
492. Археологія. Київ, 1999. Т. 4. 176 с. (Член редкол.).
493. Бердичівська земля в контексті історії України : наук. зб. Житомирського наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині. Житомир, 1999. Т. 19. 174 с. (Член редкол.).
494. Краєзнавство : наук.-попул. журн. Всеукр. спілки краєзнавців. Київ, 1999. № 1–4. 168 с. (Член редкол.).
495. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки. Київ, 1999. Т. 3(5). 404 с. (Відп. ред.).
496. Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2002. Т. 2. 272 с. (Член редкол.).

497. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 1999. № 1(6). 55 с. (Член редкол.).
498. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 1999. № 2(7). 57 с. (Член редкол.).
499. Шевченко і Поділля : зб. наук. пр. за матеріалами Другої Всеукр. наук. конф. Кам'янець-Подільський, 1999. 268 с. (Член редкол.).

2000

500. 90 років професорові П. Ф. Щербині : зб. наук. пр. на пошану професора П. Ф. Щербини. Кам'янець-Подільський, 2000. 128 с. (Відп. ред.).
501. Археологія. Київ, 2000. Т. 1. 142 с. (Член редкол.).
502. Археологія. Київ, 2000. Т. 2. 158 с. (Член редкол.).
503. Археологія. Київ, 2000. Т. 3. 163 с. (Член редкол.).
504. Археологія. Київ, 2000. Т. 4. 155 с. (Член редкол.).
505. Болохівщина : земля і люди : матеріали Всеукр. наук. конф. «Велика Волинь», присвяч. 850-річчю від першої згадки про Болохівську землю. Хмельницький ; Стара Синява ; Любар, 2000. Т. 20. 336 с. (Член редкол.).
506. Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзн. пр. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний пед. універ, інформ.-видав. відділ, 2000. Вип. 2. 252 с. (Відп. ред.).
507. Краєзнавство : наук. журн. / редкол.: П. Тронько (голов. ред). О. Бажан, І. Винокур. Київ, 2000. № 1–2 (41–40). 260 с. (Член редкол.).
508. Матеріали Х-ої Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, 2000. 560 с. (Відп. ред.).
509. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2000. Т. 4(6). 318 с. (Член редкол.).
510. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2000. № 1(8). 52 с. (Член редкол.).
511. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2000. № 2(9). 52 с. (Член редкол.).
512. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2000. № 3(10). 52 с. (Член редкол.).

2001

513. Археологія. Київ, 2001. Т. 1. 169 с. (Член редкол.).
514. Археологія. Київ, 2001. Т. 2. 173 с. (Член редкол.).
515. Археологія. Київ, 2001. Т. 3. 157 с. (Член редкол.).
516. Археологія. Київ, 2001. Т. 4. 175 с. (Член редкол.).

517. Баженова С. Е. Юзеф Антоній Ролле : життя, діяльність, творчість : наук. вид. Кам'янець-Подільський : Центр поділлєзнавства, 2001. 224 с. (Рецензент).
518. Велика Волинь : наук. зб. «Острогіана в Україні і Європі» : матеріали Міжнар. наук. симп. (м. Старокостянтинів Хмельн. області, 29–30 черв. 2001 р. / Житомирське наук.-краєзн. т-во дослідників Волині, Житомирська обл. орг. НС журналістів України, Житомирський обл. краєзн. музей. Житомир : М.А.К., 2001. Т. 23. 367 с. (Член редкол.).
519. Краєзнавство : наук. журн. / редкол.: П. Тронько (голов. ред). О. Бажан, І. Винокур. 2001. № 1–4. 214 с. (Член редкол.).
520. Міжнаціональні відносини в контексті українського державотворення: історія та сучасність : міжнар. наук. «круглий стіл» у дні проведення в Хмельн. обл. Міжнар. фестивалю нац. культур, 15 верес. 2001 р., м. Кам'янець-Подільський : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, 2001. 216 с. (Член редкол.).
521. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2001. Т. 5(7). 349 с. (Член редкол.).
522. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2001. Т. 6(8). 575 с. (Член редкол.).
523. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2001. № 1(11). 52 с. (Член редкол.).
524. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2001. № 2(12). 52 с.
525. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2001. № 3(13). 52 с. (Член редкол.).

2002

526. Археологія. Київ, 2002. Т. 1. 157 с. (Член редкол.).
527. Археологія. Київ, 2002. Т. 2. 159 с. (Член редкол.).
528. Археологія. Київ, 2002. Т. 3. 162 с. (Член редкол.).
529. Археологія. Київ, 2002. Т. 4. 158 с. (Член редкол.).
530. Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2002. С. 116–124. (Член редкол.).
531. Краєзнавство : наук. журн. / редкол.: П. Тронько (голов. ред). О. Бажан, І. Винокур. Київ, 2002. № 1–4(49–46). 101 с. (Член редкол.).
532. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки / Українська історіографія на рубежі століть : матер. міжнар. наук. конф. (25–26 жовт. 2001 р., м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2002. Т. 7(9). (Член редкол.).

- редкол.).
533. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2002. Т. 8(10). 512 с. (Член редкол.).
534. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. і асп., присвяч. 85-й річн. Укр. нац.-демократ. революції : в 2 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський держ. пед. ун-т, 2002. Т. 1. 248 с. (Член редкол.).
535. Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2002. Т. 2. 272 с. (Член редкол.).
536. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2002. № 1(14). 52 с. (Член редкол.).
537. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2002. № 2(15). 52 с. (Член редкол.).
538. Проблеми етнології, фольклористики, мистецтвознавства Поділля та Південно-Східної Волині: історія і сучасність : наук. зб. / Хмельн. гуманіт.-пед. ін-т ; Хмельн. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ; Поділ. відділення Ін-ту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України та ін. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2002. 374 с. (Член редкол.).
539. Хазарский альманах. Харьков : Каравелла, 2002. Т. 1. 228 с. (Член редкол.).

2003

540. Археологія Тернопільщини. Тернопіль : Джура, 2003. 276 с. (Член редкол.).
541. Археологія. Київ, 2003. Т. 1. 155 с. (Член редкол.).
542. Археологія. Київ, 2003. Т. 2. 147 с. (Член редкол.).
543. Археологія. Київ, 2003. Т. 3. 165 с. (Член редкол.).
544. Археологія. Київ, 2003. Т. 4. 175 с. (Член редкол.).
545. Велика Волинь : наук. зб. Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали міжнар. наук.-краєзн. конф. «Поляки на Волині: історія і сучасність», м. Житомир, 17–19 жовт. / (голов. ред.) М. Ю. Костриця. Житомир : Вид. Косенко М., 2003. 348 с. (Член редкол.).
546. Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій : зб. наук.-краєзн. праць. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2003. Вип. 2. 332 с. (Відп. ред.).
547. Краєзнавство : наук. журн. 2003. № 1–4(53–50). 195 с. (Член редкол.).
548. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2003. Т. 11. 388 с. (Член редкол.).
549. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету :

- зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. і асп., присвяч. 85-й річниці від дня утворення ун-ту : Вип. 2, у 2 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. від., 2003. Т. 1. 316 с. (Член редкол.).
550. Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. Т. 3. 287 с. (Член редкол.).
551. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2003. № 1(16). 52 с. (Член редкол.).
552. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2003. № 2(17). 52 с. (Член редкол.).
553. Прокопчук В. С. Два села – одна доля / за заг. наук. ред. П. Т. Тронько. 2001 р. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. 272 с. (Рецензент).
554. Трубчанінов С. В. Історична географія України : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Оіум. 2003. 168 с. (Рецензент).

2004

555. Археологія. Київ, 2004. Т. 1. 157 с. (Член редкол.).
556. Археологія. Київ, 2004. Т. 2. 188 с. (Член редкол.).
557. Археологія. Київ, 2004. Т. 3. 162 с. (Член редкол.).
558. Археологія. Київ, 2004. Т. 4. 129 с. (Член редкол.).
559. Бердичів древній і вічно молодий : матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф. (8–11 черв. 2005 р.). Житомир : Вид. Косенко М., 2004. 176 с. (Член редкол.).
560. Білий О. П. Білий П. А. Миньковеччина : іст. нарис. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2004. 160 с. : іл. (Рецензент).
561. Болохівщина: земля і люди / І. С. Винокур, О. І. Журко, В. П. Мегей, В. І. Якубовський. Хмельницький ; Стара Синява ; Любар, 2004. 438 с. (Відп. ред.).
562. Житомиру – 1120 (884–2004) : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині / голов. ред. М. Ю. Костриця]. Житомир : Вид. Косенко М., 2004. Т. 31. 512 с. (Член редкол.).
563. Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. пр. за підсумками міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, РВВ, 2004. 188 с. (Член редкол.).
564. Літописний Губин в контексті історії Болохівської землі (XII–XIII ст.) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 800-річчю Губина, м. Старокостянтинів, 26 черв. 2004 р. Хмельницький : Мельник А. А., 2004. 240 с. (Відп. ред.).
565. Літописний Губин XII–XIII ст. Болохівська земля. Вип. 1 : За матеріалами археологічних досліджень 1997–2003 рр. До 800-річчя Губина / І. С. Винокур, О. І. Журко, В. П. Мегей, В. І. Якубовський. Хмельницький : Мельник А. А., 2004. 72 с. (Відп. ред.).

566. Матеріали XI Подільської історико-краєзнавчої конференції. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2004. 600 с. (Член редкол.)
567. Маярчак С. П. Калюс село на дні моря (нарис історії). Київ : Укр. Центр духовної культури, 2004. 76 с. (Рецензент).
568. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. і асп., присвяч. 60-річчю визволення України від німецько-фашистських загарбників : Вип. 3, у 2 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2004. Т. 1. (Член редкол.).
569. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2004. Т. 12. 512 с. (Член редкол.).
570. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2004. Т. 13. 529 с. (Член редкол.).
571. Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2004. Т. 4. 376 с. (Член редкол.).
572. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2004. № 1(18). 52 с. (Член редкол.).
573. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2004. № 2(19). 52 с. (Член редкол.).
574. Прокопчук В. С. Під егідою українського комітету краєзнавства. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2004. 310 с. (Рецензент).
575. Хазарский альманах. Киев ; Харьков ; Москва : Мосты культуры / Гешарын, 2004. Т. 2. 200 с. (Член редкол.).
576. Хазарский альманах. Киев ; Харьков ; Москва : Изд. Междунар. Соломонового ун-та, 2004. Т. 3. 304 с. (Член редкол.).
577. Хмельниччина. Дивокрай : всеукр. наук.-краєзн. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2004. № 1–2. 112 с. (Член редкол.).
578. Юхим Сіцінський в історії та культурі Поділля : зб. наук. праць за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, РВВ, 2004. 180 с. (Член редкол.).

2005

579. Алексеев Ю. М. Історія України : навч. посіб. для іноземних студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. Київ : КСУ, 2005. 338 с. (Рецензент).
580. Археологія. Київ, 2005. Т. 1. 118 с. (Член редкол.).
581. Археологія. Київ, 2005. Т. 2. 122 с. (Член редкол.).
582. Археологія. Київ, 2005. Т. 3. 122 с. (Член редкол.).
583. Археологія. Київ, 2005. Т. 4. 127 с. (Член редкол.).
584. Володимир Січинський – історик, мистецтвознавець, архітектор, педагог України і української діаспори (До 110-річчя видатного українського вченого) : зб. наук. пр. за підсумками Міжнар. наук. симп.

- Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, РВВ, 2005. 140 с. : іл. (Член редкол.)
585. Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків: історія і сучасність : зб. наук. пр. за підсумками Другої міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 трав. 2005 р. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2005. 252 с. (Член редкол.)
586. Краєзнавство : наук. журн. 2005. № 1–4(57–54). 171 с. (Член редкол.).
587. Музейна справа на Житомирщині: історія, досвід, проблеми : наук. зб. «Велика Волинь». Праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : матеріали міжнар. наук.-краєзн. конф. / (голов. ред). М. Ю. Костриця. Житомир : Вид. Косенко М., 2005. Т. 33. 476 с. (Член редкол.).
588. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету : наук. зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. і асп., присвяч. 60-річчю Перемоги над фашистською Німеччиною (6–7 квіт. 2005 р.) : Вип. 4, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, РВВ, 2005. Т. 1. (Член редкол.).
589. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. Т. 14: На пошану академіка І. С. Винокура. 480 с. (Член редкол.).
590. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. Т. 15: На пошану професора Л. В. Баженова. 480 с. (Член редкол.).
591. Освіта, наука і культура на Поділлі : матеріали круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII–XXI ст. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. Т. 5. 343 с. (Член редкол.).
592. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2005. № 1(20). 52 с. (Член редкол.).
593. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2005. № 2(21). 52 с. (Член редкол.).
594. Педагогічний вісник : наук.-метод. журн. / Обл. упр. освіти Хмельн. держ. адмін., Хмельн. обл. ін-т післядиплом. освіти. Хмельницький, 2005. №3 (22). 52 с. (Член редкол.).
595. Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля / відп. ред. Л. В. Баженов. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. Т. 1. 488 с. (Член редкол.).
596. Хазарский альманах. Киев ; Харьков : Изд. Междунар. Соломоновского ун-та, 2005. Т. 4. 240 с. (Член редкол.).
597. Хмельниччина. Дивокрай : всеукр. наук.-краєзн. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2005. № 1–2. 104 с. (Член редкол.).

2006

598. Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи:

- Збірник матеріалів міжнародної студентської археологічної конференції. Кам'янець-Подільській: Кам'янець-Подільського державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2006. 156 с. (Член редкол.)
599. Археологія. Київ, 2006. Т. 1. 112 с. (Член редкол.).
600. Археологія. Київ, 2006. Т. 2. 122 с. (Член редкол.).
601. Археологія. Київ, 2006. Т. 3. 116 с. (Член редкол.).
602. Археологія. Київ, 2006. Т. 4. 121 с. (Член редкол.).
603. Кобудь, Костянтинів, Старокостянтинів: історія, археологія, культура, архітектура : Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 800-річчю м. Старокостянтинів, 10–11 берез. 2006 р. Наук. зб. «Велика Волинь». Т. 34. Старокостянтинів : Мельник А. А., 2006. 388 с. (Член редкол.).
604. Край Кам'янецький. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. 126 с. (Відп. ред.).
605. Маярчак С. П. Археологічні пам'ятки IX–XIII ст. Лівобережжя Середнього Подністров'я. Кам'янець-Подільський : Мошак М. І., 2006. 96 с. (Рецензент).
606. Місто Хмельницький в контексті історії України : матеріали наук. конф., присвяч. встановленню дати «1431 рік» датою найдавнішої згадки про Хмельницький в історичних документах. Хмельницький ; Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. 440 с. (Член редкол.).
607. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. Т. 16: На пошану професора А. О. Копилова. 496 с. (Член редкол.).
608. Освіта, наука і культура на Поділлі : матеріали другого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII–XXI ст. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. Т. 6. 375 с. (Член редкол.).
609. Освіта, наука і культура на Поділлі : матеріали третього круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII–XXI ст. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. Т. 7. 338 с. (Член редкол.).
610. Освіта, наука і культура на Поділлі : матеріали четвертого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII–XXI ст. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. Т. 8. 455 с. (Член редкол.).
611. Хазарский альманах. Киев ; Харьков : Изд. Междунар. Соломоновского ун-та, 2006. Т. 5. 308 с. (Член редкол.).
612. Хмельниччина. Дивокрай : всеукр. наук.-краєзн. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2006. № 1–2. 104 с. (Член редкол.).

2007

613. II Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку», м. Кам'янець-Подільський, 17–18 верес. 2003 р. : доп. та повідомл. / Укр. іст. т-во ; Ін-т історії України НАН України ; Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; Світова наукова рада при Світовому Конгресі українців. Кам'янець-

- Подільський ; Київ ; Нью-Йорк ; Острог : Вид-во НаУОА, 2007. Т. 1. 320 с. (Член редкол.).
614. II Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку», м. Кам'янець-Подільський, 17–18 верес. 2003 р. : доп. та повідомл. / Укр. іст. т-во ; Ін-т історії України НАН України ; Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; Світова наукова рада при Світовому Конгресі українців. Кам'янець-Подільський ; Київ ; Нью-Йорк ; Острог : Вид-во НаУОА, 2007. Т. 2. 320 с. (Член редкол.).
615. II Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку», м. Кам'янець-Подільський, 17–18 верес. 2003 р. : доп. та повідомл. / Укр. іст. т-во ; Ін-т історії України НАН України ; Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; Світова наукова рада при Світовому Конгресі українців. Кам'янець-Подільський ; Київ ; Нью-Йорк ; Острог : Вид-во НаУОА, 2007. Т. 3. 320 с. (Член редкол.).
616. II Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку», м. Кам'янець-Подільський, 17–18 верес. 2003 р. : доп. та повідомл. / Укр. іст. т-во ; Ін-т історії України НАН України ; Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; Світова наукова рада при Світовому Конгресі українців. Кам'янець-Подільський ; Київ ; Нью-Йорк ; Острог : Вид-во НаУОА, 2007. Т. 4. 340 с. (Член редкол.).

Публікації науково-популярних матеріалів у часописах

1950

617. Винокур І. Зільberman Г. З історії нашого краю // За Сталінські кадри (газета Чернів. держ. ун-ту). 1950. 16 чер.
618. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри (газета Чернів. держ. ун-ту). 1950. 21 лис.
619. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1950. 15 жов.
620. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1950. 5 груд.

1951

621. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 1 січ.
622. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 21 січ.
623. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 1 трав.
624. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 1 верес.
625. Винокур І. С. Світлини [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 1 лис.

- 626. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 7 лис.
- 627. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 21 лис.
- 628. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 30 лис.
- 629. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 8 груд.
- 630. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1951. 22 груд.

1952

- 631. Винокур І. Археологічні дослідження давніх Чернівців. За Сталінські кадри 1952 р. 18 лис.
- 632. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1952 р. 22 січ.
- 633. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1952 р. 5 квіт.
- 634. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1952 р. 15 квіт.
- 635. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1952 р. 10 чер.
- 636. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1952 р. 30 чер.
- 637. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1952 р. 5 жов.
- 638. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1952 р. 24 груд.

1953

- 639. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1953 р. 16 лютого.
- 640. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1953 р. 21 лютого.
- 641. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1953 р. 6 берез.
- 642. ¹ Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1953 р. 17 берез..
- 643. Винокур І. С. Світлина [зі студентського життя] // За Сталінські кадри 1953 р. 9 квіт.

1954

- 644. Винокур І. С. Пам'ятки первісної історії на Житомирщині (за матеріалами обласного краєзнавчого музею) // Радянська Житомирщина. 1954. 19 жовт.
- 645. Винокур І. С. Пам'ятник часів визвольної війни 1648–1654 років // Радянська Житомирщина. 1954. 8 січ.
- 646. Винокур І. С. Свідчення спільності культури братніх народів //

Радянська Житомирщина. 1954. 18 берез.

1955

647. Винокур І. С. Житомирці шанують пам'ять земляка (про встановлення меморіальної дошки композитору В. С. Косенку) // Україна. 1955. 12 верес.
648. Винокур І. С. Наш земляк – учасник повстання на броненосці «Потемкин» (про Г. П. Некрашевича) // Радянська Житомирщина. 1955. 25 квіт.
649. Винокур І. С. По слідах давніх слов'ян (про розкопки Пряжівського і Слободищенського поселень черняхівської культури) // Радянська Житомирщина. 1955. 21 груд.
650. Винокур І. С. Стародавній Житомир // Радянська Житомирщина. 1955. 10 верес.
651. Винокур І. С. Стародавній Коростень // Радянська Житомирщина. 1955. 13 листоп.
652. Винокур І. С. Цікаві знахідки (про Новоград-Волинський скарб римських монет) // Радянська Житомирщина. 1955. 24 квіт.
653. Винокур І., Николайчук Б. Експонати розповідають (за матеріалами обласного краєзнавчого музею) // Радянська Житомирщина. 1955. 1 берез.

1956

654. Винокур І. С. Археологічні дослідження (про розкопки в зоні будівництва Кременчуцької ГЕС) // Черкаська правда. 1956. 19 серп.
655. Винокур І. С. Боротьба трудящих Волині проти феодално-кріпосницького гніту у XVIII столітті // Радянська Житомирщина. 1956. 18 серп.
656. Винокур І. С. Древні овруцькі каменерізи // Україна. 1956. 22 листоп.
657. Винокур І. С. Літописний Колодяжин // Радянська Житомирщина. 1956. 20 трав.
658. Винокур І. С. Стародавній Овруч // Радянська Житомирщина. 1956. 1 квіт.
659. Винокур І. С. Цікаві археологічні дослідження (про пам'ятки доби бронзи, раннього залізного віку, стародавніх слов'ян і Русі) // Радянська Житомирщина. 1956. 26 лют.
660. Винокур І. С. Цікаві знахідки (про відкриття Радомишльської палеолітичної стоянки) // Радянська Житомирщина. 1956. 17 жовт.

1957

661. Винокур І. С. Археологічні дослідження (про археологічні дослідження у селах Кисилів і Борівці) // Радянський студент (газета Чернівецького держуніверситету). 1957. 24 верес.
662. Винокур І. С. В історичному музеї університету // Радянський студент. 1957. 6 груд.
663. Винокур І. С. Декабристи на Житомирщині // Радянська Житомирщина. 1957. 24 лют.

- 664. Винокур І. С. Історичний музей університету // Радянська Буковина. 1957. 27 листоп.
- 665. Винокур І. С. Медаль на честь Крашевського (Й. І. Крашевський – польський письменник 1812–1887) // Україна. 1957. 19 жовт.
- 666. Винокур І. С. Розкопки Пряжівського поселення (II–V ст. н. е.) // Радянська Житомирщина. 1957. 13 січ.

1958

- 667. Винокур І. С. Археологічні дослідження 1958 року // Радянський студент. 1958. 20 груд.
- 668. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Археологічні розкопки (про дослідження трипільського поселення в с. Магала) // Радянська Буковина. 1958. 31 трав.
- 669. Винокур І. С. Археологія спростовує релігійні вигадки // Радянська Буковина. 1958. 15 січ.
- 670. Винокур І. С. Відкриття археолога-любителя (про краєзнавця Г. Г. Богуна) // Радянська Житомирщина. 1958. 12 лист.
- 671. Винокур І. С. Друзі з Китаю (про зв'язки університету з китайськими вченими) // Радянська Буковина. 1958. 18 черв.
- 672. Винокур І. С. За дальше вивчення стародавньої історії СРСР // Радянський студент. 1958. 20 черв.
- 673. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Науковий світогляд перемагає // Радянський студент. 1958. 15 січ.
- 674. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Буковина – місце стародавніх поселень // Радянська Буковина. 1958. 29 лип.

1959

- 675. Винокур І. С. 40-річчя Хотинського повстання // Радянський студент. 1959. 12 лют.
- 676. Винокур І. С. Пам'ятки старовини : [про розкопки черняхівських поселень Маркуші і Іванківці] // Радянська Житомирщина. 1959. 2 верес.
- 677. Винокур І. С. Ще один доказ фальшивості релігійних догм : [про нові знахідки на узбережжі Мертвого моря] // Радянська Буковина. 1959. 7 лип.
- 678. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Довідник про історико-архітектурний пам'ятник у Чернівцях // Радянський студент (газета Чернів. держ. ун-ту). 1959. 24 січ.
- 679. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Речі починають говорити : [про розкопки трипільського поселення в с. Магала] // Україна. 1959. лют. (№ 4).
- 680. Винокур І. С., Тимошук Б. О. Цікава сторінка історії нашого краю : [про розкопки давньоруського храму XII–XIII ст. в с. Василів Заставнівського району] // Радянська Буковина. 1959. 15 серп.

1960

- 681. Винокур І. С. Знайдено кістки мамонта // Радянська Буковина. 1960. 3 лип.
- 682. Винокур І. С., Шаповалова Г. В археологічній експедиції : [про

дослідження поселення в Кисилеві] // Радянська Буковина. 1960. 2 верес.

1961

683. Винокур І. С. Свято в Русові: до 90-річчя з дня народження В. Стефаника // Радянська Буковина. 1961. 19 трав.

1962

684. Винокур І. С. Археологічні дослідження 1962 року : [про розкопки Кисилівського і Раковецького могильників] // Радянський студент. 1962. 20 жовт.
685. Винокур І. С. З глибини віків : [про розкопки Раковецького черняхівського могильника] // Вільне життя. 1962. 19 верес.
686. Винокур І. С. Слідами стародавніх культур : [про розкопки Кисилівського могильника I–II ст. н. е.] // Радянська Буковина. 1962. 8 серп.
687. Винокур І. С. Якби появилась така книга... (вивчаємо рідний край) // Радянська Буковина. 1962. 1 серп.
688. Винокур І. С., Островський М. По слідах стародавніх слов'ян // Зміна. 1962. № 10.

1963

689. Винокур І. С. Земля відкриває свої таємниці : [про розкопки в Бакоті і Раківці] // Радянський студент. 1963. 10 верес.
690. Винокур І. С. Рідкісна знахідка : [про знахідки кісток слона-динотерія біля Гусятина Тернопільської області] // Радянська Буковина. 1963. 7 лип.
691. Винокур І., Хотюн Г., Бойко Ю. Розкопки в Бакоті // Радянське Поділля. 1963. 27 жовт.

1964

692. Винокур І. С. І знову археологи в путі // Радянський студент. 1964. 29 жовт.
693. Винокур І. С., Пламєницька Є. Нові матеріали про давню історію міста : [про дослідження на території Кам'янець-Подільської фортеці] // Прапор Жовтня. 1964. 16 черв.
694. Винокур І. С. Свідчить історія // Радянське Поділля. 1964. 7 квіт.
695. Винокур І. С. Цікава знахідка : [про відкриття захоронення III–II тис. до н. е. в с. Кугаївці] // Радянське Поділля. 1964. 31 трав.

1965

696. Винокур І. С. З глибини віків. Археологічні дослідження на Поділлі // Радянське Поділля. 1965. 5 черв.
697. Винокур І. С. Міжнародний конгрес у Варшаві : [про 1-й Міжнародний конгрес слов'янської археології] // Радянський студент. 1965. 7 жовт.

1966

698. Винокур І. С. Скарб перших століть (про Бережанський скарб речей) // Прапор Жовтня. 1966. 4 черв.
699. Винокур І. С. Літописні міста Подністров'я // Прапор Жовтня. 1966. 16 лип.

700. Винокур І. С. Таємниця Ружичанської «Бездні» : [про розкопки Ружичанського могильника черняхівської культури] // Радянське Поділля. 1966. 3 серп.

701. Винокур І. С. Форум у Празі : [про сьомий міжнародний конгрес доісторичних і протоісторичних наук] // Радянський студент. 1966. 27 жовт.

1967

702. Винокур І. С. Берегти історичні пам'ятки // Прапор Жовтня. 1967. 31 січ.

703. Винокур І. С., Приходнюк О. М. Археологи продовжують пошуки // Радянський студент. 1967. 1 черв.

704. Винокур І. С., Степенко О. Д. Життя в науці (до ювілею професора Л. А. Коваленка) // Прапор Жовтня. 1967. 11 берез.

705. Винокур І. С., Степенко О. Д. Життя в науці (наші ювіляри – Л. А. Коваленко) // Радянський студент. 1967. 8 берез.

1968

706. Винокур І. С. Горну – 1500 р. // Радянське Поділля. 1968. 2 листоп.

707. Винокур І. С., Приходнюк О. М. Розкопки в Усті // Радянське Поділля. 1968. 22 берез.

1969

708. Винокур І., Коваленко Л. У глиб віків // Радянська Буковина. 1969. 2 грудня.

1970

709. Винокур І. С. Дослідження 1970 року // Радянський студент. 1970. 19 листоп.

710. Винокур І. С. Змієві або Троянові вали // Радянське Поділля. 1970. 25 берез.

711. Винокур І. С., Приходнюк О. М. В околицях літописної Бакоти // Радянське Поділля. 1970. 13 січ.

1971

712. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Історична наука в інституті // Радянський студент. 1971. 1 квіт.

713. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Шукати і знаходити: історична наука в педінституті // Радянське Поділля. 1971. 27 берез.

1972

714. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Сторінки братерства // Радянське Поділля. 1972. 19 груд.

715. Винокур І. Археологів вабить поле // Радянська освіта. 1972. № 69. 26 серпня.

1974

716. Винокур І. С. Скільки років Ізяславу? // Радянське Поділля. 1974. 6 груд.

1975

717. Винокур І. С. Міжнародний конгрес археологів (про III-й Міжнародний конгрес слов'янської археології у Братиславі) //

Радянський студент. 1975. 31 жовт.

718. Винокур І. С., Гуцал А. Ф. Що показали пошуки (про розкопки Рудковецького городища на Дністрі) // Радянський студент. 1975. 31 жовт.

1976

719. Винокур І. С. Дослідження тривають (про розкопки в Бакоті і Рудківцях) // Радянський студент. 1976. 16 груд.
720. Винокур І. С., Гуцал А. Ф. Погляд у сиву давнину : [про археологічні дослідження у зоні майбутньої Могилів-Подільської ГЕС] // Радянський студент. 1976. 13 січ.
721. Винокур І. С., Гуцал А. Ф. Фортеці – 2700 років : [про дослідження Рудковецького городища] // Радянське Поділля. 1976. 26 листоп.

1977

722. Винокур І. С. Вчитель учителів (до 70-річчя професора Л. А. Коваленка) // Радянський студент. 1977. 8 берез.
723. Винокур І. С. Літописна Бакота та її околиці // Радянське Поділля. 6 квіт.
724. Винокур І. С. Професор (до 70-річчя Л. А. Коваленка) // Прапор Жовтня. 1977. 15 берез.
725. Винокур І. С. Симпозіум у Болгарії : [про конференцію у Рильському монастирі, присвячену проблемі землеробів і кочовиків] // Радянський студент. 1977. 24 листоп.
726. Винокур І. С., Копилов А. О. Професор Коваленко (майстри педагогічної ниви) // Радянське Поділля. 1977. 12 берез.

1978

727. Винокур І. С. Досліджують історики : [про міжвузівську студентську конференцію «Східнослов'янські племена і Київська Русь» у Кам'янець-Подільському педінституті] // Радянська освіта. 1978. 16 груд.

1979

728. Винокур І. Дослідження студентів : [про розкопки в Бакоті та Бернашівці на Дністрі] // Радянський студент. 1979. 18 січ.
729. Винокур І. С. Із спільного кореня : [про слов'яно-руські пам'ятки Поділля] // Радянське Поділля. 1979. 22 трав.
730. Винокур І. С., Коваленко Л. А. Вивчати історію : [про V-ту Подільську історико-краєзнавчу конференцію] // Радянське Поділля. 1979. 28 груд.

1980

731. Винокур І. Археологічні дослідження : [про розкопки в зоні будівництва Могилів-Подільської ГЕС] // Радянське Поділля. 1980. 4 трав.
732. Винокур І. Битва на Куликовому полі // Прапор Жовтня. 1980. 6 верес.
733. Винокур І. Немеркнучий подвиг народу // Радянське Поділля. 1980. 7 верес.

734. Винокур Іон. Дослідження літописного Губина // Радянський студент. 1980. 21 верес. (№ 23).

1981

735. Винокур І. С., Петров М. Б. Житло домонгольського Кам'янця // Прапор Жовтня. 1981. 21 листоп.
736. Винокур І. С., Степанков В. С. З історії багатовікової дружби // Прапор Жовтня. 1981. 15 квіт.

1982

737. Винокур І. С., Петров М. Б. Міське житло XII–XIII століть // Радянське Поділля. 5 січ.

1983

738. Винокур І. С. Дослідження тривають // Радянський студент. 1983. 9 черв.

1985

739. Винокур І. С. Готувати висококваліфікованих спеціалістів : [про урочову і наукову роботу в світлі реформи школи] // Радянський студент. 1985. 10 січ.
740. Винокур І. С. За зв'язок науки з життям // Радянський студент. 1985. 12 груд.
741. Винокур І. С. Шоста Подільська (історико-краєзнавча конференція) // Радянське Поділля. 1985. 31 лип.

1986

742. Винокур І. С. Який вік Ізяслава? // Радянське Поділля. 1986. 16 лип.

1987

743. Винокур І. Научный поиск – основа подготовки студентов // Радянський студент. 1987. 9 верес. (№ 25).
744. Винокур І., Забашта Р. Зберегти унікальну пам'ятку // Вінницька правда. 1987. 18 лист.
745. Винокур І. С., Забашта Р. Зберегти унікальну пам'ятку : [у селі Буша Ямпільського району завершені археологічні дослідження скельного храму] // Вінницька Правда. 1987. 18 листоп.

1989

746. Винокур І. С., Мандзій А. З Америки до Буші : [про дослідження у Буші на Дністрі] // Слово хлібороба (Ямпіль). 1989. 14 верес.
747. Винокур І. С., Степенко О. Д. Жива палітра історії (рік Шевченка) // Радянське Поділля. 1989. 30 трав.

1990

748. Винокур І. С. Болохівська земля. Пониззя. Монголо-татарська навала // Радянське Поділля. 1990. 9 верес.
749. Винокур І. С. Витоки : Про що розповідають літописи : [про Кам'янець-Подільський] // Прапор Жовтня. 1990. 29 верес.
750. Винокур І. С. Найдавніше минуле Поділля: доба міді; племена бронзового віку; ранній залізний вік // Радянське Поділля. 1990. 19 серп.
751. Винокур І. С. Найдавніше минуле Поділля: первіснообщинний

- лад; ранньоземлеробські племена; доба міді // Радянське Поділля. 1990. 12 серп.
752. Винокур І. С. Найдавніше минуле Поділля: ранній залізний вік; ранньослов'янські племена; формування і розвиток феодальних відносин // Радянське Поділля. 1990. 26 серп.
753. Винокур І. С. Поділля періоду Київської Русі // Радянське Поділля. 1990. 7 жовт.
754. Винокур І. С. Поділля періоду Київської Русі: місто Кам'янець-Подільський // Радянське Поділля. 1990. 2 верес.
755. Винокур І. С. Ювелірній майстерні 1500 років // Радянське Поділля. 1990. 3 верес.
756. Винокур І. С., Копилов А. О., Кукурудзяк М. Г. Ще раз про перейменування (вулиць) // Прапор Жовтня. 1990. 10 жовт.
757. Винокур І., Мегей В. Житло майстра-ювеліра // Вінницька правда. 1990. 9 верес.
758. Винокур І., Мегей В. Житло майстра-ювеліра // Радянський студент. 1990. 29 листоп.
759. Винокур І., Мегей В. Углиб до мистецтва слов'ян // Прапор Жовтня. 1990. 18 груд.

1991

760. Винокур І. С., Прокопчук В. С. На терені історії. Славні земляки : [про Ф. П. Шевченка] // Радянське Поділля. 1991. 28 груд.

1993

761. Винокур І. С. З глибини віків // Студентський меридіан [газета К-ПДП]. 1993. 15 квіт.

1994

762. Винокур І., Трубчанінов С. В. Коли засновано Кам'янець? // Кам'янець-Подільський вісник, 1994. 5 трав.
763. Винокур І., Трубчанінов С. В. Коли засновано Кам'янець? // Подолянин плюс. 1994. 9 черв. С. 2.
764. Винокур І. С. Трипільці на Кам'яничині // Подолянин. 1994. 5 трав.

1997

765. Винокур І. С., Петров М. Б. Про час виникнення Кам'янця-Подільського // Подільські вісті. 1997. 13 листоп.

1998

766. Винокур І. С., Петров М. Б. Про першопочатки Кам'янця // Подолянин. 1998. 29 трав.

1999

767. Винокур І. С. Бакота та її округа // Кам'янець-Подільський вісник. 1999. 3 верес.
768. Винокур І. С. Євреї Правобережної України в давнину і в середньовіччі // Возрождение : еврейская народная газета. 1999. Декабрь.
769. Винокур І. С. Кафедра історії Східної Європи і археології //

Студентський меридіан. 1999. 29 черв. (№ 14). С. 3.

770. Винокур І. С. Коли ж насправді засновано Кам'янець-Подільський // TV-інформ (Кам'янець-Подільський). 1999. 10, 12, 28 жовт., 4 листоп.

771. Винокур І., Якубовський В., Журко О. Археологічні дослідження літописного Губина // Студентський меридіан. 1999. 20 жовт.

772. Винокур І., Якубовський В., Журко О. Вивчаємо літописний Губин // Кам'янець-Подільський вісник. 1999. 3 верес.

2000

773. Винокур І. С., Гавришук А. П. Життя упродовж 90 літ (до ювілею проф. П. Ф. Щербини) // Кам'янець-Подільський вісник. 2000. 25 лют.

774. Винокур І. С. Пошуки минулого... : [про археологічні розкопки: історичні віхи] // Студентський меридіан [газета К-ПДПУ]. 2000. 20 груд.

2002

775. Винокур І. Видатний дослідник археології Буковини : [про Б. О. Тимошука]. // Студентський меридіан. 2002. 30 листоп. (№ 14).

776. Винокур І. Сергію Васильовичу Трубчанінову – 40 // Кліо: іст. фак. [К-ПДПУ]. 2002. Жовтень (№ 2).

2004

777. Винокур І. С. Вітаємо з заслуженою нагородою! : [про Л. В. Баженова] // Кліо: іст. фак. 2004. Січень (№16).

2005

778. Винокур І. С. Правдива сповідь професора : [про І. І. Зайця] // Педагог. 2005. Лютий (№ 8). С. 2.

Рецензії на праці І. Винокура

1960

779. Махно Є. В. Археологічні пам'ятки Східної Волині // Укр. іст. журн. 1961. № 5. С. 152–153. Рец. на кн.: Винокур І. С. Старожитності Східної Волині першої половини I тис. н. е. Чернівці, 1960. 130 с.

1967

780. Gurba J. [Рецензія] // Z otchłani wieków. Rok XXXIII. Wrocław ; Poznań ; Zeszyt 3, 1967. S. 166. Рец. на кн.: І. S. Winokur. Zbierania i wyznaczania archeologicznych pamjtok ta metodyka Ich wykorzystannia w szkoli. KyJv, 1967. Wydawnictwo Radianska Szkoła. 90 s z ilustr.

1971

781. Szymański W. [Рецензія] Kwartalnik historii kultury materialnei. R. XIX. 1971. № 4. 731 s. Рец. на кн.: І. S. Vinokur. Opyt rekonstrukcii melnicnogo sooruuzeniia III–IV w. n.e. // Sovetskaia archeologia. 1970. № 2. S. 238–244.

1972

782. Lawiova-Schmidlova M. Problemi izucenia cernachovskoi kultury, Kratkij csoobscenija Instituta archeologii № 121. Moskva 1970 // Slovenska archeologia. Bratislava, 1972. № 20. S. 243–246. Рец. на сб. (в т.ч. на

статтю І. С. Винокура «Волыно-Подольское пограничье – один из районов формирования Черняховской культуры. Москва, КСИА АН СССР № 121 1970. С.27–34.

783. Кушнір Б. М. Про наших предків і землю Подністровську рецензія на книгу «Історія та культу ранньослов'янських племен» // Прапор Жовтня. 1972. 12 серпня.

784. Тимошук Б. О. Грунтовне дослідження // Радянське Поділля. 1972. 10 жовт. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура ранньослов'янських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ, 1972. 180 с.

1974

785. Babes M. [Рецензія] // Studii cercetari de istorie veche si archeologie. № 2. Bucuresti. 1974. S. 327–328. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

786. Zeman J. [Рецензія] // Archeologicke rozhledy. XXXVI. 3. Praha, 1974. S. 303–304. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка. 1972. 180 с.

787. Тимошук Б. О. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1974. № 3. С. 146–148. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

1975

788. Русанова І. П. [Рецензія] // Советская археология. 1975. № 4. С. 301–304. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II –V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

789. Симонович Э. А. [Рецензія] // Советская археология. 1975. № 4. С. 297–301. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія та культура черняхівських племен Дністро-Дніпровського межиріччя II–V ст. н. е. Київ : Наук. думка, 1972. 180 с.

790. Щукин М. Б. О некоторых проблемах черняховской культуры и происхождении словян (по поводу статей Э. А. Рикмана, И. С. Винокура, В. В. Седова и И. Вернера // Советская Археология. 1975. № 4. С.57–70.

1977

791. Михайлина Л. Ранньослов'янське населення Подністров'я (серед книг) // Радянська Буковина. 1977. 20 груд.

1984

792. Баженов Л. Про археологію України // Радянське Поділля. 1984. 22 серп. Рец. на кн.: Довідник з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області / І. С. Винокур та ін. Київ : Наук. думка, 1984. 223 с.

1985

793. Баженов Л. Нова праця науковця : [про книгу І. С. Винокура «Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя»]. Київ ; Одеса, 1985. 128 с. // Радянське Поділля. 1985. 11 жовт.

794. Швець О. Погляд у глибину віків // Шляхом Жовтня (Шепетівка). 1985. 17 верес. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя. Київ ; Одеса, 1985. 128 с.

1987

795. Gurba J. [Рецензія] // Sprawozdania Archeologiczne. 1987. T. 39. С. 369–370. Рец. на кн.: Dovidnyk z archeologii Ukrainy. Chmelnicka, Cernivecka, Zakarpatska oblasti / I. S. Vynokur, A. F. Hucal, S. I. Penjak, B. O. Timosuk, V. I. Jakubovskyi. Kyiv, 1984. 222 с.

1988

796. Приходнюк О. І. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя // Пам'ятки України. 1988. № 1. С. 62. Рец. на кн.: Винокур І. С. Історія лісостепового Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя : монографія. Київ ; Одеса, 1985. 128 с.

1992

797. Szymanski W. [Рецензія] // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej Warszawa XLII, 1994. № 1. С. 124–125. Рец. на ст.: I. S. Vynokur, V. P. Mehej. Juvelirna majsternja – rann'oseredn'ovičnych slov'jan. // Archeolohija. 1992. № 3. С. 82–93.

1995

798. Петровський О. Строценъ Б. Археологія України: новий погляд. Русалка Дністрова. № 16(62). вересень 1995. Рец. на кн.: Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів. Київ : Вища шк., 1994. 318 с.

1996

799. Малєєв Ю. М. Гортаючи сторінки нашої давньої історії // Археологія. 1996. № 2. С. 121–124. Рец. на кн.: Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів. Київ : Вища шк., 1994. 318 с.

800. Приходнюк О. М. [Рецензія] // Археологія. 1996. № 1. С. 151. Рец. на кн.: Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України : навч. посіб. для вузів. Київ : Вища шк., 1994. 318 с.

801. Якубовський В. І. [Рецензія] // Укр. іст. журн. 1996. № 4. С. 151–153. Рец. на кн.: Винокур І. С., Горішній П. А. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. Кам'янець-Подільський : Центр Поділлєзнавства, 1994. 364 с.

1999

802. Приходнюк О. М. [Рецензія] // Археологія. 1999. № 2. С. 151–152. Рец. на кн.: Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст. : навч. посіб. / Винокур І. С. та ін. Київ, 1997. 336 с.

2001

803. Новак О. С. [Рецензія] // Краєзнавство. 2001. № 1. С. 203–204. Рец. на кн.: Винокур І. С. Черняхівська культура: витоки і доля. Кам'янець-Подільський, 2000. 376 с.

2004

804. Трубчанінов С. В. [Рецензія] // Хмельниччина. Дивокрай : наук.-краєзн. вид. Кам'янець-Подільський : Оіюм. 2004. № 1–2. С. 101. Рец. на кн.: Літописний Губин XII–XIII ст. Болохівська земля. Вип. 1. За матеріалами археологічних досліджень 1997–2003 років. До 800-річчя Губина / І. С. Винокур, О. І. Журко, В. П. Мегей, В. І. Якубовський. Київ ; Кам'янець-Подільський ; Хмельницький ; Старокостянтинів. 2004. 205 с. : іл.

2006

805. Zakościelna A., Gurba J. [Rec.] Archeologia Polski Środkowowschodniej. 2006. T. 8. S. 406–407. Rec. na kn.: Vinokur I. S., Telegin D. A. Archeologiâ Ukraïni : pidručnik dlâ studentiv îstoričnih special'nostej viših navčal'nih zakladiv. Ternopil': Navčal'na kniga Bogdan, 2004, 479 s.

Література про І. Винокура**Основні видання, в яких подані посилання та оцінка науково-педагогічної і громадської діяльності І. Винокура****1957**

806. Археологические пленумы и конференции 1956 г. // Советская археология. 1957. № 1. – С. 295.
807. Диопек В., Полубояринова М. Сессия отделения исторических наук АН СССР и пленум ИИМК АН СССР // Советская археология. 1957. № 3. – С. 324.
808. Шовкопляс І. VIII наукова конференція Інституту археології АН УРСР // Археологія. 1957. Т. 11. – С. 166–167.

1958

809. Крайнов Д. А. Сессия отделения исторических наук АН СССР и пленум Института истории материальной культуры АН СССР // Советская археология. 1958. № 3. – С. 298.

1961

810. Gurba J. Znalezisko grohu w osadzi w Magale // Z otchłani wieków. Wrocław; Poznani, 1961. Rok XXVII. Zeszyt 2. – С. 155–156.

1964

811. Брайчевський М. Ю. Біля джерел слов'янської державності. Київ, 1964. – С. 5, 10, 31, 325.
812. Захарук Ю. М. Проблеми археологічної культур // Археологія. 1964. № 17. – С. 3–9.

1965

813. Szymański W. Nowe sanktuarium kultury czerniachowskiej Zeszyt : [реферат статті «Языческие изваяния из с. Ставчаны в Поднестровье»

// Советская археология. 1964. № 4. С. 210–214]. Z otchłani wiekow. rok. XXXI. Wrocław-Poznań, 1965. Zeszyt 3. – С. 233–234.

814. Кириченко І. Перша Подільська історико-краєзнавча конференція // Архіви України. 1965. № 6. – С. 88.

1968

815. Брайчевський М. Ю. Походження Русі. Київ, 1968. – С. 51, 204.
816. Приходнюк О. М. Підсумки археологічних досліджень Хмельницького краєзнавчого музею за 1964–1965 рр. // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т; [редкол.: Л. А. Коваленко, І. С. Винокур та ін.]. Львів : Каменярь, 1968. – С. 130–132.
817. Приходнюк О. М. Розкопки слов'янського поселення другої половини першого тисячоліття біля м. Городка Хмельницької області в 1966 році // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т ; [редкол.: Л. А. Коваленко, І. С. Винокур та ін.]. Львів : Каменярь, 1968. – С. 128–129.
818. Хотюн Г. М. Археологічні дослідження в с.Бакота Кам'янець-Подільського району Хмельницької області // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції. Львів, 1968. – С.145.

1969

819. Vinokur Ion Srulevic // Enzyklopadishes Handbuch zur Ur-und Frühgeschichte Europas / Academia. Verlag der Tschechoslowakischen akademie der wissenschaften. Praga, 1969. T. 2. – S. 867.
820. Тимошук Б. О. Північна Буковина – земля слов'янська. Ужгород, 1969. – С. 22, 45, 183, 184.

1970

821. Бібіков С. М., Збеневич В. Г. Деякі проблеми археологічного вивчення Середнього Подністров'я // Вісник Академії наук УРСР. 1970. № 2. – С. 41–48.
822. Приходнюк О. М. Ранньослов'янські старожитності третьої чверті I тисячоліття н. е. на Поділлі. // Матеріали третьої Подільської історико-краєзнавчої конференції / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т; [редкол.: Л.А. Коваленко, І. С. Винокур та ін.]. Львів : Каменярь, 1970. – С. 130–134.
823. Симонович Є.А. Введение // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Москва, 1970. Вып. 121.– С. 3–6.

1971

824. Бибигов С. Н., Збеневич В. Г. Археологические разведки в зоне затопления Могилев-Подольской ГЭС // Археологические исследования на Украине в 1968 г. Киев, 1971. Вип. III. – С. 73–77.

1972

825. Баран В. Д. Ранні слов'яни між Дністром і Прип'яттю. Київ, 1972. – С. 7, 117, 236.
826. Бібіков С. М., Євдокимов Г. Л., Збеневич В. Г. Розвідки на Середньому Дністрі в 1969 році //Археологічні дослідження на Україні

в 1969 р. Київ : ІА НАН України, 1972. Вип. IV. – С. 368–372.

1974

827. Пачкова С. П. Господарство східнослов'янських племен на рубежі нашої ери. Київ, 1974. – С. 21, 34.

1975

828. Археологія Української РСР. Київ, 1975. Т. 3. – С. 46, 56, 58, 172.
 829. Приходнюк О. М. Слов'яни на Поділлі (VI–VII ст. н. е.). Київ, 1975. – С. 8, 15, 39, 72, 83, 86, 87, 102, 104, 106, 107, 108, 146.
 830. Рикман Э. А. Этническая история населения Поднестровья и прилегающего Подунавья в первых веках нашей эры. Москва, 1975. – С. 14, 34, 38, 71, 80, 112, 296.
 831. Сміленко А. Т. Слов'яни та їх сусіди в степовому Подніпров'ї (II–XIII ст.). Київ, 1975. – С. 59, 201.
 832. Тимошук Б. О. Слов'яни Північної Буковини V–IX ст. Київ, 1976 – С. 170.
 833. Чернівецький державний університет / редкол.: В. О. Червінський (голова), С. С. Костишин (заст. голови) та ін. Львів : Вища шк., 1975. – С. 36.
 834. Щукин М. Б. О некоторых проблемах черняховской культуры и происхождении славян (по поводу статей Э. А. Рикмана, И. С. Винокура, В. В. Седова и И. Вернера // Советская археология. 1975. № 4. – С. 57–70.

1977

835. Вакуленко Л. В. П'ятки підгір'я Українських Карпат першої половини I тисячоліття н. е. Київ, 1977. – С. 133.

1981

836. Баран В. Д. Черняхівська культура. За матеріалами Верхнього Дністра і Західного Бугу. Київ, 1981. – С. 12, 19, 46, 67, 95, 153, 167, 169.

1982

837. Третьяков П. Н. По следам древних славянских племен. Ленинград, 1982. – С. 113, 119, 128.

1984

838. Вакуленко Л. В., Приходнюк О. М. Славянские поселения I тыс. н. э. у с. Сокол на Среднем Днестре. Киев, 1984. – С. 42.
 839. Пам'ятники історії і культури Хмельниччини : бібліогр. покажч. / уклад. : С. К. Гуменюк, Г. С. Гулімовська ; Хмельницька обл. держ. б-ка ім. М. Островського. Хмельницький, 1984. – С. 6, 9, 10, 11–12, 15.

1985

840. Васильев А. В. Лектору о лекциях : метод. рек. Хмельницкий, 1985. – С. 9.
 841. Приходнюк О. М. Ранньосередньовічні слов'яни Поділля // Тези доповідей VI-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції [Секція археології] / Кам'янець-Поділ. держ. пед. ін-т ім. В. П. Затонського; [редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : [Дунаєвецька рай. друк.], 1985. – С. 51–52.

842. Этнокультурная карта территории Украинской ССР в I тыс. н. э. Киев, 1985. – С. 6, 7, 17, 21, 42, 44, 45, 47, 77, 78, 79, 83, 165.

1986

843. Археология Украинской ССР. Киев, 1986. Т. 3. – С. 71, 72, 78, 81, 555, 556.
844. Памятники истории и культуры Хмельницкой области : (научно-вспомогательный библиографический указатель / Составит. С. К. Гуменюк. Хмельницька обл. державна бібліотека ім. М. Островського. Хмельницький: Поділля, 1986. 29 с.

1987

845. Магомедов Б. В. Черняховская культура Северо-Западного Причерноморья. Киев, 1987. – С. 3, 39, 101.
846. Приходнюк О.М. Про культурну належність старожитностей другої та третьої чверті I тисячоліття н. е. з території Середнього та Верхнього Подністров'я та Західного Побужжя // VII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. [Секція археології] / [редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур та ін.]. Кам'янець-Подільський : [Дунаєвецька рай. друк.], 1987. – С. 31–33.
847. Рыбаков Б. А. Язычество Древней Руси. Москва : Наука, 1987. – С. 132.

1988

848. Винокур Іон Срулевич // Вчені Хмельниччини : бібліогр. покажч. / уклад. С. К. Гуменюк. Хмельницький, 1988. – С. 83–85.
849. Баран В. Д. Пражская культура Поднестровья (по материалам поселений у с. Рашков). Київ: Наук. думка, 1988. – С. 4, 125.
850. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. Київ : Наукова думка, 1988. – С. 19, 233.
851. Гороховский Е. Л. Хронология черняховских могильников Лесостепной Украины // Труды V Международного конгресса археологов-славистов. Т. IV. Киев, 1988. – С. 34–36.

1989

852. Гуменюк С. К. Іон Срулевич Винокур : бібліогр. покажч. Хмельницький, 1989. 31 с.

1990

853. Кушнір Б. М. «Історичне краєзнавство» у вузі // VIII Подільська іст.-краєзн. конф. : тези доп. (секція історії радянського періоду) / редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур, С. К. Гуменюк та ін. Кам'янець-Подільський, 1990. – С. 90–92.
854. Приходнюк О.М. Генезис та напрямки розширення ареалу пеньківської культури // VIII Подільська історико-краєзнавча конференція : тези доп. [Секція археології] / [редкол.: Л. В. Баженов, І. С. Винокур, Кам'янець-Подільський : [Дунаєвецька рай. друк.], 1990. – С. 38–39.
855. Славяне и Русь (в зарубежной историографии) // Ред. кол.: П. П. Толочко (отв. ред.), В. Д. Баран, Я. Е. Боровский ; АН УССР.

Институт археологии. Киев : Наук. думка, 1990. – С. 37, 48, 50, 51, 71, 73, 77.

856. Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. / В. Д. Баран (отв. ред.), Е. В. Максимов, Б. В. Магомедов и др. АН УССР. Ин-т археологии ; Редкол. : Киев : Наук. думка, 1990. – С. 100, 461.

1991

857. Городецька А. Йти далі, добиватись більшого // Інформ. бюлетень Хмельн. обл. орг. Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. 25-річчю товариства присвячується. [уклад В. М. Пажинська]. 1991. № 6. – С. 2–10.
858. Пажинська В. Чверть віку в строю пам'яткоохоронців. Винокур Іон Срулевич // Інформ. бюлетень Хмельн. обл. орг. Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. 25-річчю товариства присвячується. 1991. № 6. – С. 12–13.

1993

859. Баженов Л. В. Винокур Іон Срулевич. Баженов Л. В. // Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ–ХХ ст. Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 147–149.
860. Русанова И. П., Тимощук Б. А. Языческие святилища древних славян. Москва, 1993. – С. 12, 14, 112.
861. Славяне и их соседи в конце I тысячелетия до н. э. – первой половине I тысячелетия н. э. [под редакцией Рыбакова Б. А.]. Москва, 1993. – С. 125, 126, 128, 131, 134, 137, 138, 144, 145, 149, 154, 155, 200.

1994

862. Гуменюк С. К. 65 років від дня народження Іона Срулевича Винокура // Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 1995 рік / уклад. С. К. Гуменюк. Хмельницький, 1994. – С. 32–35.
863. Михайлова С. Р. Скарби Батьківської землі (з досвіду краєзнавчої роботи Дунаєвецької ЦБС). Хмельницький 1994. 13 с.
864. Прокопчук В. С. Розвиток краєзнавства на Поділлі : автореф. дис. канд. іст. наук. Київ, 1994. – С. 7, 17.
865. Щукін М. Б. На рубежі ер. Санкт-Петербург, 1994. – С. 19, 108, 114, 131, 197, 200, 228, 229, 299.
866. Якубовський В. І. Розвідкові дослідження в Городку та Іванківцях // Наук. збірник : Городоччина: минуле і сучасність у контексті історії Поділля. Городок, 1994. – С. 64–68.

1995

867. Давня історія України : у 2 кн. Київ, 1995. Кн. 2. – С. 56, 57, 58, 62, 63, 194.
868. Баженов Л. В. Полонне в історико-краєзнавчих дослідженнях ХІХ–ХХ ст. Полонному 1000 років : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15-17 серп. 1995 р. м. Полонне. Полонне, 1995. – С. 110–114.
869. Баженов Л. В. Іон Винокур // Південно-Східна Волинь: наука, освіта, культура. Хмельницький ; Шепетівка, 1995. – С. 43–47.

870. Баженов Л. В., Філінюк А. Г. Історія Волині і Поділля в працях професора І. С. Винокура // Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження : наук. зб. Хмельницький, 1995. – С. 303–307.
871. Бровко О. Б. Іон Ізраїлевич Винокур – видатний вчений, археолог та викладач // Матеріали та тези наук. конф. до 130-річчя Житомирського краєзн. музею. Житомир, 1995. – С. 57–59.
872. Прокопчук В. С. Подільський історик, археолог І. С. Винокур // VII-ма Всеукр. наук. конф. «Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність». Київ, 1995. – С. 39–40.
873. Прокопчук В. С. Краєзнавство на Поділлі : історія і сучасність. Київ : Рідний край, 1995. – С. 127, 134, 135

1996

874. Szymanski W. Posag ze Zbrucza i jego otoczenie. Lata badan, Lata watpliwosci // Przegląd Archeologiczny. 1996. Vol. 44. – С. 98 101, 102, 113.

1997

875. II з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців (25 грудня 1996, м. Київ) [Текст] : матеріали та документи / упоряд. О. Г. Бажан. Київ : Рідний край, 1997. – С. 23, 26
876. Баженов Л. В. Професор Л. А. Коваленко – дослідник історії Волино-Подільського краю, діяч краєзнавчого руху / Л. В. Баженов // Академія [на пошану професора Л. А. Коваленка. Кам'янець-Подільський, 1997. Т.1. С. 9–13.
877. Баженов Л. В., Баженов О. Л. Хроніка археологічних досліджень Кам'янецьчини (80-ті роки XIX – середина 90-х років XX ст.) // Кам'янецьчина в контексті історії Поділля : наук. зб. / редкол.: Л. В. Баженов, С. О. Борисевич, І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 1997. Т. 1. – С. 44–52.
878. Гурський О. В. Задорожнюк А. Б., Петров М. Б. Вірменський храм св. Миколи XV–XVIII ст. у Кам'янці-Подільському: Дослідження і відкриття // Хмельниччина: роки становлення та поступу. Хмельницький : Доля, 1997. – С. 229–234.
879. Кругляк Б. А. Л. А. Коваленко і його учні – дослідники історії Волині і Житомирщини // АCADEMIA на пошану професора Леоніда Антоновича Коваленка (до 90-річчя від дня народження). Кам'янець-Подільський, 1997. Т. 1: Історичні дослідження. – С. 48.
880. Мезенцева Г. Винокур Іон Срулевич // Дослідники археології України. Чернігів, 1997. – С. 137–138. (з фотографією).
881. Петров М. Б. До ювілею І. С. Винокура // Археологія. 1997. № 2. – С. 141–142.
882. Толочко П. П. Книга про слов'янських ювелірів // Винокур І. С. Слов'янські ювеліри Подністров'я. Кам'янець-Подільський, 1997. – С. 5–8.
883. Якубовський В. І. Бакота у творчості І. С. Винокура і П. А. Горішнього // АCADEMIA на пошану професора Л. А. Коваленка.

Кам'янець-Подільський, 1997. – С. 68–69.

1998

884. Баран В. Д. Давні слов'яни. Київ, 1998. – С. 173, 180, 194, 323.
885. Григоренко О. П. Історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету як центр історико-краєзнавчих досліджень Поділля // Поділля і Південно-Східна Волинь в роки визвольної війни українського народу середини XVII ст. : матеріали всеукр. іст.-краєзн. конф., Стара Синява, 19 верес. 1998 р. Стара Синява, 1998. – С. 205–209.
886. Прокопчук В. С. З досвіду написання в 60-70-ті роки історії місті сіл Поділля (уроки минулого – на службу сьогоденню) // Творчі вершини вченого. До 60-річчя від дня народження професора М. Г. Кукурудзяка. Кам'янець-Подільський, 1998. – С. 141–143.
887. Тарабукін О. О. Римська монета на Житомирщині: бібліографія // Національні меншини Правобережної України: історія і сучасність : наук. зб. «Велика Волинь» : праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині / відп. ред. М. Ю. Костиця. Житомир : Волинь, 1998. Т. 18. – С. 549–551.

1999

888. Брайчевський М. Ю. Вибрані твори. Нью-Йорк ; Київ, 1999. – С. 225, 375, 438, 588.
889. Толочко П. П. Кочевые народы степей и Киевская Русь. Киев, 1999. – С. 25.

2000

890. Zakoscielna A., Gurba I. Związki Profesora Iona Vinokura z polska, a Szczegolne lubelska, archeologia // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. – С. 37–41.
891. Баженов Л. В. Відомий археолог та історик України // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. – С. 5–15.
892. Баженов Л. В. Перші п'ять років Центру дослідження історії Поділля // Матеріали Х-ої Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: І. С. Винокур (відп. ред.), Л. В. Баженов., Ю. І. Блажевич та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, 2000. – С. 6–16.
893. Брайчевський М., Мельник І. До ювілею Іона Винокура // Давня і середньовічна історія України. Історико-археологічний збірник на пошану І. Винокура з нагоди його 70-річчя. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2000. – С. 4
894. Гуцал В. А., Мегей В. П. Дослідження археологічної експедиції Кам'янець-Подільського педагогічного університету (1963–1999) // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник

- на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. – С. 15–32.
895. Іон Срулевич Винокур : бібліогр. покажч. (до 70-річчя від дня народження) / уклад. С. Л. Карван ; авт. передм. В. С. Прокопчук ; Держ. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Островського ; Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2000. 80 с. : іл.
896. Костиця М. Ю. Академік Винокур // Житомирщина на зламі тисячоліть : наук. зб. «Велика Волинь». Житомир, 2000. Т. 2. – С. 365–367.
897. Костиця М. Ю. Академік І. С. Винокур – дослідник і краєзнавець Волині–Житомирщини // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. – С. 32–37.
898. Михайлина Л., Пивоваров С. Розвиток Археологічної науки в Чернівецькому університеті. Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології : зб. наук. праць, присвяч. 125-річчю Чернівецького нац. ун-ту ім. Юрія Федьковича та 2000-літтю християнства. Чернівці : Золоті литаври, 2000. Т. 3. – С. 36–37.
899. Прокопчук В. С. 70-річчя доктора історичних наук, професора І. С. Винокура // Укр. іст. журн. 2000. № 5. – С. 153–156.
900. Русий І. П. Урок вивчення історії Болохівського князівства // Матеріали Х Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 128–129.
901. Фурманчук Г. Й. Формування археологічної колекції Нетішинського краєзнавчого музею // Давня і середньовічна історія України (історико-археологічний збірник на пошану Іона Винокура з нагоди його 70-річчя). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-т, інформ.-вид. центр, 2000. – С. 337–339.

2001

902. Артюх В., Ідзьо В. Археологічні дослідження на Середньому Дністрі в контексті вивчення проблеми переходу від язичництва до християнства // Історія релігій в Україні : праці XI-ї міжнар. наук. конф. (м. Львів, 16–19 трав. 2001 року). Львів : Логос, 2001. Кн. 1. – С. 7–14.
903. Артюх В., Ідзьо В. Ранньохристиянські старожитності на прикладі останніх досліджень в західних областях України // Історія релігій в Україні : праці XI-ї міжнар. наук. конф. (м. Львів, 16–19 трав. 2001 року). Львів : Логос, 2001. Кн. 2. – С. 30–35.
904. Баженов Л. В. Вшанування 70-річчя академіка І. С. Винокура // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2001. Т. 5(7). – С. 3–5.
905. Ярмошик І. І. Історичне краєзнавство Східної Волині в контексті української історіографії 1920–30-х рр. // Бердичівщина: поступ у третє тисячоліття. Наук. зб. «Велика Волинь» Праці Житомирського науково-

краєзнавчого товариства дослідників Волині. / Відп. ред. М.Ю. Костриця. Житомир: М.А.К., 2001. Т. 22. – С. 96–102.

2002

906. Кухарчук Ю. В. Учений громадянин особистість // Наукові записки. Іст. науки. Київ, 2002. Т. 20. Історичні зошити. ч. 1. – С. 11–15.
907. Опря А. В. Професор П. Ф. Лаптін – вчений і педагог // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного Педагогічного університету. Історичні науки. Кам'янець-Подільський: Оіум, 2002. Т. 8 (10). – С. 5–14.
908. Фурманчук Г. Й. Формування археологічної колекції Нетішинського міського краєзнавчого музею // Вісник Нетішинського краєзнавчого музею. Нетішин, 2002. – С. 26–29.

2003

909. Баженов Л. В. Іон Ізраїлович (Срулевич) Винокур // Кам'янець-Поділ. держ. ун-т в особах / творчий задум та заг. ред. О. М. Завальнюка. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. Т. 1. – С. 67–80.
910. Баран В. Д. Бернашівка, багат шарове поселення // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 2003. Т. 1. – С. 242.
911. Винокур Іон Срулевич // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю [ред. кол. П.Т.Тронько, О.Г. Бажан] Довідник / Савчук В., Сушко О. Київ – Кам'янець-Подільський, 2003. Т.1. – С. 35.
912. Забашта Р. Скульптура й архітектура Бушанського скельного комплексу (питання історичної сув'язі) // Студії мистецтвознавчі. Київ : Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2003. № 1. – С. 43–61.
913. Зеленецька І. Б. Бакота, археологічна пам'ятка // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 2003. Т. 1. – С. 169.
914. Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення / творчий задум та заг. ред. О. М. Завальнюка. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2003. – С. 121
915. Прокопчук В. С. Професор І. С. Винокур – почесний член Дунаєвецької районної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій / редкол.: В. С. Прокопчук (голова) та ін. Київ ; Дунаївці ; Кам'янець-Подільський, 2003. Вип. 3. – С. 221–229.
916. Савчук В., Сушко О. Винокур Іон Срулевич // Краєзнавці України: сучасні дослідники рідного краю : довідник. Київ ; Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 1. – С. 35.
917. Філінюк А. Г. Наукова діяльність Кам'янець-Подільського державного університету на межі ХХ–ХХІ століть // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2003. Т. 3. – С. 35–62.
918. Юсова Н. Винокур Іон Срулевич (Ізраїлевич) // Українські

історики ХХ століття : бібліогр. довід. Київ ; Львів, 2003. Вип. 2, Ч. 1. – С. 56.

2004

919. Баженов О. Л. Всеукраїнська науково-практична конференція «Літописний Губин у контексті історії Болохівської землі XII–XIII ст.» // Хмельниччина. Дивокрай : наук.-краєзн. вид. Кам'янець-Подільський : Оіюм. 2004. № 1–2. – С. 110.
920. Винокур Іон Срулевич // Хто є хто на Хмельниччині : довід.-біогр. вид. Київ, 2004. Вип. 2. – С. 56.
921. Відейко М. Ю. Археологічний відділ Кам'янець-Подільського історичного музею заповідника // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ : Укрполіграфмедіа, 2004. Т. 2. – С. 24.
922. III з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців (29 - 30 Жовт. 2003 року) : матеріали та документи. Київ. : Академія, 2004. – С. 24, 90.
923. Іон Срулевич Винокур // Кращі науково-педагогічні працівники ВНЗ України. Київ, 2004. Вип. 1. – С. 47.
924. Ляшко С. М. Винокур Іон Ізраїлевич // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ : Укрполіграфмедіа, 2004. Т. 2. – С. 88–89.
925. Прокопчук В. С. Історія міст і сіл Хмельницької області: минуле, сьогодення, перспективи // Матеріали XI Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: О. М. Завальнюк, Л. В. Баженов, І. С. Винокур та ін. Кам'янець-Подільський, 2004. – С. 48–49.
926. Прокопчук В. С. Під егідою українського комітету краєзнавства. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2004. – 310 с.
927. Ярмошик І. І. Важливий підручник з вітчизняної археології // Історія України. 2004. № 47(399). – С. 28–29.

2005

928. Баженов О.Л. Давньоруське Пониззя середини XII - середини XIII ст.: соціально-економічний, військово-політичний і культурно-духовний аспекти: Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня канд. іст. наук : 07.00.01; Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2005. – С. 12–18.
929. Баженов Л. В. Alma mater подільського краєзнавства (місто Кам'янець-Подільський – центр історичної регіоналістики XIX – початку ХХІ століть). Кам'янець-Подільський, 2005. – С. 299.
930. Баженов Л. В. Центр дослідження історії Поділля в Кам'янці-Подільському : 10 років поступу // Краєзнавство. 2005. № 1–4. – С. 35–39.
931. Баженов Л. В., Костриця М. Ю., Прокопчук В. С. Вчений європейського рівня. Вчені Житомирщини. Житомир : М. Косенко, 2005. Вип. 3. 75 с.
932. Баженов Л. В., Костриця М. Ю., Прокопчук В. С. Подвижник науки, освіти, культури. (До 75-річчя від дня народження академіка І. С. Винокура) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Іст. науки. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 14 : На пошану І. С. Винокура. – С. 22–

- 23.
933. Баженов Л. В., Костриця М. Ю., Прокопчук В. С. Уроки професора І. С. Винокура // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 5. – С. 355–357.
934. Баран В. Д., Абашина Н. С. Відділ археології ранніх слов'ян (до 30-річчя наукової діяльності // Археологія. 2005. №4. – С.8–9
935. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С., Тронько П. Т. Академіку Іону Винокура – 75 // Хмельниччина. Дивокрай : наук.-краєзн. вид. 2005. № 1–2. – С. 77–78.
936. Майоров О. Слов'яни та сармати північно-західного Причорномор'я і східного прикарпаття в перші століття нашої ери // Галичина Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис № 11. 2005. – С. 1–7.
937. Прокопчук В. С. Історичне краєзнавство Правобережної України 30-х років ХХ – початку ХХІ ст.: від репресій, занепаду – до відродження, розквіту. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2005. – С. 212, 229, 271, 281, 310, 334–335, 343–344, 368, 377, 383, 385.
938. Щукін М. Б. Готський путь. Готы, Рим и черняховская культура. Санк-Петербург. 2005. – С. 156.

2006

939. Болтанюк П. Музей в археологічних дослідженнях // Збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 120-й річниці заснування Кам'янець-Поділ. держ. музею-заповідника / редкол.: Л. П. Станіславська (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2010. – С. 57–63.
940. Бондаренко Г. В. Археологія і пам'яткознавство Волині: історіографічний огляд (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) // Краєзнавство : наук. журн. 2006. № 1–4. – С. 150–157.
941. Венгрова О. Життєвий та науковий шлях академіка І. С. Винокура // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. на честь 10-річчя відділу старожитностей Кам'янець-Поділ. держ. іст. музею-заповідника. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. – С. 175–177.
942. Гальчак С. Д. Поділля: природа, людина – еволюція, історичний розвиток (Кліматичний фактор в історичному антропосоціогенезі). Кам'янець-Подільський : Мошак М. І., 2006. – С. 122.
943. Головка О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. Київ : Стилос, 2006. – С. 40, 305.
944. Строценъ Б. С. Черняхівська культура Західного Поділля. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ, 2006. – С. 8–16.
945. Юсов С. Л. Наукова й педагогічна діяльність В. Голобуцького в роки Великої Вітчизняної війни та повоєнний період // Укр. іст. журн. 2006. № 2. – С. 89–105.

946. Ярмошик І. І. Волинь в історико-краєзнавчих дослідженнях ХІХ-ХХ століть. Житомир: Волинь, ПП рута, 2006. – С. 106.

2007

947. Gurba J. [Winokur] Jon Izrailewicz Winokur (1930–2006) // *Archeologia Polski Środkowowschodniej*. 2007. [wyd. 2009]. Т. 9. – S. 382–383.
948. Брайчевський М. Ю. Походження слов'янської писемності. Вид. 3-тє. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. – С. 73.
949. Онищук О. Г. Археологічне минуле Дунаєвецького району в дослідженнях Л. Куземського // Матеріали ХІІ Подільської іст.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський, 2007, Оіюм, Т. 1. – С. 214–223.
950. Тарабукін О. О. Пам'ятки черняхівської культури на Житомирщині (1949–2005). Бібліографія // Бердичівська земля у плині часу : наук. зб. «Велика Волинь» : праці Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині : у 2 т. / голов. ред. М. Ю. Костриця. Житомир : М. Г. Косенко, 2007. Вип. 37, Т. 1. – С. 114–116.

2008

951. Артюх В. Культові язичницькі пам'ятки Середнього Подністров'я (Бакота – Комарів) // Історія релігій в Україні : праці ХІІ-ї Міжнар. наук. конф. (Львів, 20–22 трав. 2008 р.). Львів : Логос, 2008. Кн. 1. – С. 3–8.
952. Войнаровський В. Маловідомі артефакти-хронологічні індикатори І тис. н. е. з Буковини та Галичини // Археологічні Студії / Ін-т Археології НАН України, Буковинський центр археологічних досліджень при Чернівецькому нац. ун-ті ім. Ю. Федьковича. Київ ; Чернівці : Наші книги, 2008. Вип. 3. – С. 103–106, 114.
953. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський національний університет (1918–2008 рр.) : іст. нарис. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – С. 34–35, 41, 42, 55.
954. Кобудь Старий Костянтинів : іст. нарис про Старокостянтинівський край / автор тексту Т. Скрижевська, голов. ред. Б. Присяжнюк та ін. Вид. 2-ге, змінене, доповн. Тернопіль : Чарівниця, 2008. – С. 10.
955. Копилов С. А., Степанков В. С. Леонід Антонович Коваленко: вчений, педагог, особистість / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – С. 17, 22, 90, 105, 150, 159.
956. Копилов С. А., Газін В. В. Історичний факультет Кам'янець-Подільського національного університету. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – С. 20, 22, 28, 29, 33, 37–39.
957. Липко С. А. Зібрані твори / упоряд. В. Канчура. Любар, 2008. – С. 18, 41, 43, 51–54.
958. Магомедов. Б. В. Этническое содержание Черняховской культуры // Кузык Б. Н., Яковец Ю. В. Цивилизация: теория, история, диалог, будущее. Истоки и вершины восточнославянской цивилизации. Москва : Ин-т эконом. стратегий, 2008. Т. 4. – С. 110.
959. Осадчий Р. М. Історіографія вивчення посуду Черняхівської

культури // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Вип. 4. Київ : Фенікс, 2008 – С. 219.

960. Строць Б. С. Черняхівська культура Західного Поділля : монографія. Тернопіль : Астон, 2008. – С. 9, 12.

961. Філінюк А. Г. Життя, віддане справі: трудова, громадська та науково-педагогічна діяльність Івана Степановича Зеленюка : іст. нарис. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. – С. 176–179.

2009

962. Баженов О. Л. Історія та культура Середнього Подністров'я IX–XIII століть : монографія. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2009. – С. 24–36.

963. Буша: природа, археологія, історія, етнографія та фольклор сіл Бушанської сільської ради / В. П. Буздиган та ін. ; за наук. ред. В. А. Косаківського. Вінниця : Вінницька газета, 2009. – С. 24–34

964. Гончарук П. С. Історія України з найдавніших часів до початку XX століття : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. – С. 22–23; 41–43; 112.

965. Завальнюк О. М., Баженов Л. В. Віктор Прокопчук науковець, педагог / бібліогр. ред. В. М. Пархоменко ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – С. 8–9.

966. Корнійчук І. Іон Ізраїлевич Винокур – дослідник пам'яток черняхівської культури в Україні // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Євреї в Україні: історія і сучасність» : зб. наук. праць. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 449–451.

967. Косаківський В. А., Рудь В. С. Археологічні дослідження 2007–2009 років // Буша: природа, археологія, історія, етнографія та фольклор сіл Бушанської сільської ради. Вінниця : Вінницька газета, 2009. – С. 27–44.

968. Косаківський В. А., Рудь В. С. Скульний храм: історія дослідження // Буша: природа, археологія, історія, етнографія та фольклор сіл Бушанської сільської ради. Вінниця : Вінницька газета, 2009. – С. 49.

969. Маярчак С. Історія вивчення давньоруського минулого Лівобережжя Середнього Подністров'я (у межах Хмельниччини) // Археологічні дослідження Львів. ун-ту. Lviv univ. Archaeol. stud. 2009. Вип. 12. – С. 262.

970. Маярчак С. Літописні Бакота і Пониззя у Середньому Подністров'ї // Археологія. 2009. № 2. – С. 23–33.

971. Пивоваров С. В. Розвиток археологічної науки в Чернівецькому університеті (друга половина XIX ст. – 2004 р.) // VITA ANTIQUA : збірка наук. ст. Київ : Київський університет, 2009. № 7–8. – С. 34–37.

972. Прокопчук В. С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки становлення й розквіту : іст. нарис / В. С. Прокопчук, Л. Ф. Філінюк ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т, Наук. б-ка. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – С. 94.

973. Тимошук Б. О. Найкраща моя знахідка. Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – С. 11, 15, 16, 20, 24, 32, 34, 43, 45, 62, 66, 92, 93.

2010

974. Urbanski A. Wspolpraca Iona S. Vinokura z Muzeum Zamoiskim przy organizacji wystaw archeologicznych i publikacji // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 6–7.
975. Zakoscielna A., Gurba I. Wklad profesora Iona S. Vinokura w badania nad kultura trypolska // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 20–21.
976. Актуальні проблеми археології: Тези Міжнародної наукової конференції на пошану І. С. Винокура - Кам'янець-Подільський 23-25 вересня 2010 року, / редкол. : Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль: Астон, 2010, 130 с.
977. Алещенко М. І. Таким його пам'ятаю // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 19–21.
978. Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи : зб. матеріалів Третьої міжнар. студ. археолог. конф. : [на пошану І. С. Винокура], м. Кам'янець-Подільський, 28–29 верес. 2010 р. / редкол.: О. М. Завальнюк, О. В. Кеба, С. А. Копилов та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2010. 144 с.
979. Баженов Л. В. Назавжди в серці моїм... Спогад про професора І. С. Винокура до його 80-річчя від дня народження // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 21–28.
980. Баженов Л. В. Реформування краєзнавчого руху в Україні та розвиток історико-краєзнавчих досліджень на Поділлі у 2007–2010 рр. // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. – С. 32–38.
981. Берека В. С. Іон Винокур – науковець, педагог-історик, яскрава особистість. // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін /

- уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 28–31.
982. Бодак О. Постать М. Ю. Брайчевського в українській історіографії // Волинські історичні записки. Збірник. наук. праць. Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир: Полісся, Том 4. 2010. – С. 47–57.
983. Бондаренко Г. В. В об'єктиві пам'яті – мій учитель – професор Іон Винокур // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 31–33.
984. Бучковський О. В. Винокур І. С. – автор шкільних і вузівських підручників // Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи : зб. матеріалів III Міжнар. студ. археолог. конф. : [на пошану І. С. Винокура], м. Кам'янець-Подільський, 28–29 верес. 2010 р. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2010. – С. 10–14.
985. Винокур Іон Срульович. Доктор історичних наук (1978) // Науковці України XX–XXI століть : метабібліографія / Ін-т енцикл. дослідж. НАН України ; уклад.: М. Г. Железняк, Л. М. Гутник, Т. А. Галькевич. Київ : Ін-т енцикл. дослідж. НАНУ, 2010. – С. 60–61.
986. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Хмельницька обл. / редкол.: О. М. Завальнюк (голова) та ін. Київ : Знання України, 2010. – С. 163.
987. Гаврищук А. П. Спомин про вченого і людину // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 33–36.
988. Гороховський Є. Л., Гопкало О. В. Черняхівський могильник Ружичанка. До проблеми хронології та палеоетнографічної диференціації ранньочерняхівських старожитностей України // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 55–56.
989. Грузська Л. П., Костриця М. Ю. Видатний археолог (до 80-річчя І. С. Винокура) // Матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф., присвяч. 145-річчю заснування Житомир. обл. краєзн. музею. Житомир : М. Косенко, 2010. – С. 57–59.
990. Гуцал А. Ф. Археологічна конференції на пошану І. С. Винокура // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. Т. 15. – С. 486–497.
991. Гуцал А. Ф. Окремі сторінки співпраці (перша і остання зустрічі, докторська дисертація, автомобільні справи) // Іон Винокур:

- подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 36–45.
992. Гуцал В. А. І. С. Винокур – дослідник старожитностей Волині і Поділля // Археологія і давня історія України. Вип. 4: Актуальні проблеми археології України. Київ : ІА НАНУ, 2010. – С. 7–13.
993. Гуцал В. А., Рибак І. В. Третя міжнародна студентська археологічна конференція «Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи» // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. Т. 15. – С. 507–512.
994. Демидко С. В. Гончарна майстерня з черняхівського поселення Лісові Гринівці II // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 56–59.
995. Демчук О. А. Іон Винокур і його внесок у дослідження черняхівської культури // Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи : зб. матеріалів III Міжнар. студ. археолог. конф. : [на пошану І. С. Винокура], м. Кам'янець-Подільський, 28–29 верес. 2010 р. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2010. – С. 5–10.
996. Демчук О. В. На перетині історії, літератури та філософії: штрихи до портрета Іона Винокура // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 45–48.
997. До 80-річчя від дня народження академіка І. С. Винокура // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-краєзн. зб. / Л. В. Баженов та ін. ; за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. Вип. 1. – С. 8–10.
998. Завальнюк О. М. Професор І. С. Винокур у фокусі учня і колеги // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 48–57.
999. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Життя в ім'я освіти і науки // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 5–19.
1000. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Вірність історичній правді (до

- 80-річчя професора І. С. Винокура) // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура. м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 4–6.
1001. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Життя в ім'я історичної науки й вищої школи // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. – С. 8–18.
 1002. Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці: дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії та спец. іст. дисциплін ; [уклад.: О. М. Завальнюк та ін.]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. 157 с.
 1003. Козак І. Й. Досвід адекватності // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії та спец. іст. дисциплін / уклад. О. М. Завальнюк та ін. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 57–59.
 1004. Комарніцький О. Б. Слово про викладача і колегу // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 59–61.
 1005. Конет І. М., Онуфрієва Л. А. Хроніка наукового життя Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2010 році: конференції, круглі столи, семінари // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. Т. 15. – С. 462–486.
 1006. Косаківський В. А., Рудь В. С. Буша в археологічних дослідженнях І. С. Винокура // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 88–89.
 1007. Косаківський В. А., Рудь В. С. Дослідження багатошарового поселення біля с. Буша // Археологічні дослідження в Україні 2009 р. Київ : ІА НАН України, 2010. – С. 221–223.
 1008. Кухарчук Ю., Михайло Брайчевський просвітник українського народу. // Світогляд №2, 2010. – С.37–39.
 1009. Лубніна Н. В. Мій дідусь // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 61–65.
 1010. Лубніна Т. І. Спогади про батька // Іон Винокур: подвижництво в

- освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 65–71.
1011. Макарова Л. В., Трубчанінов С. В. Професор І. Винокур – науковець, наставник і людина (до 80-річчя від дня народження) // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2010. Т. 15. – С. 294–302.
1012. Маслова З. Я. Слово о Человеке // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 71–72.
1013. Мегей В. П. І. С. Винокур і археологічна експедиція історичного факультету // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 72–77.
1014. Нечитайло В. В. Наука – сама собі нагорода (замітки до біографії професора І. І. Винокура) // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 77–81.
1015. Нечитайло П. О. Скелі та печери у науковій спадщині І. С. Винокура // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 100–102.
1016. Осецький Й. П. Сповідь Учителю // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 81–85.
1017. Петрів А. В. Маловідомі дослідження І. С. Винокура // Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи : зб. матеріалів III Міжнар. студ. археолог. конф. : [на пошану І. С. Винокура], м. Кам'янець-Подільський, 28–29 верес. 2010 р. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2010. – С. 14–16.
1018. Пивоваров С. В. «Буковинський» період життя та наукової діяльності академіка І. С. Винокура // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. – С. 22–31.
1019. Пивоваров С. В. Археологічні дослідження І. С. Винокура на

- Буковині // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строць, Л. Д. Строць, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 7–9.
1020. Пивоваров С. В. І. С. Винокур у Чернівцях // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 85–96.
1021. Пламєницька О. Іон Винокур і архітектурна археологія Кам'янця // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 97–101.
1022. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство : навч. посіб. / наук. ред. П. Т. Тронько 2010. – С. 32.
1023. Прокопчук В. С. Велике бачиться з віддалі // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 101–108.
1024. Рибак І. В. Спогади про вчителя // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 108–109.
1025. Рокаш О. Спілкування, подароване долею // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 109–113.
1026. Романчук О. Нам допомагав І. С. Винокур // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 113–115.
1027. Рудь В. С., Косаківський В. А. Археологія Буші та околиць // Актуальні проблеми археології: Тези Міжнародної наукової конференції на пошану І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський. 23-25 вересня 2010

- року / редкол. : Б. С. Строцень, Л. Д. Строцень, М. О. Ягодинська. Тернопіль: Астон, 2010. – С. 89–91.
1028. Степанков В. С. Іон Ізраїлевич Винокур (людина, вчений, педагог) // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 115–124.
 1029. Строцень Б. С. Пам'ятки пізнього етапу черняхівської культури на Західному Поділлі // Археологія і давня історія України. Вип. 2 Археологія Правобережної України. Київ., 2010. – С. 165–173.
 1030. Строцень Б. С., Ковальчук Т. М. Герета Ігор Петрович // Археологія і давня історія України : зб. наук. пр. Київ : ІА НАН України, 2010. Вип. 2. – С. 6–8.
 1031. Строцень Б. С. Спогади про Вчителя // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 125–128.
 1032. Телячий Ю. В. Спогади про Велику Людину // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 128–129.
 1033. Трубочанінов С. В. Професор І. Винокур – невтомний трудівник на ниві підручникотворення // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 129–134.
 1034. Трубочанінов С. В. Професор І. Винокур – талановитий автор, невтомний трудівник на ниві підручникотворення // Матеріали XIII Подільської іст.-краєзн. конф., присвяч. 80-річчю від дня народження І. С. Винокура. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2010. – С. 18–22.
 1035. Філінюк А. Г. Вагомий слід на ниві археології, історії та історичного краєзнавства // Актуальні проблеми археології : тези міжнар. наук. конф. на пошану І. С. Винокура, м. Кам'янець-Подільський, 23–25 верес. 2010 р. / редкол.: Б. С. Строцень, Л. Д. Строцень, М. О. Ягодинська. Тернопіль : Астон, 2010. – С. 134–136.
 1036. Хададова М. В. Цікавий співбесідник // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи.

- Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії та спец. іст. дисциплін / уклад. О. М. Завальнюк та ін. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 142–145.
1037. Хоптяр Ю. А. Слово про вчителя // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 146–148.
1038. Шинкарюк А. І. І. С. Винокур – вчений, який умів досліджувати минуле // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 149–154.
1039. Щур О. Т. Слово про колегу // Іон Винокур: подвижництво в освіті і науці. Дослідження. Спогади. Документи. Бібліографія / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка, Каф. історії народів Росії і спец. іст. дисциплін / уклад.: О. М. Завальнюк, В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 154–156.

2011

1040. Баженов Л. В. Археологічні дослідження Середнього Подністров'я // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. на честь 10-річчя відділу старожитностей Кам'янець-Поділ. держ. іст. музею-заповідника. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. – С. 137–141.
1041. Баженов Л. В. Наукові і науково-методичні здобутки осередків НСКУ Хмельниччини у 2010 році // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. Вип. 2. – С. 6–38.
1042. Баженов Л. В. XIII Подільська історико-краєзнавча конференція, присвячена 80-річчю академіка І. С. Винокура // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський, 2011. Вип. 2. – С. 168–169.
1043. Баженов О. Л. Гуцал А. Ф. Третя Міжнародна студентська конференція «Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи» // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський, 2011. Вип. 2. – С. 163–164.
1044. Баженов О. Л. Міжнародна археологічна конференція у Кам'янці-Подільському // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський, 2011. Вип. 2. – С. 161–163.
1045. Вакуленко Л. В., Абашина Н. С. Памяти ученого // *Stratumplus*. 2011. №5. – С. 7–21.
1046. Гальчак С. Д. Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі : XIX –

- поч. ХХІ ст. Вінниця : Мерк'юрі-Поділля, 2011. – С. 462–464.
1047. Досліджуючи духовні скарби України. До 60-річчя від дня народження і 35-річчя науковопедагогічної діяльності професора О. М. Завальнюка / [уклад. О. Б. Комарніцький]. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. – С. 17.
 1048. Желізник Д. Д. Черняхівські пам'ятки Лівобережжя середнього Подністров'я в науковій спадщині Іона Винокура // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / голов. ред. Л. В. Баженов. Кам'янець-Подільський, 2011. – С. 62–66.
 1049. Копилов С. А. Інтелектуальні зв'язки та контакти А.О.Копилова // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка. Історичні науки. / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. Вип. 4 : на пошану професора А.О.Копилова. – С. 31–39.
 1050. Онищук Я. Етнічна віднесеність археологічних культур I тис. н. е. на території Галичини // Галичина етнічна історія : Тематичний збірник статей. Львів видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2008. – С.13–33.
 1051. Степанков В. С. Особистість у вимірі епох // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Історичні науки. / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. Вип. 4 : на пошану професора А. О. Копилова. – С. 6–31.
 1052. Фурманчук Г., Лукашук В., Погорілець О. Учні про вчителя (пам'яті Іона Ізраїлевича Винокура) // Матеріали II іст.-краєзн. конф. «Південно-Східна Волинь в контексті історії України». Нетішин, 2011. – С. 209–213.
 1053. Якубовський В. І. Людина – легенда (до 90-річчя видатного педагога і краєзнавця Б. М. Кушніра) // Талановитий педагог, відомий методист і провідний краєзнавець : матеріали круглого столу до 90-річчя від дня народження Б. М. Кушніра, м. Кам'янець-Подільський, 24 трав. 20011 р. / редкол.: О. М. Завальнюк (голова) та ін. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. – С. 47–51.

2012

1054. Баженов Л. В. Від перших товариств до Національної спілки краєзнавців України: основні віхи становлення і розвитку краєзнавства на Хмельниччині (1937–2012 рр.) // Матеріали Всеукр. наук-краєзн. конф. «Хмельниччина в контексті історії України». Хмельницький : Мельник А. А., 2012. – С. 18–24.
1055. Григоренко О. П. Хмельниччина в історико-краєзнавчих дослідженнях Володимира Анатолійовича Захар'єва // Матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф. «Хмельниччина в контексті історії України». Хмельницький : Мельник А. А., 2012. – С. 460, 461.
1056. Гуцал В. А. Старожитності Східної Волині першої половини – середини I тис. н. е. у науковому доробку І. С. Винокура // Наук. праці

- Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. Т. 22 : На пошану професора П. Ф. Лаптіна. – С. 124–134.
1057. Гуцал В. А. Археологічні експедиції І. С. Винокура на Хмельниччині // Матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф. «Хмельниччина в контексті історії України». Хмельницький : Мельник А. А., 2012. – С. 456–458.
1058. Гуцал В. А. І. С. Винокур і археологія Старокостянтинівщини // Старокостянтинів і край в україно-руській історії доби XVI–XVIII ст. : матеріали наук.-практ. конф. Хмельницький : Мельник А. А., 2012. – С. 207–211.
1059. Гуцал В. А. І. С. Винокур і Г. М. Хотюн – роки на службі археології // Археологія і фортифікація Середнього Подністрів'я : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. – С. 213–215.
1060. Гуцал В. А. Особова справа І. С. Винокура з архіву Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів Національного архівного фонду України : наук. зб. за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. – С. 345–349.
1061. Гуцал В. А. Ювелірне мистецтво середньодністровських слов'ян в інтерпретації І. С. Винокура // Четверта Могилів-Подільська наук.-краєзн. конф. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2012. – С. 229–234.
1062. Гуцал В. А., Рибак І. В. Іон Винокур – перші кроки на ниві археології Житомирщини // Культурний простір Житомирщини–Волині XIX–XX ст. Житомир : М. Г. Косенко, 2012. Вип. 47, т. 1. С. 188–195.
1063. Копилов С. А., Степанков В. С. Микола Борисович Петров : учений, педагог, особистість. Відомий український історик, талановитий педагог // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Іст. науки / [редкол.: В. С. Степанков (відп. ред.), С. А. Копилов, А. Г. Філінюк та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2012. Вип. 5 : На пошану проф. М. Б. Петрова. – С. 7–18.
1064. Матеріали і тези Подільських історико-краєзнавчих конференцій (1965–2010) : бібліогр. покажч. змісту / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка ; уклад.: Г. В. Гайшук, Т. М. Опря, В. М. Пархоменко ; редкол.: С. А. Копилов (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.), Л. В. Баженов та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. – С. 8–12, 14–17.
1065. Маярчак С. До питання про зв'язок літописних повідомлень про Кам'янець під 1228 та 1240 рр. із Кам'янцем на Поділлі // Археологія і фортифікація Середнього Подністрів'я : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-

- практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. – С 85–86.
1066. Прокопчук В. С. Академік НАН України Петро Тимофійович Тронько: погляд зблизька (з щоденникових записів) // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2012. Т. 19: 130-річчю від дня народження Івана Огієнка присвячується. – С. 154, 177.
1067. Стрельбіцька Н., Захар'єв В. Археологічна плеяда міста Хмельницького // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. – С. 227–230. С. 228.
1068. Терський С. В. Східний кордон Волинського князівства у XII–XIII ст. (за даними археологічних досліджень) // Вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка». № 724: Держава та армія. 2012. – С. 16–24.

2013

1069. Баженов Л. В. Педагоги – головна опора краєзнавчого руху та регіональних досліджень на Поділлі–Хмельниччині (середина XIX – початок XXI ст.) // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. Т. 23: На пошану професора С. А. Копилова. – С. 474–481.
1070. Болтанюк П., Кулішова А., Мегей В. Історія розвитку Вірменського Бастіону // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я. Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції / [редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Медобори–2006, 2013. – С.152–157.
1071. Винокур Іон Срулевич – доктор історичних наук, професор // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : довід.-бібліогр. вид. / уклад.: І. М. Конет, В. С. Прокопчук. Кам'янець-Подільський : Абетка-Світ, 2013. – С. 118–131.
1072. Гуцал В. А. Дослідження І. С. Винокуром археологічних пам'яток Кам'яниччини // Кам'яниччина: історія і сьогодення : зб. матеріалів наук.-краєзн. форуму, присвяч. 90-річчю від заснування Кам'янець-Подільського району. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. – С. 174–181.
1073. Гуцал В. А. Вивчення І. С. Винокуром пам'яток рубежу та перших століть н. е. // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. Т. 23: На пошану професора С. А. Копилова. – С. 171–178.
1074. Гуцал В. А. Дослідження І. С. Винокуром археологічних пам'яток Подністров'я // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : Вип. 12, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2013. Т. 1. – С. 10–11.

1075. Гуцал В. А. І. С. Винокур та вчителі-краєзнавці // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. – С. 227–230.
1076. Гуцал В. А. Участь професора І. Винокура у краєзнавчому русі на Дунаєвеччині // Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків подій : зб. наук.-краєзн. праць / редкол.: В. С. Прокопчук (голова) та ін. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2013. Вип. 5. – С. 66–75.
1077. Завальнюк О. М., Прокопчук В. С. Український археолог Іон Винокур // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник 2'2012 / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : ІРД, 2013. – С. 130–144.
1078. Маярчак С. Висвітлення археології Хмельниччини у наукових періодичних виданнях СРСР // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. – С. 230–236.
1079. Моздір В. В. Археологічними стежками Волочиського району. Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник 1'2012 / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : ІРД, 2013. – С. 70–76. С. 73.
1080. Нечитайло П. Менгір із с. Сурженці // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2013. – С. 37–40.

2014

1081. Taras H. Jubileusz 85-lecia urodzin doc. Jana Gurby. Wiadomości Uniwersyteckie [UMCS Lublin] 2014, nr 6, – S. 40–42.
1082. Гуцал В. А. Давньоруська версія заснування Кам'янця-Подільського в інтерпретації І. Винокура // Матеріали XIV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Ресніт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2014. – С. 112–116.
1083. Гуцал В. А. Дослідник і популяризатор історії Кам'янця-Подільського // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. – С. 380–383.
1084. Гуцал В. А. Дослідник стародавньої Бакоти // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл. докторантів і асп. : Вип. 13, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2014. Т. 1. – С. 17–18.
1085. Гуцал В. А. Перший учень відомого подільського археолога // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. М. Погорільця. Хмельницький : ІРД, 2014. –

- С. 220–228.
1086. Милашевський А. С. До питання про хронологію Раковецького могильника черняхівської культури // Від венедів до Русі : зб. наук. пр. на пошану доктора історичних наук, професора Дениса Никодимовича Козака з нагоди його 70-ліття / Ін-т археології НАН України. Київ ; Харків : Майдан, 2014. – С. 179–191.
 1087. Милян Т. Р. Матеріальна культура, як визначник приналежності пам'яток VI–VII ст. у верхів'ях Західного Бугу // Від венедів до Русі : зб. наук. пр. на пошану доктора історичних наук, професора Дениса Никодимовича Козака з нагоди його 70-ліття / Ін-т археології НАН України. Київ ; Харків : Майдан, 2014. С. 245–252.
 1088. Нечитайло П. Нотатки до спалео-археологічної спадщини В. Б. Антоновича // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: В. С. Травінський (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. – С. 30–35.
 1089. Онищук Я. До проблеми заселення Волино-Подільського пограниччя в пізньоримський час // Арх дослід Львівського унів. 2014 . Вип. 18. – С. 34-44.
 1090. Прокопчук В. С. Топонімічний словник Кам'янця-Подільського / В. С. Прокопчук, І. О. Старенький. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2014. – С. 41.
 1091. Терский С. Маярчак С. Городища на восточной границе волинского княжества: исследования и интерпретация // Археологічні студії / Інститут археології НАН України, Чернівецька філія ДП «НДЦ «ОАСУ» ІА НАН України, Буковинський центр археологічних досліджень при Чернівецькому нац. ун-ті ім. Ю. Федьковича. Київ-Чернівці: 2014. Вип. 5. – С. 310–321.
 1092. Філіпчук А. Деякі теоретико-методологічні аспекти формування джерельної бази празьких селищ Верхнього, Середнього Дністра та Верхнього Пруту (польові роботи другої половини ХХ ст.) // Археологічні студії / Ін-т археології НАН України, Чернівецька філія ДП «НДЦ «ОАСУ» ІА НАН України, Буковинський центр археолог. дослідж. при Чернів. нац. ун-ті ім. Юрія Федьковича. Київ ; Чернівці, 2014. Вип. 5. – С. 183–199.
 1093. Ягодинська М. До питання садибної забудови на поселеннях Західного Поділля // Археологічні студії / Ін-т археології НАН України, Чернів. філія ДП «НДЦ «ОАСУ» ІА НАН України, Буковинський центр археолог. дослідж. при Чернів. нац. ун-ті ім. Юрія Федьковича. Київ ; Чернівці, 2014. Вип. 5. – С. 335

2015

1094. «...Але таких багато не буває, бо легким і красивим було б Життя». На пошану І. С. Винокура з нагоди його 85-річчя. Хмельницький : Цюпак А.А., 2015. 70 с.
1095. Баженов Л. В. Вчений європейського рівня (до 85-річчя академіка

- І. С. Винокура) // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Рута, 2015. Т. 25: На пошану професора І. С. Винокура. – С. 8–22.
1096. Баженов Л. В. Етнокультурні дослідження І. С. Винокура населення Дністро-Дніпровського межиріччя I – початку II тисячоліть // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 8. – С. 119–126.
1097. Баженов Л. В. На службі історичної науки та поділлєзнавства // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 8. – С. 98–104.
1098. Баженов Л. В. Творча спадщина Юхима Січінського і сучасність (до 155-річчя від дня народження вченого-поділлєзнавця) // Музейна справа на Поділлі: історія та сучасність: зб. наук. пр. за підсумками всеукр. наук. практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2015 р. / редкол.: В. С. Травінський (голова), Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. – С. 85–90.
1099. Блажевич Ю. Археологічна практика студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського педінституту в 1966 році під керівництвом І. С. Винокура // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 55–59.
1100. Вакуленко Л. Слово про людину, вчителя і друга.// Але таких багато не буває, бо легким і красивим було б життя. Історико-меморіальний збірник. Хмельницький . 2015. – С. 5–11.
1101. Григоренко О., Григоренко Л. Археологічні дослідження в наукових пошуках Володимира Анатолійовича Захар'єва // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 385, 388.
1102. Гуцал В. А. Археологічні дослідження І. С. Винокура на Вінниччині // Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Історія : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Мельничука. Вінниця : Державна картографічна фабрика, 2015. Вип. 23. – С. 8–14.
1103. Гуцал В. А. Археологічні дослідження І. С. Винокуром Бушанського язичницького комплексу // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : Вип. 14, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Т. 1. – С. 16–17.
1104. Гуцал В. А. Исследователь славянских древностей Днестро-Днепровского междуречья (памяти коллеги и учителя) // Revista Arheologica. Vol. XI, nr. 1–2. Chişinău, 2015. S. 353–358.
1105. Гуцал В. А. І. С. Винокур – турбота про бібліотечні справи // Наук.

- праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Серія: Бібліотекознавство, Книгознавство. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка / редкол.: С. А. Копилов (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип.13. Т.1. – С. 116–124.
1106. Гуцал В. А. Козацька тематика Поділля і Волині в творчості І. С. Винокура // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні : зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народження І. К. Свешнікова / редкол.: О. М. Титова (відп. ред.), С. О. Біляєва, Л. І. Виногородська та ін. Київ : Лисенко М. М., 2015. Вип. 24. – С. 169–176.
1107. Гуцал В. А. Літописна Бакота в дослідженнях І. С. Винокура // Праці центру Пам'яткознавства : зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Титова (голов. ред.), В. І. Акуленко, Л. М. Бесов та ін. Київ : Лисенко М. М., 2015. Вип. 28. – С. 86–97.
1108. Гуцал В. А. Наукові студії І. С. Винокура в оцінках його колег // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Рута, 2015. Т. 25: На пошану професора І. С. Винокура. – С. 29–51.
1109. Гуцал В. А. Підготовка і захист І. С. Винокуром докторської дисертації // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 368–376.
1110. Гуцал В. А. Співпраця археологів Іона Винокура та Яна Гурби // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 19. Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. Львів : Ін-т українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, 2015. – С. 162–169.
1111. Гуцал В. А. Ю. Й. Сіцинський та І. С. Винокур – зв'язок через покоління // Музейна справа на Поділлі: історія та сучасність : зб. за підсумками всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2015 р. / редкол.: В. С. Травінський (голова), Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. – С. 148–151.
1112. Демидко С. В. Нові дані щодо Ружичанського могильника // Літопис Хмельниччини–2015 : краєзн. зб. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. – С. 145–153.
1113. Западенко І. Всеукраїнська археологічна конференція пам'яті І. Винокура відбулась в ДІКЗ «Межибіж» // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4 – С. 408–411.
1114. Захар'єв В. А. Внесок фахівців обласного центру в археологічне дослідження території Хмельниччини // Краєзнавець Хмельниччини :

- наук.-попул. зб. / голов. ред. Л. В. Баженов. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 8. – С. 18–25.
1115. Захар'єв В. А. Добре слово учня про «археологічного батька» // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / голов. ред. Л. В. Баженов. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 8. – С. 119–126.
1116. Конференція «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи у I тис. н. е. (пам'яті І. С. Винокура), Меджибіж, 2015 // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 413–417.
1117. Копилов С. А. Автобіографія І. С. Винокура як історіографічне джерело // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Іст. науки. Кам'янець-Подільський : Рута, 2015. Т. 25: На пошану професора І. С. Винокура. – С. 22–29.
1118. Кузіна Б. С. Інтерв'ю під пекучим сонцем Кам'янця. Світлій пам'яті І. І. Винокура // Хмельницькі краєзнавчі студії : наук.-краєзн. зб. / редкол.: Л. В. Баженов (голова), Ю. І. Блажевич (співголова), С. М. Єсюнін (відп. секр.) та ін. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 3. – С. 101–108.
1119. Любичев М. В., Мызгин К. В. Приняли участие в конференции в Меджибожском замке // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 412–413.
1120. Мороз В., Мороз В. Трипільські поселення в межиріччі Бугу і Дністра в працях археологів і істориків Кам'янця-Подільського // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 127–136.
1121. Пагор В. В. Історія створення історико-архітектурного заповідника в Кам'янці-Подільському (1920–1970-ті рр.) // Музейна справа на Поділлі: історія та сучасність : зб. наук. пр. за підсумками всеукр. наук. практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2015 р. / редкол.: В. С. Травінський (голова), Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. – С. 37–41.
1122. Прокопчук В. С. Колективний доробок подільських краєзнавців (за матеріалами чотирнадцяти подільських історико-краєзнавчих конференцій) (1965–2014 рр.) // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Серія : Бібліотекознавство. Книгознавство. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 4. – С. 145–155.
1123. Прокопчук В. С. Академік НАН України П. Т. Тронько і Хмельниччина // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / голов. ред. Л. В. Баженов. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. Вип. 8. – С. 113, 114.
1124. Семенчук С., Матвєєв А. Дохристиянські вірування на

- Лівобережжі Середнього Подністров'я: історіографія проблеми // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 139.
1125. Скиба А. В., Петраускас О. В., Погорілець О. Г. Конференція «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи у I тис. н. е.» (пам'яті І. С. Винокура). Меджибіж – 2015 // Археологія. 2016. № 1. – С. 215.
1126. Хоптяр Ю. Слово про вчителя і наставника // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 364–376.
1127. Хоптяр Ю. А. Археологічні розвідки А. С. Хоптяра на початку 1960-х рр. // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : Вип. 14, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. І. Огієнка, 2015. Т. 1. – С. 58–61.
1128. Якубовський В. І. Давньоруське городище у с. Губин – важливе археологічне джерело з історії краю // Археологічні студії «Межибіж» : наук. щорічник / за ред. А. М. Трембіцького, О. Г. Погорільця. Хмельницький : Мельник А. А., 2015. Вип. 4. – С. 185–196.
- 2016**
1129. Баженов Л. В. Про діяльність Хмельницької обласної організації національної спілки краєзнавців України у 2015 році // Краєзнавець Хмельниччини : наук.-попул. зб. / за ред. Л. В. Баженова ; відп. ред. С. А. Копилов. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2016. Вип. 9. – С. 6–41.
1130. Баженов Л., Баженов О. Етапи складання і видання археологічних карт Поділля і Південно-Східної Волині (XIX – початку ХХІ ст.) // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: О. О. Заремба (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Буйницький О. А., 2017. – С. 288–294.
1131. Гуцал В. А. Співпраця археолога Іона Винокура із Кам'янця-Подільського з його колегою із Любліна Яном Гурбою // Кам'янець-Подільський у контексті українсько-європейських зв'язків : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 17–18 трав. 2012 р. / редкол.: О. М. Завальнюк (голова), О. Б. Комарніцький (відп. ред.), Л. В. Баженов та ін. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2016. – С. 354–358.
1132. Гуцал В. А., Могилов О. Д. Анатолій Федорович Гуцал [до 70-річчя від дні народження та 50 річчя в археології] // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць Т.23. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2016. – С.443–460.
1133. Завальнюк О. М. Винокур Іон Срулевич (1930–2006) // Подільські науковці й освітяни: звершення в ім'я незалежної України. Персональний вимір. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2016. – С. 128–

146.

1134. Ткачук Н.Б. Студентська археологія у Кам'янець-Подільському педінституті в середині 60–80 роках XX ст. // V Всеукраїнська студентська археологічна конференція «Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи. Кам'янець-Подільський : Сисин Я. І., 2016. – С.34–40.

2017

1135. Абашина Н.С. Ліана Василівна Вакуленко — дослідниця старожитностей України // Європейська археологія I тисячоліття н. е. Збірник наукових праць на честь Ліани Василівни Вакуленко. Київ: ІА НАН України, 2017. – С.5-9.
1136. Григоренко О.П. Стефанія Едуардівна Баженова : сторінками біографії// Баженова Стефанія Едуардівна: вчений – історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець : науково-довідкове видання [бібліографічний покажчик] / Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І.Огієнка; уклад: Л. М. Бабій. Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2017. – С. 38–41.
1137. Гуцал А.Ф. Археологічна стежа Стефанії Нізевич-Баженової // Баженова Стефанія Едуардівна: вчений історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець : науково-довідкове видання [бібліографічний покажчик] / Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І.Огієнка ; уклад: Л. М. Бабій. Кам'янець-Подільський : Абетка-Світ, 2017. – С. 33–37.
1138. Гуцал В.А. Конференція «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи у I тис. н. е» у Меджибожі. // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. / редкол.: Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2017. Т.24. – С. 660–664.
1139. Гуцал В.А. Краєзнавчі студії професора І.С. Винокура // Матеріали XV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Реєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2017. – С. 279–284.
1140. Гуцал В.А. Програма організаційних зборів і конференції Хмельницького історико-краєзнавчого товариства від 1963 року (невідомий аспект) // Матеріали XV Подільської іст.-краєзн. конф. / редкол.: С. А. Копилов (співголова), О. П. Реєнт (співголова), Л. В. Баженов (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2017. – С. 284–286.
1141. Гуцал В.А. Участь І.С. Винокура у дослідженні Болохівської землі і літописного Губина // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викл., докторантів і асп. : Вип. 16, у 3 т. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т. ім. І. Огієнка, 2017. Т. 1. – С. 19–21.
1142. Завальнюк О.М. Слово про С.Е. Баженову. Стефанія Баженова: життя посвячене історичній науці. Баженова Стефанія Едуардівна:

вчений – історик, археолог, музеєзнавець, туризмознавець: науково-довідкове видання [бібліографічний покажчик] / Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І.Огієнка ; уклад: Л. М. Бабій. Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2017. – С. 29–34.

1143. Смірнова С. Колекція ідолів музею старожитностей. Історіографія досліджень // Археологія і фортифікація Середнього Подністров'я : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф. / редкол.: О. О. Заремба (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Буйницький О. А., 2017. – С. 307–315.

2018

1144. Гуцал В. А. Л. А. Коваленко, І. С. Винокур: шрихи творчої співпраці // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта : наук. зб. : серія історична / [редкол.: С. А. Копилов (гол.ред.) О. М. Завальнюк (відп. ред.) та ін.] Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний унів. ім. І.Огієнка, 2018. Вип. XIV. – С.42–51.

Науково-популярні видання про науково-педагогічну і громадську діяльність І. Винокура

1950

1145. Крупник М. Досліджуємо стародавню історію // За Сталінські кадри (газета Чернів. держ. ун-ту). 1950. 7 квіт.

1951

1146. Богайчук М. До нових успіхів у науковій студентській роботі // За Сталінські кадри. 1951. 25 квіт.
1147. Миколаєнко І. Розкопки літописного Галича // За Сталінські кадри (газета Чернів. держ. ун-ту). 1951. 20 верес.

1952

1148. Черезов Є. Вивчаємо історію стародавнього світу // За сталінські кадри. 1952. 2 черв.

1953

1149. Донець Г. Дипломники захищають роботи. //За Сталінські кадри. 1953. 30 трав.

1956

1150. Осипенко Й. Далеке минуле Волині // Радянська Житомирщина. 1956. 21 квіт.

1959

1151. Довідник про історико-архітектурний пам'ятник у Чернівцях // Радянський студент (газета Чернів. держ. ун-ту). 1959. 24 січ.

1962

1152. Липко С. Старожитності Східної Волині // Радянська Житомирщина. 1962. 21 січ.

1963

1153. Якубовський В. Богачек С. Розкопки стародавнього могильника // Радянський студент (газета КПДП). 1963. 10 вересня.

1964

1154. Липко С. А. Юні дослідники-краєзнавці // Радянська школа. 1964. № 6. С. 92–95.
 1155. Товариство істориків-краєзнавців // Радянське Поділля. 1964. 25 лют.

1965

1156. Гула А. Перша Подільська історико-краєзнавча // Радянське Поділля. 1965. 12 верес.
 1157. Гуменюк С. Погляд у третє століття // Радянське Поділля. 1965. 13 лип.
 1158. Кушнір Б. Археологи інтерпретують зорю слов'янства // Радянський студент. 1965. 7 жовт.
 1159. Любіть і знайте свій край (із Подільської іст.-краєзн. конф.) // Радянський студент. 1965. 16 верес.
 1160. Терлецький А. Подільська краєзнавча // Прапор Жовтня. 1965. 14 верес.

1966

1161. Дністровий І. Археологічні пам'ятки Хмельниччини // Радянське Поділля. 1966. 4 січ.
 1162. Якубовський В. В Ужгороді на археологічній конференції // Радянський студент. 1966. 26 трав.

1967

1163. Бейдер Ю. Археологія входить у школу (книги наших земляків) // Прапор Жовтня. 1967. 3 берез.
 1164. Нізевич С., Зеленюк А. Надзвичайна удача // Радянський студент. 1967. 19 жовт.
 1165. Приходнюк О. На археологічному форумі в Москві // Радянський студент. 1967. 16 берез.
 1166. Роюк М. Некрополь в Рідкодубах // Радянський студент. 1967. 19 жовт.
 1167. Троян А., Крайній К. Погляд в далеке минуле // Радянський студент. 1967. 19 жовт.

1968

1168. Нізевич С., Стороженко В. Стаття І. С. Винокура в польському журналі // Радянський студент. 1968. 23 трав.
 1169. Стороженко В. На Міжнародній студентській археологічній: ми і наука // Радянський студент. 1968. 4 квіт.

1969

1170. Кушнір Б. Світогляд наших предків // Прапор Жовтня. 1969. 9 трав.

1972

1171. Снегірьова Л., Максимова Т. На розкопках // Радянський студент. 1972. 30 листоп.

1973

1172. Журко О. Розкопки в Жванці // Радянський студент. 1973. 20 жовт.

1974

1173. Копилов А. О. Наш історичний // Радянський студент. 1974. 8 трав.

1975

1174. Баженов Л.В. Дороги у світ незвіданого // Радянський студент. 1975. 17 квітня
1175. Хоптяр А. С. Дипломні роботи захищають історики // Радянський студент. 1975. 12 черв.

1976

1176. Слободян М. Пам'яткам історії – повсякденну увагу // Прапор Жовтня. 1976. 4 лют.
1177. Собчук В. Форум археологів // Радянський студент. 1976. 18 берез.
1178. ¹Собчук В. Всесоюзна археологічна // Радянський студент. 1976. 1 трав.

1977

1179. Афіцький В. Пошуки археологів // Прапор Жовтня. 1977. 25 листоп.
1180. Панасюк С. Крізь товщу віків // Радянське Поділля. 1977. 13 лют.
1181. Просінкевич Я. Вісті з педінституту імені В. П. Затонського // Прапор Жовтня. 1977. 13 груд.
1182. Якубовський В. Ґрунтовне дослідження // Радянське Поділля. 1977. 15 листоп.
1183. Якубовський В. Давні слов'яни на Дністрі (книги наших земляків) // Прапор Жовтня. 1977. 23 листоп.

1978

1184. Гончарук В. Будні Кам'янець-Подільського педагогічного // Радянська освіта. 1978. 6 груд.
1185. Городецький О. Слов'яни на Дністрі (книги наших викладачів) // Радянський студент. 1978. 5 січ.
1186. Історико-археологічна // Радянський студент. 1978. 19 жовт.
1187. Набувають навичок // Радянський студент. 1978. 21 вересня.
1188. Просінкевич Я. Вісті з педінституту // Радянське Поділля. 1978. 14 листоп.
1189. Слободян М. Про рідний край (серед книг) // Радянська освіта. 1978. 21 січ.

1979

1190. Дрозда М. У шкільному кабінеті // Радянський студент. 1979. 21 трав.
1191. Дроздова М., Уткіна С. На стоянці Молодове // Радянський студент. 1979. 18 січн.
1192. Надвірняк О. Розкопки на Чернігівщині. // Радянський студент. 1979. 18 січня.
1193. ¹Шевченко О. Вивчення пам'яток // Радянський студент. 1979. 18 січн.

1980

1194. Гончарук В. Дорогами пошуків // Радянський студент. 1980. 26 черв.
1195. Гончарук В. Стежка вченого // Прапор Жовтня. 1980. 1 лип.

1196. Гординчук М. На стоянці Молодове // Радянський студент. 1980. 20 берез.
1197. Журко О. Відкриття на Дністрі // Радянське Поділля. Хмельницький, 1980. 22 серп.
1198. Завальнюк Л., Миколаєнко О. Розкопки в Думанові // Радянський студент. 1980. 20 берез..
1199. Надвірняк О. Поселення на Черкащині // Радянський студент. 1980. 20 берез..
1200. Погорілець О. Таємниці минулого // Радянський студент. 1980. 20 берез..
1201. Про рідний край: огляд преси : [про Винокура І. С.] // Радянське Поділля. 1980. 19 лют.
1202. Стефанів С. Користь взаємна // Радянська освіта. 1980. 26 квіт.
1203. Строцень Б. Вивчаються черняхівські могильники // Радянський студент. 1980. 20 берез..

1981

1204. Гарнага І. Про рідний край // Радянський студент. 1981. 15 січ.
1205. Гончарук В. Форум учених-археологів : [про симпозіум з проблем черняхівської культури у Кам'янець-Подільському педінституті] // Радянський студент. 1981. 7 жовт.
1206. Крушельницький В. Розкопки могильника в Думанові // Радянський студент. 1981. 9 квіт.
1207. Надвірняк О. Знайомство з старожитностями Криму // Радянський студент. 1981. 9 квіт.
1208. Спігер В. Творчість завжди // Прапор Жовтня. 1981. 18 квіт.

1982

1209. Клос І. Розкопки в Молодові // Радянський студент 1982. 24 черв.

1983

1210. Бученко А. Літописний Заруб // Радянський студент. 1983. 9 черв..
1211. Главацька Т. Легенда розповіла // Радянський студент. 1983. 9 черв..
1212. Завальнюк О.М. Факультет чекає поповнення // Радянський студент. 1983. 26 трав.
1213. Костриця М. Замкова гора: сторінки історії // Радянська Житомирщина. 1983. 5 черв.

1984

1214. Наші науковці // Радянський студент. 1984. 22 квіт.
1215. Осокин В. Ожившая статуя. Москва, 1984. С. 31–32.
1216. Павлевич І., Слободян І. Вивчаємо історію давніх слов'ян // Радянський студент. 1984. 18 верес.

1985

1217. Грищук Б. Поділля: від кам'яного віку – до середньовіччя : [відгук на книгу І. С. Винокура «Історія лісостепоного Подністров'я та Південного Побужжя. Від кам'яного віку до середньовіччя». Київ ; Одеса, 1985. 128 с. // Корчагінець. 1985. 16 листоп.

1218. Заєць І. Сліди історії : [важливе джерело для вивчення минулого нашої Батьківщини] // Вінницька Правда. 1985. 18 жовт.
1219. Захар'єв В. Про давнє минуле Поділля : [читає про книгу] // Ленінським шляхом (Дунаївці). 1985. 19 жовт.
1220. Царик О. З історії археологічних досліджень : [книги наших земляків] // Прапор Жовтня. 1985. 20 верес.

1986

1221. Хрущ Т. Кроки у майстерність // Світло шкільного дому: оповідання, вірші, нариси. Київ, 1986. С. 228.

1987

1222. Нерозлийвода П. Обличчям до Старого міста // Прапор Жовтня. 1987. 4 квіт.

1989

1223. Шпильова В. До своїх витоків : [про співпрацю І. Винокура і молодого американського археолога А. Мандзія] // Прапор Жовтня. 1989. 30 серп.

1990

1224. Бабляк В. Доктор археології. Наші ювіляри // Прапор Жовтня. 1990. 4 лип.
1225. Сорокань В. Щоб знати свій край // Прапор Жовтня. 1990. 5 вере.

1991

1226. Добровольський В., Поліщук П. До правдивої історії України // Прапор Жовтня. 1991. 10 серп.
1227. Івченко К. Нариси історії Поділля // Край Кам'янецький. 1991. 19 груд.

1992

1228. Копилов А. Мир хаті твоєї, Україно. // Студентський меридіан. 1992. 31 груд.
1229. Obgadawali Archeolodzy : [про вручення медалі «Другу Люблінського університету» професору І. С. Винокуру] // Wiadomosci uniwersyteckie –Uniwersytet Marii Curi-Sklodowskiej. Pazdziernik, 1992.
1230. Щур О. Слово про Бушу // Край Кам'янецький. 1992. 21 квіт.
1231. Щур О. Буша // Студентський меридіан (газета Кам'янець-Подільського педуніверситету). 1992. 9 трав.
1232. Щур О. Усе про Бушу // Подільські вісті. 1992. 27 трав.

1993

1233. Мручко Є. Книга про Поділля : [про книгу І. С. Винокура, С. В. Трубчанінова «Історія Поділля і Південно-Східної Волині». Кам'янець-Подільський, 1993. 112 с.] // Подільські вісті. 1993. 18 листоп.

1994

1234. Костевич І. Історія – його життя // Студентський меридіан. 1994. 31 груд. (№ 1374). С. 1.
1235. Степанков В., Завальнюк О., Костевич І. Столиця Дністрянського Пониззя // Кам'янець-Подільський вісник. 1994. №№ 95, 96. 10 груд.

1236. Степанков В., Завальнюк О., Костевич І. Столиця Дністрянського Пониззя // Студентський меридіан. 1994. 25 листоп. (№ 1372).

1995

1237. Завальнюк О. Костевич І. Життєві шаблі професора // Студентський меридіан. 1995. 1 верес. (№ 1378). С. 1.
1238. Петров О., Строценъ Б. Археологія України: новий погляд // Русалка Дністрова. 1995. Вересень. Чис. 16(62).
1239. Прокопчук В. Бакота і її автор // Дунаєвецький вісник. 1995. 18 лют.
1240. Прокопчук В. Подільський історик, археолог // Майбуття (Хмельницький). 1995. Травень.

1997

1241. Гаврищук А. Археологія – його життя і доля // Край Кам'янецький. 1997. 22 жовт. (№ 76).
1242. Гаврищук А. Відомий вчений і мудрий наставник Іон Винокур // Шалом Алейхем (газета Хмельн. обл. єврейської общини). 1997. Серпень (№ 7).
1243. Гарнага І. Хто і коли заснував Кам'янець-Подільський. Історіографічна довідка // Кам'янець-Подільський вісник. 1997. 25 січ.
1244. Основні віхи розвитку університету // Студентський меридіан. 1997. 22. жовт.

1999

1245. Історичні віхи кафедр історичного факультету // Студентський меридіан. 1999. 29 черв.
1246. Добровольський В. Академія столична – академіки кам'янецькі : [про створення Всеукраїнської академії історичних наук] // Край Кам'янецький. 1999. 30 берез.

2000

1247. Гаврищук А. П. Скарби академіка : [про І. С. Винокура] // Кам'янець-Подільський вісник. 2000. 30 черв.
1248. Щур О. Високий вимір життя // Край Кам'янецький. 2000. 4 лип. (№ 44).

2002

1249. Філінюк А. Науково-дослідна робота – пріоритетна сфера діяльності університету // Студентський меридіан. 2002. 18 трав.
1250. Голубенко С. Археологічні розкопки у м. Старокостянтинові // Студентський меридіан. 2002. 30 листоп.

2003

1251. Гаврищук А. На честь відомого вченого : [про Іона Винокура] // Студентський меридіан. 2003. 31 берез.
1252. Баженов Л. В. Винокур І. С.: 40 років науково-педагогічної діяльності у стінах університету // Кліо : газета іст. ф-ту [К-ПДУ]. 2003. Квітень (№ 8).
1253. Філінюк А. Науково-дослідна робота – невід'ємна і органічна складова діяльності університету // Студентський меридіан. 2003. 21

ЖОВТ.

1254. Філінюк А. Наукова діяльність колективу університету у 2002 р. // Студентський меридіан. 2003. 31 берез., 30 квіт.
 1255. Шпильова В., Ілляш І. Дві течії історичної науки зливаються в одну // Голос України. 2003. 27 верес.
 1256. На честь Іона Винокура // Подолянин. 2003. 4 квіт.

2004

1257. Куницька Н., Тишко І. Літописний Губин – археологічна пам'ятка національного значення : [про конф. в Губині] // Життя Старокостянтинівщини. 2004. 3 лип. С. 3.

2005

1258. Баженов Л. В. Подвижник науки, освіти, культури (до 75-річчя від дня народження академіка І. С. Винокура) // Кліо : газета іст. ф-ту [К-ПДУ]. 2005. Червень-серпень (№ 28).

2006

1259. Гаврищук А. Радились юні археологи : [про Міжнар. студ. археолог. конф. «Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи»] // Студентський меридіан. 2006. 20 жовт.
 1260. Захар'єв В. Кам'янець таки має свою археологічну школу : [про Міжнар. студ. конф. «Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи»] // Фортеця. 2006. 28 верес.
 1261. Степанков В. Пам'яті вчителя : [про І. І. Винокура : некролог] // Кліо : газета іст. ф-ту [К-ПДУ]. 2006. Вересень (№ 40).

2010

1262. Гаврищук А. П. Важлива подія в історико-краєзнавчому русі Подільського краю : [про XIII Подільську історико-краєзнавчу конференцію, присвячену 80-річчю від дня народження І. С. Винокура] // Студентський меридіан. 2010. 20 груд. (№ 1682–1685).

2011

1263. Роздобудько А. Лауреати обласних премій з історичного краєзнавства : [про нагородження лауреатів вперше запровадженої премії ім. Іона Винокура] // Студентський меридіан. 2011. 2 груд. (№1713–1716).

Електронні ресурси

1264. Ford_GPA Електрон. наук. вид. <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення : 16.02.2017).
 1265. Акценти знаних кам'янчан: кам'янчани, нагороджені міською відзнакою «Честь і шана»: біобібліограф. покажчик. /Кам'янець-Подільська міська центральна бібліотека; уклад. О.В.Дачковська. Кам'янець-Подільський, 2012. С. 8–10. Електрон. наук. вид. : <https://vdocuments.site/> (дата звернення : 16.04.2018).
 1266. Баженов Л. В. Відомий археолог та історик України. Електрон. наук. вид. : <http://tovtry.km.ua/> (дата звернення : 11.04.2015).
 1267. Вінницький обласний краєзнавчий музей. Зал №6. Визначні

- археологічні пам'ятки Вінниччини. Електрон. наук. вид. : <http://vinnytsia-museum.in.ua/> (дата звернення : 13.08.2017).
1268. Володимир Федотов. З приводу святкування так званої 920-ї річниці заснування м. Ізяслав Електрон. наук. вид. : <http://www.prostir.museum.ua/post/37559> (дата звернення : 14.11.2017).
1269. Грінкевич Анна. Помер археолог Іон Винокур // Gazeta.ua Понеділок, 25 вересня 2006 Електрон. наук. вид. : (дата звернення : 7.08.2014).
1270. Дослідники замкової гори: 9 кроків від минулого до сьогодення Електрон. наук. вид. : <http://www.zhytomyr.travel/> (дата звернення : 1.03.2018).
1271. Ігор Старенький Археолог від Бога. Електрон. наук. вид. : <http://klyuch.com.ua/articles/history/arkheolog-vid-boga/> (дата звернення : 2.09.2016).
1272. Ігор Старенький. Таємничий суржинецький ідол. Електрон. наук. вид. : <https://klyuch.com.ua/articles/history/taemnychyu-surzhynetskyu-idol/> (дата звернення : 17.03.2017).
1273. Історична Волинь. Електрон. наук. вид. : <http://istvolyn.info/> (дата звернення: 9.03.2017).
1274. Кам'янець-Подільський «Відомі люди Кам'янця-Подільського» Митці» Іон Срульович Винокур. Електрон. наук. вид. : http://k-r.net.ua/ludu_kamyantca/mutci/364-ion-srulovich-vinokur.html (дата звернення : 16.07.2017).
1275. Природжений археолог : Електрон. наук. вид. : <http://podolyanin.com.ua/history/796/> (дата звернення : 5.09.2017).